

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 779
Παρασκευή
10 Ιανουαρίου 2003
Τιμή: 4 Ευρώ

Καλή χρονιά στην πολεμική προεδρία!

26 ΦΕΒ. 2003

10

- Το κυπριακό έπεσε στην κάλπη
- Η Pax Americana
- Ο νέος
αντιαναπτυξιακός
προϋπολογισμός
- Το βούλευμα
για την 17N
- Ο Σ. Κόκκαλης
πάει... Χιλή!
- Ο δικός μας
έγκυρος Καζαμίας...
- Χρονικό
απ' την Αντίσταση

SN 1108-9822

ΓΡΑΦΟΣ

Thierry Meyssan

11 Σεπτεμβρίου 2001

Η τρομακτική απάτη

Κανένα αεροσκάφος δεν
συνετρίβη στο Πεντάγωνο

η αλήθεια...
...ΚΥΚΛΟΦΟΡ

Το βιβλίο αυτό
βασίζεται αποκλειστικά
σε επίσημα έγγραφα
του Λευκού Οίκου
και του υπουργείου
Άμυνας, καθώς
και σε δηλώσεις
των πολιτικών
και στρατιωτικών
αξιωματούχων
των ΗΠΑ στο διεθνή
τύπο.

Όλες οι πληροφορίες
που παρατίθενται
διαθέτουν παραπομπές
και επομένως μπορούν
να επαληθευτούν
από τον αναγνώστη

ένα βιβλίο... αποκάλυψη!!!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΡΑΦΟΣ

Περίοδος Β' • Έτος 30ο • Τεύχος 779

Παρασκευή 10 Ιανουαρίου 2003

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI-ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 76 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 152 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Όλα τα 'χε η Μαριόρη, η προεδρία της έλειπε...	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Ζητήματα εσωτερικού και τύμπανα πολέμου!	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Λεφ. Αστεράκης: Καζαμίας 2003	13
• Γιώργος Κασκάνης: Το Κυπριακό... έπεσε στην κάλπη	16
• Αλέξανδρος Καζαμίας: «Pax Americana» στη Νοτιοανατολική Ευρώπη	18
• Κ. Τσαλόγλου: Αντιαναπτυξιακός ο νέος προϋπολογισμός	22
• Ρεπόρτερ: Το ανήμπορο βούλευμα	24
• Χ.Γ.Π.: Διαφθοράς επιβράβευση	26
• Ρεπόρτερ: Οι περιπέτειες του κ. Κόκκαλη στη μακρινή Χιλή	28
• Όλγα Φωτακοπούλου: Ένα νησί και τα ρήγματα στον τουρισμό	30
• Τάκης Διαμαντής: Τα αγκάθια της ελληνικής προεδρίας	32
• Τάκης Διαμαντής: Ιράκ: Πρόσω ολοταχώς για πόλεμο	33
• Τάκης Διαμαντής: Ισραήλ: Μπουρλότο στην ελπίδα	34
• Βασιλική Παπαγιάννη: Μια μαρτυρία του Κώστα Ζαχόδανη για την Κατοχή	36
• Μανόλης Καρέλλης: Μια καθυστέρηση 500 χρόνων στην αναγνώριση του Βυζαντίου και της συμβολής του στον Πολιτισμό	40
• Μάνος Στεφανίδης: Για έναν πολιτισμό που σιωπά	44
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	45
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	46
• Κατερίνα Κόπακα: Ρέας Γαλανάκη: Ο αιώνας των Λαβυρίνθων	51
• Δ. Χαρίτος: Γιορτινά δώρα	54
• Ε. Μουντράκη: Τα λουλούδια στην κυρία στο Θέατρο της Άνοιξης	56
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Άκη Δήμου: Μου θυμίζεις φιλιά	57
• Άνθη Καρρά: Τζεβάτ Τσαπάν - Από τα μελωδικά ακούσματα της μητρικής κρητικής γλώσσας στη μετάφραση της ελληνικής και παγκόσμιας ποίησης	58
• Ανδρέας Ανανιάδης: Μερικές σκέψεις για το <i>Βιβλίο της Ανησυχίας</i>	62
• Αλέκος Τζιόλας: Γιορταστικό	64
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Εορταστικό	65
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	66

ΟΛΑ ΤΑ ΄ΧΕ Η ΜΑΡΙΟΡΗ, Η ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΙΠΕ...

Η ΝΕΑ ΧΡΟΝΙΑ εγκαινιάστηκε με την ανάληψη της Προεδρίας της Ε.Ε. από την ελληνική κυβέρνηση – γεγονός που προκύπτει από την περιοδικότητα του θεσμού, θα μπορούσε πάντως να έχει ένα ιδιαίτερο χρώμα και να εσήμαινε την ανάληψη πρωτοβουλιών για την αναβάθμιση της Ε.Ε. αλλά και της χώρας μας στο διεθνές περιβάλλον. Όμως όλοι απλώς αναμένουμε πότε ο κύριος Μπους θα σημάνει το καμπανάκι του νέου του πολέμου.

Ε, ΛΟΙΠΟΝ, η ελληνική προεδρία δεν προβλέπεται να συνεισφέρει στην αποτροπή της νέας πολεμικής εκστρατείας των ΗΠΑ. Αντιθέτως: Η Σούδα προσεφέρθη ήδη στην πολεμική μηχανή των συμμάχων και η χώρα μας συντονίζεται με «όλους τους συμβαλλομένους» στον νέο πόλεμο των πετρελαίων. Ενώ λοιπόν θα περίμενε κανείς όλη η φροντίδα της ελληνικής κυβέρνησης να επικεντρωθεί στις προσπάθειες αποτροπής του πολέμου, εμείς στείλαμε κιόλας το μήνυμα ότι συντασσόμαστε με τον πόλεμο του κυρίου Μπους.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ όμως παραμένει το μείζον πρόβλημα σήμερα και για την αποτροπή του θα έπρεπε να δούμε και τις τελευταίες ειλικρινείς κινήσεις της ελληνικής προεδρίας. Όχι όπως τότε με τους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία όπου άλλα ήθελε και περίμενε ο ελληνικός λαός και άλλα διακήρυσσαν αφ' ενός οι πληρωμένοι κονδυλοφόροι και αφετέρου έπραττε η κυβέρνησή μας κρυπτόμενη πίσω από μισόλογα. Η Προεδρία δεν θα ασκηθεί για την αποτροπή του πολέμου. Θα παρουσιάσουν βεβαίως κάποιες στρεβλές δικαιολογίες.

Ο κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ παρουσίασε με διθυράμβους την ανάληψη της προεδρίας και τα τηλεοπτικά κανάλια μας έδειξαν το Ζάππειο σε όλη του λαμπρότητα, έτσι που μεταμορφώθηκε ως «Μέγαρο» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως αυτές οι λαμπρότητες εντάσσονται στην κυρίαρχη «επικοινωνιακή λογική» και δεν αποτελούν πολιτική πράξη. Τα μάθαμε πια, τα συνηθίσαμε.

ΜΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΕ επίσης ο κ. πρωθυπουργός ότι παρά τις ευθύνες και τις σκοτούρες του ως Προέδρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν θα παραλείψει και τα άλλα, μικρά μεν γι' αυτόν, σημαντικά δε για μας προβλήματα της καθημερινότητας. Δεν πρόλαβε ωστόσο να το ξεστομίσει και νάσου το όρυγμα στην οδό Δουκίσσης Πλακεντίας στο Χαλάνδρι.

ΤΟ ΑΠΟΛΑΥΣΑΜΕ είναι αλήθεια. Ήταν μοναδικό ως τηλεοπτικό σόου. Αν συνέβαινε κιόλας σε κάποια μακρινή χώρα της Ανατολής ας πούμε, θα το ευχαριστιόμασταν περισσότερο. Για δες, βρε παιδί μου, τι συμβαίνει! Τέτοια είναι τα έργα της έρμης της κυβέρνησης του μεξικανικού κόμματος που μας διαφεντεύει δυο δεκαετίες τώρα. Και τι θα δούμε ακόμα, μετά τη λήξη της ολυμπιακής φιέστας όταν θ' αρχίσουν να μαραίνονται και τα άλλα έργα που προγραμματίσει ο κ. Λαλιώτης!

ΚΑΙ ΟΛΑ ΑΥΤΑ να ακολουθούνται από μια μαραγκιασμένη οικονομία, έτσι όπως αποτυπώθηκε στον προϋπολογισμό που «βασίζεται σε υποθέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους υπόκεινται σε υψηλό βαθμό αβεβαιότητας»... Σ' αυτό το περιβάλλον δυστυχώς κινούμαστε και ζούμε εδώ και κάμποσα χρόνια. Με παραδοσιακούς λαϊκιστές ή εκσυγχρονιστές λαϊκιστές τίποτε δεν αλλάζει. Δεν είναι η δική μας γκρίνια που παράγει έργα του στυλ Δουκίσσης Πλακεντίας. Είναι η «δημιουργικότητα» μηχανικών, επιβλεπόντων, προϊσταμένων και υπουργών. Συγκεκριμένων ατόμων με όνομα, επώνυμο και διεύθυνση. Γνωστοί και συγκεκριμένοι, που ποζάρουν εν συνεχεία σε τηλεοπτικά δίκτυα, «για να εξηγήσουν» τις συμφορές από τα «πρωτοφανή» καιρικά φαινόμενα...

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, όπως το έχει πει και ο πρωθυπουργός, *αυτή είναι η Ελλάδα*. Η υπεύθυνη πολιτική τάξη το μόνο που γνωρίζει καλά και ασκεί καλά είναι οι λεγόμενες «επικοινωνιακές τεχνικές». Πώς δηλαδή να εμφανίζουν το μαύρο ως άσπρο και το ψευδές ως πραγματικό. Με τέτοια όμως δεν προχωρεί τίποτε.

Η ΠΡΟΕΔΡΙΑ μάς μάρανε ή η γενικευμένη αθλιότητα στο δημόσιο τομέα; Όσοι ακόμα αισθάνονται ευθύνη για τον τόπο τους, τα παιδιά τους, το αύριο, καγχάζουν με τη Μαριορή που βγήκε στην πλατεία και χοροπηδά...

ΕΙΜΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΟΠΗΣ!

ΕΙΜΑΙ
Η ΣΚΙΑ ΣΟΥ...

ΗΡΕΜΙΑ ΠΑΙΔΙΑ,
ΜΗΝ ΑΝΟΙΞΕΙ
ΚΑΜΙΑ ΤΡΥΠΑ ΚΑΙ
ΜΑΣ ΚΑΤΑΠΙΕΙ...

ΚΦ03

Ζητήματα εσωτερικού και τύμπανα πολέμου!

Η «ΙΣΧΥΡΗ ΕΛΛΑΔΑ», λοιπόν, σχίζει... Και επειδή πιθανόν να δυσπιστείτε, παρακαλείσθε να σημειώσετε ότι, ενώ σε άλλες χώρες η οικονομία παραμένει στάσιμη και οι μεταρρυθμίσεις συναντούν τεράστιες δυσκολίες, «εμείς καταφέρνουμε, χάρη στον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης που διατηρούμε, ν' αλλάζουμε, βήμα βήμα, την ελληνική πραγματικότητα».

ΤΑΔΕ ΕΦΗ ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, σε συνέντευξή του στο *Βήμα της Κυριακής* (στον συνάδελφο Στάθη Ευσταθιάδη), απαντώντας σε ερωτήσεις σχετικές με την ελληνική προεδρία, τον πόλεμο κατά του Ιράκ, την πολιτική λύση του Κυπριακού, την πορεία της Ευρώπης, τα προβλήματα του εσωτερικού μετώπου και τις εξελίξεις μέσα στην ίδια την Τουρκία. Ο πρωθυπουργός διαβεβαίωσε ότι, για την κυβέρνησή του, τόσο τα μικρά, όσο και τα μεγάλα προβλήματα έχουν την ίδια αξία και ότι, «στη διάρκεια της προεδρίας, δεν θα αδιαφορήσουμε για τα ζητήματα του εσωτερικού μετώπου».

ΩΡΑΙΕΣ οι διακηρύξεις, το προέχον, φυσικά, είναι να γίνουν πράξη. Πώς πατάσσεις τη διαφθορά, πώς εξασφαλίζεις τη διαφάνεια; Δύσκολα ερωτήματα, δύσκολες και οι απαντήσεις... Όμως, καθώς το 2004 είναι έτος εκλογών (δεν αποκλείεται η προσφυγή στις κάλπες να γίνει και μέσα στο 2003), η λήψη κάποιων «φιλολαϊκών μέτρων» επιβάλλεται! Ήδη, ο υπουργός Οικονομίας Ν. Χριστοδουλάκης ανήγγειλε (παρά τη δυσφορία των ιδιωτικών τραπεζών...) την έκδοση αφορολόγητων «λαϊκών» εντόκων γραμματίων, από τα οποία, όμως, αναμένεται να ωφεληθούν περίπου 150-250.000 αποταμιευτές, επί συνόλου 10.000.000! [Σήμερα, με πληθωρισμό 3,5% περίπου, το μέσο

επιτόκιο ταμειευτηρίου φτάνει το 1,20%, ενώ, με τις νέες ρυθμίσεις, το επιτόκιο των «λαϊκών» γραμματίων αναμένεται να φθάσει το 3,9%.]

«ΦΙΛΟΛΑΪΚΑ ΜΕΤΡΑ», όμως, εξαγγέλθηκαν (ή πρόκειται να εξαγγελθούν) για τη στήριξη των αγροτών και τη διευκόλυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με την αύξηση των αφορολογήτων ορίων. Μέτρα επίσης θα ληφθούν «για τον περιορισμό της φορολογικής γραφειοκρατίας» ή «για τη μείωση του κόστους» σειράς επιχειρήσεων, που πλήττονται από την οικονομική στασιμότητα – πλην λεπτομέρειες, ως την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, δεν δόθηκαν!

ΔΥΣΚΟΛΟΙ ΚΑΙΡΟΙ - ΔΥΣΚΟΛΗ ΠΡΟΕΔΡΙΑ

ΑΤΥΧΩΣ επέπρωτο η ανάληψη της ελληνικής προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμπέσει με τον πόλεμο που ετοιμάζουν ο Μπους και οι επιτελείς του κατά του Ιράκ. Κάποιοι θέλουν να πιστεύουν ότι ο πόλεμος αυτός δεν θα γίνει, με αντάλλαγμα την «αμαχητί» πτώση του Σαντάμ Χουσέιν (ήδη ορισμένες αραβικές χώρες προσφέρονται να τον φιλοξενήσουν...), ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι, «εκεί που έφθασαν τα πράγματα», πρόβλημα θα υπάρξει και αν οι ΗΠΑ δεν προχωρήσουν στον πόλεμο αυτόν! [Στην περίπτωση αυτή –σου λένε– «το κύρος των ΗΠΑ θα καταρρακωθεί», ενώ χώρες όπως η Βόρειος Κορέα «θα εντείνουν την επιθετικότητα τους»...]

ΠΟΙΑ Η ΘΕΣΗ, όμως, της ελληνικής προεδρίας; Ο πρωθυπουργός υπήρξε σαφής: Επιδίωξη της ελληνικής προεδρίας θα είναι να υπάρξει «κοινή στάση όλων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Η στάση αυτή, μάλιστα, διευκολύνεται από το γεγονός ότι τρεις μεγά-

λες χώρες της Ευρώπης, η Γερμανία, η Γαλλία και η Βρετανία, είναι, από την 1η Ιανουαρίου, μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ενώ η Γαλλία έχει την προεδρία του Συμβουλίου. Και αν δεν υπάρξει «κοινή στάση», τότε τι γίνεται; Ο Κ. Σημίτης είναι φυσικό να παρακάμπτει την περίπτωση αυτή και να επικεντρώνει την προσοχή του στις προσπάθειες του ΟΗΕ, για την αποτροπή του πολέμου. Κατά τα άλλα, φυσικά, η Ευρώπη πρέπει όχι μόνο να ενισχύει τον ρόλο της σε ένα παγκόσμιο πολυκεντρικό σύστημα, αλλά και να «διαμορφώνει κοινές θέσεις απέναντι στις μείζονες εξελίξεις».

ΚΥΠΡΙΑΚΟ Ή «ΚΡΑΧ» ΜΕ ΜΑΡΚΙΔΗ

ΚΑΙ, ΞΑΦΝΙΚΑ, οι προεδρικές εκλογές στην Κύπρο χρωματίστηκαν με το «κραχ» της υποψηφιότητας Μαρκίδη, γενικού εισαγγελέα της Κυπριακής Δημοκρατίας, συμβούλου του προέδρου Γλ. Κληρίδη και συντονιστή των τεχνικών επιτροπών που θα επεξεργασθούν τα σχετικά νομοσχέδια, για την εφαρμογή του σχεδίου Κόφι Ανάν, εάν και εφόσον το σχέδιο προωθηθεί, τελικά.

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία ότι η υποψηφιότητα Μαρκίδη περιπλέκει τα πράγματα, με την έννοια ότι δυσχεραίνει την υποψηφιότητα του σημερινού προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλ. Κληρίδη, την επανεκλογή του οποίου (για 16 μήνες...) φέρεται να υποστηρίξει και η Αθήνα. Ο Αλ. Μαρκίδης διατείνεται ότι η εκ νέου υποψηφιότητα Γλ. Κληρίδη εξαγγέλθηκε εντελώς ξαφνικά (λίγες ώρες προτού ο Αλ. Μαρκίδης εξαγγείλει τη δική του υποψηφιότητα) και ότι ο ιστορικός θρίαμβος της Κοπεγχάγης άνοιξε –ανοίγει– μια νέα εποχή, η οποία απαιτεί «μια

σύγχρονη και στιβαρή πολιτική ηγεσία» κ.λπ. Από την άλλη, η υποψηφιότητα Μαρκίδη, εκ των πραγμάτων βοηθεί την υποψηφιότητα Τάσου Παπαδόπουλου (που υποστηρίζεται από το ΑΚΕΛ και το ΔΗΚΟ), παρά το γεγονός ότι επίμονες πληροφορίες φέρουν τον Τ. Παπαδόπουλο να πάσχει από σοβαρότατη ασθένεια.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η διαβεβαίωση του Γλ. Κληρίδη ότι διεκδικεί την (για ορισμένο διάστημα) επανεκλογή του, επειδή αναμένονται «ραγδαίες και ιστορικές εξελίξεις», αμφισβητείται από τα κόμματα της κυπριακής αντιπολίτευσης, με επικεφαλής το ΑΚΕΛ και το ΔΗΚΟ. Από την άλλη, είναι έκδηλη η ανησυχία μεγάλης μερίδας του αθηναϊκού τύπου, που επισημαίνει τον κίνδυνο να εμπλακούν στα γρανάξια των κομματικών αντιπαραθέσεων οι διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού. «Η διολίσθηση σε μια πλειοδοσία πατριωτισμού –σημειώνει, ενδεικτικά, η Καθημερινή– θα εγκλωβίσει την ελληνοκυπριακή πλευρά και, ταυτοχρόνως, θα δώσει τη χρυσή ευκαιρία στον κ. Ντενκτάς να εκμεταλλευθεί τη συγκυρία, για να δημιουργήσει εντυπώσεις». Πάντως, οι όποιες εξελίξεις στο Κυπριακό θ' αρχίσουν να καταγράφονται μετά την επιστροφή στην Κύπρο του Αλβάρο ντε Σότο, η οποία τοποθετείται στις 13 Ιανουαρίου.

ΕΡΝΤΟΓΑΝ: ΑΣ ΜΕΙΩΣΟΥΜΕ ΤΑ ΟΠΛΑ...

ΣΤΟ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ» που επισκοπούμε, πραγματοποιήθηκε και η συνάντηση του προέδρου της Ν.Δ. Κ. Καραμανλή με τον άτυπο ηγέτη της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Η συνάντηση υπήρξε θετική σε πλείστα όσα σημεία. Ωστόσο, αν κάτι πραγματικά εντυπωσίασε ήταν η δήλωση Ερντογάν για την ανάγκη μείωσης των εξοπλιστικών προγραμμάτων Τουρ-

κίας και Ελλάδας: Τα ποσά που οι δυο χώρες μας διαθέτουν για την αγορά οπλικών συστημάτων –είπε στον Κ. Καραμανλή ο οιοι πρωθυπουργός της Τουρκίας– θα μπορούσαν να διατεθούν για την ευημερία των πολιτών μας. Και σε άλλο σημείο των δηλώσεών του: Ανήκουμε και οι δυο μας σε μια νέα γενιά πολιτικών, με διαφορετικές απόψεις, μπορούμε πολλά να αλλάξουμε.

ΚΑΙ ΕΝΩ τα παραπάνω αυτά εξαγγέλλονται από τη νέα τουρκική κυβέρνηση, εκπρόσωπος των πασάδων του γενικού επιτελείου δηλώνει ότι αν γίνει αποδεκτό το σχέδιο Ανάν, τότε «θα επιστρέψουμε στην προ του 1974 κατάσταση πραγμάτων που επικρατούσε στην Κύπρο». Παράλληλα, συρροή πληροφοριών πείθει ότι, στο βόρειο Ιράκ, αυτή τη στιγμή, εξελίσσεται κοινή αμερικανοτουρκική επιχείρηση, ενόψει της αμερικανοβρετανικής επίθεσης κατά του Ιράκ. Τις πληροφορίες αυτές επιβεβαίωσε, λίγο αργότερα, στην τουρκική εθνοσυνέλευση, ο υποστράτηγος Μπεκίρ Καλγιαντζού, ο οποίος αποκάλυψε ότι «αυτή τη στιγμή σταθμεύουν στο βόρειο Ιράκ τέσσερα τουρκικά τάγ-

ματα» (2.000 άνδρες) και ότι «θα χρειασθούν ακόμα τέσσερις μηχανοκίνητες μεραρχίες» (20.000 άνδρες), «για τη δημιουργία 18 στρατοπέδων προσφύγων, όπου αναμένονται να φιλοξενηθούν 250.000 άτομα».

ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΠΗΓΕΣ

ΩΣΤΟΣΟ, πέρα από τα σχέδια των τούρκων στρατηγών, φαίνεται ότι αξιώσεις για τα πετρελαϊκά κοιτάσματα του βόρειου Ιράκ διατυπώνει –ή είναι έτοιμος να διατυπώσει– και ο νέος υπουργός Εξωτερικών Γιασάρ Γιακίς. Ο υπουργός άφησε να εννοηθεί ότι η τουρκική κυβέρνηση θα εξετάσει παλαιότερες διεθνείς συνθήκες (εννοεί τις συνθήκες που επικρατούσαν μετά τη διάλυση της οθωμανικής αυτοκρατορίας),

προκειμένου να πληροφορηθεί «τι δικαιώματα μπορεί να διαθέτει επί των πετρελαιοπηγών του βορείου Ιράκ». Και η κατάληξη: «Αν έχουμε δικαιώματα, θα πρέπει να ενημερώσουμε σχετικά τη διεθνή κοινότητα και τους εταίρους μας και, στη συνέχεια, να διασφαλίσουμε τα δικαιώματα αυτά.»

ΦΥΣΙΚΑ, δίδονται διάφορες ερμηνείες ως προς το τι, ακριβώς, υπαινίσσεται ο Γιασάρ Γιακίς, αναφερόμενος στην οθωμανική αυτοκρατορία και στα τυχόν δικαιώματα της Τουρκίας επί των πετρελαιοπηγών του βορείου Ιράκ. Ορισμένοι αναλυτές πιστεύουν ότι το σχετικό «μήνυμα» απευθύνεται και προς τους Αμερικανούς και προς τους Κούρδους, ότι, δηλαδή, η Τουρκία δεν πρόκειται να δώσει τη συγκατάθεσή της για τη δημιουργία κουρδικού κράτους επί ιρακινού εδάφους, είτε ηχίσουν, τελικά, τα τύμπανα του πολέμου, είτε όχι. Κατά τα άλλα, η επιδρομή κατά του Ιράκ σχεδιάζεται να αναπτυχθεί από τρία σημεία: Από την Ιορδανία, το Κουβέιτ και την Τουρκία. Και ο νοών, νοήτω!

ANTHΩP

«ΑΣΗΜΟΙ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ»

Έτσι όπως πάμε, με κάθε σύνθημα που φιγουράρει σε τοίχο στα Εξάρχεια, όχι μόνο τον Κακαουνάκη και τον Τράγκα θα φυλάνε καμιά δεκαριά αστυνομικοί (σύνθημα και αστυνομικός), αλλά σε λίγο όλος ο δημοσιογραφικός κόσμος –και όχι μόνο– θα έχει τον προσωπικό σωματοφύλακά του. Μ' αυτό το ρυθμό, αναρωτιόμαστε ποιος θα φυλάει τους πολίτες. Γιατί –πλην τρομοκρατίας– υπάρχει και το κοινό έγκλημα το οποίο έχει συνήθη θύματα τους... κοινούς πολίτες. Σε λίγο, ακόμα και η Δημοτική Αστυνομία της Ντόρας δεν θα φτάνει, και αντί να κόβει κλίσεις, θα κάνει τον οδηγό του Ευαγγελάτου π.χ. Διότι, ως γνωστόν, στην Ελλάδα οι σωματοφύλακες κατά κύριο λόγο εκτελούν χρέη οδηγού «διασώζων υψηλού κινδύνου».

ΟΦΙΣ

ΤΡΟΜΟ-ΠΡΟΦΗΤΕΙΕΣ

Συναγωνίζονται τα πρωτοπαλλήκαρα της 17N, ποιος θα κάνει τις περισσότερες συνεντεύξεις, υποσχόμενοι ότι τα «καλύτερα» τα κρατάνε για το μέλλον(!). Ο Σάββας Ξηρός όμως δείχνει να έχει αναλάβει το βάρος της κύριας ενημέρωσής μας επί παντός του επιστητού. Έτσι πρόσφατα έκανε δυσοίωνες προβλέψεις για το μέλλον της Κύπρου και την αναβάθμιση της Τουρκίας. Τύφλα να 'χει ο Νοστράδαμος...

ΣΩ.ΛΕ

ΜΕΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΥ...

Μέρες βυθιζόμενου περιπτέρου ξαναζήσαμε την Τρίτη που πέρασε, με το έδαφος να υποχωρεί κατά δεκαπέντε μέτρα κάτω από τα πόδια του άτυχου –τυχερού, αφού έζησε– που βρέθηκε εκεί.

Τα έργα για το Μετρό το έκαναν το «θαύμα» τους στη Δουκίσσης Πλακεντίας για μια ακόμα φορά!

Αναρωτιώμαστε τι θα συνέβαινε αν το συμβάν ήταν θανατηφόρο. Ευτυχώς δεν ήταν. Αλλά αν ήταν;

Ας φανταστούμε τα τηλε-ριάλιτι δελτία ειδήσεων που διψούν μεν για τηλεθέαση, αλλά αγαπούν και το Μετρό, «αυτό το έργο πνοής, που θα σώσει την Αθήνα από το κυκλοφοριακό». Γι' αυτό ο οργισμένος παρουσιαστής πιθανότατα θα απαιτούσε «να βρεθούν αμέσως οι υπεύθυνοι εξαιτίας των οποίων μια ζωή χάθηκε και δυσφημίζεται και αυτό το έργο πνοής, που θα σώσει την Αθήνα από το κυκλοφοριακό».

Αλλά ας φανταστούμε και τον κυβερνητικό εκπρόσωπο ο οποίος θα απέδιδε το θόρυβο στην «ανεύθυνη αξιωματική αντιπολίτευση, η οποία εκμεταλλεύεται τον ανθρώπινο πόνο για να κάνει μικροπολιτική». Παράλληλα θα ζητούσε ψυχραιμία ώστε «με νηφαλιότητα να δούμε τα αποτελέσματα των ερευνών, οι οποίες ήδη άρχισαν».

Ας φανταστούμε και τους εκπροσώπους της αντιπολίτευσης στα τηλεοπτικά παράθυρα, οι οποίοι έχουν «ήδη προειδοποιήσει για τη διαπλοκή γύρω από τα δημόσια έργα, που ευνοεί τις συνθήκες ώστε τέτοια ατυχήματα να είναι πιθανά». Και προς Θεού, θα μας υπενθύμιζαν και αυτοί με την σειρά τους ότι «το Μετρό είναι ένα έργο πνοής που θα σώσει την Αθήνα από το κυ-

κλοφοριακό, αλλά...».

Ας φανταστούμε και τους αυτόπτες μάρτυρες οι οποίοι περνούσαν από κει και δηλώνουν: «Εγώ θα σας πω πώς τον ρούφηξε η γη, κύριε Καψή μου!»

Ας φανταστούμε και τον περίλυπο υπουργο-υφυπουργό, ο οποίος αναγκασμένος από τη γενική κατακραυγή θα έβγαινε για δηλώσεις και μετά τα συλλυπητήρια «στην οικογένεια του άτυχου πολίτη», θα τόνιζε πως «οι ένοχοι θα βρεθούν και θα τιμωρηθούν οπωσδήποτε. Ας αφήσουμε λοιπόν την ανεξάρτητη δικαιοσύνη να κάνει απερίσπαστη το έργο της».

Ας φανταστούμε και τον υπεύθυνο της εταιρείας ο οποίος θα εξέφραζε «τη συντριβή του και των μετόχων της εταιρείας γι' αυτό το απροσδόκητο ατύχημα για το οποίο φταίει η κακή στιγμή».

Ας φανταστούμε και το κυνήγι των συγγενών του θύματος από τις κάμερες για να πουν «δυο λέξεις μόνο για τον εκλιπόντα».

Αυτή τη φορά, όλ' αυτά μπορούμε να τα φανταστούμε μόνον, ευτυχώς, αφού ο άνθρωπος τη γλύτωσε.

Εκείνο που αδυνατούμε να φανταστούμε είναι το περιεχόμενο και την επιχειρηματολογία των στηλών στυλ Πρετεντέρη, τις επόμενες μέρες, που θα αναφέρονταν στη ζημιά «που πάνε να κάνουν οι λαϊκιστές σ' αυτό το έργο πνοής που θα σώσει την Αθήνα από το κυκλοφοριακό», αλλά αυτό είναι μιά άλλη ιστορία.

Τώρα λοιπόν, που από τύχη δεν είναι θανατηφόρο το ατύχημα, πιθανότατα θα περάσει στο «ντούκου» και με την ροή του... αμνήμωννα χρόνου έτσι... απλά και ήσυχα θα ξεχαστεί...

ΟΦΙΣ

ΜΑΣ ΠΗΡΕ Η ΜΠΟΧΑ

Εδώ και πολύ καιρό οι φορείς και οι κάτοικοι των Άνω Λιοσίων διαμαρτύρονται για την κατάσταση στη χωματερή της περιοχής, η οποία έχει υπερκορεσθεί και απειλεί με μύριους όσους κινδύνους τους κατοίκους της.

Δεν έφτανε όμως αυτό, ξέσπασε και φωτιά στο βουνό των σκουπιδιών, η οποία σιγόκαιγε για περισσότερο από ένα μήνα και την περασμένη εβδομάδα φούντωσε, με αποτέλεσμα να καλύψει ολόκληρη την περιοχή με «μυρωδάτο» καπνό, προσθέτοντας επικίνδυνη μόλυνση στην ήδη βεβαρυμένη ατμόσφαιρα του λεκανοπεδίου.

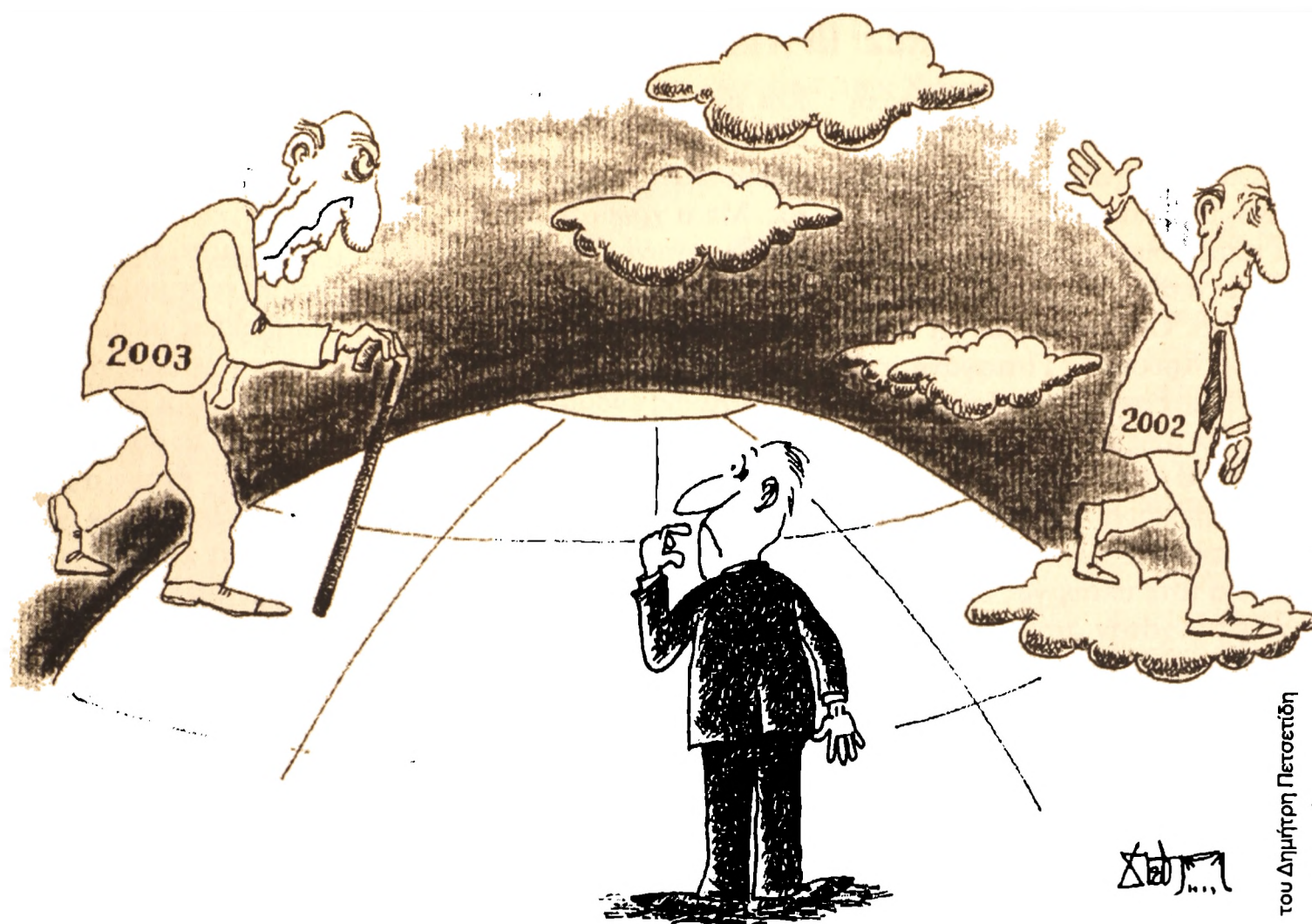
Ο δήμαρχος της περιοχής δικαιολογημένα έκλεισε τη χωματερή, μέχρι να σβηστεί η φωτιά, το θέμα όμως είναι ότι το πρόβλημα δημιουργή-

θηκε από το γεγονός ότι δεν προχώρησε η δημιουργία των απαραίτητων υποδομών στις ζώνες συγκέντρωσης των απορριμμάτων.

Όλα αυτά καθιστούν επιτακτική τη δημιουργία του νέου Χώρου Υγειονομικής Ταφής, όπως αποκαλούνται πλέον οι χωματερές, που ήδη έχει σχεδιασθεί αλλά, παρότι έχει ενταχθεί στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, καθυστερεί εδώ και δύο χρόνια.

Τώρα, εξαιτίας και της φωτιάς, οι αρμόδιοι παράγοντες λένε ότι η νέα χωματερή θ' αρχίσει να λειτουργεί σε δύομιση μήνες. Αλλά και στην περίπτωση που θα βγουν αληθινοί, εμάς μέχρι τότε θα μας πνίγουν τα σκουπίδια και η μπόχα.

Τ.Κ.Δ.

ΤΟ ΖΕΪΜΠΕΚΙΚΟ ΤΗΣ ΦΩΦΗΣ ΚΑΙ Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ

Το είδαμε κι αυτό. Και την είχαμε συμπαθήσει την υπερνομαρχέσα! Όπου αποδεικνύεται ότι το ΠΑΣΟΚ δεν αλλάζει, δεν μετανοιώνει, δεν εκσυγχρονίζεται. Όπου είναι διαρκώς παρούσα η βαριά, λαϊκιστική σκιά του αρχηγού. Μεσημέρι τ' Αι-Γιαννιού και η κρατική-ποιοτική ΝΕΤ, στο δελτίο ειδήσεων παρακαλώ(!), έχει σχοινοτενές ρεπορτάζ με θέμα την εορτή της Φώφης και το -αναπόφευκτο- ζεϊμπέκικο της νέας Ηγερίας του κινήματος. Το ίδιο βράδυ βέβαια το «θέαμα» αναπαρήγαγαν όλα τα κανάλια. Πάνω απ' όλα η «ενημέρωση»!

Βλέπουμε το θέαμα εμβρόντητοι και διερωτώμαστε: Δεν ντρέπονται; Όχι, δεν ντρέπονται. Εμπρός στην κάμερα που τους απαθανατίζει, οι ήρωες του τοπικού μας δράματος αποθανατίζονται μακάβρια αντιαισθητικά να χοροπηδάνε δήθεν μάγικα, να λικνίζονται δήθεν λάγνα και να διαφεντεύουν ακόμη αυτόν τον καρμικό τόπο και τα ψοφοδεή του ΜΜΕ.

Η Φώφη λοιπόν φοράει άσπρο παντελόνι ζέρσεϋ γκοφρέ -αν δεν με γελάει ο ΟΦΙΣ- που γυρίζει σε δίπλες σαν φτερό καρχαρία -θεός κι απόστολος-, μυτερή μαύρη γόβα και μαύρο στράπλες. Η σούπερ υπερ-νομάρχης σειέται και κουνιέται αλλά το μαλλί μένει ακίνητο. Το θαύμα των Θεοφανείων αναλογίζομαι, που εί-

ναι προέκταση του θαύματος των Χριστουγέννων. Ο ΟΦΙΣ πάλι με ενημερώνει: πρόκειται για τζελ σιλικόνης σε συνδυασμό με αφρό (πιθανότατα) και σπρέϋ. (Βαγγελίστρα μου!)

Αμέσως μετά η οθόνη γεμίζει από τον γίγαντα Γείτονα, ο οποίος χορεύει ενώπιον Σκανδαλίδη, Χριστοδουλάκη, Πρωτόπαππα, Ευθυμίου και λοιπών αστέρων του κινήματος. Θεωρεί υποχρέωσή του να φέρει τις βόλτες του για τις ανάγκες της τηλοψίας. Ο Κλέαρχος, η Μαρίνα κι ο Κοντός. Στο βάθος κρέμεται απ' τον τοίχο ο απαραίτητος Μυταράς της εμπριμέ περιόδου, δείγμα του κύρους του κατέχοντος και της εν γένει νεόπλουτης παιδείας που κατέλαβε το ΠΑΣΟΚ την μ.Σ. εποχή (μετά Σοσιαλισμού).

Στο ΠΑΣΟΚ λοιπόν συνεχίζουν να χορεύουν όπως παλιά, πουλώντας αισθητική με τον πήχυ και μαγκιά με το καντάρι, όπως διέπραττε και ο κεκοιμημένος αρχηγός του. Ο λαός τους πάλι κοιμάται κι ονειρεύεται σαν την Ωραία Κοιμωμένη εν αναμονή του ασπασμού του πρίγκιπα.

Ένας πρίγκιπας, αδέλφια, επειγόντως, έστω και ο σύζυγος της Μαρί-Σταντάλ.

Ένας πρίγκιπας για να δώσει το φιλί της ζωής ή καλύτερα ένας αριστερός να πλακώσει την Κοιμωμένη-λαό στα χαστούκια. Μπας και ξυπνήσουμε.

Τζιμ Μπούκης

ΤΗΛΕ-ΚΑΦΕΤΖΟΥΔΕΣ

Στην κρατικοδίαιτη πλην «σοβαρή» ΕΡΤ ζήλεψαν τη δόξα απ' τις καφετζούδες και τους ονειροκρίτες. Σε δύο συνεχείς εκπομπές οι προσκεκλημένοι «μελλοντολόγοι» είχαν όλη την άνεση να ξεδιπλώσουν τις προβλέψεις τους μες απ' τις κάρτες του ΤΑΡΩ. Άραγε οι επιτελείς της κυβέρνησης μες απ' τους συνδυασμούς του ΤΑΡΩ αναμένουν να γίνει το θαύμα της ανάκαμψης της οικονομίας; Βρε παιδιά, τι λέει το φλιτζάνι για το Χρηματιστήριο; Ρεφάρουμε;

ΣΩ.ΛΕ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΑΝΑΒΑΛΛΕΤΑΙ

Αμέσως μετά τη δίκη της 17Ν το Μάρτιο, αυτή που θα συγκέντρωνε έντονο το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης ήταν η δίκη Οτσαλάν. Το γιατί είναι παραπάνω από προφανές... Εικάζεται ότι μπορεί να έφερνε πολλά πολιτικά και μη πρόσωπα σε δυσχερή θέση.

Ε, λοιπόν, η δίκη αναβλήθηκε πολύ βολικά επ' άοριστον την προηγούμενη Τετάρτη. Το μικτό ορκωτό δικαστήριο λειτούργησε νομότυπα. Οι νομότυπες αποφάσεις δεν υπηρετούν όμως πάντα την αλήθεια. Πολλές φορές μάλιστα μπορεί να κινούνται και προς την αντίθετη κατεύθυνση. Σε κάθε περίπτωση, η Δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη από τις υπόλοιπες εξουσίες. Έτυχε απλά αυτή τη φορά η απόφασή της να ανακουφίσει την εκτελεστική.

ΟΦΙς

ΦΥΛΑΚΕΣ: ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ

Στους χώρους των φυλακών ο 21ος αιώνας δεν έχει ακόμη ανατείλει. Μάλλον συνεχίζουν να βρίσκονται στη σκιά του Μεσαίωνα. Τα πρόσφατα γεγονότα με τους θανάτους νεαρών γυναικών στον Κορυδαλλό την ημέρα των Χριστουγέννων επιβεβαίωσε ότι τίποτα ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει. Οι συνθήκες ήταν πάντα το απαγορευμένο θέμα συζήτησης για το ελληνικό κατεστημένο. Όσοι τόλμησαν να το θίξουν, όπως η αντιστασιακή κ. Χρυσούλα Γιαταγάνα στα τέλη της δεκαετίας του '80, σύρθηκαν στα δικαστήρια και τιμωρήθηκαν για την «απερισκεψία» τους.

Ακολούθησαν στη δεκαετία του '90 οι εξεγέρσεις στον Κορυδαλλό που έκαναν γνωστές στην κοινή γνώμη τις συνθήκες διαβίωσης αλλά και τα αιτήματα των κρατουμένων. Ποιος να το περίμενε; Το 1991 ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Αθανάσιος Κανελλόπουλος δεχόταν στο γραφείο του αντιπροσωπεία των εξεγερθέντων. Η «πολιτισμένη» κοινωνία έδινε το μήνυμα ότι ένιωθε ενοχές για ένα παραμελημένο θέμα.

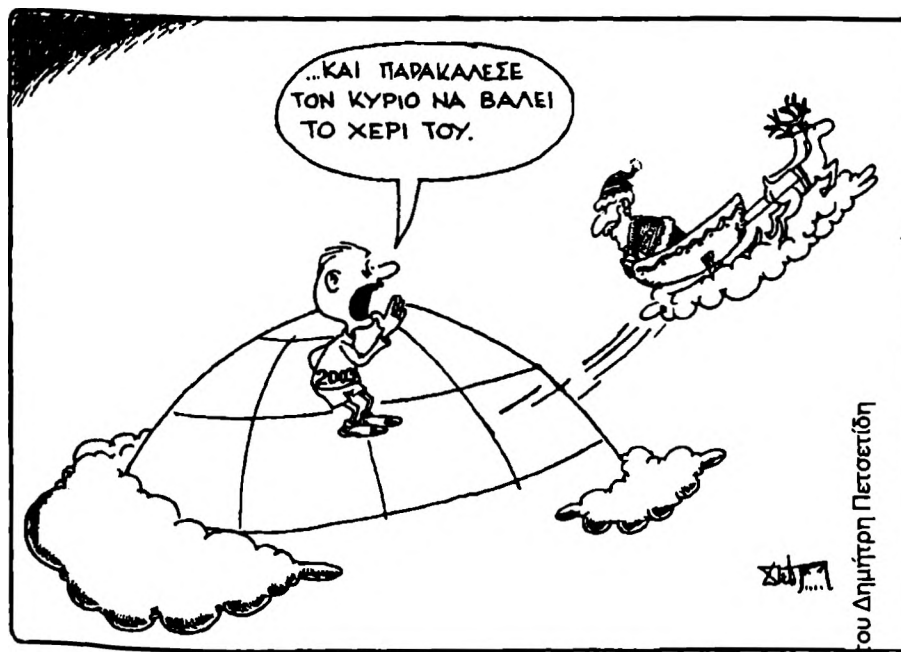
Και τι έγινε έως σήμερα; Απανωτές διακηρύξεις με φιλανθρωπική διάθεση, επίδειξη διπλωματικής μεγαθυμίας που υποτίθεται φανερώνει επιθυμία για επίλυση ενός προβλήματος. Με τι χρήματα και με ποια υλικοτεχνική υποδομή η «υγιής» κοινωνία θα υλοποιήσει τα προγράμματά της; Η φυλακή είναι ένα βαθύ τραύμα που δεν επιτρέπει σε μια κοινωνία να ονειρεύεται αισιόδοξα. Πώς να επιβιώσεις με μια πληγή που αγνοείς επειδή η τύχη σε έριξε προς την πλευρά της μικροαστικής ευδαιμονίας, όπου οι περισσότεροι ζουν με την αυταπάτη μιας δήθεν ασφαλούς εργασίας; Για όσους δεν το πήραν είδηση οι αυτοκτονίες στις φυλακές έχουν αυξηθεί θεαματικά, όπως και τα ναρκωτικά κυκλοφορούν χωρίς πρόβλημα. Η συνάντηση με το θάνατο για κάποιες ψυχές απομένει η μοναδική λογική πράξη. Οι όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις είναι απλώς το απαλό και απρόσωπο χάδι ενός συστήματος που έχει πάψει να σκέπτεται.

Σ. Λέτσιος

ΠΑΛΙ ΤΟ ΤΡΑΜ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΟΥΣ

— Έχετε παίξει το παιδικό παιχνίδι «Τραμάκια»; Η εταιρεία που έχει αναλάβει την κατασκευή του τραμ, ομού μετά του ΥΠΕΧΩΔΕ το παίζει σε καθημερινή βάση εδώ και αρκετούς μήνες. — Από πού θα περάσει το τραμ; Κανείς δεν ξέρει το τελικό του δρομολόγιο. Τη μια σκάβουν από δω, την άλλη από κει· κάποιοι τους φωνάζουν και τους απειλούν με το Συμβούλιο Επικρατείας κι έτσι τα μαζεύουν και πάνε αλλού· κάποιοι Δήμοι παραπέρα στυλώνουν τα πόδια και διαμαρτύρονται με αποτέλεσμα να δημιουργείται κομφούζιο. Ένα είναι σίγουρο και δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Το τραμ, παρότι έχει ολοκληρωμένο προϋπολογισμό και δεδομένη την ημερομηνία παράδοσης, δεν έχει —ακόμη— καθορισμένη πορεία. Ναι, μα το Θεό! Προσφάτως μας προέκυψε η πολύπλοκτος Καλλιρρόης και ξεχερσώθηκε η κεντρική της νησίδα, το περιώνυμο πάρκο των Ολυμπιονικών του Αβραμόπουλου. Έτσι απλά!

Με το που απεχώρησε ο πολύφωτος Δήμαρχος πάει το —αυτοσχέδιο— πάρκο, πάει κι η μαρμάρινη πλάκα. Ξέρετε αυτή που έγραφε: «ηνεγέρθη επί Δημαρχίας Δημητράκη». Πάνε τα δέντρα, το σιντριβάνι, η πλακόστρωση, τα παγκάκια, μας έμειναν μόνο τα καγκελά-

κια. Γράφαμε και πριν δύο μήνες στο *Αντί* για τα τραγελαφικά αδιέξοδα του «τραμ του τελευταίου τους», το οποίο παρά λίγο να έριχνε την Πύλη Αδριανού. Σήμερα δεν έχουμε μόνο τη δυσάρεστη εμπειρία της καταστροφής έργων υποδομής, της κοπής δέντρων, της κυκλοφοριακής αναστάτωσης, της απαράδεκτης μείωσης των αυτοκινητολογίων (λες κι έχουμε πολλές), της ανατροπής των τοπικών, δημοτικών προγραμμάτων, αλλά και διαπιστώνουμε έντρομοι πως το έργο προχωρεί άνευ σχεδιασμού και χωρίς μελέτη της ουσιαστικής ωφελιμότητάς του.

Απ' την άλλη πλευρά η παρέμβαση στο ήδη φορτισμένο ως τα μη περαιτέ-

ρω κυκλοφοριακό είναι δυσβάσταχτη. Επ' αυτού κάτι ξέρουν όσοι χρησιμοποιούν τις λεωφόρους Αναλάτου, Ηλία Ηλιού και Ελ. Βενιζέλου στο Νέο Κόσμο, τη Νέα Σμύρνη και την Αμφιθέα. Σκέφτομαι λοιπόν εγώ ο αφελής: Θα παίρνω το τραμ από τη Γλυφάδα και θα φτάνω στο Ζάππειο μετά από δύο ώρες, αφού ο συρμός θα φιδосέρνεται σαν τον οδοντωτό σε δεκάδες χιλιόμετρα και δεκάδες δεκάδων στάσεις. Έχει άραγε μελετηθεί εργονομικά η απόδοση μιας τέτοιας τεράστιας δαπάνης; Πάντως η αίσθηση που κυριαρχεί σε ειδικούς και κοινό είναι ότι κάποιοι θα (ξανα)πλουτίσουν εύκολα χρησιμοποιώντας ως αλάνθαστο εμβρυουλκό κέρδους την πρεμούρα και το αλάφιασμα ενόψει Ολυμπιακών. Έργα να 'ναι, όπως να 'ναι, κι ό,τι να 'ναι. Νά γιατί σας ρωτήσαμε στην αρχή αν έχετε παίξει «τραμάκια». Τώρα πάλι σας καλούμε να δείτε το τηλεοπτικό παιχνίδι «Ραντεβού στα τυφλά». Εκτός κι αν προτιμάτε την ταινία *Ένας εισαγγελέας για τη Βασούλα*.

Στέφανος Προτεστάκις

ΕΙΔΕΣ Η ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑ;

Δεν πρόλαβε να σβήσει ο απόηχος από τη συζήτηση στην ελληνική βουλή και την επικύρωση της «τεχνικής συμφωνίας» Ελλάδας-ΗΠΑ για το «αμοιβαίο νομικό καθεστώς που θα διέπει την παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων της μιας χώρας στην άλλη» – μανούλες οι Αμερικανοί στο να χρυσώνουν και το πικρότερο χάπι–, και τα αποτελέσματα φάνηκαν ήδη τις ημέρες αυτές στην Κρήτη.

Μεθυσμένος αξιωματικός της αμερικανικής αεροπορίας μπήκε νύχτα με τη βία σ' ένα σπίτι των Χανίων, χτύπησε μια ηλικιωμένη γυναίκα που ζούσε μόνη σ' αυτό, και θα έφευγε ανενόχλητος αν δεν έχανε την ισορροπία του κι έπεφτε από το μπαλκόνι του σπιτιού στο δρόμο, με αποτέλεσμα να τραυματισθεί και να μεταφερθεί στο νοσοκομείο.

Και να σκεφθεί κανείς ότι ο εν λόγω αξιωματικός δεν υπηρετεί καν σε μονά-

δα που βρίσκεται στην Κρήτη. Από το Αφγανιστάν ήρθε, και περίμενε να

αναχωρήσει επιστρέφοντας στην πατρίδα του.

Τώρα το ότι στο νοσοκομείο που μεταφέρθηκε τον έχουν υπό αστυνομική επίτηρηση δεν σημαίνει και πολλά πράγματα, αφού, όπως προβλέπει η συμφωνία που επικύρωσε η βουλή, ο Αμερικανός μετά την έξοδό του από το νοσοκομείο θα επιστρέψει τελικά στη χώρα του. Και θα πρέπει να είμαστε ευχαριστημένοι αν του γίνει κάποια επίπληξη, ή έστω σύσταση, από τους ανωτέρους του.

Σκέψου αν κάτι αντίστοιχο συνέβαινε με έλληνα στρατιωτικό, ας πούμε σε κάποια πόλη της Καλιφόρνιας ή του Τέξας. Δεν είναι μόνο ότι θα δικαζόταν στην Αμερική, θα είχε ο φουκαράς να αντιμετωπίσει και την οργή των ανωτέρων του στην Ελλάδα, επειδή θα «είχε εκθέσει τη χώρα».

Τ.Κ.Δ.

Ο ΜΑΚΙΑΒΕΛΙ ΚΑΙ ΤΑ ΣΕΜΕΔΑΚΙΑ

Στο έγκριτο περιοδικό *Esquire* ο «άντρας της χρονιάς»... Γιάννα Αγγελοπούλου έδωσε μια εκ βαθέων συνέντευξη (cover story) στον έγκριτο δημοσιογράφο και εκδότη Πέτρο Κωστόπουλο.

Στο αποκορύφωμα της εποχής του life-style, οι αναγνώστες του έγκριτου *Esquire*, που «ψάχνονται» για τα πρότυπα της ζωής τους, φαίνεται ότι βρήκαν ένα στο πρόσωπο της Προέδρου του «Αθήνα 2004».

Επειδή είμαστε πολιτικό περιοδικό, θα εστιάσουμε στο πολιτικό στίγμα αυτού του προτύπου όπως περιγράφεται σ' αυτό –το κατά Πέτρο Κωστόπουλο– cover story.

Η Γιάννα Αγγελοπούλου, ως φοιτήτρια: «Θεωρούσα ότι είναι σχετικά συντηρητικό να ανήκουμε στο Κ.Κ.Ε., ήθελα αν μπορούσα να πάω και λίγο πιο αριστερά...»

Προς τον Μάο για παράδειγμα; ζήτησε διευκρίνιση ο Πέτρος.

«Ναι, αλλά επειδή ήμουν πάντα περιποιημένη, καλοντυμένη, καλοχτενισμένη, έβλεπα ότι οι άλλοι δυσκολεύονταν να με αποδεχθούν... θεωρούσα ότι ήμουν προχωρημένη στο μυαλό.»

Αλλά, επειδή μάλλον δεν κατάλαβε ο Πέτρος, παρακάτω επιμένει – και ορθώς: Πολιτικά τι θα λέγατε ότι είστε; Συντηρητική;

Για να λάβει τη σαφή και ξεκάθαρη απάντηση: «Κοιτάξτε, η διαδρομή μου μέχρι τώρα δείχνει πολλά.»

Αλλά ο Πέτρος Κωστόπουλος, φημισμένος για τη σκληρότητά του όταν κάνει cover stories, ρωτά:

Εσείς πώς αισθάνεστε;

«Όταν ήμουν φοιτήτρια αισθανόμουν ότι έπρεπε να είμαι πιο αριστερά από την Αριστερά. Συμμετείχα στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, γιατί θεωρούσα ότι αυτό με εκπροσωπούσε όταν πια μπήκα στο στίβο της πολιτικής.»

Επειδή οι συμπάθειες δεν κρύβονται, ο Πέτρος ρωτά:

Είχατε αλλάξει πια. Συνεργαστήκατε και με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

«Ως Πρόεδρος της Αθήνα 2004 δεν επιτρέπεται να πω πού ανήκω πολιτικά.»

Ναι, αλλά πώς αισθάνεστε; Νέα Δημοκρατία ή ΠΑΣΟΚ;

«Θα σας πω. Εγώ πιστεύω στην εξέλιξη. Πιστεύω ότι, όπως συμβαίνει και με τους ανθρώπους, αν τα κράτη δεν

βρουν το δρόμο τους, είναι άξια της μοίρας τους. Και ότι υπάρχει πάντα ο τρόπος να διορθώνεις τα πράγματα. Και να πηγαίνεις για το καλύτερο. Μ' αρέσει η εξέλιξη.»

Νομίζουμε ότι σύμφωνα με το όχι αρκετά αριστερό Κ.Κ.Ε. (για τη φοιτήτρια Γιάννα), όλο «αυτό» που παραθέσαμε θα μπορούσε άριστα να περιγραφεί ως πλήγμα στο σύστημα εκ των έσω...

Και δεν θα το σχολιάσουμε.

Ο πειρασμός είναι όμως μεγάλος και θα πούμε στα χωράφια των συναδέλφων του πολιτιστικού.

Στο ίδιο cover story του έγκριτου *Esquire* ο Πέτρος Κωστόπουλος ρωτά την Γιάννα Αγγελοπούλου:

Φτιάχνετε σεμεδάκια;

«Ναι, υπάρχουν ακόμα κάποια δείγματα αυτής της εποχής...»

Θα ήθελα κι εγώ να τα βγάξουμε αυτά σε δημοπρασία... Σεμεδάκια από τα χέρια της Γιάννας...

Κι εμείς! Κι εμείς! Που ως «όχι όσο θα έπρεπε» αριστεροί διψάμε για το life-style της... αριστερής Αριστεράς, δια χειρός Γιάννας και Πέτρου...

ΟΦΙς

Η ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΒΟΥΛΙΑΖΕΙ ΤΙΣ ΒΑΡΚΕΣ

Έχει χοντρεύει πολύ αυτή η υπόθεση με τα φορτωμένα με λαθρομετανάστες πλοίαρχα που βουλιάζουν στις ελληνικές θάλασσες. Σε σημείο που τα κίνητρα να είναι πια εξώφθαλμα.

Το κεφάλαιο της συντονισμένης λαθρομετανάστευσης προς την Ελλάδα, ειδικά τα τελευταία 10 χρόνια, είναι τεράστιο και σαφώς σοβαρότερο ως προς τις παραμέτρους του.

Ποιοι και γιατί όχι μόνο διευκολύνουν, αλλά και προωθούν εσκεμμένα όλους αυτούς τους ταλαιπωρημένους ανθρώπους στη χώρα, δεν είναι και τόσο εύκολο ν' απαντηθεί.

Το οικονομικό κίνητρο είναι προφανέστατα ένα από τα βασικά. Εκείνοι που «διακινούν» λαθρομετανάστες είναι διαφόρων εθνικοτήτων: Τούρκοι, Έλληνες, Αλβανοί. Μέλη μιας ιδιότυπης πολυεθνικής μαφίας που διακινεί ανθρώπους ως εμπόρευμα, όπως ναρκωτικά, τσιγάρα ή άλλα αντικείμενα λαθρεμπορίου.

Όμως αδυνατούμε να κατανοήσουμε τα κίνητρα του ελληνικού κράτους που δεν παρεμβαίνει επαρκώς ώστε να σπάσει αυτή η αλυσίδα εκμετάλλευσης της ανθρωπίνης ζωής.

Το σίγουρο είναι ότι μόνο σε τριτοκοσμικά κράτη οι μηχανισμοί της μαφίας νικούν τους μηχανισμούς του κράτους.

Αλλά ακόμα κι εκεί, όταν το κράτος το αποφασίσει, βγαίνει νικητής. Προς το παρόν στην Ελλάδα χάνει. Γιατί άραγε;

ΟΦΙΣ

ΚΑΙ ΜΠΙΖΝΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τελικά ο Αλέξανδρος Λυκουρέζος είναι ο μόνος που επέλεξε να πάει κόντρα στο «ασυμβίβαστο» και να προτιμήσει το επάγγελμα του δικηγόρου, που ασκεί εδώ και σαράντα χρόνια, από το βουλευτικό αξίωμα. Ενημέρωσε μάλιστα γι' αυτό με επιστολή του τον πρόεδρο της Βουλής.

Το «γιατί» της επιλογής αυτής εξήγησε μία ημέρα αργότερα. Όπως λέει, δεν θέλει να απέχει από τις δίκες για την υπόθεση Οτσαλάν και στη συνέχεια από τη δίκη της «17 Νοέμβρη», στις οποίες είναι συνήγορος.

Κι εδώ που τα λέμε, δεν έχει άδικο. Διότι, πέρα από την επαγγελματική υποχρέωση, είναι επίσης η σημαντικότητα και των δύο αυτών δικών, στις οποίες κάθε δικηγόρος θα ονειρευόταν να είναι παρών.

Αφήνει όμως και μια πόρτα ανοιχτή, λέγοντας ότι την οριστική απόφαση, για τη στάση που θα τηρήσει, θα την ανακοινώσει μετά την πραγματοποίηση της συζήτησης για το «ασυμβίβαστο» στην ολομέλεια της βουλής.

Τ.Κ.Δ.

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

• Όποιοι διαβάζουν τη στήλη αυτή και αγαπούν τον επαρχιακό Τύπο θα συμμεριστούν την ιδέα μας ν' αφιερώσουμε σήμερα όλο το χώρο που διαθέτουμε στη μοναδική εφημερίδουλα *Τα Θερμιά*. Είναι το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε για την πολύτιμη παρουσία της. Όσους από σας δεν είχατε την τύχη να την πιάσετε στα χέρια σας, σας λογαριάζουμε λίγο φτωχότερους από μας που τη διαβάζαμε αυτά τα χρόνια. Και της χρωστάμε πολλά. Πάρα πολλά. Δανειζόμαστε μερικές πληροφορίες από τελευταίο φύλλο των *Θερμιών*:

Με το υπ' αριθμ. 365 φύλλο της, των μηνών Νοέμβρη-Δεκέμβρη 2002, η εφημερίδα «Τα Θερμιά» τερματίζει τη μακρά εκδοτική της πορεία, που κράτησε 50 χρόνια ακριβώς. Ιδιοκτήτης και εκδότης της, από την αρχή μέχρι το τέλος της, υπήρξε η ταπεινή αφεντιά μου: ο Κωστής Μενεΐδης, που γεννήθηκε στην Κύθνο, στις 17.1.1914 και ήμουν δικηγόρος στο επάγγελμα. Η έκδοση της εφημερίδας αυτής, άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1953, με το ίδιο σχήμα (17,5x24,5) και συνεχίστηκε μέχρι τέλους χωρίς να αλλάξει τίποτα στην εμφάνιση και τη σελιδοποίησή της.

Συνδιευθυντής της εφημερίδας μέχρι το φύλλο 305 ήταν ο αδελ-

φός του εκδότη, Στάθης Ι. Μενεΐδης που έγραφε τα μοναδικά χρονογραφήματα στην εφημερίδουλα.

Στο πρώτο φύλλο της εφημερίδας, το κύριο άρθρο άρχιζε ως εξής:

Μια μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει.

Αλλά συνεχίζουμε την ελάχιστη σταχυολόγηση:

Πρέπει (ο εκδότης) να φροντίζει μονάχος του, τη συγκέντρωση μιας παρόμοιας ύλης... Οι μέρες «τρέχουν» και δεν είναι πρόπον «γι' αυτή την εφημερίδα», να ξεστρατίσει από τις ημερομηνίες έκδοσής της. Θ' ακολουθήσει, στη συνέχεια, η σύνταξη των κειμένων από τον ίδιο, η μεταφορά των στο τυπογραφείο, οι διορθώσεις των δοκιμών, το προσχέδιο του μοντάζ, η τελική διόρθωση, η επιμέλεια της εκτύπωσης, η μεταφορά των φύλλων στο βιβλιοδέτη και τέλος, η ταχυδρομική του φύλλου. Και όλ' αυτά, με τη φροντίδα ενός μονάχα προσώπου...

Η εφημερίδα αυτή στην 50χρονη εκδοτική της πορεία τήρησε με ευλάβεια όλους τους κανόνες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας...

Και η παραμικρότερη είδηση, που θα δημοσιευόταν στα «Θερμιά», έπρεπε να είχε επαληθευθεί στην πηγή της. Γι' αυτό και σ' όλη τη μακρόχρονη παρουσία της στο δημοσιογραφικό στερέωμα, δεν είχε ούτε μια διάψευση.

Τά Θερμιά

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΚΥΘΝΙΩΝ

ΕΙΣ ΤΟ Α' - ΑΡΘ. ΘΥΛΛΟΥ 1
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1953

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΜΕΝΕΪΔΗΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΥΡΟΜΥΣΑΛΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 2-128 - ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΜΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΜΕΣΕΡΡΙΣΤΙΚΑ

Μία μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει. Μια μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει. Μια μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει.

Μία μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει. Μια μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει. Μια μικρή εφημερίδουλα. Μικρή και φτωχιά. Όσο φτωχό και μικρό το νησάκι που θα υπηρετήσει.

Η αξία του άρθρου των μαθητών του Δημοτ. Σχολείου Κύθνου, επιβόλμης πλέον κατά Νόμον, την προαγωγή του ελς τετρατάξιον. Άς γίνουν οι απαραίτητοι διατυπώσεις, ώστε να μπορούν τα παιδιά μας να μαθαίνουν τα ύψιστα τα λίγα γράμματα που πρέπει.

Το πρώτο φύλλο των *Θερμιών*. (Ιανουάριος 1953).

Καζαμίας 2003

(Μακράν ο εγκυρότερος της αγοράς)

Υπό Λεφ. Αστεράκη

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Καζαμία, καζαδύο, καζατρία, είναι έτοιμη η κυβέρνηση να κανονίσει και το 2003. Όχι θα της ξέφευγε! Ευτυχής και συγκινημένος ο κ. Σημίτης υποδέχεται στο Μέγαρο Μαξίμου τον πρόεδρο Μπους, ο οποίος έρχεται μυστικά κι αιφνιδίως για να συμβουλευθεί τον πρόεδρο της Ε.Ε. περί του πρακτέου στο Ιράκ. Ο έλλην πρωθυπουργός αρνείται αγέρωχα στον πλανητάρχη κάθε συνδρομή στον άδικο αυτόν πόλεμο και καταφέρει να μεταθέσει την έναρξή του για τις 21 Ιανουαρίου (αυτό βέβαια δεν είναι πρόβλεψη). Παράλληλα η Γιάννα Δασκαλάκη-Αγγελουπούλου παραγγέλλει την εσθία της έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων στον οίκο Dior, ο οποίος όμως έχει κλείσει και γι' αυτό μετά από μεσολάβηση του ΥΠ.ΕΞ. στέλνεται στον Yves Saint Laurant...

Ο κ. Σημίτης ξεπροβοδίζει τον πρόεδρο Μπους και ως απόδειξη φιλίας του (ξανα)προσφέρει τη Σούδα και μυστικές βάσεις στην Κύπρο. Του δίνει και τα Ίμια αλλά ο George W., η γάτα, δεν τα παίρνει (κορόιδο είναι;) Ο κ. Καραμανλής ως σκιώδης πρόεδρος δέχεται την Κοντολίζα Ράις συνοδευόμενη από τον κ. Κοντογιαννόπουλο και όλοι μαζί χορεύουν το σουξέ Shadow in Paradise. Οι άρρενες προσφέρουν στην κυρία τα βιβλία του Ν. Θέμελη.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ο κ. Σημίτης αιφνιδιάζει με αιφνίδιο ανασχηματισμό: Στη θέση του κ. Μπερλουσκόνι τοποθετεί τον Μπλερ και στη θέση του Σολάνα τον Σρέντερ. Επίσης αντικαθιστά τον Πρόντι με τον Ζισκάρ ντ' Εστέν ενώ τοποθετεί τον Γιάννη Πρετεντέρη πρόεδρο της Eurovision. Η θέση του προέδρου της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας παραμένει κενή, τιμής ένεκεν προς την προσφορά και το έργο του Τίτου Πατρίκιου.

Ο καθηγητής κ. Χατζηνικολάου οργανώνει έκθεση στο Ρέθυμνο με θέμα «ο θάνατος του Μαρξ, εκατόν είκοσι χρόνια μετά (1883-2003)». Καλείται ο πρωθυπουργός να εγκαινιάσει την έκθεση, αλλά δηλώνει άγνοια για το συμβάν (του θανάτου). Την έκρυθμη κατάσταση σώζει ο καθηγητής υπουργός Πολιτισμού που παρίσταται κατά το ειωθός και την εγκαινιάζει μαζί με τον πρόεδρο του εθελοντισμού καθηγητή κ. Τσουκαλά.

Οι φοιτητές πετούν ιεροπρεπώς στους επισήμους γιαούρτη που στοιχίζει –όπως δηλώνουν– 45 ευρώ ενώ η έκθεση στοίχισε 45.000 ευρώ. Ο κ. Βενιζέλος προλαβαίνοντας τη δήλωση του κ. Χατζηνικολάου αντιδηλώνει: «Αστείων ποσόν».

ΜΑΡΤΙΟΣ

Ο Βενιζέλος ονομάζει το 2003 «Επικράτεια του πολιτισμού των πολιτισμών λίγο πριν τον Αρμαγγεδόνα».

Ο Στέργιος Πιτσιόρλας του ΣΥΝ ιδρύει Εταιρεία Πολιτισμού με τίτλο κάτι σαν «Η διπλοπενιά του Γκράμσι» ή «Το Ντέρτι του Αντόρνο». Η κίνηση αυτή ανατρέπει τα δεδομένα στο χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς και εκτοξεύει το κόμμα της πλατείας Κουμουνδούρου στο 3,01%. Ο Πιτσιόρλας ιδρύει αμέσως τηλεοπτικό και ραδιοφωνικό σταθμό ενθουσιασμένος από τις εξελί-

ξεις με το συμβολικό όνομα «3,01 αριστερά κι ας προσέχαμε».

Το ίδιο βράδυ η αντίδραση συνασπίζεται και στους «Διαξιφισμούς» ο κ. Νίκος Χατζηνικολάου –όχι ο καθηγητής, ο... Σαρίπολος– κάνει αντεπίθεση πολιτισμού και καλεί σε διάλογο μέχρι εσχάτων τους βασιλόπαιδες Παύλο και Νικόλαο και την Μαρί-Σταντάλ. Όλοι μαζί κόβουν τη βασιλόπιτα του Mega όπου το φλουρί πέφτει στον Antenna. Στο τέλος ο Νικολάε προσφωνεί την πριγκίπισσα «Μις». Η εκπομπή κλείνει με τον ύμνο της Τρίτης Διεθνούς τραγουδισμένο από τους Βανδή και Πλούταρχο (για να μην ξεχνιόμαστε).

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Μετά απ' αυτή την επιτυχία ο κ. Χατζηνικολάου καλείται να παρουσιάσει στο Μέγαρο Μουσικής τον Διαγωνισμό της Μις Υφήλιος. Τον τίτλο κλέβει μετά από επεισόδια η Μις Βόρεια Κορέα, η οποία στη συνέχεια συλλαμβάνεται αυθωρεί και παραχρήμα από παρατυχόν τμήμα της CIA βάσει υπουργικής πράξεως της χούντας υπογεγραμμένης από τον τότε υπουργό Δικαιοσύνης Τσουκαλά. Τη φασαρία και τις διαμαρτυρίες καλύπτουν το μουσικό πρόγραμμα που οργάνωσε σχετικά ο Χρήστος Λαμπράκης και που περιλαμβάνει τον Τζιμάκο ως Νταλάρα και τον Νταλάρα ως Στέλιο Καζαντζίδη. Πάνω στη σύγχυση ο Μίκης κυκλοφορεί τον πρώτο τόμο της νέας θρυλικής του τριλογίας με τίτλο *Εγώ και η Αριστερά*.

Ο ήλιος βρίσκεται στους διδύμους και ο πρωθυπουργός καλεί τον Θόδωρο Τσουκάτο σε δείπνο συμφιλίωσης. Εκτός της Πόπης παρευρίζονται ο Φασιανός, ο Βέλτσος, ο Ευθυμίου και άλλοι κωμικοί. Κυκλοφορούν τα *Απαντα της Ιουλίας Ηλιοπούλου* σε πρόλογο Οδυσσέα Ελύτη και Κώστα Παπαγεωργίου.

ΜΑΪΟΣ

Η ελληνική προεδρία βρίσκεται στο κρεσέντο της. Όσοι έλληνες υπουργοί διετέλεσαν συντάκτες του *Αντί* μοιράζουν τόμους του περιοδικού σε ευ-

ρωπαϊούς ομολόγους τους. Το ίδιο πράττει και ο σκιώδης υπουργός Πάνος Παναγιωτόπουλος μοιράζοντας το *Κάτι το Ωραίο* και το *Θέατρο Σκιών*. Έχουμε και λέμε (για να μην ξεχνιόμαστε): Θόδωρος Πάγκαλος, Νίκος Χριστοδουλάκης, Πέτρος Ευθυμίου, Πάνος Παναγιωτόπουλος! (Αι στο καλό, ευθυμήσαμε πάλι).

Μπαμ ηκούσθη στον αέρα και ο υπουργός Πολιτισμού εγκαινιάζει το ανακαινισμένο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στο Φιξ (πρώην Αφισόγραμμα). Όλο το κτήριο είναι ντυμένο με γιγαντοαφίσες του Αντωνίτση που απεικονίζουν τον Μεγαλέξανδρο και τον Βουκεφάλα. Σε αμφοτέρους τους ρόλους ποζάρει ο υπουργός αυτοπροσώπως. Στην είσοδο φιγουράρει μεγάλος πίνακας video art του Μάνθου Σαντοριναίου με θέμα τον Βενιζέλο να υπογράφει τη Συνθήκη των Σεβρών και τον Βενιζέλο να υπογράφει τη Συνθήκη του Μαραθώνα...

Όλοι οι μοντέρνοι καλλιτέχνες, με επικεφαλής τον Γιάννη Βαλαβανίδη, ραίνουν τον υπουργό με σελίδες από το *Flash Art* και το *Art in America*. Την τελετή κλείνει happening στο οποίο συμμετέχουν οι 137 νέοι διεθνείς έλληνες καλλιτέχνες. Εντελώς απρόβλεπτα κυκλοφορούν τα *Απαντα* του Κώστα Γεωργουσόπουλου με πρόλογο του Βασίλη Αγγελικόπουλου και της θυγατρός Γεωργουσούπουλου. Ο Μίκης απ' την άλλη κυκλοφορεί τον δεύτερο -υπερμεγέθη- τόμο της νέας μυθικής του τριλογίας *Εγώ, η Αριστερά και η Δεξιά*. Προλογίζει ο Διονύσης Σαββόπουλος. Στα φωνητικά ο Μίμης Ανδρουλάκης. Στα ξεφωνητά πολύς κόσμος.

ΙΟΥΝΙΟΣ

Γίνονται οι τελετές για την παράδοση της ελληνικής προεδρίας. Ο πρωθυ-

πουργός συγκινημένος δέχεται τον πρόεδρο των ΗΠΑ στη Θεσσαλονίκη για να τον ενημερώσει για τις τελευταίες εξελίξεις στο μέτωπο του Ιράκ. Το βράδι κι ενώ διαδηλωτές καταλαμβάνουν το Λευκό Πύργο, οι δύο ηγέτες βλέπουν την τριακοσιοστή εβδομηκοντή ένατη αεροπορική επίθεση εναντίον της Βαγδάτης από την τηλεόραση. Λίγο μετά βλέπουν τη Φάρμα II. Η κυρία Δάφνη ετοιμάζει το αγαπημένο φαγητό του προέδρου «πράσινοι, τηγανητοί ταλιμπάν». Ο κ. Σημίτης προσφέρει στον πλανητάρχη το νέο μυθιστόρημα του κ. Νίκου Θέμελη άρτι βραβευθέν από την Εθνική Επιτροπή Λογοτεχνικών Βραβείων του κόμματος με πρόεδρο τον Ζντάνωφ και εισηγητή τον Λουνατσάρσκι.

Συγκινημένος ο κ. Μπους του δίνει με τη σειρά του το τελευταίο πόνημα του Κίσινγκερ με τίτλο *Έτσι θα ξαναπουλήσουμε την Κύπρο*. Το βράδι οι δύο ηγέτες πηγαίνουν στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης όπου εμφανίζεται ο Νταλάρας ως Φρανκ Σινάτρα και η Μαρινέλα ως Αμάλια Ροντρίγκες.

Καθ' οδόν οι δύο κύριοι της οικουμένης εγκαινιάζουν στο Βελλίδειο την έκθεση της διευθύντριας του Εθνικού Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης, Σάνιας Παπά, με τίτλο «Η Σπείρα, οι Σμύρνοι και το Σπυρωτό Πιλάφι» σε κείμενα Κοντολίζας Ράις. Καληνύχτα σας «κύριοι»! Κάπως έτσι τερματίζεται και η τέταρτη ελληνική προεδρία.

ΙΟΥΛΙΟΣ

Πιένες γνωρίζει στην Επίδαυρο, με το συμπάθειο, ο Λάκης Λαζόπουλος που παρουσιάζει, με το συμπάθειο, τον *Προμηθέα Δεσμώτη*, σε μουσική Γιώργου Τσαλίκη και σε (δερμάτινο) παντελόνι Σάκη Ρουβά. Ο Λάκης, με το συμπάθειο, παρουσιάζεται γυμνός, αλυσοδεμένος στο βράχο του Καυκάσου με το κράτος και τη βία ν' ασελγούν πάνω στο ανυπεράσπιστο κορμί του (με το συμπάθειο). Αντί για χορικά προβάλλεται στο κοίλον η ταινία του Νίκου Παναγιωτόπουλου *Βαρέθηκα να σκοτώνω τους αρρεβωνιαστικούς σου*, άρτι βραβευθείσα στο Φεστιβάλ Δράμας με το βραβείο Δράμα. Ο τόπος ζει ταυτοχρόνως την αναγέννηση και θεάτρου και κινηματογράφου και σατυρικού

δράματος.

Η ελληνική συμμετοχή σκίζει στη Biennale Βενετίας και σπεύδει εκεί ο υπουργός Πολιτισμού Γ. Πανταγιάς· γιατί, δυστυχώς, εντωμεταξύ αναδομήθηκε (παρ' ότι πολλοί ζητούσαν να κατατομηθεί) ο κ. Βενιζέλος, ο οποίος και ανέλαβε πρόεδρος της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας στη θέση του Ευγενίου Γιαννακόπουλου που γίνεται υφυπουργός Αθλητισμού επειδή είναι κορμάρα στη θέση του Γ. Λιάνη που επιστρέφει στο ελεύθερο ρεπορτάζ υπέρ του πρωθυπουργού. Ο τελευταίος δεν αναδομείται (προς το παρόν). Ο κ. Πανταγιάς ξυρίζεται για να παραλάβει το βραβείο. Σ' αυτόν τον μίνι ανασχηματισμό τη θέση της Βάσως Παπανδρέου αναλαμβάνει η Μίνι Μάους, του Χριστοδουλάκη ο Χάρυ Πότερ και του Δρυ ο Γούντυ ο Δρυοκολάπτης. Το υπουργείο Δικαιοσύνης αναλαμβάνει ο κ. Λαλιώτης για να πείσει με την ακαταμάχητη πειθώ του τους ατίθασους αριστερούς να ψηφίσουν ΠΑΣΟΚ υπενθυμίζοντας ότι υπάρχουν και ξερονήσια.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Προεκλογικό κλίμα, μικρή άνοδος στη Σοφοκλέους, όπως επίσης και στα οπωροκηπευτικά. Αιφνίδιο τοπικό μπουρίνι στην Αθήνα πλημμυρίζει το Μπουρνάζι, τα Νέα Λιόσια, το Περιστέρι, το Αιγάλεω, το Μοσχάτο και τη Λυκόβρυση στο Κολωνάκι. Τα γκαρσόνια της πλατείας στήνουν οδοφράγματα στην Αναγνωστοπούλου για να προστατεύσουν από το νερό την πρωθυπουργική κατοικία. Ο πρωθυπουργός αναπλέει έντρομος την Ηρώδου Αττικού από το Μαξίμου με κρις κραφτ, ενώ η κ. Δάφνη τον υποδέχεται στην είσοδο της πολυκατοικίας με μπρατσάκια. Από το ρετιρέ του κοιτάζει και οικτρίζει ο κ. Ψυχάρης, ενώ την άλλη μέρα ο μικροπολιτικός επιτίθεται από τα Νέα εναντίον του Κώστα Καραμανλή γιατί ως σκιώδης πρωθυπουργός δεν πήρε μέτρα προστασίας για τον ανίσκιωτο. Ο Μίκης ανεβάζει στο Ηρώδειο την όπερά του *Ο Γιος του Ίσκιου* σε διασκευή-λιμπρέτο Χρήστου Λαμπράκη με τον Πλούταρχο στον πρωταγωνιστικό ρόλο. Η παραγωγή υπερβαίνει τα εκατό εκατομμύρια ευρώ και εντάσσεται στον κύκλο «Αναστενάγια»

της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας – Επικράτειας του Πολιτισμού των Πολιτισμών. Σκηνοθετεί ο Γιώργος Μιχαηλίδης αφιλοκερδώς και γράφει κριτική ο κ. Γεωργουσόπουλος

με ποσοστά. Η παράσταση αναμεταδίδεται ζωντανά από την ΑΠΑΡΕΤ1 και τον ανορθόγραφο διαφημιστή της. Η μετάδοση σημειώνει ρεκόρ θεαματικότητας εκείνη τη βραδιά. Η όλη εκδήλωση διαρκεί τέσσερις ώρες αλλά ο Μίκης δηλώνει πως αυτό είναι μόνο το πρώτο μέρος. Ο Πλούταρχος αποχωρεί γιατί έχει συναυλία στο Αιγάλεω με τον Χρήστο Νικολόπουλο. Οι σχέσεις Μίκη και Χρήστου περνούν κρίση. Ο ήλιος στον Λέοντα.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Αν δεν με γελούν τ' άστρα, προμηνύονται εκλογές. Αλλά πάλι, τρελός είναι ο Σημίτης να τις κάνει και να τις χάσει; Ο Γιωργάκης, άνεργος μετά τον τελευταίο ανασχηματισμό, και ενώ προετοιμάζεται να ηγηθεί του κόμματος κατά τις συμβουλές της μαμάς του, συγγράφει μυθιστόρημα καθοδηγούμενος από τον αδελφό του με τίτλο *Ο επιλήσμων αριθμομημών*.

Όλοι στο ΠΑΣΟΚ ασχολούνται είτε με τον πολιτισμό είτε με τον αθλητισμό – πλην του Γιώργου Λιάνη που αηδιασμένος και από τα δύο αναχωρεί για το Άγιον Όρος μήπως και σώσει ως διοικητής του την ψυχή του. Τον αποχαιρετούν συγκινημένοι οι αθλητικοί παράγοντες, διερωτώμενοι αν μπορούν να καταστρέψουν από μόνοι τους ό,τι απέμεινε, χωρίς τη βοήθειά του. Όλοι προετοιμάζονται πυρετωδώς για την Ολυμπιάδα. Ο Απόστολος Κακλαμάνης κάνει βαράκια, ο Άκης Τσοχατζόπουλος μασάει τσίχλα ενώ συγχρόνως κάνει βάδην, ενώ η Ντόρα βάφει ροζ τα πράσινα κάγκελα του Αβραμόπουλου. Στην Αξιωματική Αντιπολίτευση κυριαρχούν μια γλυκειά αδημονία και μια μεταθερινή ραστώνη. Για ν' ανυψωθεί το ηθικό του κόμματος, ο Σουσλώφ της Δεξιάς Μιχαήλ ο Μείμαράκης εκπονεί

ιστορικοθεωρητικό δοκίμιο με τίτλο, *Ο Στηθόδεσμος παρά τοις Βυζαντινοίς και η σχέση Νεοφιλελευθερισμού και Ορθοδοξίας*. Το πόνημα υποβάλλεται στον Αρχιεπίσκοπο για τα περαιτέρω...

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ο Παντελής Μπουκάλας συγκεντρώνει τις επιφυλλίδες του σε 4 τόμους υπό τον γενικό τίτλο *Ελεγείες, Μοιρολόγια και Θρήνοι του Λαού μας, Μέρος πρώτον*. Προλογίζει και ανθολογεί ο Γιάννης Τριάντης. Η λογοτεχνική επιτροπή του ΥΠΠΟ για τα κρατικά βραβεία προτείνει τον Γιώργο Βέλτσο για το Βραβείο Ποίησης. Ο τελευταίος αποποιείται την τιμή λόγω ασυμβιβάστου και προτείνει τον Νάσο Βαγενά ο οποίος παραιτείται με τη σειρά του υπέρ του Δημήτρη Μαρωνίτη ο οποίος όμως δεν έχει γράψει ποίηση καθ' όλον το έτος, απλώς έχει απαγγείλει. Έτσι το βραβείο επιστρέφει στον Γιώργο Βέλτσο ο οποίος και το παραλαμβάνει συγκινημένος από τα χέρια της Δάφνης Σημίτη. Το βραβείο Λογοτεχνίας μοιράζονται από κοινού οι Άρης Μαραγκόπουλος και Γιώργος Αριστηνός και τους το επιδίδει η Τζίνα Πολίτη. Για να αποφευχθούν τα επεισόδια την κ. Πολίτη συγκρατούν άνδρες της Ασφαλείας της κ. Δάφνης. Ως επιστέγασμα της τελετής ο Γιώργος Νταλάρας ως Μαρία Φαραντούρη τραγουδά το *Ομπρός να σηκώσουμε τον Ήλιο πάνω από την Ελλάδα*, γνωστό θούριο του ΠΑΣΟΚ που συνέγραψε κατά τους χρόνους της εξορίας του στη Λέρο ο Γιώργος Λιάνης. Το ίδιο βράδυ ο Νίκος Χατζηνικολάου τιμής ένεκεν και κάνοντας γενναίο άνοιγμα στον πολιτισμό, έχει καλεσμένους τους Δημήτρη Μητροπάνο και Κώστα Χαρδαβέλα.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Ο κ. Σημίτης αναχωρεί εσπευσμένα για διαβουλεύσεις στο Λευκό Οίκο, τον οποίον προς τιμήν του έλληνα σοσιαλιστή ηγέτη ο πρόεδρος Μπους βάφει ελαφρώς πράσινο (τσαγαλί). Στην Αθήνα για να μην υπάρξει κενό εξουσίας, πρωθυπουργεύει ο κ. Κόκκαλης. Στο Χρηματιστήριο (που το θυμηθήκαμε;) απογειώνονται οι μετοχές της Intracom και του ΔΟΛ. Προτείνεται για Νόμπελ Χημείας ο κ. Νίκος Θέμελης, επειδή

ανεκάλυψε την ένωση DL2 (Δημοσιογραφολογοτεχνικό οξύ, αλλιώς «πράσινες, τηγανητές ντομάτες»). Αυθωρεί αναλαμβάνει πρόεδρος της Λογοτεχνικής Επιτροπής ο Νίκος Κακαουνάκης για να μπει μια τάξη στα πράγματα. Βασικός υποψήφιος για το ιστορικό μυθιστόρημα είναι ο Μίμης Ανδρουλάκης με το νέο του έργο *Ο Μαρξ, η Σαρξ και η Προσωπική μου Συμβολή στην Οκτωβριανή Επανάσταση*. Θυμώνει τότε ο Μίκης και κυκλοφορεί τον τρίτο τόμο της τριλογίας του με τίτλο *Εγώ και το Σύμπαν*. Προλογίζει ο Σεραφείμ Φυντανίδης. Συγκινημένος το ίδιο βράδυ ο Χατζηνικολάου καλεί στους «Διαξιφισμούς» τον Γιάννη Κότσιρα.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Είναι πλέον ή βέβαιον ότι το 2003 ολοκληρώνεται. Όπως επίσης είναι βέβαιο ότι απογοήτευσε πλήρως όσους, επιπόλαιους και αφελείς, το υποδέχτηκαν με φωταψίες και αισιόδοξες ευχές. Το 2003, κι αυτό δεν χρειάζεται να είσαι καζαμίας για να το δεις, ούτε καν ο ευφυής και εύστροφος Αλέξανδρος, υπήρξε χρόνος πολέμου, παράλογης βίας, αδικίας, ανασφάλειας και συνεχούς παραβίασης των στοιχειωδών ανθρωπίνων και δημοκρατικών δικαιωμάτων. Ήταν τέλος χρονιά αναξιοπρεπούς συνενοχής των μικρομεσαίων εις βάρος των μικρών και υπέρ των μεγάλων. Όσον αφορά πάλι στον πολιτισμό η κατάσταση ήταν φασαριόζικη, μίζερη και χωρίς ουσία. Και δεν απαιτείται να είναι κανείς μάγος για να το διαπιστώσει. Τα έργα προχωρούν όπως προχωρούν, αλλά το τελικό αποτέλεσμα χρήσης και αξίας τους είναι άδηλο. Αλλά τι μπορεί να περιμένει κανείς από έναν τόπο που δεν χτίζει τα έτοιμα σχέδια του Ρεϊ αλλά πληρώνει πανάκριβα τις ανεφάρμοστες αρπαχτές του Καλατράβα; Και τα ακόμη χειρότερα έπονται. Προς το παρόν λοιπόν, αίσιον και ευτυχές το νέον έτος 2004. Το έτος της Βασιλίσσης! (Της Γιάννας, με το συμπάθειο).

Το Κυπριακό... έπεσε στην κάλπη!

Η Κύπρος πάει σε εκλογές ξεχνώντας την ιστορική συγκυρία

του Γιώργου Κασκάνη

Την ώρα που στα κατεχόμενα το κύμα αντίδρασης ή και αντίστασης στον Ντενκτάς ογκούται. Την ώρα που από την Τουρκία φθάνουν αντιφατικά μεν, πρωτόγνωρα δε, μηνύματα. Και την ώρα που ο διεθνής παράγοντας προσπαθεί να συντηρήσει τη δυναμική επίλυσης του κυπριακού προβλήματος, η Κύπρος εισέρχεται στον κυκεώνα των προεδρικών εκλογών. Εκλογές μάλιστα που τείνουν να εξελιχθούν όχι σε μια γνήσια πολιτική αντιπαράθεση επιχειρημάτων και θέσεων, όχι σ' ένα προβληματισμό για τον τρόπο αξιοποίησης του μομέντουμ, αλλά σε μια καθαρά προσωπική και εγωιστική υπόθεση διαφόρων παραγόντων της κυπριακής πολιτικής σκηνής. Αυτό που κυριαρχεί είναι κατά πόσο έφθασε η ώρα του ενός ή του άλλου για ν' αρπάξει την εξουσία! Τα φώτα του ευρωπαϊκού κυρίως ενδιαφέροντος που είναι στραμμένα σχεδόν με θαυμασμό στον αγώνα των Τουρκοκυπρίων, ενδέχεται να στραφούν υποτιμητικά στα ρεζιλίκια των Ελληνοκυπρίων...

ΠΡΩΤΟΦΑΝΕΣ ΣΚΗΝΙΚΟ

Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (μετά τον Μακάριο) που ένα μήνα πριν τις εκλογές το σκηνικό είναι θωλό και συνάμα μπερδεμένο. Ο σοβαρός προβληματισμός για τους τρόπους αξιοποίησης της παρούσας συγκυρίας απουσιάζει. Οι πολιτικές δυνάμεις αναλώνονται σε μια συνεχή αντιπαράθεση δηλώσεων γύρω από το εάν επίκεινται ή όχι εξελίξεις στο Κυπριακό και αδυνατούν να συλλάβουν και να αξιολογήσουν τα όσα συμβαίνουν στο χώρο των Τουρκοκυπρίων. Εθελουφλούν μπροστά στις όποιες ζυμώσεις παρατηρούνται στην Τουρκία και νηπιოდώς περιορίζονται σε θεωρίες του τύπου «δεν είδαμε ακόμα δείγματα γραφής».

Η ιστορία κινείται όταν κάποιος την σπρώχνει. Η ελληνοκυπριακή πολιτική ηγεσία –σχεδόν στο σύνολό της– έσπρωξε μέχρι την Κοπεγχάγη. Μετά επέστρεψε στον παλιό, κακό της εαυτό.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Καμία πολιτική λογική δεν μπορεί να ερμηνεύσει τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων στην Κύπρο. Υποψήφιος για μια τρίτη πενταετία ο 84χρονος Γλαύκος Κληρίδης και βασικός του αντίπαλος ο προερχόμενος από τον ίδιο πολιτικό χώρο, στενότετός του συνεργάτης, Αλέκος Μαρκίδης. Υποψήφιος της Αριστεράς ο μέχρι πρότινος «απορριπτικός» Τάσος Παπαδόπουλος. Και ακόμα, ο Γιαννάκης Ομήρου, πρόεδρος του Κινήματος Σοσιαλδημοκρατών, και ο Νίκος Κουτσού, πρόεδρος των Νέων Οριζόντων.

Αυτά για την ώρα...

ΓΛΑΥΚΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ

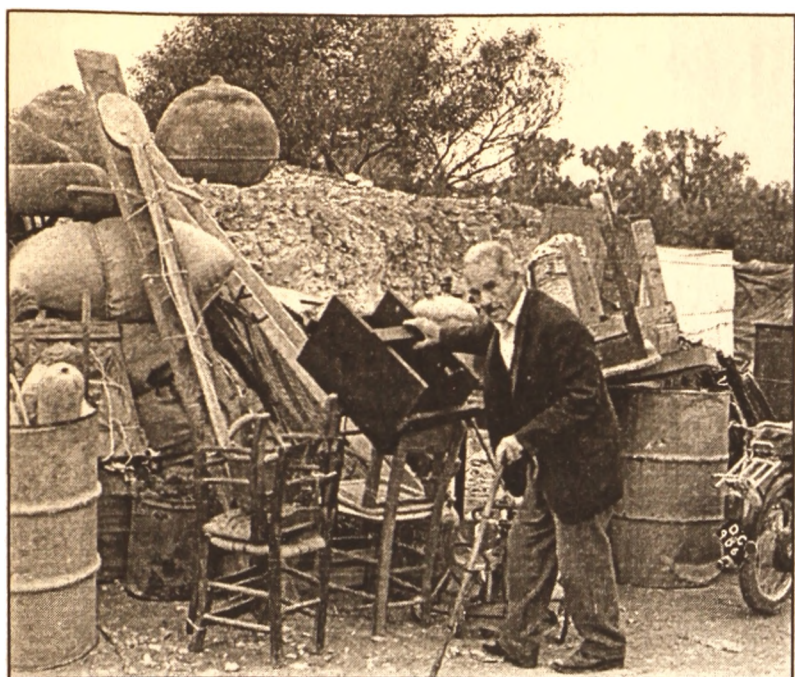
Ο νυν πρόεδρος είχε δηλώσει στην προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση (1998) ότι αυτή ήταν η τελευταία του θητεία. Κάτι που επανελάμβανε κατά κόρον μέχρι πριν από δύο περίπου μήνες. Κι όμως, γνώριζε καλά ότι η παρούσα προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού δεν είναι όπως οι άλλες. Γνώριζε επίσης καλά ότι η θητεία του θα έληγε –εκ των πραγμάτων– πριν την ολοκλήρωση αυτής της διαδρομής. Έβλεπε και βλέπει την ανατροπή των δεδομένων στο χώρο της τουρκικής πλευράς. Κι όμως, μόλις την περασμένη Παρασκευή (3/1/2003) αποφάσισε να ανακοινώσει την πρόθεσή του να διεκδικήσει επανεκλογή για θητεία 16 μόνο μηνών (αντί για πενταετία που προβλέπει το σύνταγμα). Η καθυστέρηση αυτή, και η πολιτική κωλυσιεργία που επέδειξε, επέτρεψε στο χώρο της δικής του παράταξης να αναδειχθούν οι φιλοδοξίες άλλων στελεχών. «Αν ο Κληρίδης

δεν διεκδικήσει, φυσικός διάδοχος είναι ο Γενικός Εισαγγελέας Αλέκος Μαρκίδης», ήταν η κυρίαρχη άποψη μέσα στον Δημοκρατικό Συναγερμό, κόμμα που ίδρυσε ο Κληρίδης. Και όσο ο Κληρίδης δεν αποφάσιζε, τόσο η προοπτική αυτή ενδυναμωνόταν.

Ο 84χρονος Κληρίδης πάντως είναι ο άνθρωπος που αυτή τη στιγμή μπορεί να οδηγήσει σε λύση το Κυπριακό. Τον θέλουν οι Αμερικανοί, τον βλέπουν με καλό μάτι οι Τουρκοκύπριοι γιατί πέτυχε να εντάξει τους Ελληνοκύπριους στην Ε.Ε. σε αντίθεση με τον Ντενκτάς που τους κρατά καθηλωμένους, τον σέβονται οι Ελληνοκύπριοι. Είναι ο τελευταίος της ιστορικής γενιάς των πολιτικών στην Κύπρο ο οποίος μπορεί να βάλει την υπογραφή του κάτω από τη λύση του Κυπριακού και να πείσει το λαό ότι αυτό είναι ό,τι καλύτερο μπορούσε να εξασφαλιστεί.

Ο ΑΛΕΚΟΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ

Ο Αλέκος Μαρκίδης είναι ο άνθρωπος ο οποίος στην πραγματικότητα διαπραγματεύτηκε όλους τους τελευταίους μήνες το Κυπριακό. Ως Γενικός Εισαγγελέας μελέτησε το Σχέδιο Ανάν, ερμήνευσε τις πρόνοιές του, εντόπισε τις ασάφειες, ζήτησε και πήρε διευκρινίσεις από τα Ηνωμένα Έθνη για μια σειρά από θέματα. Γνωρίζει όσο λίγοι τα πραγματικά δεδομένα. Είναι ακόμα ο άνθρωπος που εμφανιζόταν απογοητευμένος από την πολιτική ηγεσία γιατί αυτή δεν αντιλαμβάνεται τη σημερινή συγκυρία και δεν αξιοποιεί τις προοπτικές. Ο κ. Μαρκίδης ήταν αυτός που δήλωνε σχεδόν πεπεισμένος ότι ακόμα και την τελευταία ώρα της Κοπεγχάγης ήταν δυνατό να λυθεί το Κυπριακό. Το Κυπριακό δεν λύθηκε στην Κοπεγχάγη, ουδείς ωστόσο αμφισβητεί το γεγονός ότι η προσπάθεια συνεχίζεται. Ο ίδιος όμως, θιγμένος από τη στάση του πολιτικού του πατέρα, του Γλαύκου Κληρί-

Οι πολιτικοί της Κυπριακής Δημοκρατίας ερίζουν, τα κόμματα ερίζουν, από την άλλη πλευρά ο Κόφι Ανάν περιμένει μια απάντηση, ενώ ο Ραούφ Ντενκτάς επιμένει στο χαβά του. Εκείνοι όμως, άντρες, γυναίκες και παιδιά, που ένιωσαν στο πετσί τους την προσφυγιά πριν 28 χρόνια, βαδιά στην ψυχή τους παραμένουν πρόσφυγες και περιμένουν μια υπεύθυνη απάντηση στο βασανιστικό ερώτημα που τους ταλανίζει για το μέλλον που τους επιφυλάσσει η μοίρα.

δη, ανακρούει πρύμναν και δηλώνει ότι «ο δρόμος για την επίλυση του εθνικού μας προβλήματος δεν είναι εύκολος αλλά και πιθανότατα όχι σύντομος». Με τον τρόπο αυτό ανατρέπει το βασικό επιχείρημα του Γλαύκου Κληρίδη που ουσιαστικά ζήτησε μικρή παράταση χρόνου, για να εξαγγείλει ο ίδιος την επομένη (4/1/2003) τη δική του υποψηφιότητα.

Έτσι ο Δημοκρατικός Συναγερμός, ο οποίος στην προσπάθειά του να διασπάσει τη διαφαινόμενη συνεργασία ΑΚΕΛ-ΔΗΚΟ-ΚΙΣΟΣ έσπευσε να υιοθετήσει ως υποψήφιό του τον σοσιαλιστή Γιαννάκη Ομήρου, βρέθηκε τώρα να εγκαταλείπει την αρχική του απόφαση και να έχει δύο ισχυρούς υποψήφιους από το χώρο του. (Ο ΔΗΣΥ αποφάσισε να στηρίξει την υποψηφιότητα Κληρίδη.)

Ο ΤΑΣΣΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Τάσος Παπαδόπουλος ήταν για δεκαετίες ένας από τους πρωταγωνιστές της «αγωνιστικής» για κάποιους, «απορριπτικής» για άλλους, γραμμής στο Κυπριακό.

Βρέθηκε πολλές φορές σε αντιπαράθεση με το «διαλλακτικότερο» ΑΚΕΛ. Σήμερα όμως είναι ο υποψήφιος της παραδοσιακής αριστεράς, του ΑΚΕΛ, και ασφαλώς του κόμματός του, του

ΔΗΚΟ.

Στο πρόσωπο του Τάσσου Παπαδόπουλου οι ξένοι βλέπουν την καθαρή ανατροπή της προοπτικής για τη λύση. Πιστεύουν ότι, δέσμιος των κατά καιρούς διακηρύξεών του, δεν μπορεί να συναινέσει σε έναν συμβιβασμό όπως είναι το Σχέδιο Ανάν.

Άλλωστε ο ίδιος έχει καταστήσει σαφές ότι αυτό το σχέδιο πρέπει να τύχει ουσιαστικής τροποποίησης για να αποτελέσει τη βάση λύσης του Κυπριακού.

Μια τροποποίηση η οποία –για τους ξένους– δεν είναι εφικτή γιατί τότε θα ανατραπεί η «λεπτή του ισορροπία». Είναι όμως και ο άνθρωπος τον οποίο βλέπουν με καχυποψία οι Τουρκοκύπριοι, καθώς ουδέποτε έκανε ανοίγματα προς την πλευρά τους πλην του τελευταίου –προεκλογικού– διαστήματος. Συγκεντρώνει όμως τις μεγαλύτερες πιθανότητες εκλογής, ειδικά μετά τη διάσπαση του δεξιού χώρου (Κληρίδης-Μαρκίδης).

ΟΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ

Ο Γιαννάκης Ομήρου του Κινήματος Σοσιαλδημοκρατών (άλλοτε ΕΔΕΚ του Βάσου Λυσσαρίδη) πίστεψε προς στιγμήν ότι θα μπορούσε να ήταν ο πρώτος σοσιαλιστής πρόεδρος της Κύπρου. Αυτό όταν ο ΔΗΣΥ αποφάσισε να υποστηρίξει την υποψηφιότητά του. Μετά

την ανατροπή των δεδομένων και τη στροφή του ΔΗΣΥ προς τον Κληρίδη, η υποψηφιότητα Ομήρου κινδυνεύει να συρρικνώσει επικίνδυνα το σοσιαλιστικό χώρο ο οποίος κινείται σε ποσοστά της τάξης του 6-7%. Μέσα στον κυκεώνα των αντιπαραθέσεων, τα ποσοστά αυτά πιστεύεται ότι θα μειωθούν και θα φέρουν το ΚΙΣΟΣ στα πρόθυρα μίας ακόμα σοβαρής εσωτερικής κρίσης. Η πιθανότητα στήριξης της υποψηφιότητας Κληρίδη από το ΚΙΣΟΣ, η οποία συζητήθηκε, εγκαταλείφθηκε μέσα από τη θεωρία του «μας ενέπαιξαν» και του «δεν υπάρχουν εξελίξεις που να δικαιολογούν παραμονή του νυν Προέδρου».

Ο Νίκος Κουτσού των Νέων Οριζόντων κατέρχεται με την προοπτική να εκφράσει και να συσπειρώσει εκείνους που αντιτίθενται στο Σχέδιο Ανάν, αφού το κόμμα του είναι το μόνο που απέρριψε ακόμα και τη συζήτηση της πρότασης του Γ.Γ.

Οι εκλογές της 16ης Φεβρουαρίου θα φέρουν αναμφίβολα ανατροπές στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό της Κύπρου. Δεν αποκλείεται όμως να ανατρέψουν και οριστικά την πιθανότητα επίλυσης του Κυπριακού η οποία για πρώτη φορά εμφανίστηκε με τόσες αξιώσεις στον ορίζοντα.

«Pax Americana» στη Νοτιοανατολική Ευρώπη

του Αλέξανδρου Καζαμία

Με τη διευθέτηση της διαφωνίας για τον Ευρωστρατό, την άρση του προεδρικού βέτο κατά της πρωθυπουργοποίησης του Ερντογάν, και την πρωτοφανή επίθεση του τελευταίου κατά του Ραούφ Ντενκτάς, δρομολογείται πλέον η υλοποίηση του Σχεδίου Ανάν. Η δίμηνη αμφιταλάντευση των ΗΠΑ, ανάμεσα στην παλιά και τη νέα τάξη στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, κρίθηκε οριστικά μετά την Κοπεγχάγη. Τόσο ο Σημίτης, όσο κι ο Ερντογάν κατάφεραν ν' αναδειχτούν άξιοι πελάτες μιας νέας Αμερικανικής Ειρήνης στην περιοχή εξαιτίας της στάσης που τήρησαν, ο πρώτος στο ζήτημα του Ευρωστρατού κι ο δεύτερος στο θέμα του Ιράκ. Γι' αυτό οι ΗΠΑ έλυσαν την ομηρεία τους, διακόπτοντας τη συστηματική υπονόμευση του Σχεδίου Ανάν και της αναθεώρησης του τουρκικού συντάγματος, που ως τώρα καλλιεργούσαν μέσω του Ντενκτάς και του προέδρου Σεζέρ αντιστοίχως. Αν και ο άξονας των δύο τελευταίων δεν πέρασε ακόμα στο ιστορικό χθες που δημιουργεί η νέα τάξη, τα βέτο και οι κωλυσιεργίες τους θ' αποτελούν στο εξής πιο πολύ ένα συμπληρωματικό αντιστάθμισμα παρά τον κανόνα όπως συνέβαινε μέχρι πρότινος.

Πέρα από τις διαφωνίες που υπάρχουν σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του Σχεδίου Ανάν, ένα πράγμα πρέπει να καταστεί σαφές: η όλο και πιο πιθανή υλοποίησή του δεν έχει καμία απολύτως σχέση ούτε με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, ούτε και με το άνοιγμα της ευρωπαϊκής προοπτικής για την Τουρκία. Η εντύπωση πως δήθεν «οι αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έρχονται στην περιοχή μας» ή πως η ελληνοτουρκική προσέγγιση οφείλεται σε κάποιον τάχα θρίαμβο της «χαμηλής πολιτικής» δεν είναι παρά χριστουγεννιάτικες ιστορίες για παιδιά. Αυτά, όπως και τ' άλλα ροδοπέταλα που στόλιζαν την ομιλία του κ. Παπανδρέου στις 17 Δεκεμβρίου στη Βουλή, περί «των κοινών αξιών της δημοκρατίας, της ελευθερίας... των ανθρωπίνων, μειονοτικών και θρησκευτικών δικαιωμάτων», έναν μονάχα στόχο

έχουν: να καλλιεργήσουν το μύθο μιας «Pax Euroraea» προκειμένου να συγκαλυφθεί ο αμειγώς αμερικανοκεντρικός χαρακτήρας της νέας τάξης που διαμορφώνεται στην περιοχή μας.

Ας ξεκαθαριστεί ακόμη ότι η κυριαρχία των ΗΠΑ στη Ν.Α. Ευρώπη δεν επιβάλλεται ούτε απ' τις ίδιες τις προτάσεις του Σχεδίου Ανάν, όπως ισχυρίζονται οι εθνικιστές πολέμιοί του, ούτε από το γεγονός ότι στη σύνταξή του ανιχνεύεται η ανάμειξη αγγλο-αμερικανικού δακτύλου, όπως πρεσβεύουν οι υπερπατριώτες της ΠΑ.ΚΙ.Π. Όπως δε φτάνει τα αεροπλάνα ή οι κατασκευαστές τους για την 11η Σεπτεμβρίου, έτσι κι αυτό που καθιστά το Σχέδιο Ανάν εργαλείο υποταγής της περιοχής μας στην αμερικανική ηγεμονία δεν είναι παρά ο τρόπος με τον οποίο αφέθηκε να χρησιμοποιηθεί. Με άλλα λόγια, το μέλλον της Κύπρου και της ελληνοτουρκικής φιλίας θα ήταν τελείως δια-

φορετικό αν η δυσλειτουργική λύση της «διζωνικής ομοσπονδίας» που προτείνει το Σχέδιο Ανάν υπαγόταν στο πλαίσιο μιας πραγματικά ανεξάρτητης «Ευρωπαϊκής Ειρήνης». Κι ο λόγος γι' αυτό είναι απλός: επειδή ακριβώς πρόκειται για ένα σχέδιο με σοβαρές δυσλειτουργίες, η λύση που προτείνει θα εξαρτάται εν πολλοίς απ' το εξωτερικό πλαίσιο που θα τις ρυθμίζει. Έτσι, αν λ.χ. η βάση της σχέσης που συνδέει τις «εγγυήτριες δυνάμεις» ήταν ευρωπαϊκή, αν η Κύπρος περιλαμβανόταν στις συμφωνίες «Berlin plus» για τον Ευρωστρατό, ή αν οι τρεις «ξένοι» δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου ορίζονταν απ' την ΕΕ, ήδη θα είχαμε ένα διαφορετικό Σχέδιο Ανάν απ' το σημερινό. Κυρίως, θα είχαμε το πλαίσιο εκείνο που θα επέτρεπε κάποτε την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου στο θέμα της ελεύθερης διακίνησης των πολιτών, καταργώντας έτσι τις «δύο ζώνες».

ΠΟΣΟ «ΑΟΡΑΤΟ» ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΧΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ;

Οι προπαγανδιστές της κυβερνητικής πολιτικής έχουν ήδη καταδικάσει όσους επικρίνουν τη διπλωματία της Κοπεγχάγης, ως «συνωμοσιολόγους» που θεωρούν ότι «το παρασκήνιο υπερκαλύπτει το προσκήνιο». [Βλ. Γ. Πρετεντέρη, «Η διαρκής συνωμοσία», *Το Βήμα*, 22.12.02. Παρότι θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν ο Πρετεντέρης καταδίκαζε το ίδιο αφοριστικά και τη θεωρία περί συνωμοσίας με την οποία ως τώρα το ΠΑΣΟΚ ερμηνεύει την κυπριακή τραγωδία του 1974, δεν είναι διόλου περίεργος ο νομικίστικος φορμαλισμός με τον οποίο ξαφνικά ο φίλος του πρωθυπουργού αρνείται να παραδεχτεί την ύπαρξη πολιτικής έξω από τα επίσημα ανακοινωθέντα της εξουσίας που υπηρετεί: το παρασκήνιο εξ ορισμού δεν

πρέπει να βγαίνει στη σκηνή.] Όμως όλη η πραγματικότητα των ιστορικών εξελίξεων που κατακλύζουν σήμερα την περιοχή μας, δε βρίσκεται ούτε μόνο στο προσκήνιο ούτε μόνο στο παρασκήνιο, αλλά, ως συνήθως, κάπου ανάμεσα: βρίσκεται δηλαδή στις διασυνδέσεις μεταξύ των γεγονότων που επιλέγει κάποιος να επισημάνει, ενώ κάποιος άλλοι είτε τις αρνούνται είτε επιμένουν να τις αγνοούν.

α) Μετά την απόφαση της Κοπεγχάγης να εξεταστεί η τουρκική υποψηφιότητα το Δεκέμβριο του 2004, είναι πασιφανές ότι ο λόγος για τον οποίο ο Ερντογάν τάσσεται υπέρ του Σχεδίου Ανάν δε μπορεί να είναι η εξασφάλιση του ανταλλάγματος της τουρκικής ένταξης στην ΕΕ. Εξίσου φανερό είναι ότι και τα ζητήματα του Αιγαίου, που τέθηκαν εκ νέου από τον έλληνα πρωθυπουργό στις 2 Ιανουαρίου και τα οποία, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ελσίνκι, θα πρέπει να διευθετηθούν μέχρι το 2004, κι αυτά δεν εξαρτώνται από την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Με μία λέξη, δεν υφίσταται σύνδεση μεταξύ της τουρκικής ένταξης στην ΕΕ και στη διευθέτηση των διαφορών του Κυπριακού και του Αιγαίου, αφού το συμφωνημένο χρονοδιάγραμμα προβλέπει την επίλυσή τους χωρίς να έχει προηγηθεί καμία δέσμευση για την εισόδο της Τουρκίας στην ΕΕ. Γιατί όμως τότε αποδίδεται η διευθέτησή τους στην άφιξη «της κοινότητας των αξιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην περιοχή μας»; Κι ακόμα, γιατί ο Ερντογάν φαίνεται τόσο αποφασισμένος να τα διευθετήσει χωρίς καμία απολύτως εγγύηση για την ένταξη της χώρας του στην ΕΕ, που σύμφωνα με όλες τις εκτιμήσεις αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του;

β) Στη συνέντευξή του στις 5 Ιανουαρίου στο *Βήμα*, ο πρωθυπουργός κατέστησε σαφές ότι «η πορεία της τουρκικής "μεταπολίτευσης" [δεν] μπορεί να γίνει χωρίς αντιπαραθέσεις», πρόσθεσε όμως ότι δεν πρέπει να «προδικάζουμε ως αρνητική την πορεία της». Ο τουρκικός τύπος στο σύνολό του δεν παρέχει κανένα απολύτως στοιχείο που να εξηγεί γιατί ο πρόεδρος Αχμέτ Σεζέρ άσκησε βέτο στις 19 Δεκεμβρίου κατά

της αναθεώρησης των τριών άρθρων του τουρκικού συντάγματος που θα επέτρεπαν την πρωθυπουργοποίηση του Ερντογάν, ενώ το ίδιο ανεξήγητη παραμένει και η ανάκληση της απόφασης αυτής από τον ίδιο στις 31 Δεκεμβρίου. Στοιχεία βέβαια δεν υπάρχουν, το πιθανότερο όμως είναι πως κάποια ισχυρή παρέμβαση μεσολάβησε ανάμεσα στις δύο αποφάσεις του Σεζέρ, που μόνον οι ΗΠΑ θα είχαν τη δύναμη να κάνουν. Σε κάθε περίπτωση όμως, μόνον αστεία μπορεί να θεωρηθεί η εναλλακτική ερμηνεία που έδωσε στις 5 Ιανουαρίου στο *Βήμα* ο πρωθυπουργός, σύμφωνα με την οποία «οι τελευταίες εξελίξεις στην Τουρκία δείχνουν ότι είναι όλο και πιο ισχυρή η άποψη συμμετοχής στην Ένωση».

γ) Πολύ πιο φανερή ήταν η αμερικανική παρέμβαση στη διευθέτηση του θέματος του Ευρωστρατού αμέσως μετά τη Σύνοδο της Κοπεγχάγης. Στη δευτερολογία του στη Βουλή στις 17 Δεκεμβρίου, ο πρωθυπουργός δήλωσε πως το ζήτημα διευθετήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου με συμφωνίες όπου «εμπεδώνονται οι αρχές για τις οποίες η ελληνική πλευρά αγωνίστηκε με επιμονή και συνέπεια». Σύμφωνα όμως με το Πρακτορείο Ανατόλια, στις 13 Δεκεμβρίου ο Χαβιέ Σολάνα «είπε στους Τούρκους "πρέπει να δείτε το κείμενο όπως είναι, είναι βασικά το κείμενό σας"», ενώ ο τούρκος

υφυπουργός Εξωτερικών Ουγούρ Ζιγιάλ δήλωσε την ίδια μέρα πως «θέλαμε να μετάσχουμε στην ΚΕΠΑΑ, και η ένταξη αυτή λαμβάνει χώρα στο φάσμα του πλαισίου που ορίστηκε με την έγκρισή μας. Είχαμε ανησυχίες κι αμφιβολίες. Αυτές ρυθμίστηκαν απολύτως... Η Τουρκία παίρνει μέρος στις δραστηριότητες της ΕΕ στο φάσμα της ΚΕΠΑΑ ως μέλος του ΝΑΤΟ». Βεβαίως στις 25 Μαΐου 2002 στην Ουάσιγκτον ο κ. Παπανδρέου είχε δηλώσει ότι «οι ΗΠΑ δεν φαίνονταν πρόθυμες να συζητήσουν μεταβολές στο "Κείμενο της Άγκυρας"», ενώ ο ίδιος ζητούσε συμβιβασμό «χωρίς την υιοθέτηση του "Κειμένου της Άγκυρας"». Όμως την ώρα που ο πρωθυπουργός επαναλάμβανε στις 17 Δεκεμβρίου στη Βουλή πως στη συμφωνία για τον Ευρωστρατό «υπάρχουν ξεκάθαρα όλες οι αρχές τις οποίες έχουμε ζητήσει», ταυτόχρονα ομολογούσε και αυτός ότι ένα από τα τέσσερα κείμενά της είναι και «το παλιό κείμενο της Άγκυρας όπου υπάρχει μία προσθήκη στο άρθρο 2».

ΠΩΣ ΑΚΥΡΩΘΗΚΕ Η «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΙΡΗΝΗ»;

Ήδη απ' το Ελσίνκι, η δυναμική του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας είχε κριθεί ως ανεπαρκές κίνητρο για τη διευθέτηση όλων των ελληνοτουρκικών προβλημάτων χωρίς το απαραίτητο συμπλήρωμα μιας ατλαντικής διάστασης. Αυτή η «ευρω-ατλαντι-

κή» προσέγγιση, παρά την αντιφατικότητά της, είχε θεωρηθεί απαραίτητη για τον προσεταιρισμό του στρατιωτικού κατεστημένου της Άγκυρας, που αποτελεί άλλωστε τον μεγαλύτερο σκόπελο στην πορεία της ελληνοτουρκικής προσέγγισης και της επίλυσης του Κυπριακού. Άλλωστε το πλαίσιο του Ελσίνκι προέβλεπε μια πιο αργή ελληνοτουρκική προσέγγιση, η οποία θα ξεκινούσε από τη διευθέτηση των προβλημάτων του Αιγαίου μέχρι το 2004, ενώ το Κυπριακό αναμενόταν να αντιμετωπιστεί αργότερα, αφού βελτιωθεί η διαπραγματευτική θέση της Κύπρου από την ένταξή στην ΕΕ, κι αφού αρχίσουν και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις Τουρκίας-ΕΕ. Τούτο επιβεβαιώνεται από τη σπουδή του πρωθυπουργού πριν την Κοπεγχάγη να εξασφαλίσει την έναρξη των διαπραγματεύσεων Τουρκίας-ΕΕ μέσα στο 2003, καθώς κι από την άρνηση της κυβέρνησης μέχρι τον Οκτώβριο ν' αποδεχτεί το «κείμενο της Άγκυρας». Άλλωστε, αν η αντιμετώπιση του Κυπριακού δεν προγραμματιζόταν αρχικά για ένα κατοπινότερο στάδιο, για να τεθεί όμως αργότερα ξαφνικά σε πρώτη προτεραιότητα, δε θα είχαν κανένα νόημα οι αντιφατικές διαβεβαιώσεις του κ. Παπανδρέου στις 17 Δεκεμβρίου ότι «στο Ελσίνκι αποσυνδέσαμε τη λύση του Κυπριακού από την ένταξη», ενώ «στόχος όλης αυτής της στρατηγικής ήταν όχι απλώς η ένταξη, αλλά και η επίλυση του Κυπριακού».

Η διαδικασία αυτή ανατράπηκε από την ξαφνική δημοσιοποίηση του Σχεδίου Ανάν στις 11 Νοεμβρίου, καθώς κι από το αποτέλεσμα των εκλογών στην Τουρκία που έθεσε υπό αμφισβήτηση το κεμαλικό καθεστώς της χώρας και το στρατό. Απέναντι σ' αυτές τις εξελίξεις, η ελληνική κυβέρνηση επέλεξε να αδράξει την ευκαιρία του Σχεδίου

Ανάν, με όλες τις συνέπειες που η επιλογή αυτή συνεπαγόταν. Αποτέλεσμα της επιλογής αυτής ήταν η περιθωριοποίηση του ευρωπαϊκού παράγοντα ως καταλύτη για τη διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών, αφού τα πάντα επρόκειτο να κριθούν προτού αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις Τουρκίας-ΕΕ.

Σ' αυτό συνέβαλε άλλωστε και η άρνηση των Γάλλων και των Γερμανών να επισπεύσουν τη διαδικασία αυτή, μια στάση που δεν αποτελεί κατά κανένα τρόπο περίφανη «απόρριψη των αμερικανικών ελιγμών» ή «απόρριψη της προοπτικής ενός πολέμου στο Ιράκ» όπως την παρουσιάζουν τα εθνικιστικά σοφίσματα του Θόδωρου Πάγκαλου στο *Βήμα* της 5ης Ιανουαρίου, αλλά το ακριβώς αντίθετο: Αρνούμενοι να επισπεύσουν τις διαπραγματεύσεις με την Τουρκία και να της δώσουν μια ημερομηνία μέσα στο 2003, οι Γάλλοι και οι Γερμανοί αρνήθηκαν να επεκτείνουν την «Ευρωπαϊκή Ειρήνη» στη Ν.Α. Ευρώπη, αφήνοντας έτσι το πεδίο ανοιχτό στους Σημίτη και Ερντογάν να στηρίξουν όλη την πολιτική τους πάνω στους Αμερικανούς. Αυτό πιστοποιείται ακόμη από το γεγονός ότι οι Γάλλοι και οι Γερμανοί αποδέχτηκαν τις ευνοϊκές για την Τουρκία ρυθμίσεις του «κειμένου της Άγκυρας» για τον Ευρωστρατό: Πρόκειται δηλαδή για ρύθμιση που εξασφαλίζει το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων στη βάση μιας πολιτικής που αποκλείει τη μελλοντική ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, και που μεταθέτει όλη την ευθύνη στο ΝΑΤΟ και στις ΗΠΑ.

ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ «ΧΑΜΗΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»;

Ενώ τον τελευταίο χρόνο ο έλληνας πρωθυπουργός πραγματοποίησε τρεις κατ' ιδίαν συνομιλίες με τον πρόεδρο των ΗΠΑ, δηλαδή τόσες όσες πραγμα-

τοποίησαν οι δύο προκάτοχοί του στη δεκαπενταετία 1981-1996, ο κ. Παπανδρέου, ως Βαλκάνιος Ζαν Μονέ, επιχειρεί τώρα να λανσάρει την ελληνοτουρκική προσέγγιση ως θαύμα της «χαμηλής πολιτικής». Δεν είναι ντροπή για την κυβέρνηση να παραδεχτεί ανοιχτά ότι η εξωτερική πολιτική της είναι απολύτως στηριγμένη σ' ένα ατλαντικό προσανατολισμό, που εξαρτά το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων από μια στενή συμμαχία με τις ΗΠΑ. Ντροπή είναι να αυταπατάται, παραπλανώντας και την κοινή γνώμη στην ψευδαίσθηση ότι όλα όσα συμβαίνουν σήμερα στην περιοχή μας οφείλονται στο θαύμα της ευρωπαϊκής συνεργασίας των λαών και στον αντίκτυπο που υποτίθεται ότι έχουν οι διμερείς συμφωνίες με την Τουρκία για τη λαθρομετανάστευση, την ενέργεια, και τον τουρισμό. Κι όμως, αυτά ισχυρίστηκε πρόσφατα, στις 17 Δεκεμβρίου, στη Βουλή ο υπουργός Εξωτερικών.

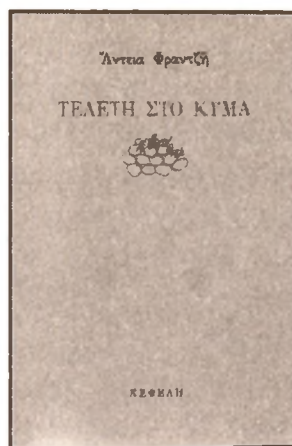
Όσο για το Σχέδιο Ανάν, τα πράγματα είναι πλέον δύσκολα. Η ένταξή του στο πλαίσιο μιας «Αμερικανικής Ειρήνης», καθιστά τη μέλλουσα λειτουργικότητά του πολύ πιο δυσχερή απ' όσο έδειχνε αρχικά η υπόσχεση μιας εξευρωπαϊσμένης εκδοχής του. Βεβαίως η απόφαση γι' αυτό παραμένει, όπως και πρέπει, στα χέρια των Κυπρίων. Όμως θα ήταν μεγάλο σφάλμα να θεωρηθεί ότι με την εφαρμογή του κλείνει οριστικά το Κυπριακό. Αντιθέτως αρχίζει τώρα μια καινούργια φάση του: εκείνη που κλείνει την εθνικιστική του διάσταση ως πρόβλημα ελληνοτουρκικής διένεξης, και που ταυτόχρονα ανοίγει το μετα-αποικιακό του στάδιο ως έναν αγώνα ανεξαρτητοποίησης της Κύπρου απ' την αμερικανική ηγεμονία.

Ευγένιος Αρανίτσης ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΣΤΟΝ ΣΚΛΗΡΟ ΔΙΣΚΟ

[Ποίηση]

Μόλις κυκλοφόρησε
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

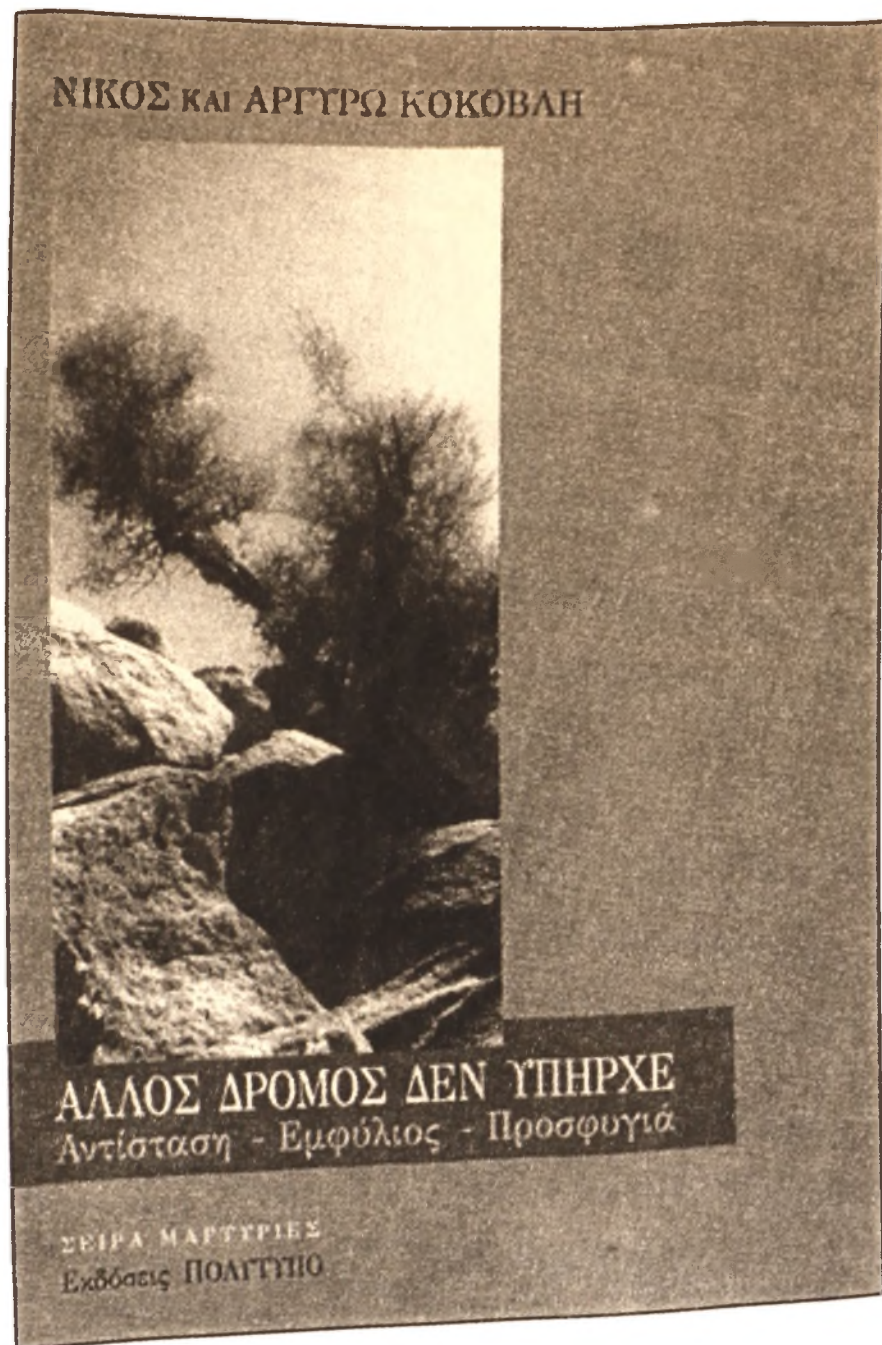

Άντεια Φραντζή ΤΕΛΕΤΗ ΣΤΟ ΚΥΜΑ

[Ποίηση]

Μόλις κυκλοφόρησε
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία. Ένα μάθημα εγκάρτερησης και ανθρωπιάς.

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:
ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ
 Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21

τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107, e-mail: chparou@otenet.gr

Αντιαναπτυξιακός ο νέος προϋπολογισμός

του Κ. Τσαλόγλου

Η επιεικέστερη εκτίμηση που διατυπώθηκε για τον προϋπολογισμό του 2003, τον οποίο με τόσο ρητορικό πάθος υποστηρίζαν οι ομιλητές του ΠΑΣΟΚ κατά τη συζήτησή του στη Βουλή, ήταν πως «βασίζεται σε υποθέσεις που υπόκεινται σε υψηλό βαθμό αβεβαιότητας». Η αδιάκοπη, ωστόσο, επί δύο ολόκληρες δεκαετίες, αντιφατική σχέση των κρατικών προϋπολογισμών με τις αναπτυξιακές, κοινωνικές, πολιτισμικές υποχρεώσεις τους δεν επιτρέπει την παραμικρή, λεκτική έστω, επιφύλαξη στην έκφραση της βεβαιότητας για την αρνητική συμβολή και του νέου προϋπολογισμού στο οξύ εθνικο-οικονομικό μας πρόβλημα. Η πολυεπίπεδη ζημία που προκαλείται από τους εσκεμμένους εξωραϊσμούς της υπονομευτικής αυτής διαχειριστικής πραγματικότητας καταδεικνύεται από την εντύπωση της μέγιστης πλειοψηφίας των πολιτών ότι η συζήτηση για τους κρατικούς προϋπολογισμούς δεν αφορά άμεσα τη δική τους, την καθημερινή τους ζωή.

Χωρίς να είναι απαραίτητη η αναφορά στα συγκεκριμένα χρηματικά μεγέθη του προϋπολογισμού, τα σχετικά με το ύψος των αναπόφευκτων δαπανών και τις νεφελώδεις πηγές εσόδων, μία μόνο αντιπαράθεση κυβερνητικών ισχυρισμών αρκεί για να καταδείξει το ψεύδος περί δημοσιονομικής διαχείρισης εξυγιαντικής των εθνικο-οικονομικών εξελίξεων. Το δημόσιο χρέος, παρά τη σημαντική πτώση των επιτοκίων που βαρύνουν την εξυπηρέτησή του, διογκώνεται συνεχώς, ενώ παράλληλα μειώνεται σε σταθερές τιμές το ύψος των δημοσίων επενδύσεων, παρασύροντας στη συρρίκνωσή τους και τα κεφάλαια που απορροφώνται από τα Κοινοτικά Ταμεία. Το φαινόμενο εξηγείται από την εκτέλεση ελλειμματικών, μόνιμα, τακτικών προϋπολογισμών, που υποχρεώνουν σε αδιάκοπους δανεισμούς, αντί των πλεονασμάτων τα οποία δήθεν μειώνουν το χρέος και χρηματοδοτούν

τον προϋπολογισμό των δημοσίων επενδύσεων! Δεν χρειάζονται ειδικές οικονομολογικές γνώσεις για να γίνει αντιληπτό ότι με αυτές τις προϋποθέσεις ήταν αδύνατη η στήριξη ανταγωνιστικής πλουτοπαραγωγικής προόδου, η αντιμετώπιση των ανυποχώρητων πληθωριστικών πιέσεων και της ανεργίας, η προσφορά ικανοποιητικών δημόσιων υπηρεσιών στον πληθυσμό, δηλαδή η αντιμετώπιση ζητημάτων που έχουν καταντήσει να είναι ο ισχυρότερος παράγοντας εξουθενωτικού άγχους για τους ΜΗ προνομιούχους.

Οι ιδιωτικές επενδύσεις γηγενούς κεφαλαίου, αφού απαγορεύτηκαν κατά την πασοκική δεκαετία του '80 για να οικοδομηθεί ο «σοσιαλισμός» του κρατικοποιούμενου ΠΑΣΟΚ, προτιμήσαν τη φυγή προς τα χαμηλόμισθα μετακομμουνιστικά Βαλκάνια, ή την ανάθεση της κερδοσκοπικής αξιοποίησης των ρευστών διαθέσιμων των κεφαλαιούχων στις ξένες τράπεζες. Η αλλοδαπή

χρηματο-πιστωτική επιχείρηση, αφού απορρόφησε κολοσσιαία ποσά από τους τόκους των κρατικών ομολόγων και την χρηματιστηριακή λεηλασία των λαϊκών αποταμιεύσεων, προτίμησε, και αυτή, να επενδυθεί στις κεντρο-ευρωπαϊκές μετα-κομμουνιστικές οικονομίες, αφού και η επανείσπραξη μέγιστου μέρους των Κοινοτικών παροχών προς την ελληνική οικονομία, αντιπροσώπευε, από αυτή την κατεύθυνση, σημαντικά κέρδη, χάρη στον τριτοκοσμικό τύπο εμπορικών συναλλαγών με τους ευρωπαίους εταίρους μας. Αγοράζουμε από αυτούς βιομηχανικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και αγοράζουν από μας -όλο και λιγότερα- προϊόντα επιδοτούμενου για τους παραγωγούς τους εισοδήματος!

Ο οριστικός τερματισμός, ύστερα από ελάχιστα χρόνια, της εισροής δωρεάν κεφαλαίων για επιδότηση εισοδημάτων, για χρηματοδότηση προγραμμάτων επαγγελματικής επανεκπαίδευσης,

για απασχόληση άνεργων νέων μισθοδοτούμενων με Κοινοτικό χρήμα, και για πλήθος άλλων προγραμμάτων βελτίωσης παραγωγικών ή κοινωνικών δραστηριοτήτων και καταστάσεων, θα αφαιρέσει το παραπλανητικό «επίχρισμα» της καταναλωτικής μας συμπεριφοράς –σημαντικά ασθενέστερης αν στηριζόταν στην εθνική παραγωγική μας επίδοση μόνο–, φέρνοντας έτσι στην επιφάνεια όλες τις δυσλειτουργίες του απαρχαιωμένου πολιτικο-οικονομικού μας συστήματος, όλες τις κοινωνικού χαρακτήρα αντιδράσεις στην υποχρέωση προσαρμογής στις ιστορικές αλλαγές στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, και ιδιαίτερα του εμπορικού ανταγωνισμού.

Αναπόφευκτες θα είναι οι κοινωνικές αναστατώσεις από την υποχρεωτική συρρίκνωση της καταναλωτικής ευχέρειας των ασθενέστερων εισοδηματικά τμημάτων του πληθυσμού, και εξίσου αναπόφευκτες οι αλλαγές στο χάρτη παραγωγικού καταμερισμού της απασχόλησης, με πλήρη αδυναμία των οικονομικών περιθωρίων του κράτους να τις αντιμετωπίσει. Το γνωστό απόφθεγμα πως «όταν αδυνατίσουν τα άλογα, τότε μετριούνται τα πλευρά τους», θα βρει την πλήρη δικαίωσή του σ' ό,τι αφορά στη στενή λειτουργική σχέση μιας αδύναμης δημοσιονομικής διαχείρισης με τις ορατές κοινωνικο-οικονομικές οπισθοδρομήσεις τις οποίες όφειλε να προλάβει. Η ισχυρότερη κοινωνική αναταραχή θα προέλθει ασφαλώς από τη διόγκωση του αριθμού των άνεργων και την αναζήτηση της αιτίας του φαινομένου στην παρουσία των οικονομικών μεταναστών. Θα υποστηρίξουν πολλοί πως οι μετανάστες ευθύνονται για την ανεργία Ελλήνων. Και ας είναι αυτονόητο ότι δεν είναι δυνατό ανειδίκευτοι εργάτες να παίρνουν τις δουλειές των πτυχιούχων νέων, που κατά κύριο λόγο μαστίζει η ανεργία.

Ο πολιτικός αυτοεγκλωβισμός των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ στην άποψη ότι η απόλυτη προτεραιότητα στους στόχους της δημοσιονομικής διαχείρισης πρέπει να είναι η ψηφοθηρία που εξασφαλίζει τη διαιώνιση της εξουσίας, και ο εξοργιστικός ναρκισσισμός της ηγεσίας του περί «ισχυρής Ελλάδας στην Ευρώπη και στον κόσμο», δεν αφήνουν κανένα περιθώριο προσδο-

κιών για ανάληψη αποτελεσματικής προσπάθειας πρόληψης των δυσμενέστερων εξελίξεων.

ΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΟΜΟΛΟΓΑ

Τρέχον παράδειγμα αυτής της αντίληψης για τις προτεραιότητες του κρατικού προϋπολογισμού η έκδοση «λαϊκών» βραχυπρόθεσμων ομολόγων του κράτους που θα επιτρέψουν δήθεν στους καταθέτες ταμειευτηρίου να ανταλλάξουν την κατάθεσή τους με αυτά τα ομόλογα, προικισμένα με επιτό-

**Το κράτος, θα απορροφήσει
με τα ομόλογα μικρό μόνο
ποσοστό καταθέσεων,
αφήνοντας το μεγαλύτερο
τμήμα τους εκτεθειμένο
στη νομιμοποιημένη
εκμετάλλευση
των τραπεζών,
με την ταυτόχρονη
φορολόγησή του.**

κια αισθητά μεγαλύτερα του πληθωρισμού, ώστε να μην απαξιώνεται η αγοραστική δύναμη του κεφαλαίου τους, όπως συμβαίνει με τα –φορολογούμενα μάλιστα– τραπεζικά επιτόκια.

Αν, κατά την απλή λογική, το μέτρο έχει πλήρη επιτυχία, και όλοι οι αποταμιευτές αγοράσουν ομόλογα, αυτό θα σημαίνει ότι το κράτος δανείστηκε εξήντα περίπου δισεκατομμύρια ευρώ, είκοσι τρισεκατομμύρια δραχμές, ενώ οι τράπεζες θα κατεβάζουν τα ρολά τους αφού θα χάσουν το εξήντα τοις εκατό των διαθεσίμων τους! Αλλά το κράτος δεν επιτρέπεται να προβεί, βάσει των υποχρεώσεων του Συμφώνου Σταθερότητας, σε αύξηση του χρέους του, απειλούμενο με πρόστιμο αν δεν μειωθεί σημαντικά το χρέος και από το σημερι-

νό του ύψος. Το κράτος, άρα, θα απορροφήσει με τα ομόλογα μικρό μόνο ποσοστό καταθέσεων, αφήνοντας το μεγαλύτερο τμήμα τους εκτεθειμένο στη νομιμοποιημένη εκμετάλλευση των τραπεζών, με την ταυτόχρονη φορολόγησή του!

Πρωτοφανής, αληθινά, μέθοδος ανάληψης, από τα ανεπαρκή φορολογικά έσοδα, της ευθύνης για επιδότηση... του περιουσιακού εισοδήματος των κατ'ατεκμήριο ευπορότερων πολιτών! Εν όψει εκλογών εντούτοις, παρόμοιες «κοινωνικού» χαρακτήρα δημοσιονομικές ευαισθησίες είναι επιβεβλημένες!

Στην αποθαρρυντική αυτή εικόνα της εθνικής κοινωνικο-οικονομικής πραγματικότητας, όπως τη φιλοτέχνησαν οι «προοδευτικές» κυβερνήσεις του «σοσιαλιστικού κινήματος», πρέπει να προστεθεί και η αρνητική εξέλιξη του οικονομικού κλίματος στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο ανεπτυγμένο κόσμο – επιδεινούμενο, από μέρα σε μέρα, εξαιτίας του παρανοϊκού παρεμβατικού ρόλου που επιφυλάσσουν στον εαυτό τους οι ΗΠΑ στις διεθνείς σχέσεις. Διαπιστώνει προφανώς η χρηματο-στρατιωτική Ουάσιγκτον ότι η ιστορική εξέλιξη, αφού συνέβαλε στην αναγωγή της χώρας τους σε μοναδική υπερδύναμη του σύγχρονου κόσμου, ωθεί τώρα την ανοδική καμπύλη των κεκτημένων της προς την αντίθετη κατεύθυνση. Και επισείει, προς όλες τις πλευρές, το οπλοστάσιό της ως το αποτελεσματικότερο μέσο για την ανατροπή των ανεπιθύμητων εξελίξεων!...

Οδεύουσα, χωρίς καθοδηγούμενες αντιστάσεις, η χώρα μας προς τον θολό αυτόν πολιτικο-οικονομικό ορίζοντα, μόνη ελπίδα που της απομένει είναι να αποτολμήσει τη δραστική μεταβολή προτεραιοτήτων στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος ώστε να εξυγιανθεί η λειτουργία και ολόκληρης της οικονομίας. Αφήνοντας επιτέλους κατά μέρος το κριτήριο του περίφημου «πολιτικού κόστους» η υπεύθυνη πολιτική εξουσία οφείλει να διαθέσει και το τελευταίο ευρώ για το σχεδιασμό και τη στήριξη μιας πράγματι ανταγωνιστικής ανάπτυξης, βοηθούμενης από μια αφυπνισμένη κοινωνία. Ηράκλειος, ασφαλώς, άθλος. Και δεν είναι ορατοί οι... Ηρακλείς που μπορούν να τον αναλάβουν!

Το ανήμπορο βούλευμα

Του Ρεπόρτερ

Ανήμερα των Φώτων διάβασα το αμετάκλητο βούλευμα για τη δίκη των 18 κατηγορούμενων της 17N, αλλά ομολογώ πως δεν φωτίστηκα αρκούντως για μια σειρά γεγονότα και καταστάσεις. Δεν πρόλαβα βεβαίως να διαβάσω και τις 1400 σελίδες του βουλεύματος, αλλά ένα από εκείνα που με εντυπωσίασαν είναι ότι ξεκαθαρίζει επιτέλους τα ερωτήματα για την ημερομηνία γέννησης της 17N και την προσδιορίζει πριν τη μεταπολίτευση του 1974.

Οι τρεις εφέτες που ανέλαβαν το δυσκολότατο αυτό έργο επισημαίνουν μεταξύ άλλων ότι η «ιδέα» της ίδρυσης της 17 Νοέμβρη γεννήθηκε το 1973, λίγες μέρες μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου, ασχέτως αν η «δράση» της ξεκίνησε στα τέλη του 1975. Την ιδρυτική ομάδα αποτελούσαν οι κατηγορούμενοι Αλέξανδρος Γιωτόπουλος, Νίκος Παπαναστασίου, Γιάννης Σερίφης, Παύλος Σερίφης και μία γυναίκα αγνώστων πραγματικών στοιχείων ταυτότητας με το ψευδώνυμο «Άννα». Δεν γνωρίζω αν εννοούν την περίφημη «Άννα» του Κακαουνάκη. Ο Αλέξανδρος Γιωτόπουλος πάντως θεωρείται ο αδιαμφισβήτητος αρχηγός της 17N και κατηγορείται ως ηθικός αυτουργός για όλες τις ενέργειες της οργάνωσης, από το πρώτο χτύπημα έως την έκρηξη στον Πειραιά το βράδυ της 29ης Ιουνίου που έστειλε τον Σάββα Ξηρό στις αγκάλες της Αντιτρομοκρατικής.

Όλα καλά μέχρις εδώ. Το μεγάλο μου πρόβλημα είναι ότι από της συλλήψεως του Ξηρού και εντεύθεν έχω διαβάσει εκατοντάδες ευφάνταστων αναγνωσμάτων στις εφημερίδες και παρακολούθησα με αγωνία άλλες τόσες εκπομπές, όπως εκείνες του κ. Εισαγγελάτου, που προσπαθούσαν να με πείσουν ότι η 17N ιδρύθηκε μετά τη μεταπολίτευση. Μεταξύ άλλων μάλιστα είχα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στις αγανακτισμένες δηλώσεις και αυθόρμητες συνεντεύξεις επιλέκτων μελών της «ι-

στορικής ηγεσίας» του αντιστασιακού κινήματος εις το εξωτερικόν, τα οποία επίσης υποστήριζαν ότι η 17N ιδρύθηκε μετά την κατάρρευση της χούντας. Είχαν προηγηθεί μάλιστα έντονες διαφωνίες και διαπληκτισμοί, μέχρι σφαλίεςρες έπεσαν, σε επί τούτου συσκέψεις όπως εκείνη η περίφημη της Πεντέλης.

Στην κατάθεσή του όμως ο Παύλος Σερίφης δηλώνει ότι πρώτα έφαγαν τον Γουέλς (23/12/75) και ύστερα τους είπε ο «Λάμπρος»-Γιωτόπουλος να ονομάσουν «17 Νοέμβρη» την «ομάδα» που είχαν κάνει προηγουμένως μαζί με τον Γιάννη Σερίφη, τον Παπαναστασίου και την αγνοούμενη Άννα. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την κατάθεση του Παύλου, η ονομασία –τουλάχιστον– «17N» γεννήθηκε μετά την εκτέλεση του σταθμάρχη της CIA, γεγονός που επιβεβαιώνει και κάτι άλλο: Την πρώτη προκήρυξη της 17N, εκείνη δηλαδή που πέταξαν αμέσως στον τόπο της δολοφονίας, δεν την υπέγραφαν «17 Νοέμβρη», αλλά «Δεκέμβρης 1975».

Αντιθέτως στο πόνημα των εκλεκτών συναδέλφων Παπαχελά και Τέλλογλου *Φάκελος 17 Νοέμβρη* (εκδ. Εστία) διατυπώνεται η άποψη ότι η «ιδρυτική συνάντηση» έγινε «το Φθινόπωρο του 1975». Στο ίδιο βιβλίο περιγράφονται αναλυτικά οι έντονες διεργασίες μεταξύ των οργανώσεων ένοπλης πάλης, μετά τη μεταπολίτευση, αποτέλεσμα των οποίων ήταν –σύμφωνα πάντα με τους δύο δημοσιογράφους– να χωρι-

σθούν οι μεν από τους δε και ο μεν Κασίμης και καμιά εξηνταριά άλλοι (πώς τους μέτρησαν άραγε;) να προχωρήσουν στην ίδρυση του ΕΛΑ και ο αμετανόητος πάντα Γιωτόπουλος στη 17N. Επισημαίνουν μάλιστα και μια παλιότερη συνέντευξη στην *Ελευθεροτυπία* ενός πρώην συντρόφου του Γιωτόπουλου στο Παρίσι, του Δ. Σκαρπαλέζου, ο οποίος διαχωρίζει πλήρως τη στάση του και δηλώνει με αγανάκτηση για το ρόλο του στη σύσκεψη της Πεντέλης, όπου υποτίθεται «αποφασίσθηκε» η ίδρυση της 17N: «Όσοι κατά καιρούς χαρακτηρίστηκαν συνιδρυτές και συναρχηγοί της 17 Νοέμβρη έπαιξαν καθοριστικό ρόλο ώστε ο Γιωτόπουλος να πάει ιδεολογικά και οργανωτικά γυμνός σε αυτή τη συνάντηση» (*Ελευθεροτυπία*, 11/8/2002).

Ασφαλώς μεπερδευθήκατε κι εσείς από αυτές τις αντιφάσεις – αυτά τα ακατανόητα κατ' εμέ περί το πότε συνελήφθη η «ιδέα» της 17N, πότε κυφορήθηκε, ποιος την γέννησε, ποιοι βοήθησαν στον τοκετό, πότε ιδρύθηκε και τρέχα γύρευε. Επειδή λοιπόν οφείλει κανείς να κάνει ορισμένες επιλογές στη ζωή του και να μη χάφτει ό,τι του σερβίρουν, ανέτρεξα στο αρχείο μου μπας και βγάλω κάποια άκρη και έπεσα, εντελώς τυχαία, πάνω σε μια συνομιλία που είχα προ αμνημονεύτων χρόνων με μια από τις πηγές μου. Έναν πρώην συνταγματάρχη της 4ης Διεύθυνσης της Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti, της KGB δηλαδή, για

όποιους δεν κατάλαβαν.

Μου έλεγε λοιπόν ο εν λόγω σύντροφος ότι «*κρίνοντας από τα κτυπήματα που έκανε στην αρχή και αυτά που κάνει τώρα, πιστεύω ότι η σημερινή 17N δεν έχει σχέση με την παλαιά*». Η συζήτηση έγινε γύρω στο 1995, τις ημέρες δηλαδή που ο πρώην υπουργός Δημόσιας Τάξης του ΠΑΣΟΚ Στέλιος Παπαθεμελής αναζητούσε στην Ανατολική Ευρώπη στοιχεία για τη 17N. Και ο καλός συνταγματάρχης συνέχισε:

«Έχει μείνει η ονομασία, αλλά άλλαξαν τα αφεντικά και οι στόχοι. Αν πράγματι ο στόχος του ελληνικού κράτους είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τότε είμαι βέβαιος ότι πρέπει να εφαρμόσει άλλη τακτική και να μην εναποθέτει όλες τις ελπίδες του στα αρχεία της KGB. Ακόμη και στην περίπτωση που η Ρωσία αποκαλύψει τους φακέλους από τα αρχεία της KGB (κάτι που κατά 99,9% δεν πρόκειται να γίνει ποτέ), τα στοιχεία αυτά δεν πρόκειται να ωφεληθούν σε τίποτε, γιατί προφανώς τα πράγματα έχουν αλλάξει από την εποχή για την οποία η Υπηρεσία είχε στοιχεία.»

Περίεργα πράγματα, θα συμφωνήσετε μαζί μου. Ποιος λέει την αλήθεια; Εγώ πάντως δίνω μεγαλύτερη βάση στον σύντροφο συνταγματάρχη, όχι μόνο επειδή υπήρξε άψοχος επαγγελματίας, ούτε επειδή κουβαλούσε κάποτε εκρηκτικά στην Ελλάδα. Αλλά κυρίως επειδή αυτός τουλάχιστον δεν έχει κανένα συμφέρον να πει ψέματα. Ούτε που τον νοιάζει η 17N.

Την περιέργειά μου όμως κίνησε και κάτι άλλο. Κάποια δημοσιεύματα και ισχνές διαρροές περί του τρόπου που έγιναν, μεταξύ άλλων, οι έρευνες μετά την αυτοανάφλεξη του Σάββα Ξηρού, ιδίως εκείνες οι αυθόρμητες «φιλικές συναντήσεις» στελεχών της Αντιτρομοκρατικής με «στελέχη» του αντιδικτατορικού αγώνα. Κατά τη διάρκεια αυτών των «φιλικών συναντήσεων», όπως γράφτηκε, μεταξύ των άλλων προσφέρθηκαν μεγάλα χρηματικά ποσά για «συνεργασία», ή ασκήθηκαν έντονες πιέσεις προκειμένου να αποσπασθούν πληροφορίες για τη 17N. Οι έρευνες δεν γίνονται διαφορετικά. Φαντάσου δηλαδή να έπεφταν και τίποτα «φιλές», όπως τα παλιά καλά χρόνια. Όπως επιβεβαιώνει και το παραπεμπτικό βού-

λευμα όλα έγιναν με στίλ, κομπιά, όπως αρμόζει άλλωστε στις καλύτερες παραδόσεις των ειδικών υπηρεσιών της Scotland Yard.

Λέγεται επίσης –δεν βάζω το χέρι μου στη φωτιά– ότι η μέθοδος «προσέγγισης» δια χρηματισμού ήταν η εξής: Πράκτορες της Σκότλαντ Γιαρντ, αφού κατάφεραν να πλησιάσουν τον μελλοντικό «πληροφοριοδότη» και να αποκτήσουν μια «φιλική σχέση», του πρότειναν να δουλέψει έναντι χρημάτων είτε για κέντρα ερευνών, είτε για εκδοτικούς οίκους και πανεπιστήμια, όπου θα έκανε μεταφράσεις ή μελέτες. Κάποιοι φιλοχρήματοι έσπευσαν να συμπράξουν και εισέπραξαν τα σχετικά, αλλά το γεγονός αυτό μεταφράζεται στην Σκότλαντ Γιαρντ ως «διάθεση για συνεργασία». Στην Ελλάδα βέβαια το λέμε κάπως διαφορετικά.

Αλλά ας μην είμαστε άδικοι με όλους. Κάποιοι πανέξυπνοι ψυλλιάστηκαν τι γινόταν και έσπευσαν να επιστρέψουν τα αργύρια της προδοσίας. Ποιοι πήγαν σ' αυτές τις φιλικές συναντήσεις; Πολύς λόγος γίνεται για κάποιους πρώην φοιτητές στο Παρίσι και καθηγητές σήμερα σε Σχολές Πολιτικών Επιστημών, απογόνους μεγαλοαστών της Ηρώδου του Αττικού με ακίνητες περιουσίες αμύθητης αξίας, ειδικευμένους αναλυτές, μεγαλοδημοσιογράφους, πρώην φοιτητές ιατρικής και μεγαλογιατρούς σήμερα κ.ά. Εγώ πάντως δεν πιστεύω τίποτα και τα διαψεύδω μετά βδελυγμίας, επειδή όπως έχει διακηρύξει επανειλημμένως και η ίδια η 17N τα μέλη της ήταν «απλοί λαϊκοί αγωνιστές» και η «επαναστατική αγνότητά» τους δεδομένη.

Θυμήθηκα όμως ένα παλιό άρθρο για την τρομοκρατία στο *Αντί* (τχ. 393), με τον προφητικό τίτλο «*Αντικειμενική Συμπόρευση ή Υποκειμενική Βούληση*», στο οποίο αναφέρονται μεταξύ άλλων τα εξής: «*Λίγοι είναι πλέον εκείνοι που πιστεύουν στην “επαναστατική αγνότητα” των τρομοκρατικών οργανώσεων. Δικαιολογημένα άλλωστε: έχει πια αποδειχθεί ότι όλες οι οργανώσεις της “ένοπλης πάλης” στην Ευρώπη είχαν σχέσεις με μυστικές υπηρεσίες.*»

Δεν χρειάζεται να είναι μάντης κανείς για να καταλάβει ότι και η 17N και ο ΕΛΑ είχαν σχέση, αν όχι με την KGB,

τουλάχιστον με την αλήστου μνήμης Στάζι και ορισμένες μεσανατολικές μυστικές υπηρεσίες, όπως της Λιβύης και της Συρίας. Σύμφωνα εξάλλου με πρόσφατα δημοσιεύματα και η 17N και ο ΕΛΑ συνδέθηκαν με τη «*διεθνή της τρομοκρατίας*» και είχαν εκτεταμένες επαφές με τρομοκρατικές ομάδες, όπως η οργάνωση Serapat του Κάρλος, η «Μπάαντερ-Μάινχοφ», η Action Direct και διάφορες παλαιστινιακές οργανώσεις. Σύμφωνα πάντα με τα ίδια δημοσιεύματα, αλλά και «*όπως εκτιμούν οι διωκτικές αρχές*», οι οργανώσεις αυτές «*εκμεταλλεύθηκαν την αλληλεγγύη που διέκριναν στην Ελλάδα, η οποία εκφραζόταν κυρίως προς τους Παλαιστινίους και τη χρησιμοποίησαν για την εξυπηρέτηση δικών τους σκοπών. Ποιοι ήταν οι σκοποί αυτοί; Σύμφωνα με πληροφορίες, κυμαίνονται από άντληση χρηματοδότησης μέχρι και εμπόριο όπλων.*» (βλ. σχετικό άρθρο της Δώρας Αντωνίου στην *Καθημερινή*).

Δεν αντιλέγω, ουκ ολίγοι οι αφελείς στον τόπο αυτό. Άλλωστε το φιλοθεάμον κοινό αρέσκειται πολύ σε αναγνώσματα του τύπου «*οι αγνοί Έλληνες τρομοκράτες και ο κακός Άμπου-Νιτάλ*». Τον εκμεταλλεύθηκαν λοιπόν τον καημένο τον Γιωτόπουλο οι ξένοι τρομοκράτες και τον χρησιμοποίησαν για την εξυπηρέτηση των δικών τους σκοπών. Καμία αντίρρηση. Το μόνο μου πρόβλημα είναι ότι αυτά και άλλα παρόμοια δημοσιεύματα βασίζονται σε «*ασφαλείς πληροφορίες*» από «*εγγυρότατες πηγές των διωκτικών αρχών*», οι οποίες φαίνεται ότι συμφωνούν, γιατί δεν είδα καμία διάψευση μέχρι τώρα.

Το αντίθετο μάλιστα. Τόσο ο κ. Διώτης όσο και ο κ. Χρυσοχοϊδης έχουν διακηρύξει επανειλημμένως «*την ζωτική σημασία*» που έχουν τα περίφημα «*αρχεία της Στάζι*» στις έρευνες για τη 17N και τον ΕΛΑ. Αναγνωρίζουν δηλαδή, με άλλα λόγια, ότι οι σχέσεις των ελληνικών τρομοκρατικών οργανώσεων με τις ξένες μυστικές υπηρεσίες ήταν ζωτικής σημασίας. Όπως όμως επεσήμανε το *Αντί* από το 1989 ακόμα (βλ. τχ. 393), αυτές οι σχέσεις γίνονται πάντα σχέσεις εξάρτησης για τον ασθενέστερο, την ελληνική τρομοκρατία εν προκειμένω.

Διαφθοράς επιβράβευση

Αναρωτιέμαι ποιος θα είναι ο τολμητής εισαγγελικός λειτουργός που θα κάμει πράξη τις παροτρύνσεις/εντολές του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κ. Ευ. Κρουσταλάκη για την πάταξη της διαφθοράς. Και βέβαια γέλασα με την καρδιά μου όταν είδα τον υπουργό μας επί των Εσωτερικών να φωτογραφίζεται χαμογελαστός με τον κ. Κρουσταλάκη και να διαβεβαιώνει ότι η κυβέρνηση θα σταθεί αρωγός στο εξυγιαντικό έργο του οποίου την πρωτοβουλία ανέλαβε ο κ. Εισαγγελέας. Η κυβέρνηση... δηλαδή οι επικεφαλής των τόσων πολλά παρανομούντων... Αυτοί οι οποίοι τοποθετούν ημετέρους στις θέσεις-κλειδιά για να τις χρησιμοποιούν και να παίρνουν τα φακελάκια. Όχι όλοι βεβαίως αλλά ούτε και μόνον αυτοί.

Επιπλέον λησμόνησε φαίνεται ο κ. υπουργός ότι όχι μόνον οι υφιστάμενοι δημόσιοι υπάλληλοι αλλά και συνάδελφοί του υπουργοί έχουν κατηγορηθεί ότι άσκησαν επί έτη το επικερδές επάγγελμα του μιζαδόρου. Πόθεν έσχον τα μέσα της πολυτελούς διαβίωσής τους; Ας μην κρυβόμαστε.

Εμείς, λειτουργώντας με την αφέλειά μας –ή την προκλητική δημοσιογραφική ιδιότητα, αν προτιμάτε–, θα εκθέσουμε εν συντομία μία περίπτωση όπου σημειώθηκαν καταφανή φαινόμενα διαφθοράς και στην οποία εμπλέκονται υπουργοί, διευθυντές πολεοδομικών γραφείων, διευθυντές αστυνομικών τμημάτων και μερικά τρανταχτά ονόματα της δημόσιας ζωής.

ΜΙΑ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ

Πρόκειται για τη γνωστή ιστορία της δημιουργίας «γκαράζ 700 θέσεων για την εξυπηρέτηση του Μεγάρου Μουσικής».

Θυμίζουμε μερικά από τα «παράδοξα και ανορθόδοξα» τα οποία έγιναν σχετικά με αυτό το «αίτημα για πάρκινγκ», ψευδές όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, αλλά το οποίο εγκαίρως και με πλήρη στοιχεία είχε αποκαλύψει το *Αντί*.

Το Πάρκο Ελευθερίας, ένας ελεύθερος χώρος πρασίνου, ένας χώρος φορτισμένος με ιστορικές μνήμες, παραδόθηκε στην αδηφάγο βουλιμία ενός «μέντορα των τεχνών».

Πρώτα ερωτήματα: Ποιος επιτρέπεται, με ψευδείς μάλιστα ισχυρισμούς, να

στερεί από μια πόλη που πνίγεται από την κυκλοφοριακή συμφόρηση και το καυσαέριο έναν από τους ελάχιστους εναπομείναντες πνεύμονες πρασίνου; Αλλά και μήπως άραγε έχει παραπληροφορηθεί η κοινή γνώμη για το έργο που γίνεται στο Μέγαρο Μουσικής; Διότι πολλοί ομιλούν για κηδεμόνευση και μονοπώληση του τομέα του πολιτισμού. Αλλά ας τα αφήσουμε αυτά.

Οι νόμοι, όπως μας έχουν διδάξει, είναι για όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως εξίσου εφαρμόσιμοι. Και οι δημόσιοι λειτουργοί αλλά και όλοι οι πολίτες οφείλουν να τους τιμούν και όλοι να τους εφαρμόζουν. Κάθε παράβαση του κανόνα αυτού αποτελεί παρανομία και γι' αυτό άλλωστε ο κ. Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου παρήγγειλε τον έλεγχο και την εφαρμογή των νενομισμένων.

Ας επαναλάβουμε στη μεγαλύτερη δυνατή συντομία το χρονικό της δημιουργίας των 700 θέσεων για στάθμευση αυτοκινήτων:

Ο Κ. Μητσοτάκης edώρησε ένα οικοπέδο 13 στρεμμάτων στον ΟΜΜΑ για τη δημιουργία χώρου σταύθμευσης. Το ακίνητο ανήκε στο Δήμο Αθηναίων, ο οποίος με διάφορες μεθοδεύσεις επί σειρά ετών και παρά τις διαφοροποιήσεις της αριστερής αντιπολίτευσης, έδωσε τελικά την έγκρισή του. Μια έγκριση που καταγγέλλθηκε επανειλημμένα ότι ήταν παράνομη. Η διάδοχη κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου ενέκρινε την παραχώρηση του ακινήτου αλλά προχώρησε ακόμα πιο πέρα. Ανέχθηκε δεκάδες παρανομιών που συντελέστηκαν στο διάστημα μιας δεκαετίας. Όμως αυτές τις παρανομίες εκάλυψαν και τα ΜΜΕ και ο πολιτικός κόσμος. Και μάλιστα παρότρυναν τον κ. Λαμπράκη να προχωρήσει αδιαφορώντας για τις καταγγελίες. Το *Αντί* είχε δημοσιεύσει μια επιστολή του κ. Μ. Έβερετ που απευθυνόμενος προς τον Χ. Λαμπράκη του διαμηνούσε να αγνοήσει τις καταγγελίες! Τόσο ανερυθρίαστη υποστήριξη των παρανομιών από πολιτικά πρόσωπα «πρώτης γραμμής».

Αλλά και το σύνολο του Τύπου έχει αποσιωπήσει με μια περίεργη ομερτά κάθε παρανομία που διαπράττεται στο Πάρκο Ελευθερίας. Μια εξαίρεση να σημειώσουμε: Εκείνη του Γ. Βότση στην *Ελευθεροτυπία*.

ΚΑΤΑΣΤΙΧΟ ΠΑΡΑΝΟΜΙΩΝ

Το κατάστιχο των παρανομιών που έγιναν στο πάλαι ποτέ Πάρκο Ελευθερίας είναι μακροσκελές.

Συγκεκριμένα **άλλαξε η χρήση των κτισμάτων** και δεν έγινε απλώς ένα «γκαράζ 700 θέσεων» αλλά κατασκευάστηκαν όπερα, αίθουσα συνεδρίων, βιβλιοθήκη, εστιατόρια, καταστήματα κ.λπ. Σκάφτηκε ολόκληρο αυτό το οικόπεδο των 13 στρεμμάτων σε βάθος 40(!) μέτρων και γίνονται κατασκευές για τις οποίες δεν είναι γνωστό τίποτε: ούτε οι αρχιτέκτονες μελετητές, ούτε η κατασκευαστική εταιρεία, ούτε τα σχέδια: τίποτε. Όλα σκεπάζονται από μία αχλύ μυστηρίου.

Το μόνο εμφανές είναι η κατάργηση της οδού Ευζώνων πίσω από το Μέγαρο Μουσικής. Άλλο τμήμα της οδού Ευζώνων είχε καταργήσει από ετών η αμερικανική πρεσβεία. Το δίδυμο Μέγαρο-αμερικανική πρεσβεία έχουν διαπράξει σειρά παρανομιών όλα αυτά τα χρόνια. Είναι ενδιαφέρον να διερευνηθεί πότε καταργήθηκαν αυτοί οι δρόμοι και πότε –και εάν– υπήρξε νόμιμη αιτιολόγηση της κατάργησης.

Στο μεταξύ χωρίς άδεια κατεδαφίστηκε ένα υπαίθριο θέατρο, ξηλώθηκαν δέντρα, παραβιάστηκε ο χώρος ακόμα και του μνημείου για τον Ελ. Βενιζέλο, μετατέθηκε ο σταθμός του Μετρό. Όλα προασαρμόστηκαν στις επιθυμίες του άρχοντα της χώρας κ. Λαμπράκη, τον οποίο προσκυνούν υπουργοί και πρωθυπουργοί. Ο κ. Λαμπράκης, πέραν των όσων άλλων έχει κανείς να του καταμαρτυρήσει, για την εν λόγω υπόθεση έχει αραδιάσει ένα σωρό ψέματα. Το μόνο για το οποίο φρόντισε να πληροφορήσει το «λαό του» ήταν η **εικονική πραγματικότητα** που αποτυπώνεται σε μια φωτογραφία για το «πώς ήταν πριν» και μια δεύτερη για το «πώς θα γίνει μετά» ο χώρος του πάλαι ποτέ Πάρκου Ελευθερίας.

Εμφανής παρανομία είναι η τεχνητή αναδιαμόρφωση των υψομέτρων στο

πάλαι ποτέ Πάρκο Ελευθερίας με την ανύψωση πρανών από μπετόν-αρμέ πάνω από τη φυσική «τέως στάθμη του φυσικού εδάφους». Αυτό όμως το τέχνασμα δημιουργίας πάνω από την «τέως στάθμη του φυσικού εδάφους» μιας άλλης, διαφορετικής αφετηρίας μετρήσεως του ύψους ενός κτίσματος δημιουργεί προηγούμενο παρανομίας: Ανεβάζετε τη στάθμη του οικοπέδου και ξεκινάτε από... λίγο ψηλότερα (απ' όπου σας βολεύει δηλαδή) να μετράτε το ύψος του δικού σας κτίσματος! Θαυμάσιο επινόημα και «εξυπνάδα» των λαμπράκειων τεχνικών. Καμία πολεοδομική υπηρεσία «δεν το αντελήφθη». Άλλωστε οι επιβλέπουσες τεχνικές υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων και του ΥΠΕΧΩΔΕ αγνόησαν ή παρέβλεψαν καταγγελίες από προηγούμενα έτη με την κάλυψη του τότε γραμματέα ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Ευσταθιάδη. Οι συντελεσθείσες παρανομίες έχουν μήπως παραγραφεί; Μήπως θα μπορούσαμε να πληροφορηθούμε το κείμενο έστω μίας έκθεσης της επιβλέπουσας πολεοδομικής αρχής, για να αρχίσει να ξετυλίγεται το κουβάρι των δεκάδων παρανομιών που έχουν συντελεσθεί στο πάλαι ποτέ Πάρκο Ελευθερίας;

Μήπως έχετε όλα αυτά τα χρόνια παρακολουθήσει από τα τηλεοπτικά μας κανάλια που καθημερινά «καταγγέλλουν παρανομίες» έστω και μία μνεία για όσα συντελούνται στο τέως Πάρκο Ελευθερίας; Μήπως είδατε έστω και μία φωτογραφία σε μια απο τις εφημερίδες μας της σημερινής εικόνας του χώρου γύρω από το μνημείο του Ελευθερίου Βενιζέλου; Μήπως έχουν αποσαφηνισθεί οι δαπάνες που αφορούν στην επέκταση του σταθμού του Μετρό στο Μέγαρο Μουσικής και σε ποιο βαθμό αυτές οι δαπάνες αφορούν καθαυτό το Μέγαρο και ποιες το σταθμό του Μετρό;

Μα πιστεύετε ότι είναι ποτέ δυνατόν να υπάρξει μία απάντηση ή ένα σχόλιο για όλα αυτά από τους λαλίστατους κύκλους του κ. Λαμπράκη; Πιστεύετε ότι είναι δυνατόν να βρεθεί ένας εισαγγελικός λειτουργός να μας καλέσει να δώσουμε τα στοιχεία των ισχυρισμών μας; Βεβαίως όχι. Η βαθιά σιωπή θα σκεπάσει και αυτό το σχόλιο.

Χ.Γ.Π.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

CLAUDE MOSSÉ

Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΛΟΝΤΑΚΗΣ

Συγγραφέας – Φιλολόγος

Λίγοι άνθρωποι έχουν εξάψει τόσο τις φαντασίες, όσο ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Μακεδόνας που σε δέκα χρόνια, από το 334 ως το 323 π.Χ., κυριέψε την τεράστια Περσική Αυτοκρατορία του Δαρείου και οδήγησε το στρατό του ως τις άγνωστες όχθες του Ινδού. Άλλαξε όμως την όψη του κόσμου; Μόλις πέθανε η μυθική αυτοκρατορία του διαλύθηκε, θύμα των φιλοδοξιών των στρατηγών του. Η Κλωντ Μοσέ που έχει αφιερώσει με πάθος ολόκληρη τη ζωή της στην ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας έσκυψε πάνω στην εξέλιξη της εικόνας του Αλεξάνδρου μέσα από τους αιώνες. Από τον ένδοξο απόγονο του Δία ως τον απόλυτο μονάρχη. Μια αναγκαία ανάγνωση που υπολογίζει το φανταστικό και τη θέση του μέσα στην εξέλιξη των κοινωνιών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 210 36.27.318

www.papadimasbooks.gr

e-mail: papadimas@atp.gr

Οι περιπέτειες του κ. Κόκκαλη στη μακρινή Χιλή

Του Ρεπόρτερ

Για να παραφράσουμε τον γνωστό θεωρητικό της επαναστατικής βίας Τόνι Νέγκρι –έναν ακόμη άτυχο που παρεπιδημεί τα τελευταία χρόνια στις φυλακές– δεν χρειάζεται να διαβάσει κανείς τον καφέ για να είναι μέσα στις εξελίξεις. Αρκεί να διαβάσει το Αντί. Μέσα σ' όλα είμαστε.

Ανήμερα Πρωτοχρονιάς το καμπανάκι του e-mail δεν μας άφηνε να συγκεντρωθούμε στη βασιλόπιτα και τις σαμπάνιες που ως είθισται ανοίγουμε με τις κούτες κάθε χρόνο εδώ στα υπόγεια της δακτυλοδεικτούμενης δημοσιογραφίας. Ήταν ένας συνάδελφος από γνωστό περιοδικό του Σαντιάγκο της Χιλής που ήθελε επειγόντως να συνομιλήσει μαζί μας. Για φαντάσου σκέφτηκα, ποι-οι είμαστε, ρε μεγάλε! Μας διαβάζουν ακόμα και στη Χιλή, χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, κάπου εκεί κοντά στην Ανταρκτική, αν δεν κάνω λάθος.

Ξαφνικά μ' έπιασε ένα φοβερό άγχος. Δεν είχα την παραμικρή ιδέα τι συνέβαινε εκεί κάτω, αφού είχα ν' ασχοληθώ με την περίπτωση απ' το 1973 και τις διαδηλώσεις στην Ιταλία για την κατάδίκη του αμερικανοκίνητου πραξικοπήματος που είχε ανατρέψει τον σύ-ντροφο Αλιέντε. Ευτυχώς ο μακρινός συνάδελφος με καθησύχασε. Δεν ήθε-λα να του στείλω μια απ' τις συναρπα-στικές αναλύσεις μου επί της διεθνούς καταστάσεως, προσαρμοσμένη στην περίπτωση της Χιλής που λεηλατείται από τα επίσης αμερικανοκίνητα μονο-πώλια μετά την ανατροπή Αλιέντε.

Για ποιον ήθελε πληροφορίες; Εδώ πρέπει όμως να διαβάσετε εκείνο τον καφέ. Μαντέψτε, κι αν το βρείτε, γράψτε μου.

«Συνάδελφοι –έγραφε το e-mail– σας ζητώ μια χάρη: Εργάζομαι για ένα ανε-ξάρτητο περιοδικό, εθνικής εμβέλειας, της Χιλής. Επικοινωνώ μαζί σας, επειδή ένας έλληνας μεγαλοεπιχειρηματίας, ο κ. Σωκράτης Κόκκαλης, διαπραγμα-

τεύεται εσχάτως τη συμμετοχή του στο Lotto της χώρας μας. Ήδη μηχανήματα που έστειλε η Intralot δουλεύουν πυρε-τωδώς εδώ, ύστερα από συμφωνία που υπογράφηκε τον περασμένο Αύγου-στο.»

Ξεραθήκατε, ε; Πού να διαβάσετε τη συνέχεια:

«Πληροφορηθήκαμε επίσης ότι ο κ. Κόκκαλης είναι ιδιοκτήτης πολλών άλ-λων εταιρειών και μιας ποδοσφαιρικής ομάδας, του Ολυμπιακού, και παρ' όλ' αυτά παραμένει ένας φιλάνθρωπος, που χορηγεί ετησίως υποτροφίες εκα-τομμυρίων δολαρίων σε φτωχούς σπου-δαστές του Χάρβαρντ. Διαβάσαμε επί-σης στον διεθνή Τύπο εκτενή ρεπορτάζ για τις σχέσεις του κ. Κόκκαλη με τη Στάζι της πρώην Ανατολικής Γερμανίας και στο σημείο αυτό προέκυψαν σοβα-ρά ερωτήματα. Άλλες πληροφορίες στο Ιντερνέτ αναφέρονται σε μια προκήρυ-ξη της δικής σας τρομοκρατικής οργά-νωσης 17N, η οποία κάνει λόγο για ένα κλεφτάκο και πρακτοράκο της Στάζι και της CIA. Επειδή ως γνωστόν η τε-λευταία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη χώρα μας, παρακαλούμε πολύ να μας στείλετε περισσότερες πληροφο-ρίες για τον κ. Κόκκαλη.»

Τι να του πεις τώρα; Εμείς πάντως μείναμε άφωνοι. Κοίτα να δεις πού έφτασε η CIA-χάρη του Σωκράτη! Στη Χιλή! Κι όχι «εκεί, εκεί, στη Β' Εθνική», όπως κραύγαζαν πριν λίγο καιρό οι οπαδοί της ΑΕΚ του κ. Μάκη. Τι να έκανε άραγε ο Κόκκαλης στη Χιλή; Τι κρύβεται από πίσω, αναρωτηθήκαμε αμέσως ως καλά λαγωνικά, αλλά όπως διαπιστώσαμε σύντομα, η πληροφορία

είχε ήδη κυκλοφορήσει, όμως οι αρμό-διοι επί του προκειμένου συντάκτες του οικονομικού ρεπορτάζ είτε δεν ανευρίσκοντο, είτε έκαναν την πάπια. Ούτε και τον κ. Κόκκαλη βρήκαμε για να τον ρωτήσουμε σχετικά. Αν μας μι-λούσε δηλαδή και δεν μας πετούσε το τηλέφωνο στο κεφάλι.

Ο επιμένων όμως νικά. Πήραμε τηλέ-φωνο τον Γιώργο Λούβαρη, ο οποίος δεν μας κρατάει κακία από τα Mirage, και μας πληροφόρησε ότι «ο πρόεδρος βρίσκεται στη Χιλή». Και όχι μόνος του παρακαλώ. Όπως έγραψε τις αμέσως επόμενες ημέρες μερίδα του ελληνικού Τύπου, «ο Σωκράτης Κόκκαλης στην προσπάθειά του να δείξει ότι είναι ακό-μα ισχυρός πήρε μαζί του στο Σαντιάγκο τριάντα έλληνες δημοσιογράφους οι οποίοι έκαναν δωρεάν διακοπές στη Χι-λή». Αυτές είναι χριστουγεννιάτικες διακοπές, μεγάλε, δίπλα στην Ανταρκτι-κή. Εκεί να δεις skiing, όχι σ' εκείνη τη μπαναλιτέ τον Παρνασσό. Ονόματα δε λέμε. Οι πληροφορίες πάντως ότι ο κ. Κόκκαλης συνοδευόταν από τον κ. Δη-μήτρη Ρίζο μετά της ωραιότητας συζύ-γου του διαψεύδονται ως υποβολιμαίες και προερχόμενες από τον κ. Κοπελού-ζο, προαιώνιο εχθρό του Σωκράτη.

Το μεγάλο ερώτημα βεβαίως είναι πού βρίσκεται ο Σωκράτης τα λεφτά, επειδή αν πιστέψουμε αλληπάλληλα σχετικά ρεπορτάζ των τελευταίων μηνών, τη μια μέρα απολύει το μισό προσωπικό του Flash 9,61, την άλλη χρωστάει δισεκατομμύρια στο κράτος από το Ξυστό και δεν τα δίνει, την άλλη το σκάει από την Ελλάδα επειδή είναι υπόδικος και παίρνει μαζί του και τα κεφάλαια.

Αναζητώντας την απάντηση οι δαιμόνιοι ρεπόρτερ του *Αντί*, δηλαδή εγώ, θυμήθηκαν και μια ξεχασμένη αναφορά της παντογνώστριας 17N επί του θέματος. Έγραφε μεταξύ άλλων στην τελευταία προκήρυξή της:

«Είναι γνωστό ότι λίγο πριν καταρρεύσει η Ανατολική Γερμανία, η CIA σε μια από τις σπάνιες τα τελευταία χρόνια επιτυχίες της κατόρθωσε, έναντι αδράς αμοιβής, ν' αρπάξει όλα τα αρχεία της Στάζι... Μέσω αυτών γνωρίζουν σήμερα όλους όσους υπήρξαν πράκτορες της Ανατολικής Γερμανίας και τους έχουν του χειριού τους. Ανάμεσα σ' αυτούς υπήρχε και κάποιος Έλληνας που παριστάνει τον επιτυχημένο επιχειρηματία στον κλάδο των νέων τεχνολογιών. Η CIA μόλις ανακάλυψε στα αρχεία ότι η επιχείρησή του στήθηκε εξ ολοκλήρου με κεφάλαια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας τον επισκέφθηκε και του είπε πιάνοντάς τον από το αυτί: 'Όστε έτσι λοιπόν, συνάδελφος και εσύ, κλεφτάκος και πρακτοράκος. Σαν τζέντλεμαν θα σου προτείνουμε ένα νηλ κι εσύ θα διαλέξεις. 'Η σε δικάζουμε για κατασκοπία και σε χώνουμε φυλακή για το υπόλοιπο της ζωής σου, πράγμα θλιβερό, ή τα ξεχνάμε όλα, τα σβήνουμε, αλλά από δω και πέρα θα δουλεύεις για μας...»

Διαψεύδεται κατηγορηματικά ότι οι αναφορές αυτές στην τελευταία προκήρυξη της 17N, εκείνης που έστειλε στον Τύπο αμέσως μετά την εκτέλεση Σώντερς, αναφέρονται στον κ. Σωκράτη Κόκκαλη. Καμία σχέση. Με την ευκαιρία παντως, τι γίνεται εκείνη η ογκώδης δικογραφία με την οποία κατηγορείται για τέσσερα σοβαρά κακουργήματα μεταξύ των οποίων εκείνο της κατασκοπίας; Δεν πιστευω να διευκολύνουν καποιοι τους συμμάχους... Τους δώσαμε τη 17N. Τι άλλο θέλουν επιτέλους;

ΝΔ και ΜΜΕ

Όπως πληροφορηθήκαμε, εκτός από τις μπίζνες του στη μακρινή Χιλή, ο κ. Κόκκαλης ασχολείται επισταμένως και με τη διαμόρφωση της νέας κεντροδεξιάς πλατφόρμας του κόμματος της ΝΔ, η οποία παρά τα ευνοϊκά αποτελέσματα των τελευταίων δημοσκοπήσεων φαίνεται ότι πάσχει μονίμως από ιδεολογική σύγχυση. Πώς να συνυπάρξουν ο ανανεωτικός λόγος του κ. Θοδωρή Ρουσσόπουλου, πρώην επιφανούς συντάκτη της «αριστερής» *Ελευθεροτυπίας*, με το κεντροαριστερό προσωπείο της κας Μπακογιάννη, τους φιλοβασιλικούς κεντρώους του Μητσοτάκη, τους ακροδεξιούς του Μιλτιάδη Έβερτ και τους παλαιοκομματικούς του Ιωάννη Βαρβιτσιώτη; Είδατε άλλωστε τι τους έκανε το ΠΑΣΟΚ με τον Μεγαλειότατο. Εκεί που λέγαμε ότι χάσαμε τον Λαλιώτη, πού βρίσκεται και δεν κάνει καμία δήλωση για την τρομοκρατία μπας και βρούμε άκρη, όταν βγήκε η απόφαση για το Κτήμα Τατοΐου επιτέθηκε αιφνιδιαστικά και τους συνέτριψε μ' ένα εντελώς νέο επιχείρημα: Ο λαός δεν ξεχνά τι σημαίνει δεξιά.

Επειδή όμως, και παρ' όλ' αυτά, ένας κούκος δε φέρνει την άνοιξη, ο κ. Κόκκαλης αποφάσισε να βοηθήσει εντελώς ανιδιοτελώς τη Νέα Δημοκρατία, προσφέροντας και σ' αυτή «έναν Λαλιώτη». Προηγουμένως είχε πληροφορηθεί τις αγωνιώδεις προσπάθειες του Κ. Καραμανλή για εξεύρεση ενός «δεξιού Λαλιώτη». Και είχε προτείνει τη σχετική θέση στον κ. Γεώργιο Κύρτσο, ο οποίος όμως έπεσε θύμα των προστριβών στον *Ελεύθερο Τύπο* και αναζητεί απεγνωσμένα εφημερίδα ή κανάλι. Παρ' όλα αυτά, όπως ο ίδιος δήλωσε σε πολυσέλιδη συνέντευξή του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, ο κ. Κύρτσος παραμένει η ιδεολογική εφεδρεία της ΝΔ. «Εφόσον κατάφερνα τα αμφιθέατρα του Λονδίνου ως συνδικαλιστής του ΚΚΕ, νομίζω ότι μπορώ να καταφέρω και τον τηλεθεατή του καναπέ.»

Μιλάμε δηλαδή για μεγάλη ξεφτίλα. Ξέρετε γιατί επιβιώνουν στα ελληνικά media τέτοιοι «καταφερτζήδες»; Γιατί απλούστατα έχει δίκιο το ΠΑΣΟΚ. Η Νέα Δημοκρατία δεν έχει ιδεολογία, ούτε άποψη, ένας αχταρμάς διαφορετικών αντιλήψεων, απόψεων και προτάσεων είναι. 'Η τουλάχιστον αυτή την εικόνα δίνει προς τα έξω, όσο ο κ. Καραμανλής το παίζει εκ του μακρόθεν και μεγαλοδύναμος. Μπορεί να κόπτεται από Βουλής για τη διαπλοκή, το κόμμα του όμως είναι δέσμιο των μεγαλοεργολάβων. Παρακολουθείστε:

Το Σάββατο 4/1/03 η *Απογευματινή* βγαίνει με πρωτοσέλιδο τίτλο «Κάρφωμα Κόκκαλη στην Κυβέρνηση». Ποιος ήταν το «κάρφωμα», ο υποτιθέμενος δηλαδή «εκβιασμός Κόκκαλη» στην κυβέρνηση; «Ο Κόκκαλης θέλει να γυρίσει τον Φασούλα με το ζόρι στο γήπεδο για να αποδείξει στον Σημίτη ότι δεν αποτελεί ασυμβίβαστο να είναι εργαζόμενος στον Κόκκαλη και βουλευτής του ΠΑΣΟΚ.» Ο αφελής αναγνώστης πίστεψε ασφαλώς ότι η καλή εφημερίδα κτυπούσε για μια ακόμη φορά τον Κόκκαλη, πιστή στη γραμμή Καραμανλή. Στην πραγματικότητα όμως το δημοσίευμα αναδείκνυε τον Κόκκαλη σε παντοδύναμο παραγοντα του δημόσιου βίου αφού μπορεί και εκβιάζει ολόκληρη κυβέρνηση. 'Η μήπως δεν είναι έτσι;

Αλλά φαίνεται ότι το παιχνίδι είναι πολύ πιο χοντρό. Οι κακές γλώσσες λένε –εμείς πάντως τις διαψεύδουμε– ότι ο εκδότης της *Απογευματινής* έχει «απολέσει» τον έλεγχο της εφημερίδας, ο οποίος έχει περάσει αλλού, σε άλλες μεγαλοεργολαβικές δυνάμεις που πρόσκεινται όμως στο ΠΑΣΟΚ. Αλλά κι έτσι να μην έχουν τα πράγματα, οι φιλικές σχέσεις και οι «κουμπαριές» ίσως υποδεικνύουν κάτι. Ο κ. Σαραντόπουλος συνδέεται στενά δια κουμπαριάς με τον κ. Μπόμπολα του Έθνους. Ο κ. Μπόμπολας παίζει επίσης με τον Κόκκαλη και προπαντός με τον κ. Λαμπράκη. Τι να σου κάνει λοιπόν και ο Σαραντόπουλος; Αιωνίως με τους μικρούς θα είναι;

Για να τελειώνουμε, επειδή θα επανέλθουμε, ένα είναι το συμπέρασμα. Αν η ΝΔ δεν αντιμετωπίσει δραστικά το πρόβλημα των σχέσεών της με τον Τύπο και τα κανάλια δεν ξαναβλέπει εξουσία που να κτυπιέται κάτω.

Ένα νησί και τα ρήγματα στον τουρισμό

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Αν θεωρήσει κανείς ότι στην Ελλάδα υφίσταται μια κάποιου είδους τουριστική βιομηχανία, υπάρχουν τέσσερις με πέντε περιοχές που εύκολα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν κέντρα «βαριάς» τουριστικής βιομηχανίας.

Μία από αυτές τις περιοχές είναι και η Κέρκυρα.

Στην Κέρκυρα το τοπίο είναι καθησυχαστικό. Εκ πρώτης όψεως ο επισκέπτης δεν αντιλαμβάνεται άμεσα ούτε τα προβλήματα στις υποδομές, ούτε τα προβλήματα σε σχέση με το περιβάλλον.

Αυτό δεν σημαίνει βεβαίως ότι αυτά δεν υπάρχουν ή ότι δεν θ' αρχίσουν σταδιακά να γίνονται πιο ορατά.

Η καλύτερη στιγμή για τον τουρισμό στην Κέρκυρα ήταν τη δεκαετία '80-'90, τότε περίπου που ο Α. Παπανδρέου «προειδοποιούσε» ότι κινδυνεύουμε να γίνουμε «τα γκαρσόνια των Ευρωπαίων» – πράγμα που απ' ό,τι φαίνεται τελικά δεν αποφύγαμε. Φυσικά σ' αυτή την εξέλιξη έπαιξε καθοριστικό ρόλο ο κεντρικός πολιτικός σχεδιασμός για τον τουρισμό στη χώρα ή μάλλον η ουσιαστική έλλειψή του στα χρόνια που μεσολάβησαν.

Ο μαζικός τουρισμός άρχισε ν' αναπτύσσεται στην Κέρκυρα από τη δεκαετία του '60. Συγκεκριμένα ήταν το «Club Med» που έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα. Ο μαζικός τουρισμός αποτέλεσε μια εναλλακτική οικονομική δραστηριότητα έναντι μιας προβληματικής βιομηχανίας και μιας αγροτικής οικονομίας από την οποία δεν έφθανε να ζήσουν όλοι.

Με κρατικά θαλασσοδάνεια σε πολλές περιπτώσεις δημιουργήθηκε σχετικά γρήγορα ένα ισχυρό τουριστικό κεφάλαιο στο νησί. Γρήγορα προέκυψε μια ασύδοτη δράση που επέτρεψε την ύπαρξη μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων στον χώρο του τουρισμού. Όλη αυτή η δραστηριότητα αναπτύχθηκε άναρχα, χωρίς σχέδιο και προγραμματισμό.

Αποτέλεσμα: σήμερα η Κέρκυρα βιώνει την υποβάθμιση και εκτεταμένη καταστροφή του περιβάλλοντος και του φυσικού της κάλλους.

Η πραγματικότητα αυτή επιδεινώνεται από τη βαθιά και διαρκή οικονομική κρίση, αλλά και τα προβλήματα που προκύπτουν από την ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ, η οποία καθιστά αδύνατη τη συναλλαγματική διακύμανση, άρα και τη διαχείριση των προβλημάτων που προκαλεί ο ανταγωνισμός με ισχυρότερες οικονομίες.

Αλλά και η απελευθέρωση των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών σε συνδυασμό με την ιδιωτικοποίηση των λιμανιών, που ήδη σχεδιάζεται, προβλέπεται να επιφέρει αύξηση των ναύλων, μείωση των θέσεων εργασίας για τους ναυτεργάτες, αλλά, κυρίως, σημαντική πτώση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρονται στους τουρίστες και το λοιπό επιβατικό κοινό.

Στην Κέρκυρα δεν υπήρξε ποτέ μια συγκροτημένη και μακρόπνοη προσπάθεια ανάπτυξης. Και τούτο οφείλεται πρωτίστως στην εγκατάλειψη της περιφέρειας από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, που, σε αρμονία με το τουριστικό κεφάλαιο και τους τοπικούς πολιτικούς παράγοντες, ουδέποτε είχαν κάποιο σχέδιο ή βούληση για τέτοιο σχέδιο

ανάπτυξης. «Η τουριστική κρίση οφείλεται στη μείωση των εισοδημάτων των ευρωπαίων πολιτών, στην ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ, αλλά και σε σημαντικό βαθμό στα κερδοσκοπικά παιχνίδια των μεγάλων tour operators, που εκμεταλλεύονται την απουσία τουριστικής πολιτικής», λέει στο Αντί το μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου Ξενοδοχοϋπαλλήλων Κέρκυρας, Σταμάτης Πελάης.

Έτσι «το βάρος πέφτει στις πλάτες των εργαζομένων, αφού γίνονται επιπλέον παράνομες παρακρατήσεις σε μισθούς και ένσημα, γίνεται μείωση προσωπικού μεγαλύτερη από τη μείωση της πληρότητας και εντατικοποίηση της εργασίας».

Στην Κέρκυρα μετά τις δεκαετίες σχετικής άνθησης που μεσολάβησαν, υπάρχει «ένα εξαιρετικά έμπειρο εργατικό δυναμικό στον χώρο του τουρισμού αλλά και σοβαροί μικρομεσαίοι επιχειρηματίες. Αυτά τα κοινωνικά στρώματα κρατάνε ένα μέρος του τουριστικού συναλλάγματος στο νησί, άρα ζωντανή την οικονομική δραστηριότητα σε όλους τους τομείς».

Ο σύνδεσμος των 2.500 περίπου εργαζομένων στον τουρισμό εκτιμά ότι «η υποβάθμισή τους ή η καταστροφή τους θα ερημώσει οικονομικά το νησί και θα εκτοξεύσει στα ύψη την ανεργία».

Και βέβαια, όπως ήρθε η κουβέντα στην ανεργία, αναρωτηθήκαμε πώς βλέπουν το μέλλον τους στο νησί οι νεότεροι Κερκυραίοι. «Με μεγάλη ανασφάλεια»...

Το μέλλον λοιπόν φοβίζει.

«ΡΙΕΤΕ ΤΙΣ ΤΙΜΕΣ»

Η κυβέρνηση επιδιώκει να αντιμετωπίσει την κρίση με δύο τρόπους. Με το σύνθημα «ρίξτε τις τιμές» και με τη δημιουργία κλειστών τουριστικών πακέτων.

Αυτό όμως πρακτικά σημαίνει σπάσιμο της συμμαχίας με τα μικρομεσαία

στρώματα στον τουρισμό και την αφαίρεση κομματιών της τουριστικής «πίτας» που δίνονταν ως τώρα σ' αυτά.

Σήμερα το ρόλο του διαλυμένου ΕΟΤ τον παίζουν οι ξένοι tour operators – όχι μόνο στην Κέρκυρα, αλλά παντού ανά την επικράτεια και ιδίως όπου υπάρχουν περιοχές με προοπτικές «βαριάς τουριστικής βιομηχανίας». Με την απουσία τουριστικού σχεδιασμού, οι ξένοι tour operators «ελέγχουν τα πάντα». Πολυεθνικές του τουρισμού, όπως η αγγλική Thomson και η γερμανική TUI, καθορίζουν τη ροή των τουριστών ανά χώρα ή ανά περιοχή, παζαρεύοντας συμφωνίες με σκληρούς οικονομικούς όρους.

Με τη δημιουργία κλειστών τουριστικών πακέτων το συνάλλαγμα του τουρίστα ξοδεύεται ως το τελευταίο ευρώ μέσα στη μεγάλη τουριστική επιχείρηση. Πού θα πάει, πώς θα μετακινηθεί, πού και τι θα φάει, πώς θα διασκεδάσει ο τουρίστας και πού – όλα είναι προκαθορισμένα.

Τα κλειστά πακέτα ξεκίνησαν από χώρες όπου υπήρχε κίνδυνος για τον τουρίστα (Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία κ.λπ.). Αγοράζονταν ολόκληρες ακτές, χτίζονταν ξενοδοχεία αποκλεισμένα ουσιαστικά από την υπόλοιπη περιοχή και διοχετευόταν εκεί η τουριστική κίνηση.

Το σύστημα αυτό αποδείχθηκε βολικό και προσοδοφόρο κι έτσι επεκτείνεται σιγά-σιγά και σε χώρες όπου δεν υπάρχουν κίνδυνοι, αλλά μόνο κέρδη γι' αυτούς που καθορίζουν τους όρους των πακέτων.

Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος αυτής της ιδιότυπης εκβιαστικής πίεσης που ασκείται, αρκεί να αναφέρουμε ότι μόνο οι ακυρώσεις των κρατήσεων στην Κέρκυρα έφθασαν πέρυσι το 40%...

Η απασχόληση στον τουρισμό είναι ουσιαστικά μονόδρομος για τους κατοίκους του νησιού, που τον χειμώνα αριθμούν τους 120.000, ενώ διπλασιάζονται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Η καλλιέργεια της ελιάς, που αποφέρει εισόδημα ίσο με το ένα τρίτο του τουριστικού, διέρχεται και αυτή κρίση. Άρα δεν μπορεί, προς το παρόν τουλάχιστον, να αποτελέσει εναλλακτική οδό οικονομικής ανάπτυξης. Πολύ δε πε-

ρισσότερο καθώς η προοπτική διάλυσης της αγροτικής οικονομίας μοιάζει προδιαγεγραμμένη.

Κύριο αίτιο βεβαίως είναι η τιμή του λαδιού που έχει πέσει σε εξευτελιστικές τιμές και γενικότερα όμως ο έλληνας αγρότης βλέπει το προϊόν του να απαξιώνεται.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Όσοι προβληματίζονται για το μακροπρόθεσμο μέλλον του νησιού αναφέρονται σε δύο παραμέτρους που θα καθορίσουν και την τύχη του τουρισμού στην Κέρκυρα. Πρόκειται για την κατάσταση σε σχέση με το περιβάλλον και τις υποδομές.

Είναι προφανές ότι το περιβάλλον αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα του νομού. Όμως η έλλειψη κεντρικού προγραμματισμού και σχεδίου και η άναρχη τουριστική ανάπτυξη έχουν ήδη προκαλέσει μη αναστρέψιμες μεταβολές στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της Κέρκυρας. Το τοπίο έχει τραυματισθεί ανεπανόρθωτα, οι ακτές μολύνονται, βιότοποι μεγάλης οικολογικής σημασίας καταστρέφονται.

Η παρουσία κεντρικής και τοπικής εξουσίας, όταν και όπου υπάρχει, εκτιμάται ως ανεπαρκής και δρα επιλεκτικά. Δεν υπάρχει καμία περιβαλλοντική ανωμαλία στην Κέρκυρα που να μην θεωρείται από την κοινή γνώμη συνδεδεμένη με μια σχέση διαπλοκής (π.χ. λατομεία, εγκαταστάσεις υγρών και αερίων καυσίμων).

Αφού καμία συγκροτημένη συζήτηση δεν έχει πραγματοποιηθεί για το είδος της επιθυμητής ανάπτυξης, δεν μπορεί και να προκύψει ουσιαστικός σχεδιασμός υποδομών. Οι παρεμβάσεις στο θέμα των υποδομών γίνονται με τυχαίο, αποσπασματικό ή και με τον γνωστό πανελλαδικά ρουσφετολογικό τρόπο.

Δύο παραδείγματα: Η Εθνική Παλαιοκαστρίτσας που έχει ξεκινήσει με το 1ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, παραμένει ημιτελής και απεντάχθηκε από το 3ο Κ.Π.Σ. (λόγω των παρανομιών που έγιναν;). Ο αγωγός ύδρευσης της Κασιώπης, έργο εκατοντάδων εκατομμυρίων, παραμένει ουσιαστικά αχρησιμοποίητος πάνω από δεκαετία...

Εκπρόσωποι των φορέων στο νησί

προβάλλουν ως άμεσης προτεραιότητας τα εξής ζητήματα:

- Μέσος χωροταξικός σχεδιασμός σε όλο το νησί.
- Επανεξέταση όλων των λύσεων που κατά καιρούς έχουν προταθεί σχετικά με το μεγάλο πρόβλημα της ύδρευσης.
- Σχετικά με το πρόβλημα της αποχέτευσης απαιτείται δημιουργία εργοστασίων βιολογικού καθαρισμού με τριτοβάθμια επεξεργασία λυμάτων καθώς και των αποβλήτων των ελαιωτριβείων. Αυστηρός έλεγχος στην ύπαρξη και λειτουργία βιολογικού καθαρισμού των ξενοδοχείων.
- Υλοποίηση του οδικού άξονα Βορρά-Νότου με προδιαγραφές Εθνικής Οδού.
- Βελτίωση και σήμανση σημείων επικινδυνότητας του οδικού δικτύου.
- Θέσεις πάρκινγκ στους τουριστικούς οικισμούς.
- Αυστηρός έλεγχος σε σχέση με τη ρύπανση που προκαλείται από τον ελλιμενισμό στην Κέρκυρα μεγάλων πλοίων.
- Απομάκρυνση από τις κατοικημένες περιοχές των εγκαταστάσεων υγραιορίου και των κεντρικών δεξαμενών βενζίνης.
- Προστασία του ελαιώνα της Κέρκυρας.
- Δημιουργία λατομικής ζώνης.
- Αντιμετώπιση του κινδύνου από τις βόμβες απεμπλουτισμένου ουρανίου που ρίχθηκαν έξω από τους Οθωμούς κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία.
- Διαμόρφωση προϋποθέσεων ώστε να γίνει η Κέρκυρα κόμβος σύνδεσης με τα υπόλοιπα Ιόνια νησιά και την απέναντι ακτή της Αλβανίας, σταθερά και όλο το χρόνο.

Τα ελληνικά νησιά είναι βέβαια όμορφα, αλλά και εξαντλήσιμα. Αντίστοιχα με της Κέρκυρας είναι τα προβλήματα και των υπόλοιπων νησιών.

Αφού λοιπόν γίναμε τελικά τα γκαρσόνια της Ευρώπης, μήπως πρέπει να δούμε πώς αυτό μπορεί να είναι οικονομικά αποδοτικό για το... μέσο γκαρσόνι, χωρίς να καταστραφεί και η «επιχείρηση», δηλαδή το φυσικό περιβάλλον;

Τα αγκάθια της ελληνικής προεδρίας

του Τάκη Διαμαντή

Από την 1η Ιανουαρίου η Ελλάδα βρίσκεται στην προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τέταρτη φορά από την ένταξή της στο διεθνές αυτό οργανισμό, έχοντας όμως για πρώτη φορά να αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις-αγκάθια, μερικές από τις οποίες μάλιστα καθοριστικής σημασίας για το μέλλον όχι μόνο της ίδιας της Ένωσης, αλλά και του πλανήτη γενικότερα.

Μια θητεία αντικειμενικά δύσκολη, για την οποία τα στελέχη της ίδιας της κυβέρνησης εκφράζουν συγκρατημένη αισιοδοξία, ενώ από την πλευρά της αντιπολίτευσης εκφράζεται έντονος προβληματισμός, τον οποίο (με εξαίρεση τη φαιδρή σκέψη για τη δημιουργία «σκιώδους προεδρίας» από τη Νέα Δημοκρατία) συμμερίζονται και οι περισσότεροι έλληνες πολίτες, καθώς αρκετές από τις αποφάσεις που θα δρομολογηθούν θα έχουν άμεσες επιπτώσεις και στα δικά μας πράγματα.

Σε διεθνές επίπεδο, η ελληνική προεδρία έχει να αντιμετωπίσει κυρίως την οικονομική ύφεση που ημέρα με την ημέρα βαθαίνει περισσότερο, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να διαχειριστεί για λογαριασμό της Ευρώπης την επικείμενη κρίση που θα προκαλέσει η επαπειλούμενη επίθεση των Αμερικανών και Βρετανών στο Ιράκ, για την οποία ήδη εκφράζονται διαμετρικά αντίθετες απόψεις από ορισμένες χώρες μέλη της Ένωσης.

Ένα άλλο σημαντικό βεβαίως θέμα, που αφορά άμεσα την Ελλάδα, είναι το Κυπριακό, στο οποίο τελευταία δημιουργείται ένα μάλλον περίεργο σκηνικό, που δεν αποκλείεται τελικά να περιπλέξει τα πράγματα και να οδηγήσει είτε σε σπασμωδικές ενέργειες που θα έχουν σαν αποτέλεσμα την οπισθοδρόμηση, είτε σε λύσεις που κανένας δεν θα ήθελε.

Σ' ό,τι αφορά ειδικότερα στην Ευρώπη, ένα από τα θέματα που θα πρέπει να αντιμετωπίσει είναι η θεσμική με-

ταρρύθμιση για τη μελλοντική μορφή της Ένωσης, για την οποία επίσης υπάρχουν διαφορετικές απόψεις, από τη μορφή της συνομοσπονδίας με μόνιμη προεδρία που υποστηρίζει η Γερμανία –μαζί και η ίδια η Ελλάδα– μέχρι τη διατήρηση της σημερινής διακυβερνητικής συνεργασίας που υποστηρίζει η Βρετανία.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η γεφύρωση των διαφορών ανάμεσα στα 15 παλαιά και τα 10 νέα μέλη της Ένωσης, με στόχο την όποια εναρμόνιση μπορεί να επιτευχθεί, καθώς η νέα Ευρώπη που διαμορφώνεται μετά την πρόσφατη συμφωνία διεύρυνσης της Κοπεγχάγης είναι βέβαιο ότι θα λειτουργεί με πολλές ταχύτητες, ανάλογα με το επίπεδο της κάθε χώρας ή ομάδας χωρών.

Για παράδειγμα, από τα 25 συνολικά μέλη της Ένωσης τα μισά περίπου θα βρίσκονται μόλις πάνω από τα όρια της φτώχειας, όπως επίσης και εκτός της ευρωζώνης, καθώς και της Συνθήκης Σένγκεν, γεγονός που τους δημιουργεί ήδη την αίσθηση ότι θα καταστούν

εταίροι δεύτερης κατηγορίας, όπως φάνηκε και από τα προβλήματα που υπήρξαν στην Κοπεγχάγη.

Πέρα από αυτά, η ελληνική προεδρία έχει να χειριστεί μια ουσιαστική συζήτηση επί πρακτικών και ταυτόχρονα δυσεπίλυτων προβλημάτων, επείγοντος χαρακτήρα, όπως είναι το τρίπτυχο ανεργία-απασχόληση-ασφάλιση, τα οποία αποτελούν πλέον ανοιχτή πληγή για ολόκληρη την Ευρώπη και εκείνο που αναζητείται είναι η άμεση λήψη κοινών μέτρων για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους.

Έτσι το πλέγμα των θεμάτων που καλείται να διαχειριστεί η ελληνική προεδρία μέσα στους επόμενους έξι μήνες αποτελούν ήδη ένα βαρύ φορτίο για την κυβέρνηση και αρκετοί αναρωτιούνται αν είναι αρκετά έτοιμη να το σηκώσει. Το φορτίο όμως γίνεται βαρύτερο από την –παραπέρασσε σε προεκλογική περίοδο– υπόσχεση του πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη ότι στο διάστημα αυτό δεν θα βάλει στην άκρη τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας και τη δέσμευσή του να εργασθεί για την αντιμετώπισή τους.

Στο πνεύμα αυτό μάλιστα ο πρωθυπουργός, αφού προέβλεψε τη συνέχιση της μέχρι τώρα «καλής πορείας» της χώρας (αν και έπασχε ότι δεν πρέπει να ξεχνά κανείς πως βρισκόμαστε σε μια «παγκόσμια δυσμενή συγκυρία»), αναφέρθηκε σε κάποια πολύ συγκεκριμένα θέματα, τα οποία θέτει σε πρώτη προτεραιότητα, όπως είναι για παράδειγμα το σύστημα καταβολής των αγροτικών επιδοτήσεων, η βελτίωση της δημόσιας διοίκησης, η εφαρμογή του νέου πλαισίου για τη διαφάνεια ώστε να χτυπηθεί η διαφθορά, η εφαρμογή ενός νέου συστήματος εισπραξής και εισφορών του ΙΚΑ κ.ά. Οψόμεθα...

Πρόσω ολοταχώς για πόλεμο!

του Τάκη Διαμαντή

Κάποτε στην αμερικανική Δύση, γεννήθηκε σε μια φάρμα ένα αγοράκι. Ο πατέρας του ήταν ένας σεβάσμιος Αμερικανός, καλός πατριώτης, που κάποια μέρα έγινε σερίφης, μόνο που από υπερβολικό ζήλο και αίσθημα καθήκοντος εννοούσε να αστυνομεύει όχι μόνο τη δική του αλλά και τις γειτονικές πόλεις και σιγά-σιγά πιο μακρινές και ακόμα πιο μακρινές. Έτσι το αγοράκι του Φαρ Ουέστ μεγάλωνε μαθαίνοντας πρώτα πώς να είναι καλός πατριώτης που αγαπά την πατρίδα του και έπειτα πώς να χρησιμοποιεί το άλογο και το περίστροφο του πατέρα του. Μόνο που όταν μεγάλωσε αρκετά, δεν είχε μάθει ούτε ιστορία ούτε γεωγραφία. Έτσι, όταν κάποια ημέρα έγινε δήμαρχος, θεώρησε ότι η πατρίδα του είναι τόσο μεγάλη που αγκαλιάζει ολόκληρο τον κόσμο. Τότε όμως οι άλλοι κατάλαβαν ότι ο δήμαρχος Τζορτζ Μπους «τζούνιορ» δεν είχε μάθει ούτε πολιτική, αλλά ήταν πλέον αργά.

Οταν εδώ και αρκετούς μήνες ο Τζορτζ Μπους αναφερόταν για πρώτη φορά στον Σαντάμ Χουσεϊν, για να τον κατατάξει στον «άξονα του κακού», οι περισσότεροι άνθρωποι στον πλανήτη θεώρησαν ότι ήταν μια υπερβολική έκφραση των συναισθημάτων του αμερικανού προέδρου μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου και μαζί κατάλοιπο από την ημιτελή επίθεση κατά του Ιράκ που είχε πραγματοποιήσει ο πατέρας του πριν δέκα χρόνια: στη συνέχεια όμως τα πράγματα εξελίχθηκαν εντελώς διαφορετικά.

Πολύ σύντομα η πρώτη εκείνη εντύπωση από τις αρχικές γενικές δηλώσεις του Μπους μετατράπηκε σε έκπληξη, για να δώσει κατόπιν τη θέση της στο φόβο και τον έντονο προβληματισμό σ' όλο σχεδόν τον πλανήτη, καθώς στο μεταξύ ο Μπους άρχισε και συνεχίζει να «στήνει», σιγά αλλά σταθερά, το σκηνικό ενός νέου πολέμου, του πρώτου στην νεότερη ιστορία προσωπικού πολέμου, ο οποίος χωρίς καμία ουσιαστική αιτία απειλεί να προκαλέσει μια γενικότερη ανάφλεξη στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, με αλυσιδωτές προεκτάσεις και σε άλλα σημεία του πλανήτη.

Βέβαια κανείς δεν θα έπρεπε να περι-

μένει κάτι διαφορετικό από τον σημερινό αμερικανό πρόεδρο, ο οποίος από την αρχή ακόμα της αναρρίχησης του στη θέση αυτή, παρά την αφέλεια που δείχνουν οι δηλώσεις και κυρίως τα επιχειρήματά του, δεν μασάει τα λόγια του όταν διακηρύσσει άμεσα ή έμμεσα ότι στόχος του είναι αυτό που όλοι οι προγενέστεροί του επιχειρούσαν με διπλωματικά μέσα, να επιβάλει δηλαδή με κάθε τρόπο την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ.

Και επειδή οι τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν μέχρι τώρα δεν υπήρξαν ακούνητος αποτελεσματικοί, για τον «καουμπόι» Τζορτζ Μπους εκείνο που μένει είναι αυτό που του υπαγορεύει η κουλτούρα των όπλων, την οποία κατανοούν και φοβούνται όλοι οι φυσιολογικοί άνθρωποι. Έτσι λοιπόν, μετά το Αφγανιστάν, στρέφει τα όπλα του κατά του Ιράκ και έπεται συνέχεια.

Εδώ όμως υπάρχει –ευτυχώς– μια δυσκολία: Αντίθετα από τον πατέρα του, ο οποίος είχε καταφέρει να παρασύρει ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα στον πρώτο πόλεμο κατά του Ιράκ, ο σημερινός πρόεδρος αντιμετωπίζει την αμφισβήτηση πολλών χωρών, ακόμα και παραδοσιακών συμμάχων των ΗΠΑ, σχετικά με την ορθότητα της απόφασης για πολεμική δράση στο Ιράκ.

Βέβαια στο τέλος πολλοί θα ακολουθήσουν, με διάφορες δικαιολογίες, παρά το γεγονός ότι τα αποτελέσματα της έρευνας των επιθεωρητών του ΟΗΕ δεν προσφέρουν καμία απόδειξη για τις κραυγές του Μπους περί όπλων μαζικής καταστροφής. Άλλωστε το θέμα αυτό για τον αμερικανό πρόεδρο είναι ελάσσονος σημασίας, όπως ελάσσονος σημασίας θα είναι και η έγκριση ή απαγόρευση στρατιωτικής δράσης από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Έτσι κι αλλιώς ο Μπους θέλει να κάνει πόλεμο και θα τον κάνει.

Επομένως εκείνο που μένει είναι αυτό που έγραψε τις μέρες αυτές στη Γκάρντιαν ο βρετανός δημοσιογράφος Τζορτζ Μόνμπιουτ: «Είναι αλήθεια ότι έχουμε ισχνές δυνατότητες να αποτρέψουμε τον πόλεμο. Όταν όμως θεωρούμε ότι η διαμαρτυρία μας είναι άσκοπη, τότε υποβαθμίζουμε τη δύναμή μας. Ακόμα κι αν δεν μπορούμε να σταματήσουμε τον πόλεμο στο Ιράκ, θα πρέπει να καταστήσουμε το πολιτικό του κόστος τόσο βαρύ, ώστε να μην υπάρξει άλλος τέτοιος πόλεμος στο μέλλον.»

Υπάρχει βεβαίως και η άλλη πρόταση, όπως την διατύπωσε πρόσφατα προς τους Ευρωπαίους ο γάλλος διεθνολόγος Εμμανουέλ Τοντ: «Οι ΗΠΑ βγήκαν νικήτριες τον 20ό αιώνα γιατί απέφυγαν για μακρά περίοδο να εμπλακούν στις πολεμικές συγκρούσεις του παλιού Κόσμου. Ας ακολουθήσουμε αυτό το πετυχημένο παράδειγμα. Ας τολμήσουμε να αρνηθούμε τον μιλιταρισμό και να αφοσιωθούμε στα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα των κοινωνιών μας. Ας αφήσουμε τη σημερινή Αμερική, αν το επιθυμεί, να εξαντλήσει την ενέργειά της στον “πόλεμο κατά της τρομοκρατίας”, υποκατάστατο της πάλης για τη διατήρηση μιας ηγεμονίας που στην ουσία δεν υπάρχει πια. Αν επιμένει να επιδεικνύει σε όλο τον κόσμο την παντοδυναμία της, τελικά δεν θα αποκαλύψει παρά την αδυναμία της.»

Μπουρλότο στην ελπίδα

του Τάκη Διαμαντή

Ο κύκλος της βίας και του αίματος μεγαλώνει συνεχώς στο Ισραήλ, από την πλευρά τόσο των Παλαιστινίων όσο και των Ισραηλινών, αυξάνοντας δραματικά τον αριθμό των θυμάτων και στις δύο πλευρές και ταυτόχρονα απομακρύνοντας περισσότερο την ελπίδα μιας λύσης του δράματος που βιώνει η χώρα, σε μια στιγμή μάλιστα που πληθαίνουν οι ενδείξεις για μια επικείμενη επιδρομή των Αμερικανών και Βρετανών στο Ιράκ, με ή χωρίς την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας.

Τις ημέρες αυτές μάλιστα, η κυβέρνηση του Αριέλ Σαρόν, σε μια πρόσθετα προκλητική ενέργεια, αποφάσισε να τιμωρήσει τους Παλαιστίνιους, επιβάλλοντας περιορισμούς στη διακίνησή τους τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό, γεγονός που αναμένεται να γίνει αφορμή για νέες εκδηλώσεις βίας.

Και αυτά ενώ το Ισραήλ μπήκε πλέον στην τελική ευθεία για τις νέες, ύστερα από διάστημα δύο μόλις χρόνων, βουλευτικές εκλογές, που θα διεξαχθούν σε περίπου δύο εβδομάδες, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά τη δυσκολία των πολιτικών δυνάμεων που διεκδικούν την εξουσία να προσφέρουν ουσιαστικές λύσεις στα μεγάλα αδιέξοδα που αντιμετωπίζει η χώρα, με πρώτο το Παλαιστινιακό.

Πριν δύο χρόνια ο τότε πρωθυπουργός Εχούντ Μπαράκ οδήγησε τη χώρα σε εκλογές, διακηρύσσοντας ότι η ειρήνη ήταν αδύνατη και πείθοντας ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης ότι ο νέος κύκλος βίας που είχε ξεσπάσει εκείνη την περίοδο είχε σαν μοναδική αιτία

Από το τελευταίο μακελειό στο Τελ Αβίβ με 23 νεκρούς και πάνω από 100 τραυματίες, που απειλεί τώρα με ματαίωση την ειρηνευτική διάσκεψη που προγραμματίζεται για τις επόμενες ημέρες στο Λονδίνο, καθώς οι ισραηλινές αρχές απαγόρευαν την έξοδο από τη χώρα των παλαιστινίων ηγετών που θα συμμετείχαν σ' αυτήν.

την άρνηση των Παλαιστινίων να δεχτούν τις «γενναϊόδωρες προσφορές» της κυβέρνησής του.

Το σημαντικότερο όμως ήταν ότι και το Εργατικό Κόμμα φαινόταν να έχει αποδεχτεί τις βασικές θέσεις του κόμματος Λικούντ, οπότε οι ψηφοφόροι είχαν ελάχιστους λόγους να προτιμήσουν τους Εργατικούς, με αποτέλεσμα ο Αριέλ Σαρόν να αναρριχηθεί στην εξου-

σία με μια σαρωτική νίκη.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, ο Σαρόν είχε όλη την άνεση να εμφανισθεί ως απόλυτος κυρίαρχος του παιχνιδιού και έχοντας ήδη στο πλευρό του το πλήρως αποδυναμωμένο Εργατικό Κόμμα, να παρασύρει μερικά ακόμα μικρά κόμματα και να συγκροτήσει μια ισχυρή κυβέρνηση που παρουσίασε ως κυβέρνηση «εθνικής ενότητας».

Τοποθέτησε μάλιστα στο Υπουργείο Εξωτερικών τον πρώην ηγέτη των Εργατικών Σιμόν Πέρες, και στο Άμυνας τον Βενιαμίν Μπεν-Ελιέζερ, οι απόψεις του οποίου βρίσκονταν κοντύτερα σ' εκείνες του πρωθυπουργού παρά του Εργατικού Κόμματος, αν και τελικά ο Σαρόν προτίμησε να έχει παράλληλα ανοιχτό και έναν δικό του διάυλο με το Γενικό Επιτελείο Στρατού, που σημαίνει ότι έχει και την αποκλειστική ευθύνη για τις δραστηριότητες τόσο του στρατού όσο και των ισραηλινών εποίκων στις περιοχές των Παλαιστινίων.

Χαρακτηριστικό είναι ένα δημοσίευμα της εφημερίδας *Το άλλο Ισραήλ*, που υπογράφει η Ντόροθι Ναόρ η οποία σε έρευνα που έκανε βρήκε ότι τελικά οι Παλαιστίνιοι μετρούν περισσότερα θύματα από τους Ισραηλινούς την τελευταία δεκαετία και μάλιστα κατά τη διακυβέρνηση της χώρας από τον Σαρόν έφτασαν σε δραματικά ύψη.

Συγκεκριμένα αναφέρει ότι στην περίοδο αυτή τα θύματα για τις δύο πλευρές ήταν:

1993	Παλ.	187	Ισρ.	32
1994	»	144	»	141
1995	»	48	»	47
1996	»	81	»	72
1997	»	20	»	43
1998	»	27	»	18
1999	»	8	»	9
2000	»	292	»	49
2001	»	1671	»	615

Η ίδια σημειώνει ότι τα θύ-

ματα του 2000 υπολογίζονται μετά τον Οκτώβριο οπότε ανέλαβε την εξουσία ο Σαρόν, ενώ για το 2001 υπολογίζονται μέχρι τις 29 Σεπτεμβρίου και τονίζει ότι η εικόνα αυτή πρέπει να γίνει γνωστή στην κοινή γνώμη, ιδιαίτερα του Ισραήλ, καθώς στις επόμενες ανακοινώσεις αναφέρονται μόνο τα θύματα από τις επιθέσεις των Παλαιστινίων και καθόλου τα θύματα από τις δραστηριότητες του στρατού και των εποίκων.

Ενδεικτικό είναι μάλιστα ένα άλλο δημοσίευμα της ίδιας εφημερίδας, σύμφωνα με το οποίο ισραηλινοί πολίτες που πήγαν να βοηθήσουν Παλαιστίνιους να μαζέψουν ελιές από τα χωράφια τους, δέχτηκαν πυρά από ομάδα εποίκων που με την παρουσία στρατιωτών πυροβολούσαν αδιάκριτα, με τη δικαιολογία ότι «ενοχλούσαν τον οικισμό τους».

Στο ίδιο το Ισραήλ πιστεύεται ότι και στις επικείμενες εκλογές ο Σαρόν έχει τις περισσότερες πιθανότητες νίκης, καθώς εκτός των άλλων έχει εξασφαλίσει την αμέριστη υποστήριξη του αμερικανού προέδρου Τζορτζ Μπους, ο οποίος του έχει δώσει το «πράσινο φως» να προχωρήσει τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» —δηλαδή κατά των Παλαιστινίων—, ζητώντας του παράλληλα να δώσει προσοχή και στις μεταρρυθμίσεις —δηλαδή στην απομάκρυνση του Γιάσερ Αραφάτ.

Το αποτέλεσμα των εκλογών θα εξαρτηθεί ωστόσο και από δύο άλλους παράγοντες. Ο ένας είναι η αυξανόμενη αντίδραση μεγάλου μέρους των ισραηλινών πολιτών στην τακτική που ακολουθείται έναντι των Παλαι-

στινίων, η οποία εκδηλώνεται με όλο και μαζικότερες κινητοποιήσεις διαμαρτυρίας εκ μέρους ενώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και η άρνηση όλο και μεγαλύτερου αριθμού νέων να καταταγούν στο στρατό, καθώς αρνούνται να σταλούν και να πολεμήσουν στα

κατεχόμενα, πράγμα που έχει οδηγήσει πάρα πολλούς ήδη στις φυλακές.

Ο δεύτερος είναι η πρόσφατη εκλογή στη θέση του προέδρου του Εργατικού Κόμματος ενός νέου πολιτικού, του Αμράμ Μίτσα, πρώην δημάρχου της Χάιφα, ο οποίος, με την υποστήριξη

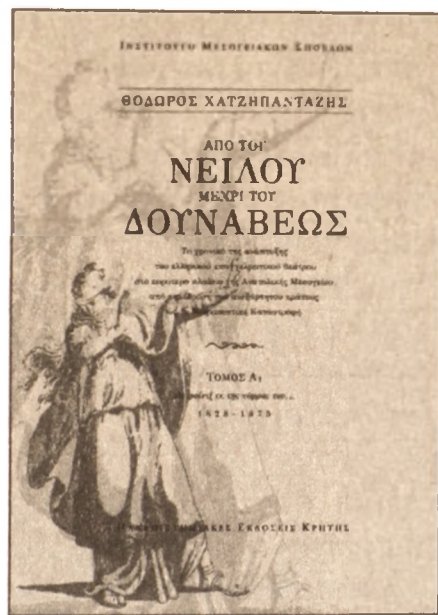
μιας ομάδας επιχειρηματιών που έχουν διαπιστώσει ότι η συνεχιζόμενη κατάσταση πολέμου στη χώρα δεν ευνοεί τις επιχειρήσεις, και με τον μετριοπαθή και σύγχρονο πολιτικό λόγο του, που δείχνει να πείθει τις μάζες, δεν αποκλείεται να κάνει τελικά την έκπληξη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ

Μάνης 5, 106 81, Αθήνα. Τηλ. 210 3818372. Fax 210 3301583

<http://www.cup.gr>

Θόδωρος Χατζηπανταζής Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβεως

Τόμοι Α1-Α2

Το χρονικό της ανάπτυξης του ελληνικού επαγγελματικού θεάτρου, στο ευρύτερο πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου, από την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους ως τη Μικρασιατική καταστροφή (1828-1875)

Μια εξαιρετικής σημασίας έκδοση για την ιστορία του ελληνικού θεάτρου, όπου παρακολουθείται η εισαγωγή στην πρώιμη μετεπαναστατική ελληνική κοινωνία του πρωτοεμφανιζόμενου θεσμού των τακτικών θεατρικών παραστάσεων, και η επίπονη ανάδυση ενός νέου επαγγελματικού κλάδου που κατορθώνει τελικά να εδραιωθεί στα αστικά κέντρα της Ανατολικής Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας, στοιχειοθετείται η αυτοσχέδια σταδιακή ανάπτυξη της τέχνης του εγχώριου ηθοποιού, και καταγράφεται η αμήχανη ταλάντευση των σύγχρονων δραματουργών ανάμεσα στα ιδανικά του νεοκλασικισμού και του ρομαντισμού, στο πλαίσιο της υιοθέτησης δυσσαφομοίωτων ευρωπαϊκών προτύπων για τη σφυρηλάτηση μιας νέας εθνικής ταυτότητας. Στο εκτενές Παράρτημα καταγράφονται όλες οι γνωστές ελληνικές παραστάσεις της περιόδου 1828-1875 και ιχνηλατούνται συστηματικά όλες οι καταχωρημένες στο τοπικό τύπο εξορμήσεις των ελληνικών θιάσων στον ευρύτερο χώρο της καλλιτεχνικής τους δραστηριότητας — από το Βουκουρέστι και την Οδησό ως τη Λάρνακα και τη Αλεξάνδρεια, από την Αθήνα και τη Σύρο ως τη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη.

21 x 29 cm, σελ. 1154. Τιμή και των δυο τόμων: 44,00 €

ΣΥΝΘΗΜΑ: Καρλ Μαρξ ΠΑΡΑΣΥΝΘΗΜΑ: Καραμάν

Την αφήγηση του Κώστα Ζαχοδάνη κατέγραψε η Βασιλική Παπαγιάννη

Από τις πολλές αφηγήσεις που έχει καταγράψει η Βασιλική Παπαγιάννη δημοσιεύουμε σήμερα αποσπάσματα από την αφήγηση του Κώστα Ζαχοδάνη που αναφέρονται στο μηχανικό του ΕΛΑΣ και τον Αντώνη Βρατσάνο. Στον Αντώνη Βρατσάνο έχει αναφερθεί και άλλες φορές το περιοδικό. Αυτό μόνον που θέλουμε να υπενθυμίσουμε είναι ότι ο Βρατσάνος ζει ακόμη σ' ένα θεραπευτήριο γερόντων στην Πεντέλη. Οι σελίδες αυτές αφιερώνονται στους επιλήσμονες.

Γεννήθηκα το 1923, εδώ, στο Λιτόχωρο Πιερίας. Ράφτης ήταν ο πατέρας μου και η μάνα μου ήταν με τα οικιακά.

Πριν τα δεκαοχτώ μου δούλευα στα χωράφια – να οικονομήσω το καθημερινό μας. Ήμασταν τέσσερα αδέρφια. Ένας αδερφός μου σκοτώθηκε στην Αλβανία.

Με την Κατοχή ήμουν δεκαεννιά χρονώ. Όταν ήρθαν οι κατακτητές – θυμάμαι που σκότωναν, έκαιγαν τα σπίτια στο χωριό μου.

Το 1942... 1943... ήρθαν Γερμανοί στο χωριό μου· εγώ ήμουν αντάρτης. Κύκλωσαν το Λιτόχωρο. Την ημέρα κείνη που ήρθαν, είχα 'ρθεί στο σπίτι αυτό εδώ.

[...]

Όταν βγήκαμε στα βουνά ν' αντισταθούμε στους κατακτητές, εγώ ένα διάστημα έκανα στα Πιέρια και ύστερα ήθελα να φύγω για τα Χάσια. Όταν ανταμώσαμε πολλοί στην Καρυά Ολύμπου, βλέπω τον Αντώνη τον Βρατσάνο εκεί.

Ο Αντώνης Βρατσάνος –Αγγελούλης το πραγματικό του όνομα– ήταν πριν από τον πόλεμο αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού. Σπούδασε στη Σχολή Ευελπίδων. Αυτό τον βοήθησε πάρα πολύ.

Έρχεται ο Αντώνης, με ρωτάει: «Για πού;». «Φεύγω για τα Χάσια», λέω. «Θα μείνεις εδώ, στο Μηχανικό Ολύμπου», είπε και με σταμάτησε. Είπε και

του διοικητή: «Τον Κώστα θα τον κρατήσουμε στο Μηχανικό». Και κατεβήκαμε δεκατρείς Λιτοχωρίτες στη Ραψάνη, κάναμε άλλη εκπαίδευση και πήγαμε ο καθένας στο τμήμα του κι αρχίσαμε τα σαμποτάζ. Και σ' αυτά τα τμήματα που ήμουν κι εγώ, γνώρισα αγνούς ανθρώπους, τίμιους. Χωρίς ψέμα και χωρίς ατιμία· κυριαρχούσε η ειλικρίνεια μέσα στο λόχο τον δικό μου. Ήμασταν τόσο αγαπημένοι.

Πηγαίνοντας εκεί, οι αντάρτες του Μηχανικού, εμάς τα νεαρά παιδιά δεν μας υπολόγιζαν. «Αυτοί δεν μπορούν να γίνουν πολεμιστές», λέγαν. Ήθελαν κάπως δυναμωμένους άντρες. Εμείς ήμασταν δεκαοχτώ χρονώ... δεκαεφτά χρονώ μερικοί. Όταν όμως μπήκαμε στη μάχη, αποδείχτηκε ότι ήμασταν πολεμιστές. Γίναμε οι καλύτεροι του λόχου. Ανατινάξαμε στα Τέμπη πολλές αμαξοστοιχίες των Γερμανών.

Όταν άρχισαν τα σαμποτάζ – μας έκαναν σαμποτάζ και οι ίδιοι οι Εγγλέζοι.

Είχαμε κοντά μας πέντε Εγγλέζους, για ένα διάστημα. Τους λέει ο διοικητής ότι χρειαζόμαστε βλήματα πυροβολικού, κανόνια, κι ότι, αν είχαμε πυρομαχικά τέτοια, θα μεταδίδονταν η φωτιά στις αμαξοστοιχίες που κατευθύνονταν στη Λιβύη με εκρηκτικά υλικά φορτωμένες, με βόμβες αεροπλάνων, με βλήματα.

Και θυμάμαι σαν τώρα κείνο το βράδι που έριξαν με αλεξίπτωτα οι Εγγλέζοι

πολεμικό υλικό... Πήγα στη ρύψη. Έγινε στη λίμνη του Νεζερού – ήταν λίμνη, αποξηράθηκε, έγινε κάμπος. Ανάψαμε φωτιές το βράδι, ήρθε το εγγλέζικο αεροπλάνο, έριξε, και ποιο το αποτέλεσμα; Να υπάρχουν σφαίρες μικρές από στάγερ... τόμπσον... στέν... και να μην υπάρχουν φλογοβόλες σφαίρες που μ' αυτές μεταδίδαμε τη φωτιά στα βαγόνια του εχθρού.

Πραγματικά θυμώσαμε. Οι Άγγλοι παίζαν διπλό ρόλο, έτσι το καταλάβαμε εμείς τότε.

Αργότερα, φαίνεται ότι δόθηκε εντολή και μας στέλναν και πολυβόλα, και εκρηκτικά υλικά που δεν τα είχαμε εμείς· λίγα υλικά που παίρναμε απ' τους Γερμανούς δεν έφταναν για να ανατινάξουμε ολόκληρη γραμμή είτε γέφυρα.

Ανατινάξαμε την πρώτη αμαξοστοιχία στη γέφυρα των Τεμπών. Ήταν μια αμαξοστοιχία όλο πολυτέλεια. Πήγαιναν για τη Γερμανία αδειούχοι αξιωματικοί αλλά και άλλοι του γερμανικού στρατού – αποθεραπευθέντες. Ήταν πάνω από τετρακόσιοι πενήντα. Αυτοί σκοτώθηκαν όλοι, γιατί όλα τα βαγόνια ανατινάχτηκαν και τέσσερα άλλα πέσαν στο ποτάμι, στον Πηνειό, και κομμάτια τους κρεμάστηκαν σε κάτι αγριοσυκιές που υπάρχουν άκρη στη σιδηροδρομική γραμμή.

Τα βαγόνια γύρισαν ανάποδα όλα, η μηχανή έφτασε στο ποτάμι. Δεν έμεινε κανένας ούτε τραυματίας καν. Τότε το Γενικό Αρχηγείο της Μέσης Ανατολής, για τη δραστηριότητα του Μηχανικού, μας βράβευσε δυό φορές. Γιατί σκοπός ήταν να κόψουμε, όσο μπορούμε, τη δυνατότητα των Γερμανών να στείλουν πολεμικό υλικό στη Λιβύη.

Οι Γερμανοί είχαν πιάσει ομήρους, περίπου τριακόσιους, και μας ειδοποίησαν ότι αυτόν τον κόσμο πρόκειται να τον μεταφέρουν στο Νταχάου, στη Γερμανία.

Συγκεντρώσαμε τον εφεδρικό ΕΛΑΣ. Συγκεντρώσαμε πολίτες, ζώα. Εμπυρματίσαμε* ένα μέρος της σιδηροδρομικής γραμμής, να την κόψουμε. Δηλαδή βάλαμε υλικό να ανατινάξουμε τη γραμμή, να σταματήσει το τρένο, να ρίξουμε πυρά προς τη μηχανή κι εκεί απ' όπου θα μας ρίχναν –αφού θα τους καθλώναμε– να κάνουμε την επίθεση, να απελευθερώσουμε τους ομήρους.

Περιμέναμε τέσσερις μέρες, ξαπλωμένοι πάνω στα χορτάρια. Περίπου πεντακόσια μέτρα πιο πέρα ήταν οι Γερμανοί, στον Πλαταμώνα. Αλλά ήμασταν τόσο καλυμμένοι! Το βράδι πίνουμε νερό ή τρώγαμε μια μπουκιά ψωμί. Κι ήταν Αύγουστος. Σηκωνόμασταν όταν νύχτωνε, τότε συναντιόμασταν. Και τη χαρυνγή – πάλι πλακωμένοι και το χέρι στη σκανδάλη, στο οπλοπολυβόλο.

Εγώ ήμουν τριάντα μέτρα μακριά απ' τη σιδηροδρομική γραμμή. Ήμουν στον Πλαταμώνα. Περιμέναμε την ταχεία, το πρωί, που πήγαινε για το Βερολίνο. Μια ίδια ταχεία που ανατινάξαμε και στα Τέμπη, και είχε το ίδιο δρομολόγιο. Η ώρα έξι περνούσε αυτό το τρένο. Μας ειδοποιούν ότι δεν θα περάσει αυτή η αμαξοστοιχία με τους ομήρους. Την τέταρτη μέρα, το βράδι, μας συγκεντρώνει ο διοικητής και μας λέει: «Να φύγουμε ή να ανατινάξουμε οποιαδήποτε αμαξοστοιχία των Γερμανών;». Λέμε όλοι μ' ένα στόμα: «Πρέπει να δράσουμε». Κατεβήκαμε τη νύχτα, βάλαμε εκρηκτικά υλικά στη γραμμή – περιμένοντας αυτήν την αξαμοστοιχία από την Αθήνα για τη Θεσσαλονίκη και Μόναχο. Ούτε αυτή περνάει. Αλλά ήταν κιόλας εμπυρματισμένη η γραμμή – τριακόσια μέτρα. Τα υλικά τα 'χαμε καλύψει όλα με χορτάρια. Δε φαινόταν τίποτα. Ένα καλώδιο – ήταν κι αυτό καλυμμένο. Στα τριάντα-σαράντα μέτρα ήταν ο Βρατσάνος με τον εκρηκτήρα που θα μετέδωνε την έκρηξη στο τρένο.

Έρχεται η ώρα εννιά – εμείς εκεί περιμέναμε. Ακούγεται απ' την περιοχή Λιτοχώρου να 'ρχεται ένα τρένο με δυο μηχανές, μια μπρος μια πίσω. Οι οδηγοί

Ο Αντώνης Αγγελούλης-Βρατσάνος στη Λάρισα πριν πέντε χρόνια. Σήμερα περιθάλπεται σε ηλικία 83 ετών σε κάποιο ίδρυμα στα Μελίσσια. Ο Βρατσάνος ήταν όμως ο ηρωικός μπουρλοτιέρης του Ολύμπου...

ήταν Γερμανοί. Μόλις μπαίνει η αμαξοστοιχία μέσα στα εμπυρματισμένα τριακόσια μέτρα, γίνεται η ανατίναξη. Και τα βαγόνια χτυπιόνταν το 'να κοντά στ' άλλο. Καθώς αυτά χτυπιόνταν, σταμάτησε λίγο η μηχανή. Ύστερα μπορεί μόνη της να βγήκε από το γάντζο ή κάποιος να κατέβηκε απ' αυτούς και την απελευθέρωσε κι η μηχανή έφυγε προς το Παπαπούλι. Σώθηκαν οι οδηγοί. Βάλαμε με τα πολυβόλα – η μηχανή ξεφυσούσε απ' όλες τις μεριές, το καζάνι έβγαζε ατμό απ' όλες τις πλευρές, αλλά κατόρθωσαν οι οδηγοί να φύγουν.

Έμεινε τώρα ο σκελετός όλου του τρένου. Καμιά εξηνταριά Γερμανοί που ήταν μέσα στο τρένο – άλλοι κάηκαν κι άλλοι σκοτώθηκαν με τα πολυβόλα. Ήθελαν να φύγουν προς τη θάλασσα – τους βάλαμε με τα πολυβόλα.

Θέλαμε τώρα να επιτεθούμε, να πάρουμε τίποτα πολυβόλα – τέτοια πράγματα. Αλλά άρχισε η πρώτη έκρηξη και συνεχίστηκαν οι εκρήξεις σε όλο το τρένο. Εκεί ήταν θλιβερό, ένα φοβερό πράμα. Κάτι το οποίο δεν μπορεί κανένας να το φανταστεί, ούτε σε φιλμ να το περάσεις. Εμείς τα ζήσαμε μπροστά μας. Βαγόνια μισά, ανατιναγμένα – να πετάζονται στον αέρα και να βγαίνουν διακόσια... τριακόσια... πεντακό-

σια μέτρα απάνω και να γίνεται άλλη έκρηξη απάνω και να βλέπεις ένα πράμα... Διάφορα χρώματα από εκρηκτικά που είχαν αυτές οι σφαίρες. Να πέφτουν απάνω μας τυλιγμένα κόκκινα σίδερα – αναμμένα. Φωτιά. Να φεύγουν απάνω και να πέφτουν όπως οι κορδέλες, σαν αυτές που δένουν τα κοριτσάκια – κάτι κόκκινες, εδώ, στα μαλλιά τους. Έτσι το παρομοιάζω αυτό. Ακριβώς έτσι πέφταν τα σίδερα κοντά μας. Και δεν έφτανε αυτό. Ο μπάτης, ο αέρας που φυσούσε από τη θάλασσα έφερε όλο ετούτο το δηλητήριο, ετούτο το τιγτίρ πάνω μας. Έτοιμοι να λιποθυμήσουμε απ' το δηλητήριο. Είχαμε φαρμακωθεί.

Δόθηκε σινιάλο να συμπτυχθούμε.

Στον Πλαταμώνα μερικοί είχαν βγει στα χωράφια τους να μαζέψουν σύκα. Τους πήραμε κι αυτούς μαζί μας, να μην τους σκοτώσουν οι Γερμανοί. Και σιγά-σιγά γύρισαν στα σπίτια τους.

Φύγαμε. Έτσι έγινε μ' αυτό το τρένο που τραβούσε για την Αφρική.

Τώρα, οι Γερμανοί, πήραν τέτοια μέτρα που δεν μπορούσαμε να κάνουμε επιχειρήσεις στη σιδηροδρομική γραμμή.

Είχαμε τον Αντώνη τον Βρατσάνο –αυτό το παιδί είναι ένας πραγματικός

* Εμπυρματίσαμε – από το αρχαίο ρήμα εμπυρεύω. Τοποθετώ εκρηκτική ύλη για ανατινάξεις. Οι αντάρτες απλοποίησαν την κλίση του ρήματος.

ήρωας, η καταγωγή του από ένα χωριό έξω απ' τη Λάρισα- αυτός ντύνονταν ζητιάνος, έκανε και τον κουτσό. Έπαιρνε και δυο γελάδες και τις βοσκούσε μέχρι τη σιδηροδρομική γραμμή. Και το πιστόλι, το παραμπέλ, το 'χε κάτω απ' τα ζητιάνικα ρούχα που φορούσε.

Ο Αντώνης έκοβε την κίνηση: Πού υπάρχει φυλάκιο γερμανικό, πού μπορούμε να χτυπήσουμε το βράδι - να ανατινάξουμε. Κι ερχόταν, μας έλεγε. Εμείς ήμασταν έτοιμοι.

Ο Αντώνης μόλις έβγαινε πιο πάνω, να μας συναντήσει, παρατούσε τις γελάδες σε κάποιον εκεί πέρα, ντύνονταν τα στρατιωτικά, τη στολή του, και: «Μπρος, παιδιά! Εκεί!». Έτσι, μόλις σουρούπωνε, μόλις νύχτωνε - εκεί εμείς, σ' ένα σημείο της σιδηροδρομικής γραμμής που υπολογίζαμε ότι είναι άδειο. Ο Αντώνης είχε κάνει την αναγνώριση. Κι εμείς πάμε εκεί ακριβώς να κάνουμε το σαμποτάζ.

Οι Γερμανοί με τα μυδράλια πάνω στη γραμμή. Εμείς όταν περπατούσαμε πάνω στις γραμμές φορούσαμε λαστιχένια παπούτσια, να μην κάνουμε κρότο. Κι αυτή τη φορά, καθώς περνάμε πάνω στις γραμμές για ν' απλώσουμε το καλώδιο, συναντιόμαστε με τους Γερμανούς. Σώμα με σώμα.

Οι Γερμανοί είχαν κείνη τη βραδιά το παρασύνθημα «Καρλ Μαρξ». Εμείς είχαμε το «Καραμάν». Είχαμε έναν ανθυπολοχαγό που τον λέγαν Καραμάν κι ήτανε: «Καραμάν». Κι οι Γερμανοί: «Καρλ Μαρξ». Κι αυτοί -κάπως η νύχτα... κάπως συνδυάσαν το «Καραμάν» με το «Καρλ Μαρξ»... - ήρθαν τόσο κοντά που ένα παιδί από τη Ραψάνη, Γιατρό τον λέγαν, κάρφωσε το Γερμανό. Ήταν ευκολοκίνητος ο αντάρτης. Και άλλοι βάλαν με τα μυδράλια, βάλαμε και με τα πολυβόλα - που είχαμε και

πλαγιοφυλακές.

Βλέποντας οι Γερμανοί ότι εμείς είμαστε δυνατοί σαμποτέρ και εκπαιδευμένοι πολύ καλά, ενίσχυσαν τη σιδηροδρομική γραμμή και ιδιαίτερα τα Τέμπη, όπου ανά εκατόν πενήντα μέτρα είχαν φυλάκιο. Εκεί που στρίβει η γραμμή, εκεί που υπολόγιζαν ότι δεν μπορούσε να περάσει ούτε πουλί -σου λέγαν ποιος μπορεί να περάσει από δω, ποιος θα 'ρθεί από δω να βάλει εκρηκτικά να ανατινάξει τη γραμμή- εκεί είχαν τα πιο πυκνά φυλάκια.

Κι όμως! Ο Αντώνης ο Βρατσάνος έκανε πάλι την αναγνώριση, ντυμένος σαν ζητιάνος' από ραχούλα σε ραχούλα. Όλα τα είχε στο μυαλό του.

Δεν μπορούμε πια να κατεβούμε να κάνουμε τέτοια ανατίναξη που εμείς θέλαμε. Γιατί για να τοποθετήσεις το εμπύρευμα σε μια σιδηροδρομική γραμμή, πρέπει να έχεις τριακόσια μέτρα άνοιγμα' να μπορέσεις να κινηθείς και δεξιά κι αριστερά, τα πολυβόλα να σ' ενισχύουν και να καθηλώσουν τους Γερμανούς.

Και βρήκαμε έναν άλλο τρόπο. Πολ- λές φορές συγκεντρώναμε σχοινιά. Κι εκεί που δεν είχαν αυτοί φυλάκιο, κατεβάζαμε τα εκρηκτικά υλικά και τους άντρες με σκοινί. Κατέβαινε ένας με τα υλικά, τα 'φηνε κάτω' κατεβαίνουν δυό- τρεις και τοποθετούσαν το εμπύρευμα πάλι στη γραμμή, σε διάστημα λίγων μέτρων. Μόλις έρχονταν το τρένο, πάλι με εκρηκτήρα γινόταν η ανατίναξη. Σταματούσε η αμαξοστοιχία.

Ήμουν μπροστά όταν έπεσε ένας βράχος ολόκληρος απάνω στη γραμμή. Ήμουν πολύ κοντά, τα έβλεπα όλα αυτά. Ο βράχος ανατινάχτηκε. Τον ανατίναξε ο Αντώνης ο Βρατσάνος. Χοντρός, μεγάλος βράχος κι έπεσε ακριβώς πάνω στη σιδηροδρομική γραμμή. Κι όπως ερχόταν τώρα το τρένο -προ-

τού φτάσει στο βράχο- βάλαμε στη μηχανή και η μηχανή έβγαζε ατμό απ' όλες τις μεριές. Τρουπήσαμε το καζάνι με τις σφαίρες και, όσο πήγαινε, οι δυνάμεις της μηχανής κόβονταν. Και μόλις έφτασε κοντά στο βράχο -βοδουνου!- τον παρέσυρε καναδυό μέτρα και σταμάτησε. Τότε αρχίσαμε με τα πολυβόλα κι έτσι το κάψαμε κι αυτό το τρένο, δεν έμεινε τίποτα. Είχε πάλι τα ίδια πυρομαχικά, πάλι Γερμανούς μέσα. Δεν μπορέσαμε να αντιληφθούμε τι Γερμανούς είχε μέσα, δε φαινόταν, ήταν το ποτάμι από κει μεριά. Μπορεί να πήδησαν. Κι όταν γίνεται τώρα η γιορτή των Τεμπών -για να θυμούνται οι Έλληνες τα έργα των ανταρτών- και μιλάει ο Αντώνης ο Βρατσάνος, μιλάει και γι' αυτήν την ανατίναξη.

[...]

Θυμάμαι ένα άλλο χτύπημα που δώσαμε στους Γερμανούς.

Ο Γιώργος Βολάνης, η καταγωγή του από χωριό της Κατερίνης, ήταν ταγματάρχης. Ο λόχος μας βρισκόταν στην Κρασιά Ραψάνης. Με φωνάζουν ο Γιώργος Βολάνης κι ο λοχαγός μου Γιάννης Μπουρνόβας -κι ο Μπουρνόβας από τη Ραψάνη, τον εκτέλεσαν μες στις φυλακές το 1946- με φωνάζουν και μου λένε: «Θα πάμε μια ομάδα κάτω στον κάμπο του Πυργετού. Κινούνται Γερμανοί απ' το φυλάκιο του Πυργετού στο φυλάκιο που το λένε Κριτσάνι. Να πάμε να τους χτυπήσουμε, να τους πάρουμε και τα όπλα. Θα κατεβεί και μια διμοιρία προς ενίσχυση' στην περίπτωση που κινηθούν δυνάμεις απ' τον Πυργετό, να χτυπηθούν από τη διμοιρία με το βαρύ το πολυβόλο.» Κατεβήκαμε, πιάνουμε ένα δρομάκι - ίσα-ίσα ένα κάρο χωρούσε με δυό ζώα' στενό μέρος, ήταν αγροτικός δρόμος, πήγαινε για το φυλάκιο. Μόλις έρχονται οι Γερμανοί, τους χτυπά-

Ο ΔΑΙΜΟΝΑΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ
50 ποιήματα του Λί Χό

50 ποιήματα του ΛΙ ΧΟ

Εισαγωγή - Μετάφραση - Σημειώσεις
ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΝΤΡΕΪ ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ
Σμιλεύοντας το χρόνο

ΣΜΙΛΕΥΟΝΤΑΣ
ΤΟ ΧΡΟΝΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

με, τους διαλύσαμε. Όλους.

Οι Γερμανοί ήταν απάνω στο κάρο· ήταν έξι-εφτά άτομα. Αυτοί πήγαιναν απ' τον Πυργετό τρόφιμα στο φυλάκιο και ξαναγύριζαν πάλι στον Πυργετό.

Στήνουμε ενέδρα στο ένα μέτρο. Δεν πρόλαβαν ν' αμυνθούν. Ένας, Μαραθώνας το επίθετό του, απ' τον Πυργετό, δεν κρατήθηκε, κι ακούμπησε το πιστόλι στον Γερμανό κι έτσι άρχισαν τα πυρά μας απ' την πιστολιά του Μαραθώνα. Ξεχνάω τ' όνομά του – Αλέκο τον έλεγαν; Μαραθωναίοι είναι πολλοί. Είχαν και μια Μαρία που σκοτώθηκε – όλη η οικογένεια αυτή ήταν δοσμένη στην Αντίσταση.

Απ' τον σταθμό του Πυργετού άκουσαν τα πυρά οι Γερμανοί, κινούνται με μοτοσυκλέτες προς βοήθεια. Ένας οδηγούσε κι ο άλλος στη βάρκα με το μυδράλιο. Καμιά δεκαριά μοτοσυκλέτες ήρθαν εκεί, αλλά ευτυχώς που είχαμε τη διμοιρία με το βαρύ οπλοπολυβόλο της· τους χτύπησαν και τους καθήλωσαν. Απ' τους Γερμανούς μερικοί σκοτώθηκαν, άλλοι σταμάτησαν τις μοτοσυκλέτες, πέσαν κάτω και σώθηκαν. Ήρθαν κι άλλες δυνάμεις απ' τον Πυργετό, αλλά δεν μπόρεσαν να κάνουν τίποτα, γιατί είχαμε δυο πολυβόλα βαριά – οπότε θα τους θέριζαν· ήταν στρωτό το μέρος.

Κι ακριβώς εκείνη την ώρα που γίνονταν αυτά, ήρθε η μάνα μου από δω, απ' το Λιτόχωρο, στην Κρασιά Ραψάνης. Και δεν με είδε, και: «Πού 'ναι το παιδί; Πού 'ναι το παιδί; Πού πάει;» Της λέει ο λοχαγός: «Ο Κώστας θα 'ρθεί σε λίγο». Κι η μάνα: «Μήπως είναι και κάτ' που πέφτουν τα τ'φέκια;». «Όχι, όχι!».

Δεν ήταν μόνο η μάνα μου, ήταν και ναδυό γυναίκες και μαζί. Αλλά η μάνα μου – πίκρα. Οι άλλες βρήκαν τα παιδιά τους εκεί στην Κρασιά. Εμένα η μά-

να μου δεν με βρήκε. Λέει – το παιδί εκεί στον Πυργετό σκοτώθηκε.

Περίμενε η μάνα μου στο χωριό αυτό που είναι δίπλα στη Ραψάνη. Μετά από καναδυό ώρες ανταμώσαμε. Μ' αγκάλιασε η μάνα μου. Και μου είπε: «Παιδί μ', ισύ ήσαν και κάτ' που τ'φικούσατι;». Της λέω: «Πού αλλού;»

Οι Γερμανοί δεν έκαναν αντίποινα εδώ, στον τομέα τον δικό μας. Αντίποινα έκαναν αλλού. Αυτοί φοβούνταν και να βγουν παραέξω. Επειδή βγήκαν κάποτε στον Καράλακο. Ο Καράλακος είναι στο δρόμο που πάει προς το χωριό Καρυά Ολύμπου. Εκεί είναι μια άπλα κι ήταν Εβραίοι εκεί, σε καλύβια. Καταδιωκόμενοι. Οι Γερμανοί άφησαν τ' αυτοκίνητα μακριά απ' αυτό το μέρος γιατί δεν υπήρχε δρόμος. Οι Εβραίοι έφυγαν προς τα πάνω, μπορεί και να σκότωσαν μερικούς.

Εμείς βρεθήκαμε εκεί από σύμπτωση. Πήγαν αυτοί προς τα πάνω και στην επιστροφή τους –καλοκαίρι ήταν– ξεβρακώθηκαν κι έπεσαν στο νερό. Τότε έγινε το νερό αίμα. Και δεν θα γίνονταν αυτό, αν ο γερμανός αξιωματικός δεν έπαιρνε μια κοπέλα Εβραία μέσα στο δάσος να τη βιάσει. Κι ακριβώς εκεί έπεσε απάνω στον καπετάνιο του λόχου μας. Τον Λευτέρη Καραγιάννη απ' τη Ραψάνη. Σκοτώθηκε κι αυτός στον Εμφύλιο. Έπεσε ο αξιωματικός –κείνη την ώρα που πήγαινε ν' ατιμάσει την Εβραία– έπεσε πάνω στον Καραγιάννη κι ο Καραγιάννης τον σκότωσε. Ο καπετάνιος έκανε ν' απελευθερώσει την κοπέλα, σκότωσε τον αξιωματικό –ήμασταν δίπλα-δίπλα– και μετά άρχισε το πατιρντί. Τους χτυπήσαμε – ήταν ανυπεράσπιστοι μες στο νερό. Εκεί χάσαμε έξι-εφτά παλληκάρια. Σκοτώθηκαν απ' τους Γερμανούς. Είχαν πολυβόλα. Δεν ήταν άοπλοι. Αυτοί προτιμούσαν να τους σκοτώσουμε πα-

ρά να παραδοθούν.

Τον αξιωματικό αυτόν τον ζητούσαν οι Γερμανοί αργότερα για ν' απελευθερώσουν δεν ξέρω πόσους κρατούμενους.

Ήταν ένα τάγμα, των Ες-Ες ήταν όλοι, ήταν οι πιο φοβεροί, οι πιο αιμοβόροι. Όλοι αυτοί ήταν με τα νεκροκέφαλα εδώ, είχαν νεκροκεφαλή εδώ στο πέτο τους. Αυτοί ήταν τάγμα θανάτου. Ο επίλεκτος στρατός του Χίτλερ.

Ε, αυτοί εξοντώθηκαν, λίγοι σώθηκαν.

Στάγερ – εκατόν πενήντα είχαμε πάρει. Μυδράλια, όπλα...

[...]

Η ΓΙΟΡΤΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

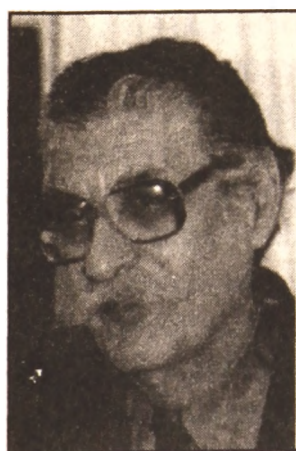
Να πω τώρα για τη γιορτή που γίνεται τον Σεπτέμβριο μήνα στην Κοιλάδα των Τεμπών. Για να τιμήσουμε την πόλη τη δική μας – με τα σαμποτάζ.

Σιγά-σιγά λιγοστεύουν αυτοί που πάλεψαν εκεί.

Έρχονταν ο Κώστας –Χαράδρας το ψευδώνυμό του– ένα παλληκάρι. Όταν λέμε παλληκάρι – παλληκάρι! Κομμένα τα πόδια του από νάρκη που είχαν βάλει οι Γερμανοί. Απ' τη Ραψάνη αυτός. Πέθανε μες στη φτώχεια. Ήταν κι ένας Δαγκλής – αυτός με κομμένο χέρι. Και σ' έναν σαν τον Δαγκλή απλώνει ο Νομάρχης το χέρι του να τον χαιρετήσει. Ρωτάει ο Νομάρχης: «Γιατί;» Που στέκεται το παλληκάρι ακίνητο. «Μα, τι ν' απλώσει, αφού έχει πηρούνα;», λέει ο Αντώνης Βρατσάνος. Ήταν το χέρι του όπως μια πηρούνα.

Πέρασαν χρόνια, δεν θυμάμαι τα ονόματα, τους τόπους απ' όλα αυτά τα παλληκάρια...

Απ' τον πατέρα μου έχω ένα μικρό κτήμα. Το ξεπέτριάσα, φύτεψα κερασιές. Κάθε μέρα πηγαίνω στο περιβόλι. Φροντίζω τις κερασιές.

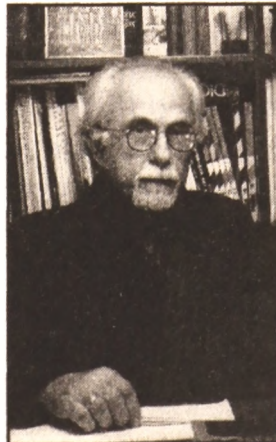
Μανόλης Αναγνωστάκης

• Υ.Γ.

• ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

Μεγάλο κρατικό βραβείο
λογοτεχνίας 2002

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Πρόδρομος Μάρκογλου

ΟΝΕΙΡΩΝ
ΚΟΙΝΟΚΤΗΜΟΣΥΝΗ

[Ποίηση]

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μια καθυστέρηση 500 χρόνων

στην αναγνώριση του Βυζαντίου και της συμβολής του στον Πολιτισμό

του Μανόλη Καρέλλη

Από τον συνεργάτη μας Μανόλη Καρέλλη λάβαμε την ακόλουθη επιστολή και το κείμενο που δημοσιεύεται στη συνέχεια:

Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Πριν από 3 ή 4 μήνες διάβασα στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* ένα άρθρο του κ. Ηλία Γιοκάρη, καθηγητή της γαλλικής φιλολογίας, κατά τη δήλωσή του, στο γαλλικό Πανεπιστήμιο της Νίκαιας, με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Ορθοδοξία και πολιτισμός - ετερονομία και απουσία σκέψης».

Διαπίστωσα, διαβάζοντας το άρθρο, μια υπέρβαση των ορίων των συστηματικών επιθέσεων κατά της Ορθοδοξίας που ενδημούν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, παρά το ότι το πρόσφατα αναθεωρηθέν και ισχύον Σύνταγμά μας ορίζει την Ορθοδοξία ως την επικρατούσα και κυρίαρχη θρησκεία στην Ελλάδα.

Διατύπωσα τις σκέψεις μου αυτές καθώς και το «αστήρικτον» των ισχυρισμών του κ. Γιοκάρη στο διευθυντή της εφημερίδας κ. Φυντανίδη, ο οποίος μου υπέδειξε να συνοψίσω τις σκέψεις μου σε ένα γραπτό που θα δημοσίευε στην εφημερίδα που διευθύνει.

Έτσι και έκανα στέλνοντας εγκαίρως ένα αναλυτικό κείμενο στην εφημερίδα.

Το κείμενο αυτό δεν δημοσιεύθηκε ποτέ. Και δεν δημοσιεύθηκε όχι γιατί τάχα-τες μεσολάβησαν άλλες επικαιρότητες –ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., σχέδιο Ανάν για το Κυπριακό, προετοιμασία του πολέμου εναντίον του Ιράκ– αλλά γιατί «χαλούσε» κάπως τη «σούπα» που σερβίρεται σε όλα τα τραπέζια και που θέλει όποιον δεν συμπορεύεται με το κυρίαρχο κλίμα της άρνησης της Ορθοδοξίας πρόσωπο «εκτός συναλλαγής».

Θεώρησα την άρνηση του κ. Φυντανίδη να δημοσιεύσει το κείμενο που μου είχε ζητήσει ο ίδιος ως μια σε βάρος μου λογοκρισία. Μια λογοκρισία που, όπως έγραψα στον διευθυντή της κατά τα λοιπά πλουραλιστικής εφημερίδας, δεν δέχθηκα ούτε επί χούντας, όταν προτίμησα να κλείσω την εφημερίδα που εξέδιδα και να «υπηρετήσω» για ένα χρόνο στις φυλακές του καθεστώτος αντί να συντάσσω κείμενα καθ' υπαγόρευση ή να μη βλέπουν το φως της δημοσιότητας όσα πίστευα ότι έπρεπε να γραφούν...

Και σας παρακαλώ, αν έχετε την άποψη ότι η διάταξη του ελληνικού Συντάγματος που παρέχει στους Έλληνες την ελευθερία να δημοσιοποιούν τους στοχασμούς των έχει και ουσιαστικό περιεχόμενο, να δημοσιεύσετε το κείμενο που τη δημοσίευσή του μου αρνήθηκαν.

Φιλικά,

Μανόλης Καρέλλης

Μόνο το 14ο αιώνα οι λόγιοι της Δύσης άρχισαν να αντιλαμβάνονται τι θησαυροί γνώσεων υπήρχαν αποταμιευμένοι στην Κωνσταντινούπολη. Το 15ο, όμως, αιώνα οι σοφοί που συνόδευσαν τους επαιτούντες Παλαιολόγους αυτοκράτορες ήσαν άξιοι διδάσκαλοι... Ύστερα από λίγα χρόνια η άλωση της Πόλης έφερε νέους μορφωμένους πρόσφυγες στην Ιταλία. Προστάτης τους

ήταν ο ίδιος ο *Βησσαρίων ο Τραπεζούντιος*, που ήταν τώρα Καρδινάλιος, και με τη βοήθειά του άνδρες όπως ο *Λάσκαρης*, από τους πρωτοπόρους της τυπογραφίας, ο *Αργυρόπουλος* και ο *Χαλκοκονδύλης*, πήραν θέση στα δυτικά Πανεπιστήμια. Η Δύση αναγνώρισε επί τέλους το έργο των Βυζαντινών για τη διαφύλαξη της αρχαιότητας που το 1204 είχε σχεδόν καταστρέψει...

Δεν είναι κανένας «υπερεθνικιστής»

και «αντιδυτικός» Έλληνας που τα λέει όλ' αυτά, εν επίγνωσει των επιθέσεων που τον αναμένουν από μέρους εκείνων των συμπατριωτών του που θεωρούν «όνειδος» τη σχέση της Νεότερης Ελλάδας με το Βυζάντιο (ή την απορρίπτουν εντελώς) και «πρόβλημα» την προβολή της ελληνικής ταυτότητας εκ μέρους των Ελλήνων.

Είναι ο *Στήβεν Ράνσιμαν* (1903-2000) που τα ιστορεί στο έργο του *Βυζαντινός πολιτισμός*. Ο ευπατρίδης ιστορικός με το παγκόσμιο κύρος, το μέλος της Βρετανικής Ακαδημίας και ο έφορος του Βρετανικού Μουσείου, ο τιμηθείς με τίτλους ευγενείας από τη χώρα του και με βραβεία και διακρίσεις από την Ελλάδα για τη συμβολή του στη δημιουργία μιας θετικής εικόνας για την, από πολλούς, ακόμα και Έλληνες, παραγνωρισμένη και συκοφαντημένη, βυζαντινή περίοδο της ελληνικής ιστορίας.

Είναι ο *Στήβεν Ράνσιμαν* εκείνος που έγραψε εποχή αντικρούοντας την άποψη που είχαν υποστηρίξει εμπαθείς και που ήθελαν τις μηχανορραφίες να ενδημούν στην αυτοκρατορία λέγοντας ότι «το ποσοστό των αμερικανών προέδρων που έχουν δολοφονηθεί είναι πολύ μεγαλύτερο –σε σχέση με τα χρόνια ύπαρξης των ΗΠΑ– από τα ποσοστά των δολοφονημένων Βυζαντινών αυτοκρατόρων κατά τη διάρκεια της αυτοκρατορίας...».

Ο ίδιος ήταν εκείνος που συσχέτισε τη μεσαιωνική εμφάνιση του ελληνισμού με τη σύγχρονη Ελλάδα λέγοντας «δεν νομίζω ότι οι σημερινοί Έλληνες είναι περισσότερο Έλληνες από τους Βυζαντινούς», ενώ δεν δίστασε να ονομάσει «βαρβάρους» τους μέχρι πρότινος «ιππότες», τους *Σταυροφόρους* που λεηλάτησαν την Κωνσταντινούπολη και γέμιζε από μελαγχολία που μετέδιδε σε όσους διάβαζαν τα περισπούδαστα αλλά τόσο εύληπτα κείμενά του ή τον άκουαν σε κάποια από τις έξοχες δια-

λέξεις του, όταν μετέφερε το σπαραγμό του για τις τελευταίες μέρες της χιλιόχρονης αυτοκρατορίας, της καταδικασμένης να χαθεί αλλά «πολύ περήφανης για να παραδοθεί».

Μου γεννήθηκε η ακαταμάχητη επιθυμία να σημειώσω τα παραπάνω (αλλά και όσα ακολουθούν) διαβάζοντας ένα γραπτό του κ. **Ηλία Γιόκαρη**, καθηγητή της γαλλικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της γαλλικής Νίκαιας (Ελευθεροτυπία, 3.9.2002).

Στο γραπτό του ο κ. Ηλίας Γιόκαρης, κάτω από τον ηχηρό τίτλο «Ορθοδοξία και πολιτισμός - ετερονομία και απουσία σκέψης», δογματίζει με τρόπο απαράδεκτο για ακαδημαϊκό και χρησιμοποιούσε αναπόδεικτους αφορισμούς του τύπου «η Ορθοδοξία είναι μια ανασχετική δύναμη», «ανίκανη να προσδώσει πολιτιστικό στίγμα στην Ελλάδα», «ένα άχρηστο βάρος στην ουσία για τη χώρα μας», ενώ χαρακτήριζε όσους συντάσσονταν μ' αυτήν αλλά και όσους απλώς τη συμπαθούσαν ή δεν την αποκήρυσσαν «μετά βδελυγμίας» ως στρατευμένους στην «ελληνοχριστιανική ακροδεξιά».

Εννοείται ότι αυτό το «τρομοκρατικό» κείμενο κατά της Ορθοδοξίας και των Ορθοδόξων καθώς και όλων όσων τους εκφράζουν με κάποιον τρόπο, μεταξύ των οποίων και το Βυζάντιο, που είναι μόνιμος στόχος αμαθών ή -των πολύ χειρότερών τους- ημιμαθών, ξεκινούσε από τον βολικό και δικαιωμένο «αντιχριστοδουλισμό», ένα ιδεολογικό «κίνημα» των καιρών μας που εμπλουτίζει τη νεοελληνική όσο και κυριολεκτική μισαλλοδοξία με **επίφαση προοδευτικότητας**.

Η αλήθεια τώρα, αν κάποιους ενδιαφέρει αυτή, για τη σχέση Ελληνισμού και Ορθοδοξίας, καθώς και για το ρόλο που έπαιξε η δεύτερη στη διαφύλαξη των αξιών του, είναι, εντελώς σχηματικά, η παρακάτω:

- Σε πρώτη φάση οι σχέσεις Ελληνισμού και Ορθοδοξίας -εδώ θα έπρεπε να μιλήσουμε για Χριστιανισμό- ήσαν από **έντονα ανταγωνιστικές έως εχθρικές**.

Στη φάση αυτή εντάσσονται οι διωγμοί εναντίον των Χριστιανών που άρχισαν από το δεύτερο ήμισυ του πρώτου αιώνα και συνεχίστηκαν ως το πρώτο

Ο ουμανιστής Guillaume Fichet προσφέρει ένα σύγγραμά του στον Βησσαρίωνα. Από μικρογραφία χειρογράφου του 15ου αιώνα.

ήμισυ του τετάρτου αιώνα. (Στους διωγμούς αυτούς ο Ελληνισμός, ή ό,τι τέλος πάντων είχε απομείνει απ' αυτόν, δεν έλαβε μέρος ή η συμβολή του ήταν πολύ περιορισμένη.) Εντάσσονται επίσης η **κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων** (393 μ.Χ.), το **κλείσιμο όλων των ειδωλολατρικών ναών και ιερών** με το διάταγμα του Θεοδοσίου Β' (425 μ.Χ.) και το **κλείσιμο της Φιλοσοφικής**

Σχολής των Αθηνών από τον Ιουστινιανό (529 μ.Χ.).

Για τους Ολυμπιακούς Αγώνες θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ήδη από τον πρώτο αιώνα μετά Χριστόν είχαν περιέλθει σε **πλήρη ανυποληψία**, επικρατούσε δε σ' αυτούς ο **χρηματισμός**, ο **επαγγελματισμός**, που δεν είχε καμιά σχέση με το αρχικό ολυμπιακό πνεύμα, ο «**γραιοκυλισμός**» σε όλη την αθλιότη-

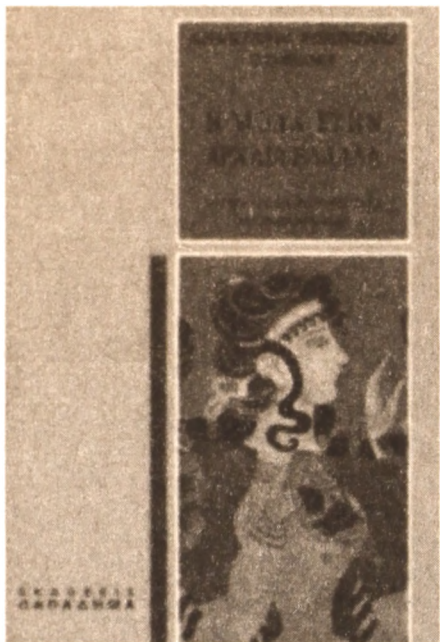
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ANASTASIA PEKRIDOU GORECKI

Αρχαιολόγος

Η ΜΟΔΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Δ. Γ. ΓΕΩΡΓΟΒΑΣΙΛΗΣ
ΜΑΡΙΕΛΛΑ ΦΡΑΪΜΤΕΡ

Ο αναγνώστης τούτου του βιβλίου, μοναδικού στην ελληνική βιβλιογραφία, μαθαίνει για πρώτη φορά το ρόλο που έπαιξε η μόδα και η ενδυμασία τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό βίο των αρχαίων Ελλήνων στη γιορτή, στο πένθος, στα δημόσια λειτουργήματα, στην καθημερινή ζωή. Η συγγραφέας ερευνά με μεθοδικότητα πρωτότυπα αρχαιολογικά ευρήματα, μαρτυρίες της ελληνικής γραμματείας καθώς και εικαστικά τεκμήρια που ανέδειξε η αρχαιολογική σκαπάνη και καταγράφει τις ενέργειες και τις μεθόδους με τις οποίες οι Έλληνες αποκτούσαν, έβαφαν, συντηρούσαν και έραβαν τα υφάσματα ώστε να ντύνονται πάντοτε σύμφωνα με τη "μόδα" και μάλιστα με εντυπωσιακά χρώματα και μοντέλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

τά του. Έτσι όταν κατέβηκε το 66 μ.Χ. ο διαβόητος Νέρων στην Ελλάδα και έλαβε μέρος ως «αθλητής» στους Ολυμπιακούς Αγώνες, «κέρδισε» όλα τα βραβεία, ακόμα και της αρματοδρομίας, παρ' όλο που ο σπασμένος άξονας του άρματός του τον άφησε στα μισά της διαδρομής. Συνολικά ο Νέρων κέρδισε κατά το διάστημα της παραμονής του στην Ελλάδα πάνω από 1800 στεφάνια από τους μουσικούς και αθλητικούς αγώνες στους οποίους συμμετείχε (είχε διατάξει να γίνουν σε μια χρονιά οι Ολυμπιακοί, τα Πύθια, τα Νέμεα, τα Ίσθμια, για να τους προλάβει), χρησιμοποιήθηκε δε ειδικό πλοίο για να τα μεταφέρει στη Ρώμη.

• Στην επόμενη φάση σημειώνεται μια κατανόηση και μια «συμπάθεια» εκ μέρους της Εκκλησίας προς τον Ελληνισμό. Έχουμε έτσι το κλασικό παράδειγμα του Μεγάλου Βασιλείου με τον «περίφημο και πασίγνωστο» λόγο του «προς τους νέους όπως αν εξ ελληνικών ωφελούντο λόγων» και την απάντηση του Ωριγένη στις κατηγορίες του Κέλσου εναντίον της «βαρβαρότητας και του παραλόγου ψεύδους του χριστιανικού δόγματος» («...από την ελληνική φιλοσοφία και μελέτη ερχόμενος κανείς στον χριστιανικό λόγο, όχι μόνο θα τον έκρινε αληθινό αλλά και δοκιμάζοντάς τον θα μπορούσε να τον αποδείξει ορθό...»). Σημειώνουμε επίσης τη σταθερή προσπάθεια του Φωτίου και των ανθρωπιστών του 10ου αιώνα για αποκατάσταση της καταδικασμένης ως τότε ελληνικής παιδείας και γενικότερα της ελληνικής σκέψης και την προβολή για άλλη μια φορά των στοιχείων εκείνων που όχι μόνο δεν αντίκεινται στη χριστιανική κοσμοθεωρία αλλά κατά κάποιον τρόπο την είχαν προετοιμάσει. Παρουσιάζεται, επίσης, ο λόγιος μητροπολίτης Ιωάννης Μαυρόπους προσευχόμενος στο Χριστό για τη σωτηρία της ψυχής του Πλάτωνα και του Πλουτάρχου, «γιατί με την ζωή τους και τη σκέψη τους ήταν κοντά στο νόμο που κήρυξε ο Χριστός».

• Στην τρίτη και τελευταία φάση βρισκόμαστε μπροστά σε μια σύζευξη ή και ταύτιση ακόμα, μεταξύ Ορθοδοξίας και Ελληνισμού.

Γράφει γι' αυτήν ο εντιμότατος ιστορικός Νίκος Σβορώνος τα παρακάτω σημαντικά:

«...Παρ' όλη την υπερεθνική, οικουμενική-χριστιανική ιδεολογία της (Βυζαντινής) Αυτοκρατορίας, τα στοιχεία της πολιτισμικής και, ως ένα σημείο, εθνολογικής συνέχειας του ελληνισμού, που, έστω και λανθάνοντα στη συνείδησή του, υπάρχουν ωστόσο και λειτουργούν στην πραγματικότητα, μας επιτρέπουν να δούμε στο Βυζαντινό ελληνισμό μια νέα φάση της ίδιας εθνότητας που, πλουτισμένη με καινούργια ιδεολογικά στοιχεία, αλλάζει τη φυσιογνωμία της.»

Και συνεχίζει ο Νίκος Σβορώνος:

«Όταν οι νέες συνθήκες θα προκαλέσουν το προοδευτικό αδυνάτισμα της Αυτοκρατορίας ως τη διάλυσή της και κατά συνέπεια την υποχώρηση της οικουμενικής ιδέας, η ελληνική εθνότητα θ' αρχίσει να παίρνει συνείδηση του εαυτού της, να ξανασυνδέεται με τον αρχαίο ελληνισμό και γεφυρώνοντας το πολιτιστικό της χάσμα, ν' αναπτύσσει εθνική συνείδηση.

Η νέα αυτή πορεία του ελληνισμού αρχίζει να διαγράφεται καθαρά από το τέλος του 11ου και τις αρχές του 12ου αιώνα για να διαρκέσει ως τις αρχές του 19ου αιώνα».

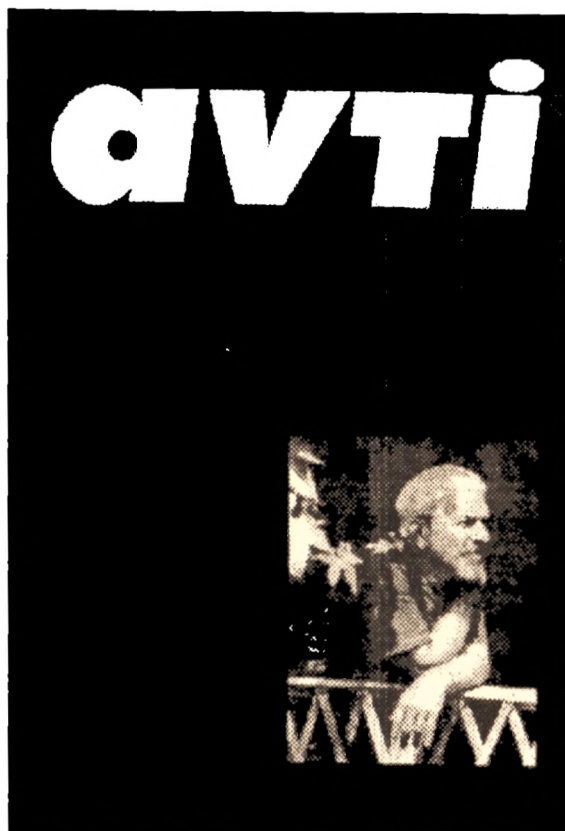
• Όσα είχαν αρχίσει ήδη να αντιλαμβάνονται οι λόγιοι της Δύσης από τον 14ο αιώνα (η γνώση των στερεώθηκε το 15ο αιώνα), όπως γράφει ο Στήβεν Ράνσιμαν, για το ρόλο που διεδραμάτισε το Βυζάντιο στη διαφύλαξη και τη διάδοση των γνώσεων και των αξιών του Ελληνισμού αλλά και στην παραγωγή πολιτισμού (η αυτοκρατορία παρήγαγε μέγα πολιτισμό και υπήρξε το πρώτο στην ιστορία οργανωμένο κράτος δυτικοευρωπαϊκής μορφής, με μέση, ανώτερη και ανώτατη παιδεία, κρατικό μηχανισμό, οικονομική πολιτική, βιομηχανία, ναυτιλία, εξωτερικό και εσωτερικό εμπόριο, κοινωνική πρόνοια, γράμματα, τέχνες) αλλά και όσα βαθυστόχαστα αναφέρει ο Νίκος Σβορώνος για τη σχέση Ελληνισμού και Ορθοδοξίας και για τη σύζευξη, εξακολουθούν να τα αρνούνται ορισμένοι από τους «αγκυλωμένους» λογίους μας.

Αν κάποιον θα πρέπει να αιτιώνεται γι' αυτήν την καθυστέρησή των των πεντακοσίων και πλέον χρόνων αυτός δεν μπορεί να είναι άλλος από τον εαυτό τους (και τον φανερό ή κρυμμένο δογματισμό των).

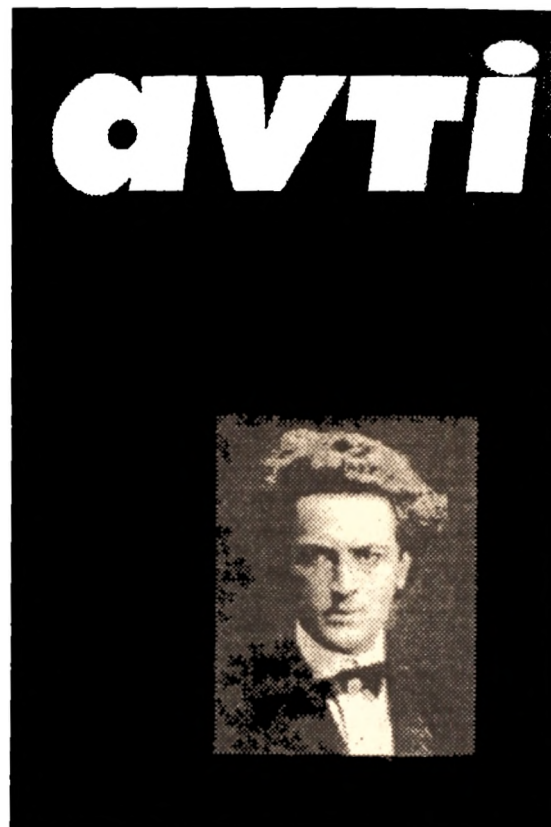
Οι τόμοι του ANTI ένας πολύτιμος σύμβουλος

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2001)

Α' εξάμηνο 2001

Είναι έτοιμοι και
διατίθενται
δύο ακόμα τόμοι
του ANTI που
περιλαμβάνουν
τα τεύχη:
729 έως και 741
(τόμος ΝΔ),
742 έως και 753
(τόμος ΝΕ).

Β' εξάμηνο 2001

Στα γραφεία του περιοδικού
θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών.

- Το ANTI ήταν πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.
- Το ANTI είναι και σήμερα μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτιστική μας ζωή.
- Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία τριάντα χρόνια είναι αποτυπωμένο στις σελίδες του ANTI.
- Η σειρά των τόμων του ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.

Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού:
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα. Τηλ: 010-72.32.713 και 010-72.32.819,
fax: 010-72.26.107, e-mail: chrapou@otenet.gr

Για έναν πολιτισμό που σιωπά

του Μάνου Στεφανίδη

*...Επικράτησε το δίκαιο των
μελαγχολικών. Άρχισαν να νομοθετούν
οι σιωπηλοί και οι μοναχικοί.*

Δ. Δημητριάδης, Πεθαίνω σα χώρα

Το ζήσαμε αυτές τις μέρες των εορτών σ' όλη του τη χυδαία μεγαλοπρέπεια. Το βιώσαμε ως το μη περαιτέρω σχεδόν σ' όλες τις δημόσιες εκδηλώσεις, σχεδόν σ' όλες τις ιδιωτικές μας πρωτοβουλίες. Το «απολαύσαμε» στη γυάλινη οθόνη, εκεί που βασιλεύει ο πολιτισμός της εικόνας, το εισπράξαμε στους λόγους των επισήμων, εκεί που κυριαρχούν ο λαϊκίστικος στόμφος και η σκοπιμότητα.

—Τίθεται όμως σ' εμάς ένα αμελικτό ερώτημα: Είναι η ηθική της Αριστεράς και η μοναδική αισθητική της;

Ζούμε, το είπαμε, στην εποχή της δεσποτείας της εικόνας και της δεσποτείας της αγοράς. Δεν είναι λοιπόν περίεργο πως σήμερα ακόμη και η έννοια του πολιτισμού αντιμετωπίζεται με αγοραίους όρους και με ποσοτικά μέτρα. Το καλοκαίρι που πέρασε, ζήσαμε αυτή την έκρηξη των πολιτιστικών προϊόντων καθ' άπασαν την επικράτεια. Κάτι οι επικείμενες εκλογές, κάτι η επιθυμία των δημάρχων να παρουσιάσουν –επιτέλους– έργο, κάτι η γνωστή φάμπρικα που συγχέει την τέχνη με την ψυχαγωγία και τη διασκέδαση με τον πολιτισμό, ζήσαμε πάλι στο μάτι του πολιτιστικού κυκλώνα σε τέτοιο βαθμό που και να 'θελες, δεν μπορούσες να ξεφύγεις από τη σχεδόν καταναγκαστική και στανική «μύηση». Η εικόνα, ο ήχος, η πληροφορία, η διαφήμιση της προκατασκευασμένης συγκίνησης σ' έβρισκαν οπουδήποτε και αν κρυβόσουν. Πολιτισμός της υποχρέωσης και αισθητική της ανάγκης που επιβάλλονται άνωθεν για να μοιάζουμε περισσότερο «Ευρωπαίοι» και για να ιστανται οι δημαρχοπολιτευόμενοι στο ύψος των περιστάσεων. Πολιτισμός της κραυγής, του θεάματος, της εκκωφαντικής εντύπωσης, της επιτηδευμένης πόζας που διαχωρίζει τον

παραγωγό τέχνης από τον καταναλωτή της, τον επώνυμο πομπό της από τον ανώνυμο δέκτη της.

Όμως, στην πραγματικότητα πολιτισμός σημαίνει σύνολα εκδηλώσεων στις οποίες όλοι μετέχουν ισοδύναμα και αυτό αποτελεί τον κυρίαρχο τρόπο ζωής τους. Πολιτισμός, επίσης σημαίνει, παιδεία, χαρά, έρωτας, ένταση, πάθος και η μαγική εκείνη μετάσταση που σε μετατρέπει από αριθμό και καταναλωτή σε μονάδα που βιώνει και που λάμπει τη συγκίνησή της. Μια συγκίνηση που δεν σχετίζεται με το τηλεοπτικό μελό ούτε με τις εξαγγελίες των πολιτικών οι οποίες προσλαμβάνουν τον πολιτισμό και τα έργα του ως οχληρό καθήκον που πρέπει να διεκπεραιώσουν εκόντες άκοντες –έστω κι αν κατά βάθος τον σιχαίνονται– επειδή είναι του συρμού.

Μακριά από την Αριστερά τέτοιες μιζέριες· από εκείνη την Αριστερά που έκανε πολιτισμό τα πάθη και το πάθος της, που έκανε αισθητική την πενία και που μετέτρεψε την ανυπακοή και την αντίσταση σε τρόπους αισθητικής. Και δεν μιλώ βέβαια για την ακαδημία της Αριστεράς, ούτε για τους επίσημους, κάθε φορά σφραγιστοφυλάκες, αλλά για όσους έφεραν την αηδία τους ως αρετή και την αξιοπρέπεια ως την πιο εύγλωττη και εκφραστική σιωπή. Μιλάω για τον Άρη Αλεξάνδρου, τον Κώστα Κουλουφάκο, τον Νίκο Καρούζο, τον Βλάση Κανιάρη, τον Δημήτρη Ραυτόπουλο, τον Μανόλη Αναγνωστάκη, τον Γιώργο Χειμωνά, τη Λούλα Αναγνωστάκη, τον Δήμο Θέο, τον Άρη Κωνσταντινίδη, τον Διαμαντή Διαμαντόπουλο, τον Αριστομένη Προβελέγγιο και τόσους άλλους ζώντας και τεθνεώτες.

Ένα ατέλειωτο συναξάρι λαμπερής σιωπής που κάποτε εξέπεμπε μηνύματα αλλά που σήμερα μπορεί να εκληφθεί και ως περιφρόνηση· περιφρόνηση προς όλους αυτούς που κορδακίζονται και ρυπαίνουν με λόγους και εικόνες εν ονόματι της τέχνης, που υπαλλοποιούνται στην πιο αναίσθητη και

αλαζονική εξουσία με την υστερόβουλη σκέψη ότι κάποτε θα τους θυμηθεί σ' ένα από τα πολιτιστικά σόου της· κι αυτοί, οι αριστεροί ελευθέρως βοσκής, χρησιμοποιούν τώρα το κατασπλωμένο αριστερό παρελθόν τους ανερυθρίαστα σαν πασπαρτού, λες και η ιδιότητα του αριστερού είναι ληξιαρχική πράξη που ισχύει εφ' όρου ζωής.

Αν κάτι είχε ανέκαθεν η Αριστερά, είναι ο πολιτισμός της καθημερινότητάς της, όχι ο πολιτισμός των μουσείων, των μεγάρων ή των big projects στα οποία ο νεοπλουτισμός επιδεικνύει την θρασύδειλη ημιμάθειά του, αλλά ο τρόπος με τον οποίο κάποτε χαμογελούσαμε, ερωτευόμασταν, πολεμούσαμε, πεθαίναμε. Αυτός ήταν ο πολιτισμός της Αριστεράς κι όχι βέβαια οι κλώνοι του Ζντάνοφ και οι αυτόβουλοι κλειδοκράτορες της οικειοθελούς τους βλακειάς.

Μπροστά λοιπόν στον πολιτισμό των θορυβωδών πυροτεχνημάτων τους –πραγματικών και συμβολικών– εμείς προτάσσουμε τον πολιτισμό της σιωπής μας, της νηφάλιας μέθης μας, των όσων ίσως να κυοφορεί αύριο το καινούργιο μέσα στις τόσες θεατρinίστικες ανακαινίσεις του παλαιού.

Κι αν ο ΣΥΝ αντέξει και δεν φαγωθεί κι από μέσα κι απ' έξω, μπορεί να παίξει τον ρόλο του κρίσιμου ρυθμιστή στις επόμενες, άκρως πολωτικές, εκλογές. Αν συνειδητοποιήσει επιτέλους ότι κάτι το διαφορετικό κομίζει σ' αυτό το μελαγχολικό τοπίο κι αν δεν κατανικήσουν το πολιτικό και το πολιτιστικό του ήθος οι σειρήνες της διαβουκολομένης αγοράς ή οι καιροσκοποί της υπαλληλοποιημένης ιντελιγκέντζιας. Γιατί εμείς –ακόμη– μπορούμε να παραγάγουμε ιδέες και –ίσως– αισθήματα, ενώ αυτοί παράγουν θόρυβο και οίηση. Απλώς. Αυτοί λειτουργούν ως προπαγανδιστές της λήθης και ως διασκευαστές της ιστορίας κατά το δοκούν.

Η σιωπή μας, λοιπόν, τόσο εκκωφαντική κατά βάθος, είναι και η πιο πολιτική, η πιο αμελικτή απάντησή μας.

Εκσυγχρονισμός ή βαρβαρότητα

Γράφει ο Νίκος Πρωινός

☞ Νέο έτος, παλιά και άλυτα τα προβλήματα. Ο χώρος του ποδοσφαίρου λίγο πριν την ολική κατάρρευση. Τα ταμεία είναι μείον. Τζάμπα μάγκες (;) πρόεδροι έχουν βάλει φέσια σε παίκτες, προπονητές, ξένους συλλόγους που τους πούλησαν την πραμάτεια τους (έστω κι αν στις περισσότερες των περιπτώσεων ήταν τζούφια), προμηθευτές και γενικά σ' όλο το ντουνιά.

☞ Κι όλα αυτά όχι μόνο στα μικρομάγαζα της επαρχίας, αλλά και στα «μουράτα» της πρωτεύουσας (και της συμπρωτεύουσας). Η περίοδος των παχέων αγελάδων έληξε ανεπιστρεπτί. Και δυστυχώς ουδείς το εννοεί. Οι προσπάθειες που επιχειρούνται για την αναδόμηση του επαγγελματικού πρωταθλήματος θυμίζουν την παλιά καλή ελληνική ταινία, όπου η –χαρισματική– Γεωργία Βασιλειάδου, αυτοδίδακτη μαμμή, προσπαθεί να θεραπεύσει πάσα νόσο με γιαιτροσόφια.

☞ Στον ρόλο της μαμμής οι μη χαρισματικοί: Κανελλόπουλος της ΕΠΑΕ, Γκαγκάτσης της ΕΠΟ και πέντε-έξι πρόεδροι που το παίζουν ψύχραιμοι κι επιμένουν πως όλα πάνε καλά. Δεν εξηγούν όμως πώς θα γίνει αυτό. Το κρατούν επτασφράγιστο μυστικό...

☞ Οι περιπτώσεις Άλβεζ (Ολυμπιακού), Κόλκα (Παναθηναϊκού), Γεωργιάδη (ΠΑΟΚ), Τσάρτα (ΑΕΚ), χωρίς να είναι οι μοναδικές είναι από τις πλέον χαρακτηριστικές για το τι συμβαίνει και το χάος που επικρατεί.

☞ Οι πάντες έχουν συντελέσει σ' αυτό το απίστευτο αλαλούμ που έχει οδηγήσει το ποδόσφαιρο σ' ένα κατασκότεινο τούνελ χωρίς τέλος.

☞ Όσο για τη Λιανοβενιζέλικη αθλητική ηγεσία, σφυρίζει αδιάφορα και κατά καιρούς βγάζει λογύδρια για κάθαρση και διαφάνεια λες και ζούμε σ' άλλη χώρα και δε γνωρίζουμε τι γίνεται, πώς παίρνονται (ή δεν παίρνονται) κάποιες αποφάσεις και τι ακριβώς συμβαίνει.

☞ Οι φίλαθλοι, αν και πωρωμένοι με τις ομάδες τους, ψυχανεμίζονται πως κάτι σοβαρό τρέχει και σιγά-σιγά τα χώνουν σε προέδρους και αθλητική ηγεσία για το σημερινό κατάντημα. Οι αντιδράσεις ξεκίνησαν με τους Παοκτζήδες και τους Αρειανούς (επιβεβαιώνοντας τις θεωρίες που θέλουν την επανάσταση να ξεκινά από την περιφέρεια) και το γαϊτανάκι συνεχίζεται από τους Παναθηναϊκούς και τους Αεκτζήδες.

☞ Ίσως είναι το πιο υγιές τμήμα, ενός χώρου που απ' όπου κι αν τον πλησιάζεις βρωμά πτωμαϊνή.

☞ Η εποχή που οι ιδιοκτήτες έδιναν χάντρες –όπως οι κατακτητές στους ιθαγενείς– κι έπαιρναν χρυσό (εισιτήρια και κυρίως δύναμη) μας τελείωσε. Και στην πρώτη στραβή του Ολυμπιακού (ή μάλλον στη δεύτερη, μια και η πρώτη έγινε

με το διασυρμό της ομάδας στην Ευρώπη) θ' αρχίσουν κι εκεί τα όργανα, όσο κι αν ο κύριος Σωκράτης το παίζει άνετος και λάιτ...

☞ Τα γήπεδα (ποια γήπεδα δηλαδή, για αχούρια μιλάμε) εξακολουθούν να είναι άδεια και οι τηλεθεάσεις πιο χαμηλές από ποτέ, μια και η λέξη θέαμα έχει διαγραφεί από το ελληνικό πρωτάθλημα εδώ και καιρό. Για μια απίστευτη κλωτσοπατινάδα συζητάμε, με κερασάκι τις στημένες διαιτησίες και τα κατασκευασμένα αποτελέσματα.

☞ Οι μόνοι που την καταβρίσκουν, ορισμένοι πολυθεσίτες αθλητικογράφοι που έχουν μπόλικο παρα-αθλητικό υλικό και μπορούν ανέξοδα να γεμίζουν σελίδες και ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές πουλώντας φύκια για μεταξωτές κορδέλες.

☞ Κι ο κατήφορος συνεχίζεται, όπως στην ταινία με πρωταγωνιστές τη Λάσκαρη και τον Κούρκουλο. Βίοι παράλληλοι με το μισοναυαγισμένο σκάφος της «Αλλαγής».

☞ Μάλλον η εμπροσθοφυλακή του εκσυγχρονισμού Μπίστης-Δαμανάκη-Κουναλάκης-Σωμερίτης με την ενίσχυση των Βέλτσου-Τσουκαλά-Μουζέλη θα πρέπει να αναλάβει δράση και να πείσει τη φιλαθλη γνώμη ότι όλα πάνε καλά και θα 'ρθουν καλύτερες μέρες. Γιατί πλησιάζουν εκλογές και τα κουκιά δε βγαίνουν (ακόμα και με τους Ρωσσοπόντιους).

☞ Ίσως μάλιστα θα έπρεπε να δοθεί και ειδικός ρόλος στην υψηλοτάτη κα Αγγελοπούλου, διότι το μέγα στοίχημα (αν πιστέψουμε τον οργανικό διανοούμενο σερ-Πρωτόπαπα) παραμένει (τρομάρα τους): εκσυγχρονισμός ή βαρβαρότητα!

☞ Καλή σας χρονιά.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Προς Ελληναράδες Επιστολή

(Αλιεύσαμε ένα άγνωστο κείμενο του πρόωρα χαμένου Βασίλη Ραφαηλίδη και το αναδημοσιεύουμε. Πρώτη παρουσίαση στο περιοδικό *Πρόταση*, Άρτα 1997, σελ. 222-5).

... Όταν λέμε Νεοέλληνες (Έλληνες ονομάζουν οι ξένοι μελετητές μόνο τους αρχαίους Έλληνες) εννοούμε μια εθνότητα που προέκυψε από το σμίξιμο των Ελλήνων, των Βλάχων, των Αρβανιτών, των εκχριστιανισθέντων Τούρκων, των Φράγκων που έγιναν ορθόδοξοι και γενικότερα όλων εκείνων που ήρθαν απ' αλλού και εγκαταστάθηκαν σ' αυτόν τον τόπο για να αφομοιωθούν από τους προγενέστερους. Δε σημαίνει τίποτα το γεγονός πως ο Έβερτ, για παράδειγμα, είναι απόγονος Βαυαρών, από κείνους που ήρθαν κάποτε με τον Όθωνα και ξέμειναν. Σημασία έχει αν είναι ή δεν είναι καλός νεοέλληνας πολιτικός. Δεν έχει σημασία που ο πατέρας του Κάρολου Κουν ήταν Εβραίος. Σημασία έχει που αυτός ο άνθρωπος προσέφερε πολλά στο νεοελληνικό πολιτισμό.

Ο ελληνικός χώρος στην αρχαιότητα δεν είχε σύνορα. Άλλωστε, Ελλάδα είναι οι Έλληνες και όχι η ελληνική γη. Υπάρχει Ελλάδα εκεί που υπάρχουν Έλληνες. Η χωρική περί Ελλάδας αντίληψη κατάγεται από την ιδιοκτησιακή περί χωραφιού αντίληψη. Όμως, είναι προφανές πως η Ελλάδα δεν είναι, έτσι απλά, ένα σύνολο χωραφιών και οικοπέδων. Η Ελλάδα είναι πολιτισμός. Αν δεν υπάρχει ελληνικός πολιτισμός, δεν υπάρχει ούτε Ελλάδα. Άλλωστε, η εθνογέννηση είναι μια πολύ αργή διαδικασία. Μια εθνότητα προκύπτει μέσα από μια άλλη με πάρα πολύ αργές διεργασίες διαφοροποίησης. Δεν άλλαξε πολύ από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα η Ελλάδα, νοούμενη σαν γη πάνω στην οποία τελούνται πολιτιστικές αλλαγές. Άλλαξε όμως ο πολιτισμός, άλλαξαν τα ήθη, άλλαξε η θρησκεία, άλλαξε εν ολίγοις η εθνότητα.

Το κράτος είναι έννοια νομική, η επικράτεια είναι έννοια γεωγραφική και η εθνότητα είναι έννοια πολιτιστική. Και καθόλου βιολογική. Βιολογική είναι η έννοια ράτσα, η φυλή. Όμως λέγοντας φυλή, ο νους μας πάει καταρχήν στα ζώα και στους πρωτόγονους, που βρίσκονται ακόμα πολύ κοντά στον «πολιτισμό» των ζώων. Συνεπώς, όταν λες πως ανήκεις στη φυλή των Ελλήνων, λες κάτι σαφώς διαφορετικό από εκείνο που έχεις την πρόθεση να πεις. Θέλεις να ανήκεις στους Έλληνες, αλλά με τη βολική, βιολογική έννοια, όπως τα άλογα που ανήκουν στη φυλή των αλόγων και τα γαϊδούρια που ανήκουν στη φυλή των γαϊδουριών. Σε βολεύει πολύ, εσένα τον οκνηρό, να πιστεύεις πως ανήκεις στη φυλή των Ελλήνων, πως έχεις «ελληνικό DNA», πως γεννήθηκες Έλληνας, πράγμα ωστόσο πέρα για πέρα συμπτωματικό και καθεαυτό αδιάφορο. Τούτη η γέννηση, που όπως κάθε γέννηση είναι ένα απλό βιολογικό γεγονός, σε απαλλάσει από την υποχρέωση να κοπιάσεις για να εκπολιτιστείς κατά τον ελληνικό τρόπο. Γεννήθηκες Έλληνας... και καθάρισες απλά και τεμπέλικα. Ούτε σπουδές, ούτε μελέτη, ούτε βιβλία, ούτε περιοδικά σαν αυτό εδώ, που πασχίζει για τον ελληνικό πολιτισμό...

Βασίλης Ραφαηλίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Μουσική** παράσταση με τίτλο «Πάρε γυναίκα Πόντια και μηχανάκι σαξ», με παλιά τραγούδια αλλά και νέες συνθέσεις, παρουσιάζουν για δύο τετράημερα (Πέμπτη έως Κυριακή) από 9 έως 19 Ιανουαρίου οι **Χειμερινοί Κολυμβητές** στο ZOOM (Κυδαθηναίων 39, Πλάκα). Το πρόγραμμα των παραστάσεων αλλάζει καθημερινά ανάλογα με τις διαθέσεις του κοινού και των συντελεστών. Όσοι πιστοί, προσέλθετε.

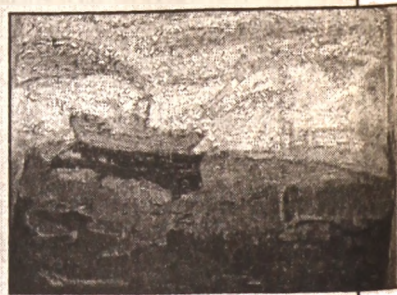
• **Μια μεγάλη** μορφή της τζαζ, την **Σίλα Τζόρνταν**, μπορείτε να θαυμάσετε μέχρι και τις 16 Ιανουαρίου στο Half Note Jazz Club (Τριβωνιανού 17, Μετς). Πρόκειται για μια μοναδική ερμηνεύτρια, με ξεχωριστή ικανότητα στον αυτοσχεδιασμό, που μαθήτευσε και συνεργάστηκε με τον μεγάλο Τσάρλι Πάρκερ.

• **Τη νέα** δουλειά της **Γιούλας Χατζηγεωργίου** παρουσιάζει από 10/1 έως 1/2 η Αίθουσα Τέχνης Αθηνών (Γλύκωνος 4, Δεξαμενή). Κύριο στοιχείο της η εμφάνιση - εξαφάνιση - μεταμόρφωση της φόρμας και το έντονο παιχνίδι με τα υλικά που υπογραμμίζουν την αίσθηση της διαφάνειας και της σχεδίασης μέσω του φωτός.

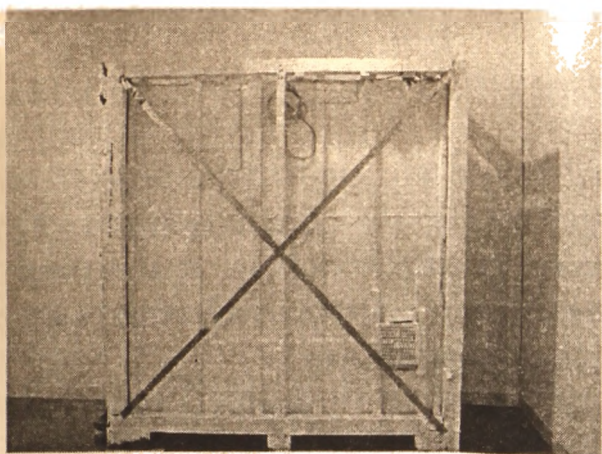
• **Δείτε** την έκθεση ζωγραφικής με τη νέα δουλειά του **Νίκου Αγγελίδη** που γίνεται τις μέρες αυτές και μέχρι τις 2/2 στη γκαλερί «Νέες Μορφές». Έχει τίτλο «Το ταξίδι» και διηγείται προσωπικά βιώματα και ιστορίες χρησιμοποιώντας ως σύμβολα τη θάλασσα και το σκάφος.

• **Την τελευταία** και πολύ καλή δουλειά της παρουσιάζει η ζωγράφος **Ειρήνη Κανά** σε έκθεσή της στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων Μελίνα (Ηρακλειδών 66α και Θεσσαλονίκης), που εγκαινιάζεται στις 21 Ιανουαρίου και θα διαρκέσει έως τις 31/1. Τα υποβλητικά τοπία της ξεχωρίζουν για τη χρωματική αρμονία και την αφαιρετική απλότητα της σύνθεσης.

• **Την έκθεση** ζωγραφικής της **Μάρας Τσαφαντάκη** με τίτλο «Οι θαλασσινοί» μπορείτε από 20/1 έως 8/2 να δείτε στη γκαλερί «Ηώς» (Χέυδεν 38α, Πλ. Βικτωρίας). Κεντρικό θέμα ο άνθρωπος και η θάλασσα - με έντονα, διασκεδαστικά χρώματα.

Μια ενδιαφέρουσα έκθεση σύγχρονης τέχνης γίνεται τις μέρες αυτές στο Ίδρυμα ΔΕΣΤΕ (Ομήρου 8, Νέο Ψυχικό). Η έκθεση 2•0•0•2 συγκεντρώνει μερικά από τα πιο εικονικά έργα της Συλλογής Δάκη Ιωάννου για να περιγράψει μια κατάσταση σύγχυσης – τη στιγμή πριν από την ξαφνική κατάρρευση της λογικής

και της τάξης. Είναι περισσότερο ένας νοητικός χώρος παρά μια ομαδική έκθεση: σκιαγραφεί μια ατμόσφαιρα ανησυχίας, μια αποσταθεροποιητική σκοτεινή εμπειρία που έχει το στίγμα του πιθανού δράματος.

Οι αβοήθητοι αστυνομικοί του Maurizio Cattelan, η σπαταλημένη νιότη των μορφών της Rineke Dijkstra, τα ψυχωτικά ερείπια του Gregor Schneider και οι εύθραυστες κατασκευές του Tom Sachs, συνυπάρχουν σε μία μετέωρη στιγμή αγωνίας. Το 2•0•0•2 φιλοδοξεί να γίνει μια μεταφορά για την τέχνη και τη ζωή του σήμερα.

Το βίντεο του Kutlug Ataman 1+1=1 συμπληρώνει την έκθεση. Παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην Ευρώπη και αφηγείται την ιστορία μιας Κύπριας

που προσωποποιεί τον διχασμό: δύο διαφορετικές προσωπικότητες, δύο κουλτούρες, δύο έθνη. Στη σχιζοφρενική μαρτυρία της αντανakλάται η περίπλοκη φύση της ιστορίας και το διφορούμενο παρόν μας.

Η έκθεση εγκαινιάστηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2002 και θα διαρκέσει μέχρι και το τέλος Απριλίου 2003.

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Προς το παρόν μια χαρά τα πάει το 2003, να μην το ματιάσω. Μόνο μ' ένα κρατήρα στο οδόστρωμα της Δουκίσσης Πλακεντίας.
- Βλέπετε, δεν έβρεξε, δεν φορτούνιασε, δεν έκανε σεισμό, ούτε ανασχηματισμό.
- Μόνο κάτι κατολισθήσεις στα Γιάννενα και ολίγος Πανταγιάς στη Β' Πειραιώς.
- Ανεβαίνοντας τη Συγγρού λίγο πριν από το «Αφισόγραμμα» του Βενιζέλου, βλέπει κανείς ένα κτήριο που μιμείται το περίφημο Guaranty Building στο Μπάφαλο της Νέας Υόρκης, του Λούις Σάλιβαν, έργο του 1894.
- Τι σου κάνει ο μεταμοντερνισμός εκατό χρόνια μετά!
- Τι σου κάνω μάνα μου!
- Αργος, μετρήσαμε εφτά στριπτιζάδικα στη Συγγρού. Ο παράδεισος του

μαλάκα!

- Στην έκθεση «Το Σοκ του '70» στην γκαλερί «Το Μαύρο Μήλο» εκτίθεται ένα γλυπτό της Ναυσικάς Πάστρα που πρωτοπαρουσιάστηκε το 1973 στο Grand Palais του Παρισιού!
- Μετά τριάνοντα έτη, η μικρή αλλά ουσιαστική ιστορία της σύγχρονης τέχνης μας και οι ουσιαστικώς επιλήσμονές της...
- ...Κομισάριοι, επιτροπάρχιοι, κριτικοί χωρίς κρίση και λοιποί βενιζελόφρονες της πολιτιστικής μας μπανανίας.
- (— Πώς λέγεται το «αλληθωρίζω» αγγλιστί; — Out Look!)
- Δηλαδή όλοι αυτοί που υποβιβάζουν την ελληνική συμμετοχή στη Biennale κάθε φορά και κομμάτι

περισσότερο τοις εκείνου ρήμασιν πειθόμενοι.

- Σοσσο! παιδιά, μην διαταραχτούν οι ισορροπίες...
- Πάνω στη σύγχυση θύμωσε κι ο υπουργός μαζί με το Mega γιατί ο Όλιβερ Στόουν γυρίζει τον «Μεγαλέξανδρο» με τον Λεονάρντο ντι Κάπριο και τον παρουσιάζει βίαιο και μέθυσο. (Ως γνωστόν ο Μπένι υπήρξε παιδιόθεν φίλος του Αλέξανδρου αλλά και του Βουκεφάλα.)
- Το κακό είναι ότι συμφωνεί και ο Αρριανός με τον Στόουν. (Όχι ο δρόμος, ο άλλος.)
- Εμ, από μπαμπά ομοφυλόφιλο τι να περιμένει κανείς;
- Αλλά τι να πούμε και με τον αμερικανικό δάκτυλο: Αφού γελοιοποίησε τους απογόνους τα 'βαλε τώρα και με τους προγόνους.
- Γι' αυτό και η Αχέπανς θα φτιάξουν μια τεράστια γιγαντοπροτομή του Αλέξανδρου αλά Γουάσιγκτον και Λίνκολν εν

Ροκ Κάννον σ' ένα βουνό της Βέρροιας να την βλέπει ο Βαρλάμης και να σκυλιάζει απ' το κακό του.

- Εκτός κι αν τη φτιάξει ο Βαρλάμης.
- Στην Ελλάδα δεν τελειώνουν τα καλλιτεχνήματα, οι καλλιτέχνες και τα ανάλογα μέγαλα που τους φιλοξενούν.
- Αλλά ούτε και οι πολιτικοί που θα υλοποιήσουν τα τοιούτα οράματα των καλλιτεχνών.
- (Τι τόπος σάς έλαχε να κυβερνήσετε, κ. Σημίτη μου! Και είστε και συγγραφέας τρίτομου έργου.)
- Σαν τη Φωτεινή Τσαλίκोगλου ένα πράγμα.
- Πάντως έστω κι αν άργησε, ο πρωθυπουργός έγινε, με την είσοδο του 2003, ένας από μας. Γιατί τι είναι πλέον ο πρωθυπουργός μας;
- — Πρόεδρος της Ε.Ε. Πρόεδρος της κυβέρνησης. Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ.
- Βλέπετε στην Ελλάδα, άμα δεν κάνεις τρεις

Το Τραμ χθές και σήμερα

Το βιβλίο των Ν. Κοντοσόπουλου (φιλόλογου-γλωσσολόγου) και Δ. Ορφανουδάκη (αρχιτέκτονα-μηχανικού) *Το Τραμ. Χθες και Σήμερα*, Πειραιάς 2001, είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα και αξιόλογη έκδοση που επιδιώκει να ενημερώσει, να ευαισθητοποιήσει και να πείσει τον πολίτη για τα σημαντικά προτερήματα του τραμ ως μεταφορικού μέσου. Σε πόλεις όπως η Αθήνα, με τα γνωστά σε όλους μας προβλήματα ρύπανσης, συγκοινωνιών και κυκλοφοριακού, το τραμ μπορεί να συντελέσει στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, καθώς αποτελεί ένα μη ρυπογόνο, οικονομικό, γρήγορο, άνετο και ασφαλές συγκοινωνιακό σύστημα, και μάλιστα με αισθητική αξία.

Στο βιβλίο αναλύεται η ιστορία του τραμ, που πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 19ου αι. ως ιπποκίνητο και στη συνέχεια έγινε ατμοκίνητο και ηλεκτροκίνητο. Περιγράφονται οι διάφοροι τύποι του και οι τρόποι κινήσεώς τους, όπως και οι τρόποι ηλεκτρικής τροφοδοσίας του σύγχρονου τραμ. Γίνεται επίσης αναφορά στη μουσειακή διατήρηση και συντήρηση των παλαιών τροchioδρομικών οχημάτων σε διάφορες πόλεις του κόσμου και στην τουριστική εκμετάλλευσή τους. Τέλος, ειδική αναφορά γίνεται στις ελληνικές πόλεις που γνώρισαν αυτό το μεταφορικό μέσον: Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Καλαμάτα, Πάτρα, Βόλο και Καρλόβασι.

Το πρώτο, ιστορικό κυρίως, μέρος του

έργου υπογράφεται από τον Νικόλαο Κοντοσόπουλο, που εξηγεί και τους λόγους περιορισμού του τραμ στα τέλη του μεσοπολέμου, καθώς και τα αίτια επανεμφάνισής του τα τελευταία είκοσι χρόνια υπό νέα μορφή. Το δεύτερο, τεχνικό κυρίως, μέρος, που ασχολείται με το σύγχρονο τραμ, υπογράφει ο Δανιήλ Ορφανουδάκης. Πολύ ενδιαφέρον είναι και το φωτογραφικό υλικό (οχήματα διαφόρων εποχών και από διάφορες χώρες), που αναδεικνύει την αισθητική αξία του μέσου, και το παράρτημα με τα σχεδιαγράμματα τροchioδρομικών δικτύων διαφόρων πόλεων, που πείθουν ότι πρόκειται για ένα ευέλικτο και λειτουργικότερο μέσον.

Χρήστος Νησιώτης

δουλειές, δεν τα φέρνεις βόλτα.

- Κι ας ψήφισε τον ασυμβίβαστο βουλευτή και εργαζόμενο ο κ. Βενιζέλος.
- Εξάλλου αυτός είναι καθηγητής και δεν τον νοιάζει.
- Αλλά και ως πρωθυπουργός σε αναμονή, πάλι δεν εμπίπτει στον νόμο.
- Γι' αυτό και χόρευε τόσο ξένοιαστα και χαριτωμένα με αθίγγανους λιλιπούτειους ψηφοφόρους του κατά τις άγιες ημέρες.
- Τον χορό της Όρκας της Φάλαινας.
- Είπα «Όρκα» και θυμήθηκα!
- Μια χαρά την στόλισαν όλο λαμπάκια πράσινα και πασόκ γιρλάντες, λόγω των εορτών, την Πινακοθήκη.
- Σαν χασαποταβέρνα στη Βάρη.
- Φαίνεται τους βάρεσε το πνεύμα των Χριστουγέννων κατακούτελα.
- Τ' αυγά τα φυλάνε για το Πάσχα. Ό,τι και να πεις πάντως, το καλό γούστο δεν

κρύβεται.

- Το ξέρατε ότι αντιπρόεδρος του Flash 96 είναι ο Κλήμης Μαυρίδης, καθηγητής Ψυχολογίας στο Καποδιστριακό;
- Είπαμε, από καθηγητάδες ή πρυτάνεις άλλο τίποτε ο κ. Σωκράτης –και από υπουργούς ωσαύτως– αλλά και από ψυχολόγους.
- Παίχτε μπάλα ρε! (Ή, αλλιώς, τι ψυχή, μωρέ, θα παραδώσετε;)

Μανωλάκης ο βομβιστής

Αλλά ο φίλος Τάσος Γούλας από την Γερμανία στέλνει και τη δική του συμβολή:

- Γιατί ο Μανωλάκης ο Βομβιστής έκλεψε ένα ποδήλατο *Made in Cnina*; Διότι τα κινέζικα ποδήλατα στοιχίζουν φθηνότερα.
- Τα στερνά λόγια του αρρώστου: Ψήφισα ΠΑΣΟΚ...
- Πως γινόμαστε ζάπλουτοι; Ψηφίζουμε ΠΑΣΟΚ, τοποθετώντας τα κέρδη της νίκης στη

Σοφοκλέους.

- «— Πως πάνε οι δουλειές; — Χάλια, μόνο ταραχή και ζημιές! Πάλι ψάχνουμε για έναν ταμιά! — Και αυτός που προσλήφθηκε την περασμένη εβδομάδα; — Αυτόν ακριβώς ψάχνουμε!»
- «— Που οφείλεται όλη αυτή η αναστάτωση; — Συνάντησα τον θείο μου που θα κληρονομήσω! — Σε αποκλήρωσε; — Όχι, αλλά τοποθετεί τα χρήματά του στη Σοφοκλέους!»
- Η δασκάλα ρωτάει την τάξη για τα διάφορα μπαχαρικά και οι μαθητές απαριθμούν: «πιπέρι, πάπρικα, κάρι...!» Εκτός από το Δημητράκη. Η δασκάλα τον βοηθά: «Τι βάζει ο μπαμπάς σου κάθε πρωί στ' αβγά;» Και ο Δημητράκης αστράφτοντας: «κρέμα Nivea!»
- Ποια η διαφορά ανάμεσα στο *Charpi* και τον *Χυτήρη*; Τώρα το *Charpi* προσφέρεται και με μναλό.

- Γιατί όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι χρησιμοποιούν 4-πλο χαρτί υγιείας στους καμπινέδες των Υπηρεσιών τους; Διότι χρειάζονται τρία αντίγραφα για κάθε κωλοϋπόθεση!

- Γιατί οι ξανθιές στριφογυρίζουν κάτω από το ντους; Διότι χρησιμοποιούν "Wash and Go"!

- Μετά το τροχαίο ο νεαρός κλαίει για την καινούργια του Alfa: «Πάει το αμάξι μου. Το ωραίο μου αμάξι! Καταστράφηκε...» Και ο τροχαίος: «Αμάν βρε παιδί μου! Εδώ έχασες το αριστερό σου χέρι και κλαις το αυτοκίνητο!» Και ο τύπος: «Αχ! Πάει το Rolex! Το ωραίο μου Rolex!»

- *Lufthansa*:

Let
Us
Fuck
The
Hostess
As
No
Steward
Available

Τα Χριστούγεννα του Μαλάκα

Στον Ηλία Λάγιο

Αντέχετε να κάνουμε έναν απολογισμό; Να μετρήσουμε με το εορτόμετρο τη «χαρά», την «αισιοδοξία», τις «ευχές», την «αγάπη», την «ειρήνη» των ημερών και ν' αποτιμήσουμε νηφάλια το αυθεντικό ή το κατασκευασμένο των τόσο πολυχρησιμοποιημένων αυτών εννοιών; Αλλά, πάλι, μπορούμε να μην υποκύψουμε –από επικύψεις πια, μαθημένοι!– στην διατεταγμένη ευτυχία της τηλεοπτικής μας δημοκρατίας και στις υλακές των «εορταστικών» της προγραμμάτων;

Έχει πάτο η ευτέλεια για τον τόπο; Φαίνεται ότι δεν έχει κι ας προβάρει ο πρωθυπουργός συγκινημένος το κουστουμάκι της προεδρίας ολόκληρης της πεπολιτισμένης Ευρώπης. Απ' την άλλη πλευρά τρία κορίτσια πεθαίνουν στη Βασιλλή του εκσυγχρονισμού, τον Κορυδαλλό, επειδή είναι χρήστριες ναρκωτικών και επειδή ένα ολόκληρο σύστημα, αστυνομία, δικαιοσύνη, σωφρονιστικός μηχανισμός, τις οδηγούν στον πιο άδικο θάνατο μέσα από μια άτεγκτη όσο και κτηνώδη διαδικασία. Συγχρόνως εφιαλτικές σκηνές διακόπτουν την ευτυχία των βαρυφορτωμένων με μυριάδες σακούλες καταναλωτών, καθώς στις απόκρημνες ακτές του Αιγαίου και του Ιονίου η θάλασσα ξεβράζει τα πτώματα των λαθρομεταναστών που γίνονται μοιραίοι αυτόχειρες για ένα κομμάτι ψωμί. Και βέβαια η προοδρεύουσα χώρα της Ε.Ε. τους υποδέχεται σύμφωνα με τις πανάρχαιες πολιτιστικές της παραδόσεις... Βλέπω απ' το μπαλκόνι μου εκατοντάδες ανθρώπους να κυκλοφορούν στους κατάφωτους δρόμους αγχώδεις, δύσθυμοι, βιαστικοί, φορτωμένοι, δαπανώντας αυτά που έχουν κι αυτά που δεν έχουν, απλώς για ν' αντιμετωπίσουν τον εφιάλτη των γιορτών, τη στανική διασκέδαση.

Γιορτές απορφανισμένες απ' οποιοδήποτε νόημα, ψυχές αποστραγγισμένες από οποιοδήποτε ιερό, λατρεύουν τον Μамμωνά και τους φτάνει να είναι οικόσιτα θηράματα μιας ακαδημίας κρετίνων και μιας δράκας εκμαυλιστών. Ο τόπος βουλιάζει, έστω κι αν είναι λαμπροστολισμένος με μυριάδες φωτάκια, σαν τον «Τιτανικό». Πού ζούμε αλήθεια; Τι κόσμος

είναι αυτός κι εδώ και πάρα έξω; Ποτέ δεν είχαμε στην Αθήνα και την επαρχία τόση φτωχυσία και συγχρόνως τέτοια σκοτεινιά και μελαγχολία. Ακόμη και οι χλιδάτοι μετά βίας κρύβουν τ' αδιέξοδά τους. Και πιο πέρα κράζουν τα γεράκια του πολέμου στο Αφγανιστάν, στην κεντρική Αφρική, στη Βόρειο Κορέα, ενώ στα μαρτυρικά εδάφη της Παλαιστίνης οι σταυρώσεις δεν έχουν τελειωμό ακόμη και την ημέρα της Γέννησης.

Θα μου πείτε, μα χρειαζόμαστε μιαν ανάπαυλα, ένα χαμόγελο, μια ελπίδα, και θα συμφωνήσω. Μόνο που η ελπίδα για να έχει μια στοιχειώδη πιθανότητα πραγματοποίησης, πρέπει να στηρίζεται σε κάποια αξία: ιδεολογική, συναισθηματική, προσωπική. Και στις μέρες μας καταποντίστηκαν οι αξίες όπως το οδόστρωμα στη Λεωφόρο Δουκίσσης Πλακεντίας λόγω των κακοτεχνιών του Μετρό. Ο τόπος μας και η ζωή μας έγιναν «μαύρες τρύπες» και κακοτεχνίες διανοημάτων, ενεργειών, επιθυμιών, ερώτων. Εκτός κι αν πιστεύει κανείς πως ο έρωτας, στην απόλυτη εκδοχή του, συμβιβάζεται με το τρέχον τηλεοπτικό μελό ή το εύκολο συναίσθημα που ούτε εκθέτει ούτε εκτίθεται.

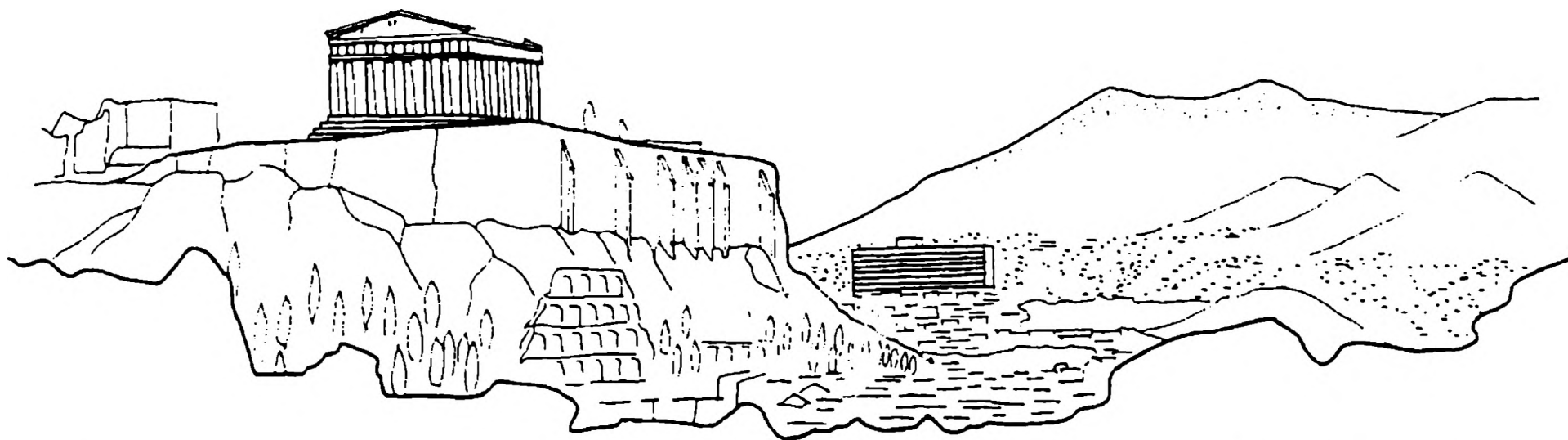
Πειράζει λοιπόν που, εντός των εορτών, εγώ αισθάνομαι εκτός κλίματος και που δεν με πείθει η πυροτεχνηματική διάθεση των ημερών για να νιώσω αλλιώς; Που ακόμη και οι μικρολεπτομέρειες με καταθλίζουν; Εκτός κι αν θεωρούμε πια μικρολεπτομέρεια την αισχρή τοκογλυφία που ασκούν «νομίμως» οι τράπεζες, δηλαδή το ίδιο το κράτος· που μέσα σ' ένα μήνα μόνο η Alpha Bank, η φιλότεχνη, κατέσχεσε 25.000 (sic) Ι.Χ. τα οποία αγοράστηκαν με δάνεια που εκατομμύρια συμπολίτες μας δανείζονται για να καταναλώσουν. Και που ισοφαρίζουν την απελπισία τους με το κυνήγι του διαρκώς καινούργιου προϊόντος· του απεικάσματος ενός παραδείσου home delivery.

Ε, εγώ λοιπόν αυτές τις γιορτές ούτε έστειλα ούτε δέχομαι ευχές. Εγώ προτιμώ σ' αυτόν τον εορταστικό παροξυσμό του κενού και της κατάθλιψης να αισθάνομαι και να είμαι μαλάκας.

Μ. Στεφανίδης

Στο Κέντρο Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας Ρεθύμνης ολοκληρώθηκε η αναδρομική έκθεση της Δέσποινας Μειμάρογλου με τίτλο «Ο πλησίον». Επρόκειτο για μιαν οξυδερκή, ασυμβίβαστη και έντιμη παρατήρηση των σημερινών κοινωνιών της αφθονίας, της βίας και της απελπισμένης κατανάλωσης έτσι καθώς συγχρωτίζονται άγαρμπα με τους απελπισμένους των χωρών του υπαρκτού-ανύπαρκτου. Μια έκθεση-σχόλιο πάνω στη φύση της τέχνης σήμερα αλλά και στην αναγκαιότητα της πολιτικής θέσης του καλλιτέχνη, χωρίς εθελοτυφλίες. Κοιτάξτε αυτά τα βλέμματα των computerized πορτρέτων της Μειμάρογλου. Πρόκειται για πρόσωπα όσο και για σύμβολα χρήσης και κατάχρησης. Άραγε πόσα εκατομμύρια «πλησίον» μας «γιόρτασαν» με τέτοιους home delivery έρωτες, τις «άγιες» ημέρες δοξάζοντας το απανταχού της γης δουλεμπόριο γυναικείας σάρκας; Μη βιαστείτε ν' απαντήσετε...

Άποψις της ανατολικής πλευράς των Αθηνών από τον λόφον του Φιλοπάππου. Το «Χίλτον» ανταγωνίζεται αναιδώς τον Παρθενώνα και διαταράσσει την αρμονικήν συσχετίσιν του με τον Υμηττόν. (Scully).

Πάλι το Χίλτον!

Το Hilton ανακαινίστηκε και οσονούπω αρχίζει να επαναλειτούργει. Αρκετοί μιλούν για αυθαίρετες προσθήκες στο βασικό, ογκώδες οικοδόμημα ουδείς όμως αναλαμβάνει την ευθύνη της επώνυμης καταγγελίας. Με την ευκαιρία αυτή ας θυμηθούμε τι έγραφε σχετικά ο Κώστας Η. Μπίρης το 1966 στο κλασικό του βιβλίο *Αι Αθήναι από 19ου εις τον 20όν Αιώνα*, σελ. 368-9:

«... Η ανεπάρκεια του διαθεσίμου χώρου έναντι της εκτάσεως και του όγκου του κτηρίου και η αποκρουστική εντύπωση, την οποίαν επροξένησεν η ενσφήνωση τοσούτου όγκου μεταξύ Λυκαβηττού και Υμηττού, έξω της κλίμακος υπό την οποίαν εκτίζετο η πέριξ αυτού περιοχή της πόλεως, και η ανύψωσίς του κατέναντι του Παρθενώνος, εκίνησαν γενικήν δυσφορίαν, και προκάλεσαν σφοδράν πολεμικήν μιας εφημερίδος εναντίον του διευθυντού Μελετών της υπηρεσίας Οικισμού, ως υπαιτίου της όλης αναρχίας, ήτις εμάστιζε γενικώς την πολεοδομίαν και την ανοικοδόμησιν των Αθηνών και ήδη ανεφέρετο ως αναμεμιγμένος εις την υπόθεσιν “Χίλτον”. Την επισφράγισιν δε της πολεμικής εκείνης απετέλεσεν η δημοσίευσις φωτοτυπίας προσωπικού εγγράφου του υπαλλήλου εκείνου, δια του οποίου εδηλούτο, ότι είχεν ούτος εισπράξει αμοιβήν παρά του αναλαβόντος την ανέγερσιν και την εκμετάλλευσιν του “Χίλτον”

επιχειρηματίου.

... Η κυβέρνησις εγνώριζε και ηνεύχετο την κατάστασιν, ήτις επεκράτει εις την υπηρεσίαν Οικισμού και της οποίας θρασύ δείγμα απετέλει η περίπτωση του “Χίλτον”. Διό, και ουδεμία ποινή, ουδέ καν πειθαρχική, επεβλήθη εις τον δισυπόστατον υπάλληλον, παρά τας συντριπτικάς καταθέσεις που έγιναν εις την ανάκρισιν, από τα πλέον αρμόδια πρόσωπα. Εν πάση περιπτώσει, η προσωπική πλευρά του θέματος μόνον περιωρισμένον εις τα καθ’ ημάς ενδιαφέρον είχε. Το πλήγμα όμως το οποίον υπέστη, από αισθητικής απόψεως, η πόλις των Αθηνών, ιδίως όσον αφορά την Ακρόπολιν και τον Παρθενώνα, είχε διεθνή απήχησιν, εξευτελίσασα τον πολιτισμόν μας εις τας συνειδήσεις των ξένων. Και εξεπροσώπησε τας εντυπώσεις των, κατά εγκυρότατον τρόπον, η κριτική την οποίαν εδημοσίευσεν επί του θέματος εις το αμερικανικόν περιοδικόν *Architectural Forum* τον Ιούλιον του 1963, ο καθηγητής της Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής εις το Πανεπιστήμιον του Γέιλ, Βίνσεντ Σκάλλυ. Μεταφέροντες εν μεταφράσει μερικά αποσπάσματα από το σχετικόν άρθρον του, εις τον τίτλον του οποίου εχαρακτηριζέτο η περίπτωσης ως **βανδαλισμός**:

“Η Ελλάς φαίνεται ότι μας δείχνει πάλιν τον δρόμον. Κάποτε επέδειξεν εκείνο που ο Καμύ ωνόμασε ‘συμφωνίαν φιλίας’ μεταξύ ανθρώπου και τόπου. Αυτό συνέβη εις το παρελθόν. Τώρα επιχειρεί να μας διδάξη κάτι αντίθετον από ό,τι

ολέθριον συνέβαινεν εις τας αρχαίας τραγωδίας της: την καταστροφήν του τόπου από τον άνθρωπον. Η πορεία προς την καταστροφήν γίνεται μέσα εις τα πλαίσια της βιομηχανοποιήσεως, της ραγδαίας αυξήσεως του πληθυσμού, του τουρισμού και με την συνηθισμένην έλλειψιν ευστόχου πολεοδομίας και μεταχειρίσεως του τοπίου. Η Ελλάς ρυπαίνει την εστίαν της, με τους περισσότερους από τους καθιερωμένους συγχρόνους τρόπους. Δι’ ένα τοπίον που ήτο κάποτε ιερόν, αυτή η εξαθλίωσις είναι ειδικώτερον πικρά και διδακτική. Αυτή είναι η ιστορία μιας μοναδικής αλλά πλέον οξείας όψεως του όλου προβλήματος: το μέγα πλήγμα που εδέχθη εσχάτως η Ακρόπολις.

Βλεπόμενοι από τον λόφον του μνημείου του Φιλοπάππου, ο Παρθενών και το ιερόν όρος του, ο Υμηττός, απετέλεσαν πάντοτε μίαν αρχιτεκτονικήν ενότητα, δημιουργούντες μίαν βασικήν ισορροπίαν μεταξύ των φυσικών μορφών και εκείνων τας οποίας έπλασεν ο άνθρωπος...

Το ‘Χίλτον’ είναι πολύ ογκώδες εις μίαν θέσιν πολύ σημαντικήν και τοποθετημένον κατά τρόπον απαράδεκτον εις αυτήν την θέσιν. Γενικώς, είναι σχεδιασμένον με νεωτεριστικήν χυδαιότητα, ως να το συνέθεσεν ένας σπουδαστής που δεν είχε ταλέντο: Κοίλον, με την είσοδον εις το ένα άκρον, με επιπολαίας λεπτομερείας, με ουρανομήκη πιλάστρα, με πρόστυχη διακόσμησιν...”».

Κ.Η. Μπίρης

Ρέας Γαλανάκη: Ο αιώνας των Λαβυρίνθων

της Κατερίνας Κόπακα

Είναι χαρά και τιμή για μένα η συμμετοχή στην παρουσίαση του βιβλίου της Ρέας Γαλανάκη *Ο αιώνας των Λαβυρίνθων*¹. Είναι μάλιστα διπλή χαρά, τιμή, και προπαντός μεγάλη συγκίνηση, επειδή η συμμετοχή μου αυτή σχετίζεται με τον Μίνωα Καλοκαιρινό, οφείλεται στον Μίνωα Καλοκαιρινό – και σε όλα όσα ο ίδιος αντιπροσωπεύει για τον ερευνητικό και επιστημονικό μου ορίζοντα, εκείνον δηλαδή της πρώιμης κρητικής Αρχαιολογίας².

Μια αρχαιολογική ανακάλυψη –ακόμη και η πιο ταπεινή– ενέχει δυνάμει μια σημαντική μυθιστορηματική διάσταση, που της προσδίδει η αναζήτηση και η εξερεύνηση. Στην προσπάθειά του, πράγματι, να αναποδογυρίσει το διάνυσμα του χρόνου, ο αρχαιολόγος ψάχνει, αποκαλύπτει και «αναπλάθει» σκηνηκούς χώρους, εμψυχώνει τα αντικείμενα και τα άλλα ίχνη της περασμένης ζωής: εμπλέκοντας παράλληλα, στη σύνθετη αυτή διαδικασία, και τα ίδια τα δικά του βιώματα, τις δικές του αντιλήψεις και κοσμοθεωρίες. Με οδηγό, ωστόσο, την επιστημονική μέθοδο, ο αρχαιολόγος πρέπει να τιθασεύσει τη φαντασία του, να λογοκρίνει τη σιγουριά του και όλες εκείνες τις νοητικές αναπαραστάσεις που θα γεφύρωναν τα αναπόφευκτά του κενά. Η δουλειά του φαίνεται να τελειώνει εκεί ακριβώς που αρχίζει η δημιουργική ελευθερία του συγγραφέα. Για να στοιχειοθετήσει μια, κατά κάποιο τρόπο, «ιστορία της ιστορίας της αρχαιολογικής ανακάλυψης», ο μελετητής χρειάζεται απολύτως την απόσταση από το επιστημονικό του αντικείμενο. Ενώ ο λογοτέχνης, πιο ελεύθερος, μπορεί και συχνά οφείλει να «προσεγγίσει» και να αγκαλιάσει τον μύθο του.

Τα χρόνια, πράγματι, που «δουλεύω» πάνω στην αρχαιολογική εμπειρία του Καλοκαιρινού στην Κνωσό –την πιάνω, και κατόπιν την αφήνω πριν την ξαναπιάσω από την αρχή, για να ξαναβρώ την απαραίτητη απόσταση αλλά και για να πάρω μιαν ανάσα από τη μεγάλη

επιστημονική ευθύνη– όλα αυτά τα χρόνια, νιώθω συχνά ότι ακουμπώ τα όρια της αρχαιολογίας προς την πλευρά της λογοτεχνίας: για να καταφέρω να συμπληρώσω, καμιά φορά «διαισθητικά», τα όσα –ελάχιστα– θεωρώ ότι γνωρίζω ακόμη για τον βαθύτερο, τον ουσιαστικό Καλοκαιρινό. Τι έκανε τη νύχτα πριν την ανασκαφή; Έκλεισε άραγε μάτι; Τι να σκεφτόταν οδεύοντας προς την Κεφάλα; Τι καιρούς συνάντησε; Τι ανέμους; Τι χαραυγές, τι δειλινά; Αναζητούσε, πίστευε τους οινούς; και ποια ήταν τα σημάδια του την πρώτη ημέρα – και τις επόμενες, στη διάρκεια της ανασκαφής; Πού ακριβώς στόχευε με το εγχείρημά του; Πώς αντιλαμβανόταν το πάθος του για την αρχαιολογία και τα γράμματα; Ποια στάση κράτησε απέναντι στις, συχνά αρνητικές, αλυσιδωτές επιδράσεις που είχε το παθος αυτό πάνω στη ζωή και την οικογένειά του; Με ποια αισθήματα τον πλησίαζαν οι άνδρες του συνεργείου του; Πώς οι συγγενείς του; Τι πίστεψαν για την ανασκαφή του οι επόμενες γενιές – σεβασμός; θαυμασμός; καχυποψία; Αναρωτήθηκαν καν γι' αυτήν ή την αγνόησαν μετά τις λαμπερές ανακαλύψεις του Έβανς;

Η Ρ. Γαλανάκη ξεκινά θέτοντας τέτοια ερωτήματα· και με τα δικά της, μαγικά για μένα εργαλεία, τα απαντά κιόλας. Εγγράφει έτσι, έμπειρα και ευαίσθητα, την αρχαιολογική και τη μυθιστορηματική πλευρά του εγχειρήματος του Καλοκαιρινού σε ένα σύμπαν αμοιβαιότητας – σε μια, θα λέγαμε, *διεπιστημονική* πλευρά. Πλευρά που δεν αναζητά απαραίτητα την πρωτοτυπία – αν αναλογισθεί κανείς τους τόνους το φιλολογικό μελάνι για τον Schliemann, π.χ., ή τον Evans... Η πλευρά αυτή είναι όμως, νομίζω, πολύ ιδιαίτερη. Αφού, μεταξύ άλλων, επιλέγει όχι ένα «ιερό τέρας» και μια θρυλική ανασκαφή – αλλά την παραγνωρισμένη φυσιογνωμία του Καλοκαιρινού και τη μικρή –όμως πρώτη– «σκαφή» του στην Κεφάλα. Αφού, φανερά, η συγγραφέας δεν εστιάζει σε όποιον μυ-

θικό –αρχαίο ή όψιμο– Μινώταυρο, αλλά ενδιαφέρεται για τη μακρά, 100νταετή περιπλάνηση στις πολύτροπες στροφές του λαβυρίνθου, της αινιγματικής κατασκευής που η παράδοση συνέδεσε καταρχήν με το ον αυτό.

1. Ο αιώνας

«[Εάν όλα είναι έτοιμα], τότε ξεκινάμε την αυγή» λέει με ήρεμη φωνή ο ανασκαφέας στον επιστάτη του.

Όμως, «Πότε πραγματικά αρχίζει και πότε τελειώνει ένας αιώνας;», αναρωτιέται σοφά, πιο κάτω, κάποιος άλλος.

Ο αιώνας που επιλέγει το βιβλίο είναι, πράγματι, πέρα από τις απόλυτες χρονολογήσεις, ένας *μακρύς, σημαντικός* αιώνας: όπως κάθε αιώνας που μετρείται με την ανθρώπινη μονάδα μέτρησης – με τη μεζούρα της γενιάς, στη βραχεία και τη μέση της διάρκειας.

Οι τρεις συνολικά γενιές της οικογένειας του διδασκάλου Χ. Παπαουλάκη δεν διαθέτουν δυνάμει τα ισχυρά εκείνα χαρακτηριστικά που τους εγγυώνται τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο βιβλίο. Εκείνες είναι, ωστόσο, που «πλέκουν», βιώνουν και αφηγούνται την ιστορία των λαβυρίνθων. Ίσως επειδή εκπροσωπούν έναν απλό αλλά εγγράμματο κρητικό κόσμο, που μπορεί να μην πρωτοστάτησε, όμως συμμετείχε ενεργά στη διαμόρφωση των περισσότερων «στρατηγικών» σχεδιασμών του τόπου, στη διάρκεια του αιώνα. Ξεκινώντας από την ανασκαφή στην Κνωσό, τη σημαντική αυτή «στροφή» προς το κέντρο του λαβυρίνθου: αφού, όπως αναφέρεται στο βιβλίο, «*μια πατρίδα έχει πάντα ανάγκη από το παρελθόν της*».

Η επιλογή της οικογένειας Παπαουλάκη αποτελεί, νομίζω, μια πολύ επιτυχημένη επιλογή της Ρ. Γαλανάκη. Επιλογή που θυμίζει, τηρουμένων των αναλογιών, την άλλη, εκείνη του ίδιου του μυθικού τεχνίτη του Λαβυρίνθου, του Δαιδάλου: όταν, νομίζω στη Σικελία, ανέθεσε με επιτυχία σε ένα μυρμήγκι να διατρέξει τις λαβυρινθώδεις καμπύλες του θαλάσσιου τρίτωνα (κουρ-

γιαλού)· και αυτό κατάφερε να σύρει το νήμα ως το κέντρο του κοχυλίου...

2. Ο λαβύρινθος

Ο λαβύρινθος είναι ο καμβάς, το κυκλοτερές χνάρι, αλλά μαζί και το ίδιο το υφάδι της διήγησης στο βιβλίο. Μερικές από τις πάρα πολλές, διάσπαρτες νοηματοδοτήσεις του οδηγούν σε υλικούς και συμβολικούς κώδικες, της φύσης και του πολιτισμού, «φανερούς» και άδηλους – όλους καμπύλους. Αναφέρονται, για παράδειγμα:

– Απτότεροι λαβύρινθοι των αισθήσεων – π.χ. του αυτιού/ που φέρνει ίλιγο στο κακό, και νοσταλγία στο καλό μαντάτο· ή, ακόμη, μιας «μυρωδιάς κανέλας ή τριαντάφυλλου» (της μυρωδιάς της χαμένης Σκεύως), στα ορεινά χωριά της Αλβανίας, όσο και στις πόλεις της Μακεδονίας και της Κρήτης.

– Απρόβλεπτοι λαβύρινθοι του ανθρώπινου ψυχισμού – των (συν)αισθημάτων, του έρωτα, του πάθους, του θυμού, της οργής, της χαράς, της θλίψης· ως τους πραγματικούς και μεταφορικούς εκείνους λαβυρίνθους των σταυρών του μαρτυρίου που τάσσονται, θαρρείς νομοτελειακά, να κουβαλούν άτομα, λαοί και έθνη.

– Αφηρημένοι, επικοινωνιακοί λαβύρινθοι – της μουσικής, του χορού, των αριθμών, των γραμμών, της μνήμης και της λήθης, της «στρωματογραφικής» αρχαιολογικής διήγησης.

– Κατασκευασμένοι λαβύρινθοι του διαχρονικού αδόμητου και δομημένου χώρου – των σπηλαίων και των θαλάσσιων κόσμων· των αρχαίων οικημάτων της Κνωσού, των υπέργειων σοκακιών και μαχαλάδων όσο και των υπόγειων στοών της περασμένης πόλης του Ηρακλείου.

Αναφέρεται κυρίως, σταθερά, ο βαθύς λαβύρινθος του χρόνου – των εξατομικευμένων περιοδικών διαβατήριων περασμάτων: της ζωής, της γέννησης, της βάπτισης, του γάμου, και του θανάτου· κατόπιν εκείνος των γενεών, των μακρών αιώνων, των χιλιετιών – και των γυρισμάτων τους.

Χωρίς αμφιβολία, η πολυσύνθετη εννοιολογικά γκάμα των λαβυρίνθων είναι παρούσα στο βιβλίο. Αναλόγως δε με τον λαβύρινθο, ποικίλλει και ο εκάστοτε μίτος – η μοίρα και οι κόμ-

βοι/σταθμοί της διήγησης· ο μίτος που, με μεγάλη τέχνη, στο βιβλίο δεν χάνεται θαρρείς ποτέ...

Άλλοτε ο μίτος είναι ανθρώπινος: ο δάσκαλος (ο πατέρας Χρίστος ή ο γιος Ανδρέας Παπαουλάκης και, μαζί τους, όλοι μας οι Δασκάλοι, ο Καζαντζάκης, ο Παρλαμάς και οι νεότεροι)· ο ανασκαφέας-αρχαιολόγος (ο Καλοκαιρινός, ο Έβανς, ο Ξανθουδίδης, ο Μαρινάτος, ο Ν. Πλάτων, η Κ. Λεμπέση)· ή, απλά, ένας κρητικός ή/και τσιγγάνος μουσικός (ο Ροδινός, ο Μπαξεβάνης, ο Μπαζίλ Νταν)· ή, φυσικά, η γυναίκα που εγκυμονεί και τίκτει, διαιωνίζοντας στο άπειρο την κυκλική περιπλάνηση.

Άλλοτε, πάλι, τους σταθμούς της πορείας σηματοδοτεί ένα τέχνεργο-εργαλείο: μια εφημερίδα, μια μηχανή (ο φωτογραφικός φακός του Μπεχαεντίν, του Λαμπρινίδη, της Στέλλας)· ή το ρολόι (από το αμειλικτο ρολόι του Αγίου Μηνά, που ηχεί ακατάπαυστα στο αυτί του αναγνώστη, ως το ρολόι «μάρκας Ζενίθ» και το ελβετικό εκείνο με τους διακοσμητικούς έρωτες της οψιμότερης δυτικής μόδας). Το ρολόι που μετρά και προσμετρά καταρχήν τους αέναους χρόνους της ρουτίνας της ανθρώπινης καθημερινότητας. Από την ημέρα, στην εποχή, στο έτος... οι κυκλικοί ημερολογιακοί χρόνοι και ρυθμοί είναι κόμβοι της διήγησης: τα Χριστούγεννα και οι Πρωτοχρονιές, οι Απόκριες και οι Τσικνοπέμπτες, το Πάσχα και οι μέρες της Μεγάλης Εβδομάδας επανέρχονται σταθερά, ως σημαίνουσες νοητές χάντρες στο, παλιό και δοκιμασμένο, μνημοτεχνικό σκονί των μίτων του αιώνα.

Με παρόμοιους οδηγούς, νιώθει κανείς επιπλέον, παντού στην πλοκή της ιστορίας – των ιστοριών – του βιβλίου, ένα ασταμάτητο, συμβολικό παιχνίδι του «μέσα» και του «έξω από τον λαβύρινθο». Άπειρες φορές επανέρχεται, πράγματι, μια αντίστιξη μεταξύ των κόσμων του εντός και του εκτός: των ορίων της ανασκαφής· των τειχών και των υπόγειων λαγουμιών της πόλης· των τοπικών αμπελώνων και ελαιώνων· αλλά και του κρητικού χώρου εν γένει· και «του κορδονιού της οθωμανικής αυτοκρατορίας»· τέλος, της γνώσης και της άγνοιας («ποιος ορίζει τη μοιρασιά της γνώσης και της άγνοιας;»). Το «έξω» είναι, συνήθως, γνώση, εμπειρία,

ελευθερία· πολύ συχνά, όμως, και απειλή – και ούτως ή αλλιώς, ένα ρίσκο: το ρίσκο του να ξαναπιάσεις κατόπιν, όπως θα χρειασθεί, τον μίτο του «μέσα» από την αρχή.

3. Η μεσογειακή μακρά διάρκεια

Ποιος είναι ο βαθύτερος στόχος των περιπλανήσεων που επιχειρεί το βιβλίο στους λαβυρίνθους του αιώνα, ανήκει νομίζω αποκλειστικά στη συγγραφέα να το «αποκαλύψει». Από τη δική μου πλευρά, να ολοκληρώσω την παρέμβασή μου με όσα με γοήτευσαν περισσότερο, και κράτησα για τις επόμενες προσωπικές μου περιπλανήσεις.

Μερικά μόνο από αυτά άπτονται, πραγματικά, της γεγονοτολογικής ιστορικής διήγησης του βιβλίου. Είναι ανέλπιστα τύχη, προπαντός, να ξαναβρίσκω – τόσο σύντομα – τον Καλοκαιρινό και τον κόσμο της ανασκαφής του· να τον «ξαναδιαβάσω» και να τον αναστοχάζομαι μέσα από μια λογοτεχνική ματιά – που μου πηγαίνει.

Πέρα όμως από τα γεγονότα, τα ιστορικά ή μη πρόσωπα, τις υπαρκτές ή μη καταστάσεις, το σημαντικό είναι ότι βρέθηκα ξαφνικά γεμάτη από ένα πλήθος «άλλων», διαχρονικότερων συμβολισμών που διαμορφώνουν όψεις εκείνου που κατανοώ ως «πολιτισμικό παλίμψηστο» της Μεσογείου. Μιας Μεσογείου της μακράς διάρκειας, όπως την «ακούμπησε» ο ιδανικός μελετητής της, ο Fernand Braudel. Της Μεσογείου που αποτελεί, μεταξύ πολλών άλλων, μια πατρίδα των οικονομικών και πολιτιστικών ανταλλαγών: του δώρου και του αντίδωρου (να θυμηθούμε τον ονειρικό διάλογο του Καζαντζάκη με τον Ανδρέα Παπαουλάκη)· ένα τόπο ευγενών και σκληρών εμπόρων και διπλωματών/διαπραγματευτών (όπου, από την πρώτη κιόλας σελίδα, μια φοράδα ανταλλάσσεται με «μια καραβιά αρωματικό σαπούνι»). Ενός τόπου όπου τα γράμματα αποτελούν μια αρχέγονη αλλά, συχνά, και αιρετική γνώση – σε μεγάλο βαθμό χρησιμοθηρική, βοηθητική για τους λογαριασμούς, την αρχαιοφιλία με τις αποχρώσεις της σκοπιμότητας, της οικονομικής, εθνικιστικής ή άλλης της εκμετάλλευσης.

Μιας Μεσογείου όπου οι επίσημοι συνομιλητές είναι, συνήθως, άνδρες – άν-

δρες με δύσκολη εφηβεία και νεότητα και, καμιά φορά, με πιο ήρεμη προχωρημένη ηλικία. Οι ουσιαστικοί, όμως, και άδηλοι κοινωνικοί «αρχηγοί» – από τη Μαργιόρα Κρασάκη ως τη Σκεύω Καλοκαιρινού, την Ανέζα Παπαουλάκη και τις νεότερες – είναι, μάλλον, γένους θηλυκού: οι γυναίκες-σύζυγοι, -αδελφές και, προπαντός, γυναίκες-μητέρες της Μεσογείου· μητέρες που γεννούν και ανατρέφουν τους γιους όσο και τους ίδιους τους άντρες τους. Ανακαλώντας μύθους αρχέγονους για προϊστορικές πότνιες θεές, για Μεγάλες Μητέρες της Γης – του φυσικού και του ανθρωπογενούς σύμπαντος. Από εκείνες, κυρίως, φιλτράρονται και μεταδίδονται νοοτροπίες και συμπεριφορές που στηρίζονται σε άγραφους, εθιμικούς κώδικες – ως τη φοβερή αντεκδίκηση, τη βεντέτα· και σε συνεχή, μυστικά καθεστώτα ενοχοποίησης και αθώωσης. «Διδάσκεται», έτσι, μια γνώση που κυκλοφορεί μέσα από ανθεκτικές θαλάσσιες ρότες, πριν φθάσει και απολιθωθεί – με ποικίλες αμφιέσεις – στις πυκνές στρωματογραφίες των αιγαιακών και μεσογειακών πολιτισμών – όσο και στις αντίστοιχες των ανθρώπινων ψυχισμών. Από την κηδεία του κόμητα Οργκάθ στην κηδεία του Καζαντζάκη, από τη Σκεύω του Λυσιμάχου ως τη Σκεύω του Σήφη, έχει κανείς την αίσθηση ότι οι μανδύες, τα ενδύματα είναι μόνο που αλλάζουν. Και όλα εξακολουθούν να «ζουν», όπως η Σκεύω Καλοκαιρινού. Σε ένα τοπίο αμπελώνων, τρυγητών και κόκκινου κρασιού· με μυρωδιές πράσινου σαπουνιού από τα ελαιόδενδρα· με ζωναράτα πιθάρια που διανύουν χιλιετίες, από την Κνωσό ως το Μοναστήρι της Παναγιάς της Πέρδικας στη Βιάννο· με ζωγραφιστά χταπόδια που ζωντανεύουν, ακούν και κρίνουν· με κεντητά χελιδόνια που ελευθερώνονται και πετούν· με καμήλες που έχουν δύστροπο χαρακτήρα· και με πανέμορφα άλογα-τοτέμ...

Εύκολα ξεχνάς, σε παρόμοιες, «ρομαντικές» διαδρομές, ότι ο πόλεμος είναι, κατά κανόνα, «μια δίκαιη στάση» στη Μεσόγειο. Μια αποτρόπαιη αλληλουχία τρομερών συγκρούσεων, σφαγών, συλήσεων, αρπαγών, αιχμαλωσιών, χαμένων πατρίδων – της Σμύρνης... Και ακόμη τρομερότερων εμφύλιων σπαραγμών και εξορίας – στη Γαύδο, στη

Μακρόνησο... Με εφήμερες μόνο λυτρώσεις – έως τον επόμενο πόλεμο. Στο ανθρωπογενές τοπίο της Μεσογείου, λίγοι προειδοποιούν. Λίγοι ξεχνούν και συγχωρούν: ίσως κάποιοι Άγιοι – ακόμη και τις τουρκεμένες γυναίκες, όταν αυτές μετανοήσουν.

Αυτό καταφέρει νομίζω, πάνω απ' όλα, η Ρ. Γαλανάκη. Μέσα από μια δική της «αρχαιολογία της γνώσης», κατορθώνει να μας «εμπλέξει», όλους, σε πολύπτυχους κρητικούς και μεσογειακούς λαβυρίνθους. Ενός αιώνα του οποίου αγνοούμε ουσιαστικά όλοι – και σωστά – την αληθινή διάρκεια. Και στον οποίο «κανείς δεν γνωρίζει», πραγματικά, «την άδηλη αλήθεια κανενός». Καθένας μας όμως αναγνωρίζει, στις στροφές των λαβυρίνθων της, κομμάτια του εσωτερικού του εαυτού. Έστω και αν πρόκειται, μόνο, για μερικές σκηνές από την παλιά ζωή στα σοκάκια του Αγίου Μαθαίου, και για τη διδασκαλία σε μια τάξη του Λυκείου «ο Κοραής»· ή, απλά, για το σημερινό ανάγλυφο της ήπιας κοιλάδας της Κνωσού, και τις χειμωνιάτικες μυρωδιές της βροχής και του χώματος στην Κεφάλα με τα ερείπια του «ανακτόρου του Μίνωα». Εκεί όπου, ίσως, «ζουν» – ποιος να ξέρει; – ο Μίνωας Καλοκαιρινός και ο Arthur Evans.

Ηράκλειο, 7-1-2003

ΣΗΜΕΙΩΣΗΣ

1. Η παρουσίαση έγινε στην αίθουσα του Επιμελητηρίου Ηρακλείου, στις 3/12/2002. Το παρόν κείμενο πρωτοδημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Μεσόγειος* (20/12/02). Αφιερώνεται στη φιλόλογο κ. Μάρθα Αποσκήτη, επίτιμη διδάκτορα του Παν/μίου Κρήτης, η οποία πρώτη θυμήθηκε και μνημόνευσε το εγχείρημα του Καλοκαιρινού σε ένα σημαντικό της άρθρο στο περιοδικό *Κρητολογία*, το 1978 – εκατό ακριβώς χρόνια μετά την ανασκαφή στην Κνωσό.
2. Στα τέλη της δεκαετίας 1980, η δισεγγονή του Μίνωα Α. Καλοκαιρινού, η μουσικός Μαριέλλη Σφακιανάκη, δώρισε ένα οικογενειακό της κειμήλιο στη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου. Ήταν το χειρόγραφο σχέδιο μιας έκθεσης του προπαππού της για την πρώιμη ανασκαφή του στο ανάκτορο της Κνωσού (1877-78). Το πολύτιμο αυτό χειρόγραφο

μου εμπιστεύθηκε, το 1987, ο Έφορος της Βικελαίας και φίλος Ν. Γιανναδάκης. Αποτέλεσε το έναυσμα μιας έρευνας για τη ζωή και το έργο του Καλοκαιρινού, καθώς και ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος του Παν/μίου Κρήτης για τις απαρχές της κρητικής αρχαιολογικής έρευνας, τον 19ο αιώνα. Την περίοδο, δηλαδή, εκείνη, που οι τοπικές αρχαιότητες αποτέλεσαν βασικό υλικό συγκρότησης συλλογικής συνείδησης των λογίων του νησιού, οι οποίοι, όπως ο Καλοκαιρινός, αναζητήσαν και προέβαλαν στο παρελθόν τα τεκμήρια της εθνικής τους ταυτότητας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ένας συλλογικός τόμος που αναδεικνύει τη μοναδική προσωπικότητα του Αλέξανδρου Παπαναστασίου. Ο πολιτικός που σφράγισε με την προοδευτική παρουσία και δράση του την εποχή της διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους.

Γράφουν: Ν. Αλιβιζάτος, Γ. Αναστασιάδης, Τούλα Αποστολοπούλου, Ευ. Βενιζέλος, Θ. Βερέμης, Θ. Διαμαντόπουλος, Η. Ηλιού, Δ. Κοντόγιωργα, Γ. Κοντογιώργης, Γ. Κουκιάδης, Γ. Μαυρογορδάτος, Δ. Νικόπουλος, Ν. Παντατζόπουλος, Χ. Παπαστάθης, Π. Πετρίδης, Αλ. Ρήγος, Χρ. Ροζάκης, Κ. Σβολόπουλος, Αλ. Σβώλος, Αν. Τάχος.

Κεντρική διάθεση, τηλ.: 210-72.32.819

Ενώ οι γιορτές μάς αποχαιρέτισαν, τα άφθονα κινηματογραφικά δώρα που μας έφεραν όχι μόνο παραμένουν στις «σκοτεινές» αίθουσες αλλά σ' αυτά προστίθενται και καινούργια. «Χαράς ευαγγέλια» για τους φανατικούς της 7ης τέχνης. Η επιλογή φυσικό είναι να γεννάει διλήμματα.

Γιορτινά δώρα

Γιώργος Καραγιάννης,
πρώτο βραβείο ανδρικού
ρόλου στο διεθνές φεστιβάλ
του Λοκάρνο, για την ταινία
της Πέννυς
Παναγιωτοπούλου
*Δύσκολοι αποχαιρετισμοί: ο
μπαμπάς μου.*

Κατά κανόνα αυτό που ο θεατής μιας ταινίας εισπράττει είναι μια αίσθηση, συχνά συγκεχυμένη, αποδοχής ή απαρésκειας που τον οδηγεί και στην τελική του απόφαση. Αν δε δεν έχει συμβεί να τον κατακτήσει η ταινία, έτσι εξ υπαρχής, με την υψηλή θερμοκρασία του συγκινησιακού ενθουσιασμού, τότε η απόφαση απορρέει από εγκεφαλικές επεξεργασίες, συγκρίσεις και ισοζύγια των υπέρ και των κατά. Πρόκειται για έναν εκτιμητικό τρόπο διόλου απαξιωτικό για ένα έργο τέχνης. Η ταινία της Πέννυς Παναγιωτοπούλου *Δύσκολοι αποχαιρετισμοί: ο μπαμπάς μου* έχουμε τη γνώμη ότι προσεγγίζεται μέσα απ' αυτή, την κατά κανόνα διαδικασία.

Ο ανήλικος γιος χάνει τον πατέρα του σε τροχαίο ατύχημα αλλά αρνείται πεισματικά να δεχτεί το τετελεσμένο. Με μόνη αυτή τη φράση έχει κανείς αφηγηθεί τον κορμό του στόρου της ταινίας. Υποστηρικτικοί άξονες είναι οι κουρασμένες και αδιέξοδες σχέσεις των δύο συζύγων αλλά και το χιαστί σχήμα με το οποίο λειτουργεί η οικογένεια: ο μεγαλύτερος, εικοσάχρονος, γιος έχει φανερή αδυναμία στη μητέρα του ενώ ο μικρός, ο δεκάχρονος Ηλίας, στον πατέρα του. Το σεναριακό σκηνικό το συμπληρώνουν ο μεγαλύτερος, ανύπαντρος, αδελφός του νεκρού και η μητέρα τους με σημάδια γεροντικής άνοιας. Αλλεπάλληλα συμβαίνοντα του καθημερινού βίου μετατρέπονται σε συ-

γκρουσιακές αφορμές που δείχνουν την άρνηση του παιδιού να συμβιβαστεί με την απροσδόκητη αλλά και μέχρι τότε άγνωστη γι' αυτόν έννοια του θανάτου.

Κάποιοι αναζητήσαμε θεματικούς «προγόνους» της ταινίας της Παναγιωτοπούλου, είτε στην *Πίσω πόρτα* του Γιώργου Τσεμπερόπουλου, είτε στην *Πονέτ* του Ζακ Ντοναγνόν. Υπερβολή. Δεν θα μιλούσαμε για «κουρασμένο» θέμα. Ο θάνατος, παρά τη μονολιθική του διάσταση, διαθέτει άπειρους δρόμους για να τον προσεγγίσουν δραματουργικά. Έναν από αυτούς –και μάλιστα αρκετά αβανταδόρικο– διάλεξε και η Παναγιωτοπούλου. Τον «φόρτωσε» έξυπνα ολόκληρο στις εκπληκτικές πλάτες του μικρού Γιώργου Καραγιάννη και ο ολοφάνερος κόπος της δικαιώθηκε. Γιατί η αξία της ταινίας της βρίσκεται στον εμπνευσμένο επαγγελματισμό που έδειξε στη διαχείριση του σεναρίου που η ίδια υπέγραψε. Μια συμβατική, ευθύγραμμη αφήγηση, που απέφυγε όποια μελό κορύφωση, αναδείχτηκε από τη φροντίδα (συχνά ευρηματική) της λεπτομέρειας, στην ποιότητα των διαλόγων, στη συνοχή του αφηγηματικού ρυθμού, στην ερμηνευτική συνέπεια που εκτός από τον μικρό Καραγιάννη υπηρέτησαν σωστά οι Χρήστος Στέργιουγλου (θείος), Στέλιος Μάινας (πατέρας), Χρήστος Μπουγιώτας (μεγάλος γιος), Ιωάννα Τσιριγκούλη (μητέρα) και Δέσπω Διαμαντίδου (γιαγιά). Ακόμα μια αρετή των *Δύσκο-*

λων αποχαιρετισμών στάθηκαν οι επιλεγμένες περιπτώσεις αποφόρτισης στιγμιότυπων που πήγαιναν να διολισθήσουν στο μελοδραματικό, με γενναίες δόσεις χιούμορ. Άλλωστε όλη η ταινία απεχθανόταν τη σοβαροφάνεια. Βέβαια αυτό είχε το κόστος του, όπως π.χ. το αντισυμβατικό (θα λέγαμε αδιέξοδο) τέλος της ταινίας. Εκεί ο ρεαλισμός κατέθεσε τα όπλα του... Αυτό πάντως δεν μικραίνει τον εντυπωσιακό τρόπο εισόδου της Παναγιωτοπούλου στο στίβο της μεγάλου μήκους ταινίας.

Με τα πρώτα πλάνα του *Παγωμένου δρομέα*, αυτής της πολυδύναμης στην αυθεντικότητά της ταινίας του Ζακάρια Κούνουκ, στη μνήμη μας ο θρυλικός *Νανούκ του Βορρά* (1920) του μεγάλου δημιουργού του ντοκιμαντέρ Ρομπέρτ Φλαέρτυ. Συχνά έκτοτε ο χώρος της Αρκτικής χρησιμοποιήθηκε χάριν σεναριογραφικού εντυπωσιασμού. Οι παγωμένες αχανείς εκτάσεις και οι σκληρές καιρικές συνθήκες μόνο τον κίνδυνο που διατρέχει η ανθρώπινη ζωή εξυπακούουν. Κι όμως, χιλιάδες χρόνια η ανθρώπινη ζωή έχει μόνιμη παρουσία εκεί. Έχει όλα τα γνωρίσματα –καλά και κακά– που αναπτύσσει ένας αυτόχθονας πολιτισμός. Οι μικρές κοινωνίες των Εσκιμώων διαμόρφωσαν και βίωσαν κώδικες λειτουργικούς και εναρμονισμένους με το φυσικό μοντέλο που τους περιέβαλλε. Αποκλειστικά κοινότητες ολιγάριθμες κυνηγών και ψαράδων, σκληραγωγημένων και ανθεκτικών, δημιούργησαν τους συλλογικούς μύθους, τους οικογενειακούς δεσμούς, τους εξορκισμούς των «δαιμόνων» –της ψυχής και της φύσης– με την ίδια λιτότητα και καθαρότητα με την οποία έφτιαξαν και τα λιτά εργαλεία της μακραίωνης επιβίωσής τους.

Το Καναδικό National Film Board και άλλοι εθνολογικοί και πολιτιστικοί οργανισμοί που στους σκοπούς τους ανήκει και η δημιουργική διάσωση της μνήμης (αλλά και της παρουσίας) αρχέγονων ιθαγενών πολιτισμών, όπως π.χ. στην παρούσα περίπτωση των Εσκιμώων της Καναδικής Αρκτικής, δημιούργησαν αυτόν τον εκπληκτικό όσο και απροσδόκητο *Παγωμένο δρομέα*. Έργο εξολοκλήρου των Εσκιμώων Ινσουίτ της πόλης Ινγκλουίτ, με ερασιτέχνες κατά βάση και λίγους επαγγελματίες ηθοποιούς τους οποίους καθο-

Το ερωτικό μήλο της Έριδος για τον κακό Όκι και τον καλό Αταναρζουάτ της ταινίας *Παγωμένος δρομέας*. Μύθοι και ιστορίες των Εσκιμώων της Καναδικής Αρκτικής.

Η Parminder Nagra και ο άγγλος προπονητής της στην ταινία *Κάν'το όπως ο Μπέκαμ*.

δήγησε σκηνοθετικά ο εσκιμώος ντοκιμαντερίστας Κούνουκ, βασισμένος στο πλούσιο και υποδειγματικό σενάριο του επίσης εσκιμώου σεναριογράφου (αλλά και εθνολόγου) Αντζιλίρκ. Υλικό του σεναρίου αποτέλεσε η συλλογή ιστοριών και μύθων από παππούδες και προπαππούδες με τους τρόπους του μεγάλου εθνολόγου Λεβί-Στρως.

Το αποτέλεσμα ήταν το πιο συναρπαστικό δραματοποιημένο ντοκιμαντέρ ή, αν προτιμάτε, η πλέον αυθεντική στην ντοκουμεντασίον της ταινία μυθοπλασίας των τελευταίων δεκαετιών και από τις ελάχιστες της ιστορίας του σινεμά. Αναπαράσταση λοιπόν πιστή της ζωής μιας ολιγάριθμης κοινότητας πριν εκατοντάδες χρόνια, εξολοκλήρου μέσα στον αυθεντικό χώρο της Αρκτικής. Το στόρι της ταινίας, η πλοκή του και η δράση του φέρνουν κάτι από... «γουέστερν» στον Βόρειο Πόλο και από το καθαρήριο μεγαλείο (από τα πάθη) αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Τον μικρό καταυλισμό, που τον ηγεμονεύει ο πατέρας Σουάρι, τον διχάζει το μίσος του γιου Σουάρι, Όκι, για τον Αταναρζουάτ, τον πιο γρήγορο στο τρέξιμο (ικανότητα σημαντική στο κυνήγι), αλλά και ερωτική προτίμηση της όμορφης Πουέτ, παρότι οι πατεράδες τούς την είχαν λογοδόσει στον δύστροπο και ζηλόφθονα Όκι. Ο Αταναρζουάτ παντρεύεται την Πουέτ και αποκτάει παιδί μαζί της, αλλά ο Όκι τον απειλεί μόλις ότι κάποτε θα τον σκοτώσει. Στη διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας του ο Αταναρζουάτ, κάνοντας χρήση εθιμικής δυνατότητας, παίρνει ως δεύτερη γυναίκα του την Πούγια, εξίσου δύστροπου χαρακτήρα αδελφή του Όκι. Η συνέχεια της τριώρης διάρκειας ταινίας και η δράση της είναι κατα-ι-

γιστική, με συνεχείς κορυφώσεις σα-σπένς και μνήσεις σε τρόπους ζωής αναπότρεπτα χαμένους στην ιστορική λήθη. Στο ζενερίκ, που ακολουθεί το τέλος της ταινίας, ο θεατής αφυπνίζεται, σχεδόν σαστισμένος, καθώς συνειδητοποιεί ότι δεν μετείχε παρά σε μιαν εκπληκτική αναπαράσταση ενός απώτατου παρελθόντος. Καλώς ή κακώς, οι σύγχρονοι Εσκιμώοι —όπως και οι σύγχρονοι Ερυθρόδερμοι της Αμερικής— έχουν... «εκπολιτισθεί» και «εκσυγχρονισθεί». Τα πάντα ρει.

* * *

Θριαμβευτική η πρόσφατη παρουσία του σύγχρονου αγγλικού κινηματογράφου. Ύστερα απ' τις ταινίες των Μάικ Λη Όλα ή τίποτα και Κεν Λόουτς *Γλυκά δεκάξι*, εξονυχιστικές αποτυπώσεις δειγμάτων οικογενειακής και της ανάλογης κοινωνικής κάπου ανάμεσα στα αδιευκρίνιστα σύνορα της μικροαστικής γι' αυτό και μίζερης ζωής και του γκριζου περιθωρίου όπου ελοχεύουν οι πειρασμοί της απώλειας, τώρα η ινδή σκηνοθέτις (της λονδρέζικης παροικίας) Γκούριντερ Τσάντα μας εισάγει στο εσωτερικό μιας εύπορης, αστικοποιημένης ινδικής οικογένειας (ο πατέρας είναι κυβερνήτης αεροπλάνου) και στην προσπάθειά της να διατηρήσει τον μακραίωνα εθιμικό τρόπο ζωής, ο οποίος παρά τούτα έχει σε σοβαρό ποσοστό αλλοιωθεί από τις δυτικές καταναλωτικές προκλήσεις. Στην ταινία *Κάν'το όπως ο Μπέκαμ* το «δόγμα» λέει ότι η ινδή κόρη επιβάλλεται να παντρευτεί Ινδό. Αβίαστα το θέμα της ταινίας αλλά και σημαντικό μέρος του σεναρίου της θυμίζει την άλλη φετινή ταινία-φαινόμενο της Ελληνοαμερικάνας Νίας Βαρντάλος *Γάμος αλά ελληνικά*.

Η νεαρή Ινδή, κόρη της εύπορης αλλά

άκρως συντηρητικής οικογένειας, λατρεύει το ποδόσφαιρο και τον Μπέκαμ και ονειρεύεται —ούσα ταλαντούχος— να επιδοθεί και να διακριθεί επαγγελματικά σ' αυτό. Φίλη της Αγγλίδας, που την ανακάλυψε και την προωθεί, ανήκει σε μεσοαστική οικογένεια η οποία αποδέχεται τον όμοιο με της Ινδής επαγγελματικό προσανατολισμό. Οι «εσωτερικές» λειτουργίες των δύο οικογενειών και οι διαμετρικά αντίθετοι εθιμικοί και κοινωνικοί τους κώδικες αποκαλύπτουν ολοζώντανες και ενδιαφέρουσες συγκρούσεις. Η δυναμική της ζωής βέβαια συμβιβάζει ή και ξεπερνάει τις ακραίες θέσεις. Κωμική ηθογραφία, δοσμένη με φρεσκάδα, ανοιχτό βλέμμα, αντιδιδασκτισμό και ικανοποιητική κινηματογραφική επάρκεια. Στα χέρια π.χ. της αμερικανικής βιομηχανίας η ταινία αυτή δεν θα είχε ταυτότητα, δεν θα είχε το χάρισμα της απόδοσης της λεπτομέρειας των μικροπραγμάτων του καθημερινού βίου, τρόπος άλλωστε υπεροχής του αγγλικού κινηματογράφου.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Διόρθωση

Το πλήθος των «δαιμόνων» που καιροφυλακτούν τη διαδικασία από το χειρόγραφο μέχρι το αποτέλεσμα του τυπογραφείου έκανε το θαύμα του. Στο τχ. 778 του *Αντί* (27/12/02) στην παρουσίαση του 5ου Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους που έκανε ο συνεργάτης μας Δ. Χαρίτος, το όνομα του μέλους της Οργανωτικής Γραμματείας της Διοργάνωσης, σκηνοθέτη και συγγραφέα Νίκου Θεοδοσίου μετατράπηκε σε... Αθανασίου. Ζητάμε τη συγγνώμη και την κατανόησή του.

Τα Λουλούδια στην κυρία του Άκη Δήμου έρχονται στην Αθήνα τρία χρόνια μετά την πρώτη τους παρουσίαση από την ομάδα της Θεσσαλονίκης «Νέες Μορφές Τέχνης» (σκην. Γιάννη Παρασκευόπουλου). Τα τρία αγόρια διεκδικούν εκ νέου το δικαίωμα να υπερασπίζονται την επιθυμία τους να κρατηθούν από την καρδιά τους, όπως δηλώνει ο συγγραφέας. Μια νέα γραφή, μια νέα κατάθεση, μια νέα παράσταση, αυτή τη φορά με τη ματιά του σκηνοθέτη Σέργιου Γκάκα.

Ανθολογώντας κείμενα

Τρεις νεαροί άντρες οικειοθελώς φυλακισμένοι στην καθημερινότητα που οι ίδιοι δημιούργησαν για τον εαυτό τους αρνούνται να έρθουν αντιμέτωποι με την πραγματική ζωή. Προτιμούν να κρυφτούν πίσω από τη φαινομενική ασφάλεια που τους παρέχει το σπίτι τους και η καθυστέρηση, η ματαιώση της κατά πρόσωπο αναμέτρησης με τον εαυτό τους καταρχάς και με τους άλλους στη συνέχεια. Σχεδόν κρύβονται μέσα στα κλουβιά που κατασκευάζει ο εις εκ των τριών, ο Γρηγόρης. Κλουβιά που δεν δημιουργούνται για να φιλοξενήσουν πουλιά αλλά για να φιλοξενήσουν τις τύψεις, τις επιθυμίες και τα όνειρα του κατασκευαστή τους.

Ο Γρηγόρης, ο Νικήτας, ο Ανέστης. Τρεις άντρες που αντί να ζουν, αναλώνουν όλη τους την ενεργητικότητα στην παρακολούθηση της όμορφης, μυστηριώδους νεαρής γυναίκας που μένει στο απέναντι διαμέρισμα. Παρακολουθούν την κάθε της κίνηση, ξαγρυπνούν για να

την δουν να επιστρέφει, να πίνει τον καφέ της, να ντύνεται. Ζούνε τον πόνο και τη χαρά της, δίνουν τις δικές τους ερμηνείες στη ζωή και τις αντιδράσεις της. Στην πραγματικότητα προβάλλουν πάνω της ο καθένας τη δική του φαντασίωση, ο καθένας την φαντάζεται ως την ιδανική για τον εαυτό του γυναίκα, πλάθουν όνειρα για τη γνωριμία και τη σχέση τους μαζί της. Κι όμως η γυναίκα αυτή σ' όλη τη διάρκεια του έργου παραμένει μια άγνωστη. Ο θεατής δεν πληροφορείται ούτε καν το όνομά της. Η γυναίκα που τόσο επηρεάζει τις ζωές και τα όνειρα των τριών αντρών δεν θα βγει ποτέ στη σκηνή. Δεν θα πάρει ποτέ σάρκα και οστά. Θα παραμείνει η μυστηριώδης δύναμη. Απούσα αλλά καθοριστικά παρούσα.

Το θέατρο του Άκη Δήμου κινείται πάντοτε μεταξύ ονείρου και πραγματικότητας. Είναι ένα θέατρο που πηγάζει από την ποίηση, χωρίς να χάνει τη σημασία και τη δύναμη της πραγματικότητας. Το όνειρο μπλέκεται με την αλήθεια, δη-

μιουργεί ένα δίκτυο από το οποίο είναι δύσκολο να ξεφύγει κανείς. Οι ήρωές του κινούνται κάτω απ' την επικρεμάμενη αυτή απειλή χωρίς να ξέρουν πότε το δίκτυο θα πέσει και θα τους εγκλωβίσει. Ο Γρηγόρης, ο Νικήτας, ο Ανέστης περιμένουν την άγνωστη κοπέλα να την γνωρίσουν από κοντά. Ο καθένας τους έχει ονειρευτεί αυτή τη στιγμή και την έχει ορίσει αφετηρία μιας άλλης, νέας ζωής. Η συνάντηση δεν θα πραγματοποιηθεί ποτέ. Ο Ανέστης, πάντα από μακριά, θα γίνει ο μάρτυρας της αυτοκτονίας της.

Ο σκηνοθέτης Σέργιος Γκάκας κατέφυγε στο συγκεκριμένο έργο για να ανακτήσει τη νεότητά του. Το βρήκε όπως τη γνωστή, δοκιμασμένη μέθοδο για να μην χάνεις τη ζωτικότητα σου. Η συνταγή λειτούργησε, το εγχείρημα πέτυχε. Το κείμενο του Άκη Δήμου έτσι κι αλλιώς είναι πολύ σύγχρονο, έτσι κι αλλιώς μιλάει τη γλώσσα του σήμερα. Είναι μια τεταμένη χορδή που, αν την αφήσεις, πάλλεται μέχρι να βρει το στόχο της. Βρέθηκε σ' ένα περιβάλλον με καλές συνθήκες, έτσι ώστε να μπορέσει να ευδοκιμήσει. Και παρά τις επιμέρους παρατηρήσεις, στήθηκε μια παράσταση ζωντανή, με παλμό και δύναμη.

Οι τρεις νεαροί ηθοποιοί πλησίασαν τους ήρωες του Δήμου, τους κατανόησαν, τους αγάπησαν. Ο Δημήτρης Ζωγραφάκης, Γρηγόρης, δημιούργησε το νεαρό άντρα που μετά από μια σειρά λαθών στην προσωπική του ζωή καταφεύγει σε μια συμβολική καλλιτεχνική δημιουργία: την κατασκευή κλουβιών. Ήρεμος, συζητήσιμος, ευαίσθητος κινείται ανάμεσα στον έκρυθμο, νευρωτικό Νικήτα, τον άνθρωπο της νύχτας και της εφήμερης περιπέτειας, που ερμήνευσε εξαιρετικά ο Νίκος Καρίμαλης και στον ευαίσθητο, τον παιδικό, τον αφελή σχεδόν Ανέστη του Ζήση Ρούμπου που αρκείται στο να πλάθει όνειρα χωρίς το θάρρος της πραγματοποίησής τους.

Η Έλενα Χριστούλη εκμεταλλεύτηκε σκηνικά το χώρο, δημιουργώντας ένα σπίτι-καταφύγιο νεαρών ψυχών και η Μαρία Κοντοδήμα έντυσε με ευκολία τους ήρωες. Εξαιρετική ήταν η μουσική επιμέλεια του Γρηγόρη Ψαριανού που έπιασε τον παλμό του λόγου και τον έντυσε την κατάλληλη στιγμή χωρίς υπερβολές.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η σύντομη επίσκεψή μου στη Θεσσαλονίκη, στις γιορτές, δεν θα μπορούσε να μη συνοδευτεί από μια βιαστική περιδιάβαση στις θεατρικές σκηνές της πόλης. Ανάμεσα σ' αυτές το μικρό αλλά ευδιάθετο θεατράκι στον Άγιο Δημήτριο, όπου ο διάσος «Νέες Μορφές» παρουσιάζει το νέο έργο του Άκη Δήμου *Μου θυμίζεις φιλιά*.

Με φιλιά από τη Θεσσαλονίκη

Αυξημένος ο βαθμός προσδοκίας. Ο ταλαντούχος συγγραφέας εισέρχεται πλέον πλησίον στο στάδιο της παραγωγικής ωριμότητάς του και έχει και στο παρελθόν επιτυχώς συνεργαστεί με τις «Νέες Μορφές». Στο *Μου θυμίζεις φιλιά* δύο άντρες συμπληρωματικοί ως ερωτικές διεκδικήσεις, σώμα-πνεύμα, παρόν-παρελθόν, ωμός και λυρικός ερωτισμός, διεκδικούνται από και διεκδικούν την ίδια γυναίκα που δηλητηριάζει και αυτό-δηλητηριάζεται από τον ερωτισμό της. Οι σχέσεις των ρόλων κλειστές και κυκλικές, με το γνωστό στον Δήμου μοτίβο της γυναίκας που δρα καταλυτικά στις παγιωμένες, αλλά καθόλου ευσταθείς σχέσεις των ανδρών. Ο Δήμου καταφέρνει εδώ μέσα σε εξαιρετικά στενό πλαίσιο ανάπτυξης των προσώπων και χωρίς τη συνδρομή εξωτερικής πλοκής για την εξέλιξη (πράγμα αρκετά δύσκολο) να φτάσει κοντά σε πολύ σοβαρά πράγματα. Σκοπός του ν' ανοίξει ένα μικρό λάκκο για να σκάψει βαθιά.

Δυστυχώς όμως ο ίδιος δείχνει στο τέλος ικανοποιημένος μόνο με την περιπλάνησή του στα λαγούμια και με την αίσθηση ότι πλησίασε το ακριβό μέταλλο. Ο θεατής φεύγει από το θέατρο με αυτή την ίδια αίσθηση της επαφής με το πολύτιμο υλικό, αλλά με άδεια χέρια. Το *Μου θυμίζεις φιλιά* μοιάζει λιγότερο με ολοκληρωμένο έργο (καμιά σχέση με το περσινό *Δάκρυ των χεριών*) και περισσότερο με σχεδιάσμα πλήρες υποσχέσεων.

Το σοβαρό πρόβλημα ωστόσο βρίσκεται αλλού. Η ελλιπής ανάπτυξη του έργου αναπληρώνεται άστοχα με ένα υπερδιογκωμένο «ύφος». Αν και το πλαίσιο των έργων του Δήμου είναι

σχεδόν πάντα αυτό της ηθογραφίας, τον ίδιο κάθε άλλο παρά ενδιαφέρει από μόνη της η καταγραφή της γλωσσικής πραγματικότητας. Στόχος του είναι να φέρει στην επιφάνεια ένα ποιητικό αντι-νατουραλιστικό λόγο των προσώπων, ικανό να αναπαραστήσει τα μυστικά και τα ψέματά τους, την ίδια στιγμή που αναπαράγει την προσωπική τους αλήθεια.

Πολύ ωραία όλα αυτά όταν λειτουργούν μέσα σ' ένα καθορισμένο πλαίσιο υπόθεσης. Όταν το πλαίσιο απουσιάζει ή είναι αδύναμο, τα πρόσωπα του Δήμου καλούνται να σηκώσουν περισσότερο «ύφος» απ' ό,τι αντέχει το θέατρο, περισσότερο λυρισμό απ' ό,τι αντέχει η καλόγουστη θεατρική ποίηση. Κάπου εδώ βρίσκεται το λάθος. Ο Δήμου μπορεί και θέλει να φτάσει ψηλά. Όταν ενστικτωδώς συνειδητοποιεί ότι το ίδιο το θέμα του αδυνατεί να τον οδηγήσει στην κορυφή, αγωνίζεται να το ψηλώσει μ' ένα βαρυφορτωμένο ποιητικό λόγο, που γίνεται ενοχλητικά σχηματικός και επιτηδευμένος, κάποιες φορές ακόμα και κωμικός.

Ο Άκης Δήμου ανήκει σ' εκείνους που πρέπει να φοβούνται πριν απ' όλα τον εαυτό τους, όταν επιτηδεύεται τις όχι και λίγες αρετές του. Το θέατρό του είναι άξιο κάθε επαίνου όταν κοιτά προς τη σκηνή, χωρίς να αλληθωρίζει την ίδια στιγμή ναρκισσιστικά προς τον καθρέφτη.

Αν και η σκηνοθέτις Μαγδαληνή Μπεκρή δείχνει να έπεσε στη σκηνοθεσία του έργου αλαλάζοντας (γιατί άραγε μια «ιστορία χαμηλών τόνων και αποχρώσεων», όπως η ίδια παραδέχεται στο σημειώμά της, πρέπει ν' ανεβεί με εξπρεσιονιστικές φιγούρες και κινήσεις, που ούτως ή άλλως μετά το μέ-

σον της παράστασης λησμονούνται;), οπωσδήποτε θα πρέπει να της πισωθεί, σ' αυτή και στη Σοφία Παπαδοπούλου, η εξαιρετική σκηνική άποψη της παράστασης (μια σκηνή πασαρέλα, που θεατρικά λειτουργεί θαυμάσια), η διάθεσή της να διδάξει στους ηθοποιούς μια μη-νατουραλιστική απόδοση των ρόλων (σωστή από μόνη της, η πραγμάτωση είναι άλλο θέμα), καθώς και η ευφυΐα της στο να κατανοήσει τους υπόγειους χρόνους του έργου.

Όπως και να 'χει, σε τέτοιου είδους παρουσιάσεις είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τι ποσοστό ευθύνης βαρύνει τους ίδιους τους ηθοποιούς. Ήταν έκδηλη η αγωνία τους καθώς ακροβατούσαν ανάμεσα στην ποίηση και στο ρεαλισμό, παίζοντας κάποιες φορές, είναι αλήθεια, περισσότερο το «περιβάλλον» από το ρόλο τους. Κι όμως, το τελικό αποτέλεσμα δεν ήταν διόλου αρνητικό. Υπάρχει σ' αυτά τα τρία παιδιά –Δημήτρης Κοντός, Μαρία Κοσκινά, Μιχάλης Σιώνας– μια εσωτερική πίστη σε ό,τι κάνουν, μια ειλικρίνεια στις προθέσεις τους, και, εν τέλει, μια χαρά για την παρουσία τους στη σκηνή, που σε πείθει να επικεντρωθείς στα ούτως ή άλλως διόλου ευκαταφρόνητα θετικά τους σημεία.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Από τα μελωδικά ακούσματα της μητρικής κρητικής γλώσσας στη μετάφραση της ελληνικής και παγκόσμιας ποίησης

της Άνθης Καρρά

ΑΛΧΗΜΕΙΑ

Σαν έρχονται η μια πλάι στην άλλη οι λέξεις
απογυμνώνονται από το νόημά τους
και σαν βροχής σταγόνες
κατρακυλούν ευθύς
στη χλόη την καψαλισμένη της σιωπής,
ή άλλοτε πάλι λάμπουνε
σαν δάκρυ
της νέας σελήνης
που αντανακλά τη χάρη.

Από μακριά,
ακούγονται οι αιμόφυρτες κραυγές
απ' τους γιγάντιους όλο πάθος νάνους
που έρχονται πλάι-πλάι
ανάμεσα απ' τις λέξεις.

Οταν μιλώντας, κάπου στα τέλη της δεκαετίας του '70, με την πιο παλιά και πιο αγαπημένη μου φίλη απ' την Τουρκία, τη Νακιγιέ, της απήγγειλα κάποιο στίχο του Σεφέρη, προσπαθώντας αδέξια να της τον μεταφράσω στα γαλλικά, θυμάμαι το πρόσωπό της να φωτίζεται και να μου λέει: «Το έχει μεταφράσει στα τούρκικα ο Τζεβάτ Τσαπάν!». Έτσι πρωτάκουσα το όνομά του. Η εμπειρία αυτή ανανεώθηκε πάρα πολλές φορές κατά τη διάρκεια των ταξιδιών μου στην Τουρκία τα επόμενα χρόνια. Το 1987 κάποια άλλη αγαπημένη φίλη μου έκανε δώρο τη συλλογή των ποιημάτων του Σεφέρη που μετέφρασε ο Τζεβάτ Τσαπάν με τίτλο «Τρία κόκκινα περιστέρια». Μόλις άρχιζα να διαβάζω τότε λογοτεχνικά κείμενα, και παρότι είχα ήδη αγοράσει μια-δυο ποιητικές συλλογές, δεν ένιωθα ακόμα έτοιμη να αφεθώ στα νερά τους. Τα ποιήματα όμως του Σεφέρη τα ήξερα, γι' αυτό και σκέφθηκα πως ίσως ήταν μια καλή αρχή.

Παρ' όλο που δεν ήμουνα ακόμα σε θέση να εκτιμήσω την αξία της μετάφρασης, θυμάμαι ακόμα τη συγκίνηση που με κυρίευσε όταν από τους πρώτους κióλας στίχους αναγνώρισα τη λιτή μελωδία του σεφερικού λόγου. Έτσι συνέβη με μένα το εξής παράδοξο: η πρώτη μου επαφή με τον τουρκικό έμμετρο λόγο έγινε μέσω μιας μετάφρασης του Τζεβάτ Τσαπάν. Όταν πολύ αργότερα τις ξαναδιάβασα, έχοντας ήδη αρκετά εξοικειωθεί με τη σύγχρονη τουρκική ποίηση κι έχοντας επιχειρήσει κι εγώ το αντίστροφο εγχείρημα, τη μετάφραση δηλαδή ποίησης από τα τουρκικά στα ελληνικά, κατάλαβα πως δεν ήταν καθόλου τυχαία αυτή η συγκίνηση.

«Η διαφορά της ποίησης από κάθε άλλη μορφή τέχνης είναι ότι έχει μια αξία για τους ανθρώπους που μιλούν τη γλώσσα του ποιητή, που δεν την έχει για τους ανθρώπους μιας άλλης γλώσσας. Η ποίηση είναι η πιο εθνική τέχνη, η πιο επαρχιακή», μας λέει ο Νάσος Βαγενάς.¹ Βαθύς γνώστης της γλώσσας του

και των κόσμων που αυτή περικλείει ο Τζεβάτ Τσαπάν, κατάφερε χάρη στη διαισθητική του ανάγνωση και τη βαθιά κατανόηση των σεφερικών ποιημάτων να τα αποδώσει με λέξεις που η ευρεία ταύτιση των σημασιολογικών πεδίων αλλά και των ευρύτερων πολιτιστικών τους αναφορών με των αντίστοιχων ελληνικών υποβάλλουν σταθερά στον τούρκο αναγνώστη τη μικρασιατική ταυτότητα του έλληνα ποιητή καθιστώντας τον απρόσμενα οικείο στ' αυτιά του. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Τζεβάτ Τσαπάν σε μια του συνέντευξη,² μόλις δημοσίευσε στο *Yeni Dergi*—ένα λογοτεχνικό περιοδικό— τη μετάφραση ενός αποσπάσματος από το «Μυθιστόρημα» του Σεφέρη, του ζήτησε αμέσως ο μεγάλος τούρκος ποιητής Melih Cevdet Anday να μεταφράσει και το υπόλοιπο. Κι ήταν αμέσως τόσο έντονο το ενδιαφέρον που δημιουργήθηκε, που τα ποιήματα του Σεφέρη διαβάζονταν τη δεκαετία του '70 υψηλόφωνα σε φιλικές ποιητικές βραδιές στις οποίες συμμετείχαν

σημαντικότερα ονόματα της τουρκικής ποίησης όπως, μεταξύ άλλων, ο Sabahattin Eyuboğlu, ο Can Yücel και ο Melih Cevdet Anday.

Όταν δε χάρη στις δικές του μεταφράσεις η ποίηση του Καβάφη, του Σεφέρη, του Ελύτη και του Ρίτσου έγινε ευρύτερα γνωστή και το παράδειγμά του άρχισαν να ακολουθούν αρκετοί νεότεροι μιμητές, κάθε νέα μετάφραση είχε και έχει ν' αναμετρηθεί με τις δικές του. Ελάχιστες από αυτές αντέχουν, κατά γενική ομολογία, στη σύγκριση.

Κι αυτό γιατί δεν είναι ένας τυχαίος μεταφραστής ο Τζεβάτ Τσαπάν. Πρόκειται για μια σπάνια περίπτωση πνευματικού ανθρώπου, που αντίστοιχό του ομολογώ πως δυσκολεύομαι να βρω στα σύγχρονα ελληνικά γράμματα, καθώς, αν και ταλαντούχος ποιητής ο ίδιος, έχει κυριολεκτικά αφιερώσει τη ζωή του στη μετάφραση της ποίησης. Ίσως όμως τίποτα τελικά να μην είναι τυχαίο. Γιατί η ζωή από την αρχή στάθηκε απρόσμενα γενναιοδωρή σε ποίηση για τον Τζεβάτ.

Ο Τζεβάτ Τσαπάν γεννήθηκε το 1933 σε μια μικρή κωμόπολη κοντά στην Κωνσταντινούπολη, στη Γκεμπζέ ως... μουσαφίρης, όπως με πολύ χιούμορ λέει ο ίδιος, αφού η μητέρα του βρισκόταν εκεί, από τη γειτονική Darica (την Αρετσού των Ρωμιών) όπου διέμεναν, για να επισκεφθεί κάποιους οικογενειακούς φίλους!

Πρώτο και μοναδικό παιδί ενός ζευγαριού με μεγάλη διαφορά ηλικίας (τριάντα χρόνια χωρίζουν τον κοσμογυρισμένο πατέρα του από την Κρητικοπούλα μητέρα του), θα περάσει τα παιδικά του χρόνια ακούγοντας από τον πατέρα του ιστορίες που αν δεν τον έκαναν ποιητή θα τον έκαναν σίγουρα τυχοδιώκτη. Γιατί ο πατέρας του είχε ζήσει έως τότε μια ζωή που δεν είχε τίποτα το κοινό με τις ζωές των ανθρώπων που έβλεπε γύρω του. Αγράμματο χωριατόπαιδο από το Ερζιντζάν, είχε εγκαταλείψει, συνεπαρμένος από το όνειρο της Αμερικής που οδηγούσε στα τέλη του 19ου αιώνα κοπάδια-κοπάδια τους Ρωμιούς και τους Αρμένιους της Ανατολής στη νέα ήπειρο, τη νεαρή γυναίκα με την οποία τον είχαν παντρεύσει ενάντια στη θέλησή του οι γονείς του, και ίσως κάποια κόρη, για να βρε-

θεί μετά από πολλές περιπέτειες στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί με καράβι στον Πειραιά, και στη συνέχεια στην Τρίπολη της Λιβύης κι έπειτα σε μια φυλακή στο γαλλικό τότε Αλγέρι, απ' όπου κατάφερε να διαφύγει στη Μασσαλία και να μαρκάρει από εκεί σ' ένα καράβι που αντί για την Αμερική θα τον πάει στην.... Ολλανδική Γουϊνέα (Σουρινάμ)! Πάντα πιστός στο όνειρό του, θα μαρκάρει για το Σαντιάγο της Χιλής, για να καταλήξει μετά από απίστευτες περιπέτειες διασχίζοντας όλη τη Νότια Αμερική.... στην Αβάνα της Κούβας! Εκεί πέρασε πάνω από δεκαπέντε χρόνια της ζωής του. Έμαθε τη γλώσσα, δούλεψε, έκανε χρήματα, έζησε, ταξίδεψε, γλέντησε. Κι όταν, ώριμος άντρας πια, η ελπιδοφόρα είδηση μιας νέας Τουρκίας, απαλλαγμένης από το συντηρητικό οθωμανικό της παρελθόν, αναζωπύρωσε μέσα του τη νοσταλγία και αποφάσισε να γυρίσει στον τόπο του, ολοκλήρωσε με το ταξίδι της επιστροφής τον γύρο του κόσμου, φθάνοντας όμως αυτή τη φορά με υπερωκεάνειο στη Χάβρη, και επισκεπτόμενος το Παρίσι και τη Βενετία, προτού φθάσει, με χαρτιά που κατάφερε να του προμηθεύσει ο αδελφός του, μέσω Σόφιας στην Κωνσταντινούπολη! Από εκεί θα εγκατασταθεί στην εγκαταλελειμμένη από τους Ρωμιούς κατοίκους της παραθαλάσσια Αρετσού, που με το νέο της όνομα Darica είχε πρόσφατα υποδεχτεί τα καράβια με τους ανταλλάξιμους μουσουλμάνους Κρητικούς. Η παλιά του οικογένεια δεν υπάρχει πια, η ζωή του μπορεί να ξαναρχίσει για τρίτη φορά απ' την αρχή.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ

Ήταν ένας άντρας που αγαπούσε τα νησιά

Τα νησιά όσο και τις γυναίκες.

Ένας άντρας από κάποιο ορεινό χωριό

Ένας χωριάτης, στις αυτοκρατορίας την πρωτεύουσα

Ένας δραπετής, στις φυλακές στ' Αλγέρι

Ένας ταξιδιώτης, από τη Μασσαλία

Επί βασιλείας Αβδουλχαμίτ του Β'

Σηκώθηκε και πήγε στη Χαβάνα ο πατέρας μου.

Πώς να μην ερωτευθεί η όμορφη νεαρή κόρη του Χανιώτη Κρητικού καφετζή τον ώριμο γοητευτικό νοικάρη του πατέρα της, που μιλά άπταιστα ισπανικά και γαλλικά, της παίζει δίσκους στο γραμμόφωνο και χορεύει μαζί της περιπαθή αργεντίνικα ταγκό, της διηγείται ιστορίες από μια ζωή πολύ μακριά από τη μίζερη πραγματικότητα στην οποία η προσφυγιά βύθισε την οκταμελή οικογένεια (4 ανύπαντρες κόρες και 3 γιοί) του χηρεμένου ήδη από την Κρήτη καφετζή πατέρα της; Μοναδικός καρπός αυτού του έρωτα είναι ο Τζεβάτ.

Αν οι ιστορίες του πατέρα του τον μεταφέρουν σε χώρες μακρινές κι ονειρεμένες, η κρητική προφορά και τα σπασμένα τουρκικά της μάνας του, οι θείες και οι θείοι του που όλο νοσταλγία συνεχίζουν στην Αρετσού τις συνήθειες της χανιώτικης ζωής τους, σταθερά του υποβάλλουν ένα άλλο ταξίδι, αυτή τη φορά μέσα στο χρόνο και την ιστορία του τόπου του.

ΕΝΑΣ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Πριν γκρεμιστεί το ξύλινο εκείνο

Στην παραλία σπίτι

Στην πέτρινη του αυλή

Κουβάδες κουβάδες τραβούσε το νερό

Και στην ταράτσα το έριχνε ο κουρασμένος γέρος

Πριν να πουλήσει με το κιλό στον παλιατζή

Όσα βιβλία έφερε απ' την Κρήτη

Σε τενεκέδες φύτευε γαρίφαλα,

Το ναργιλέ του καταντικρύς στη θάλασσα ρουφούσε

Κι η θάλασσα με κύματα απαλά

Κουνούσε, αποκοίμιζε το σπίτι.

Τα ορφανά κορίτσια του σπιτιού συλλογίζότανε,

Ποιος ξέρει με ποιον θα παντρευτούνε

Πού θα πάνε.

Κάθε τόσο περνούσε ένα καράβι έφευγε

Από μακριά

Για μακριά.

Σε ηλικία 10 περίπου χρονών η οικογένειά του εγκαθίσταται στην Κωνσταντινούπολη, όπου ο μικρός Τζεβάτ θα μπορέσει να πάει σε καλά σχολεία. Στο εύπορο εξευρωπαϊσμένο Σισλί, όπου είναι το καινούργιο τους σπίτι, η μάνα του θα

βρει πολλές Ρωμίες φιλενάδες να μιλά τη γλώσσα της και ο νεαρός πλέον Τζεβάτ θα μπορέσει να φοιτήσει στη Ροβέρτειο Σχολή. Πολύ καλός μαθητής, αν και λίγο ονειροπόλος, αφού η επαφή του με την ποίηση είχε ήδη από τα χρόνια της εφηβείας του αρχίσει. Τα πρώτα του ποιήματα τα δημοσιεύει το 1952, φοιτητής στη Ροβέρτειο Σχολή, στο πολύ καλό την εποχή εκείνη λογοτεχνικό περιοδικό *Varlık*. Φεύγει για την Αγγλία, όπου σπουδάζει Αγγλική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο του Cambridge. Τα χρόνια εκείνα αρχίζει να δημοσιεύει τις πρώτες του μεταφράσεις αγγλοσαξωνικής αρχικά ποίησης σε σημαντικά λογοτεχνικά περιοδικά της εποχής. Το 1960 αρχίζει να εργάζεται στο Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης, από το 1970 δε ως καθηγητής. Το 1980 έγινε καθηγητής στη σχολή Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Μιμάρ Σινάν όπου έμεινε έως το 1996, χρονιά που έγινε κοσμήτορας του Πανεπιστημίου Yeditepe της Κωνσταντινούπολης.

Πού βρίσκει το χρόνο ο άνθρωπος αυτός, που ο Mehmet Fuat θεωρεί μάλιστα και «λίγο τεμπέλη», όλα αυτά τα χρόνια, όντας παντρεμένος με τρία παιδιά κι όχι ρομαντικός τυχοδιώκτης όπως ο πατέρας του, να διαβάσει ποίηση και να μεταφράζει ασταμάτητα; Γιατί ο Τζεβάτ Τσαπάλ έχει μεταφράσει στα τουρκικά έναν εκπληκτικό αριθμό ποιητών αλλά και συγγραφέων ποιητικής πρόζας, από τους οποίους σας απαριθμώ απλώς ενδεικτικά ορισμένους: Shakespeare, Giuseppe Ungaretti, Eugenio Montale, Salvatore Quasimodo, Aragon, Henri Michaux, Rene Char, Yves Bonnefoy, Marguerite Duras (*Χιροσίμα αγάπη μου*), Gustavo Adolfo Becquer, Frederico Garcia Lorca, Vincente Aleixandre, Rafael Alberti, Cesare Pavese (το ημερολόγιό του) Ossip Mandelstam, Czesław Miłosz, Attila József, William Butler Yeats (*Το ταξίδι στο Βυζάντιο*), Robert Graves, W.H. Auden, Lawrence Durrell, E. Bishop, John Berger, Philip Larkin, Wallace Stevens (USA), T.S. Eliot (*Ερημη Χώρα*) Ezra Pound, Cummings, Cesar Vallejo, Pessoa, Jorge Luis Borges, Octavio Paz και πολλούς άλλους.

Και φυσικά δεν μπορούσε να μείνει ασυγκίνητος από την αρχαία ελληνική,

λατινική αλλά και βυζαντινή γραμματεία: Σαπφώ (στην οποία αφιέρωσε μία ξεχωριστή συλλογή), Αλκαίος, Ανακρέων, Ποσειδίππος, Ασκληπιάδης, Μελέαγρος, Φιλόδημος, Ρουφίνος, Petronius Arbiter, Αντίφιλος (Βυζάντιο), Παύλος (ο Αυλικός), Αγαθίας· αλλά ούτε και από την κινεζική και ιαπωνική ποίηση: Li Po, Tu Fu, Matsuo, Basho, Kobayashi Issa (χάι-κου).

Ο Mehmet Fuat, ένας από τους σημαντικότερους κριτικούς ποίησης στην Τουρκία σήμερα, είτε κάποτε κάτι που χαροποίησε ιδιαίτερα τον Τσεβάτ Τσαπάλ, πως «έχει τη μετάφραση ποίησης για ψωμοτύρι», θέλοντας μ' αυτόν τον τρόπο να τονίσει πόσο απαλλαγμένες είναι οι μεταφράσεις του από κάθε «ίχνος μεταφραστικότητας», όπως θα έλεγε ο Νάσος Βαγενάς, γι' αυτό και μεταδίδουν στον αναγνώστη με απόλυτη φυσικότητα τη συγκίνηση που μεταδίδει το πρωτότυπο ποίημα. Ο ίδιος ωστόσο λέει πως, αν ορισμένες μεταφράσεις τις επιτυγχάνει ως δια μαγείας πολύ εύκολα, άλλες τις δουλεύει χρόνια ολόκληρα, και αναφέρει χαρακτηριστικά σε κάποια συνέντευξη που έδωσε πέρυσι στο περιοδικό *Kitap-lık* τη μετάφραση του ποιήματος του Πεσσόα «Ωδή στη Θάλασσα», που χρειάστηκε σαράντα ολόκληρα χρόνια για να την ολοκληρώσει³. Σαράντα χρόνια που είχε το ποίημα αυτό μαζί του όπου κι αν πήγαινε, που το διάβαζε και το ξαναδιάβαζε αφήνοντάς το να κάνει τη δική του διαδρομή μέσα του, συγκρίνοντας συνεχώς τις μεταφράσεις του ποιήματος αυτού στις διάφορες γνωστές του γλώσσες και περιμένοντας καρτερικά...

Είναι μια στάση ζωής η μετάφραση ποίησης για τον Τζεβάτ Τσαπάλ. Κι ως εμμένουν πολλοί ότι η ποίηση στην ουσία δεν μεταφράζεται. Αυτός γνωρίζει πολύ καλά ότι από τον Όμηρο έως σήμερα η μετάφραση συναγωνίζεται σταθερά τη συγγραφή ποίησης. Και αναφέρει χαρακτηριστικά τον Κάτουλλο, που πήρε ως πρότυπο τη Σαπφώ: «Μια ποιήτρια που γράφει ελληνικά, δημιουργεί έναν ποιητή που γράφει λατινικά. Γιατί ο Κάτουλλος γράφει ποιήματα σαν να μεταφράζει τη Σαπφώ.»⁴

Και ένας στίχος του εμπνευσμένου από την ελληνόφωνη Σαπφώ λατινόφωνου Κάτουλλου εμπνέει με τη σειρά του

τον τουρκόφωνο μεταφραστή της Σαπφούς Τζεβάτ Τσαπάλ:

«Ας πετάξομε στις Μικράς Ασίας τις περίφημες πόλεις»

Μετά από χρόνια γυρνώντας στην πατρίδα

Από μέρη μακρινά

Στη Βερόνα του Κάτουλλου

Πέρασα μια βραδιά.

Τη Νόρμα άκουσα

Μες στο ολόφωτο εκείνο πλήθος στην Αρένα·

Στο σεληνόφωτο

Διέσχισα γέφυρες τοξωτές

Στο όνειρό μου οι πεδιάδες της Φρυγίας
Της Νικομήδειας τα χώματα τα εύφορα.

Το 1985 δημοσιεύει την πρώτη του ποιητική συλλογή *Dön Güvercin dön* (Γύρνα, γύρνα περιστέρι) για την οποία θα τιμηθεί ένα χρόνο αργότερα με το βραβείο ποίησης «Behcet Necatigil». Θα ακολουθήσουν άλλες τρεις: Το 1989 η συλλογή *Doğal Tarih* (Φυσική Ιστορία), το 1994 *Sevda Yaratan* (Δημιουργός αγάπης) και πριν μόλις ένα χρόνο, τον Οκτώβρη του 2001, η συλλογή *Ne güzel yolculuktu aklından cikmaz* (Τι ωραίο ταξίδι που ήταν, δε μου φεύγει απ' το μυαλό).

Στα ποιήματά του η Ιστορία είναι στενά συνδεδεμένη με το μύθο, το παρελθόν με το μέλλον, οι μακρινοί εξωτικοί τόποι των πατρικών διηγήσεων με το οικείο μεσογειακό τοπίο, η εξορία με την επιστροφή. Άλλοτε μας διηγούνται ιστορίες δικές του, προσωπικές, κι άλλοτε συνομιλούν σε ένα συνεχές παιχνίδι συνειρμών με τους αγαπημένους του ποιητές.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΑΓΑΠΗΣ

Στης πόλης τούτης τους δρόμους τριγυρνώντας

Που όλο την ονομασία τους αλλάζουν

Κάποιο παλιό τραγούδι σου φέρουν στο μυαλό καμιά φορά

Ονόματα απίθανα χαραγμένα στο νου
Κωνσταντίν Νικολάγιεβιτς Μπατύσκοβ για παράδειγμα

Του Πούσκιν κάποιος σύγχρονος –

Που έγραψε ελεγείες για τον Τάσσο –

Ναι, το δικό σου Τάσσο,
Που την Ιερά Ιερουσαλήμ απελευθέρω-
σε.

Μετά από μια ηλικία, είναι η ζωή
Μία απέραντη αλυσίδα συνειρμών,
Με άλλες μυρωδιές, μ' άλλες εικόνες
Ορμάει πάνω σου καθώς κομπιάζει η
μνήμη
Και θα ξυπνήσεις ξαφνικά μ' άλλα ονό-
ματα
Από το όνειρο όπου σε μια βουνοπλαγιά
βυθίστηκες.
Σε ποια σουηδική ταινία να 'ταν
Εκείνος ο μικρός μεταλλωρύχος
Που πάσχιζε τ' όνομα του Ωγκύστ Ρε-
νουάρ να συλλαβίσει;

Πόσο συγκεχυμένα και γκριζα είναι όλα
Πέρα απ' της θάλασσας και τ' ουρανού
το γαλανό.
«Της Νύχτας το πένθος» λέει τ' απόβρα-
δο κάποια γυναίκα
Και μες στους δρόμους τούτους που απ'
όλους κάτι μένει
Μαζεύοντας σπασμένα τζάμια της καρ-
διάς τα θραύσματα
Ο μαστροπός της κρυφά φαρμακώνει
μέσα του το κοπρόσκυλο
Κι ίσως μακριά, στην Κρήτη που ονει-
ρεύομαι
Τα πεύκα της που γέρνουνε στη θάλασ-
σα γκρεμίζουνε αστέρια.

Στο τέλος σε σένα βρίσκω, ω ποίηση,
καταφύγιο
Που κάνεις χρήσιμους κι ανέμους και
φουρτούνες
Ωραία ονόματα έδινε όσο ζούσα στα
παιδιά μου:
Νιγκιάρ, Λεϊλά, Αλισάν.

Ο Τζεβάτ Τσαπάν, σε αντίθεση με τον
Αχμέτ Γιορουλμάζ, δεν μιλά τα ελληνι-
κά. Ο πολύγλωσσος κοσμογυρισμένος
πατέρας του δεν αφήνει τη γυναίκα του
να μιλά κρητικά στο παιδί, γιατί βλέπει
πόσο κακά είναι τα τουρκικά των μικρών
Κρητικών, κι αυτός έχει μεγάλα σχέδια
για το γιό του. Έτσι ήταν αναπόφευκτο
να περιορισθούν οι γνώσεις του της κρη-
τικής γλώσσας σε τετριμμένες καθημερι-
νές φράσεις, μεταξύ των οποίων ήταν
αδύνατο να μην περιλαμβάνεται και η
τρυφερή μητρική προτροπή: «Φάε παιδί
μου, φάε»! Η ελληνική ωστόσο γλώσσα,

στην κρητική της μελωδική παραλλαγή,
αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των
γλωσσικών ακουσμάτων της παιδικής
του ηλικίας. Και μπορώ από δική μου
προσωπική εμπειρία να σας διαβεβαιώ-
σω, έχοντας ακούσει να μιλούνται στα
παιδικά μου χρόνια τα τουρκικά στην οι-
κογένεια του πατέρα μου, ότι είναι πε-
ρίεργη η οικειότητα που μπορεί να νιώ-
θει κανείς στην περίπτωση αυτή με μια
γλώσσα που σίγουρα ένωθε, αν δεν κα-
ταλάβαινε κιόλας ως παιδί, αλλά που
στην ουσία αγνοεί ως ενήλικος. Γι' αυτό
και τον πιστεύω ακράδαντα όταν λέει
αναφερόμενος στις μεταφράσεις του ελ-
λήνων ποιητών το εξής: «Αυτό που είναι
σημαντικό είναι ότι μπορώ να ακούσω τη
μελωδία αυτών των ποιημάτων, ξέρω
πώς ακούγονται στο αντί όταν διαβάζο-
νται στο πρωτότυπο...»

Σ' αυτή την εντελώς ιδιαίτερη σχέση
του με την ελληνική γλώσσα, σε συν-
δυασμό με τις φιλολογικές του σπουδές
στην Αγγλία και τη στενή του επαφή με
τον αγγλοσαξωνικό κόσμο, στον οποίο
χαίρουν ως γνωστόν ιδιαίτερης εκτίμη-
σης οι δύο αυτοί ποιητές, οφείλεται
αναμφισβήτητα η γνωριμία του αρχικά
με την ποίηση του Καβάφη και του Σε-
φέρη. Ο ίδιος άλλωστε ποτέ δεν απέ-
κρυψε το γεγονός του ότι βασίστηκε ως
επί το πλείστον στις αγγλικές μεταφρά-
σεις των ποιημάτων τους.

Το 1982 δημοσιεύει τη συλλογή *Σαρά-
ντα ποιήματα από τον Καβάφη*. Θα
ακολουθήσει η συλλογή ποιημάτων του
Σεφέρη, τρεις ποιητικές συλλογές του
Γιάννη Ρίτσου, μια συλλογή με ποιήμα-
τα του Οδυσσέα Ελύτη και τίτλο *Τρελή
ροδιά*, μια συλλογή με ποιήματα της
Ελένης Βακαλό, και μια *Ανθολογία της
σύγχρονης ελληνικής ποίησης*, η οποία
περιλαμβάνει Σεφέρη, Καβάφη, Ρίτσο,
Σαχτούρη, Βακαλό, Γκάτσο, Σινόπουλο
και άλλους. Φροντίζει μάλιστα πάντα
να συνοδεύει τις συλλογές αυτές με μια
πολύ κατατοπιστική για τον τούρκο
αναγνώστη εισαγωγή σχετικά με τον
ποιητή και τη θέση του στην ελληνική
και παγκόσμια ποίηση.

Στην εισαγωγή που προτάσσει στη
συλλογή των ποιημάτων του Καβάφη
σημειώνω την εξής ιδιαίτερα αποκαλυ-
πτική, κατά τη γνώμη μου, ως προς τη
βαθύτερη συνάφεια του Χανιώτη Τζε-
βάτ Τσαπάν με τους έλληνες ποιητές

και τον ελληνικό κόσμο γενικότερα,
παρατήρηση:

«Η δημιουργική προσφορά του Καβά-
φη έγκειται αναμφισβήτητα στο γεγονός
ότι αποκάλυψε την ιστορία των εδαφών
όπου μιλιόταν η ελληνική γλώσσα, και
με ορμητήριο τον ιστορικό αυτό κόσμο
δημιούργησε ένα χαρακτηριστικό δικό
του πνευματικό κόσμο.»⁵

ΦΥΛΛΟ ΠΟΡΕΙΑΣ VI

Τα νιάτα της μητέρας μου να ήταν
Κείνη η γυναίκα που ώρα πολλή τη θά-
λασσα κοιτούσε
Κι έπειτα αμίλητη έσκυβε το κεφάλι
μπροστά;

Έη πάλι κείνη η μυρωδιά του πεύκου,
του διακαμού η λάμψη
Που με το φλοίσβο της θάλασσας
Στο δωμάτιο τριγυρνούσε
Όταν εκείνη για μπαξέδες με πορτοκα-
λιές μιλούσε;

Ίσως και να 'ταν τα δάκρυα του χρόνου
Που αργά-αργά κυλούσαν σιωπηλά.

Τελειώνοντας θα ήθελα, ως Μικρα-
σιάτισσα Ελληνίδα, γεννημένη στην
Κρήτη από τουρκόφωνη εν μέρει οικο-
γένεια, να ευχαριστήσω θερμά τη Νο-
μαρχία Χανίων και τον κ. Χρήστο Πα-
πουτσάκη για την πρωτοβουλία τους αυ-
τή να τιμήσουν τους δύο πραγματικά ξε-
χωριστούς αυτούς ανθρώπους, που οι
ρίζες τους κρατούν από δω, δείχνοντας
μ' αυτό τον τρόπο πως είμαστε πια αρ-
κετά ώριμοι ως λαός για να γνωρίζομε
πως ακόμα κι αν φορτωθούν σαν ζώα οι
άνθρωποι στα καράβια, οι πατρίδες δεν
ανταλλάσσονται ποτέ. Σας ευχαριστώ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Νάσος Βαγενάς, *Ποίηση και Μετάφραση*,
εκδ. στιγμή, Αθήνα 1989, σελ. 43.
2. Cevat Çapan, *Çeviriye Adanmış Bir
Şair Ömürü, Kitap-lık*, τχ. 46, Μάρτ.-Απρί-
λιος 2001, σελ. 58.
3. Cevat Çapan, *Çeviriye Adanmış Bir
Şair Ömürü, Kitap-lık*, ό.π. σελ. 48.
4. Cevat Çapan, *Çeviriye Adanmış Bir
Şair Ömürü, Kitap-lık*, ό.π. σελ. 58.
5. Cevat Çapan, *Kavafis'ten Kirk Şiir*,
Adam Yayınları, 1993, σ. 8.

Μερικές σκέψεις για το *Βιβλίο της Ανησυχίας*

του Ανδρέα Ανανιάδη

Στο οπισθόφυλλο της ελληνικής μετάφρασης του *Βιβλίου της Ανησυχίας* του Φερνάντο Πεσσόα διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο:

Αποσπασματικό, κρυφό ημερολόγιο, κείμενο εναγώνιας ενδοσκόπησης, απόπειρα εξερεύνησης του φαινομένου της ύπαρξης, ανίχνευση των ορίων ανάμεσα στο είναι και το μη είναι, μα πάνω απ' όλα μια ατέρμονη αυτο-εξιστόρηση, είναι το *Βιβλίο της Ανησυχίας*, όπου, πίσω από τις εξομολογήσεις του διάφανου βοηθού λογιστή Μπερνάρντο Σουάρες, διακρίνουμε μια από τις δεσπόμενες φυσιογνωμίες της παγκόσμιας λογοτεχνίας του 20ού αιώνα, τον Πορτογάλο ποιητή Φερνάντο Πεσσόα. Το έργο που άφησε, ανέκδοτο σχεδόν στο σύνολό του, πεθαίνοντας το 1935, είναι τεράστιο

και πολύμορφο: ένα μεγάλο τμήμα του υπογράφεται από τους «ετερώνυμους», δημιουργήματα της φαντασίας του ποιητή, που διαθέτουν αυτόνομο λογοτεχνικό ύφος και έργο, όπως και αυτόνομη πλαστή βιογραφία. Καθώς αρχίζει να γίνεται πλέον γνωστό με τη σταδιακή έκδοσή του, αποκαλύπτει τον άνθρωπο που θέλησε να οικοδομήσει μόνος του μια ολόκληρη λογοτεχνία. Το *Βιβλίο της Ανησυχίας* κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στην Πορτογαλία το 1982 για να αναγνωριστεί με τις πολλαπλές μεταφράσεις του σαν ένα από τα έργα-κλειδιά που σφραγίζουν τον αιώνα.

Ας υποθέσουμε ότι το βιβλίο που έχει τον τίτλο *Το Βιβλίο της Ανησυχίας* δεν έφερε την υπογραφή του Πεσσόα αλλά ενός ελάσσονος συγγραφέα. Θα μπορούσε, σ' αυτή την περίπτωση, να είχε γραφεί για το οπισθόφυλλό του ένα κείμενο σαν το παραπάνω; Θα μπορούσε, σ' αυτή την περίπτωση, *Το Βιβλίο της Ανησυχίας* να χαρακτηριστεί «σαν ένα από τα έργα-κλειδιά που σφραγίζουν τον αιώνα»;

Στο ερώτημα αυτό θα μπορούσε βεβαίως ν' απαντήσει κανείς με την αναμενόμενη απάντηση: «Μα ένας ελάσσων ποτέ δεν θα μπορούσε να γράψει ένα βιβλίο σαν *Το Βιβλίο της Ανησυχίας*». Απάντηση στην οποία θα μπορούσε ν' απαντήσει κανείς (από εκείνους που διάβασαν προσεκτικά το βιβλίο και δεν υποκύπτουν σ' αυτό που έχει αποκληθεί εύστοχα «ο φετιχισμός του ονόματος»): και οι μείζονες συγγραφείς μπορούν να γράψουν ελάσσονα βιβλία, πολύ περισσότερο όταν το γράψιμο των βιβλίων αυτών έμεινε ατελείωτο και τα βιβλία βρέθηκαν ανολοκλήρωτα στα κατάλοιπα των συγγραφέων τους.

Οι πολυάριθμες σημειώσεις για τη σύνθεση ενός βιβλίου που θα είχε τον τίτλο *Το Βιβλίο της Ανησυχίας* βρέθηκαν στο περίφημο μπαούλο του Πεσσόα μαζί με τα άλλα χειρόγρατά του, που αποτελούσαν το μεγαλύτερο μέρος του σήμερα γνωστού έργου του. Ο Πεσσόα δούλευε γι' αυτό το βιβλίο, κατά διαστήματα, σ' ολόκληρη σχεδόν τη συγγραφική ζωή του, από το 1912, όταν ήταν εικοσιτεσσάρων ετών, ως τον θάνατό του το 1935. Δημοσίευσε αποσπάσματα από αυτό στα πρώτα χρόνια με το όνομά του (όχι με το όνομα κάποιου «ετερωνύμου» του), αλλά,

Φερνάντο Πεσσόα

όπως γράφει ο Richard Zenith, μεταφραστής του βιβλίου στα αγγλικά, «όσο περισσότερο ο Πεσσόα το «ετοίμαζε», τόσο περισσότερο ατελείωτο έμενε». Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 το άμορφο κείμενο κόλλησε στα ρηχά, όμως στο τέλος της δεκαετίας ο Πεσσόα προσπάθησε να το ξεκολλήσει με τον συνήθη πλέον «ετερωνυμικό» του τρόπο, αποδίδοντάς το σε έναν φανταστικό συγγραφέα-προσωπείο του, στον Μπερνάρντο Σουάρες. Περισσότερες από τις μισές από τις σωζόμενες σελίδες του βιβλίου γράφτηκαν τα τελευταία χρόνια της ζωής του Πεσσόα, όμως το κείμενο παρέμεινε ατελείωτο², όπως άλλωστε και τόσα άλλα κείμενα του συγγραφέα. Όλες οι προσπάθειες να «μορφοποιηθεί» το βιβλίο από τους φιλολογικούς επιμελητές του αποτελούν προσωπικές επιλογές. Υπάρχουν τρεις εκδόσεις του στα πορτογαλικά, η πρώτη του Εντουάρντο Πράντο Κοέλιο (1982), η δεύτερη του Αντόνιο Κουάντρος (1986), και η νεότερη του Ρίτσαρντ Ζένιθ (1998), που διαφέρουν μεταξύ τους κατά τη διαφορετική διάταξη των κειμένων. Σωστά παρατηρεί η Άννυ Σπυράκη, μεταφράστρια του βιβλίου στα ελληνικά, αλλά και επιμελήτρια της ελληνικής έκδοσης, στον Πρόλογό της: «Κάθε απόπειρα συγκρότησης του βιβλίου, όσο και να νομιμοποιείται από τη σπουδή του επιμελητή και κυρίως από την ανάγκη να δοθεί επιτέλους το έργο αυτό στους αναγνώστες, παραμένει εξ ορισμού αυθαίρετη.»

Δεν γνωρίζουμε ποια υπήρξε η υποδοχή του βιβλίου στην Πορτογαλία, μπορούμε όμως να εικάσουμε ότι θα ήταν απόλυτα θετική, αν κρίνουμε από το κείμενο του ελληνικού οπισθόφυλλου που παραθέσαμε, που αναπαράγει προφανώς τη γνώμη της πορτογαλικής κριτικής. Θαυμαστική ήταν η ελληνική κριτικογραφία, ενώ η αγγλική και η ιταλική υποδοχή του έργου ήταν διθυραμβικές. Ο Πωλ Μπέιλυ στην *Independent* το χαρακτηρίζει «μοναδικό αριστούργημα». Ο Τζωρτζ Στάινερ στη *Guardian* θεωρεί την αγγλική έκδοσή του «μια χειρονομία υπέρτατης γενναιοδωρίας προς τον αναγνώστη». Ο Αντόνιο Ταμπούκι, επιμελητής της ιταλικής έκδοσης, το χαρακτηρίζει εξαιρετικά σημαντικό, και ο Ρενάτο Μινόρε στη *Μεσσατζέρο* το κρίνει ως «ένα από τα μεγάλα έργα του συγγραφέα του, ενός μεγάλου συγγραφέα

φέα, που η αγνή και αφιλοκερδής αγάπη του για τη λογοτεχνία, όπως δείχνει η ανώνυμη αφοσίωσή του σ' αυτήν, είναι άξια θαυμασμού σε μια εποχή όπως η δική μας, που οι συγγραφείς ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλο στο κραυγαλέο τους κυνηγητό της φήμης και των μπεστ-σέλερ».

Πολύ σωστές οι τελευταίες φράσεις της παραπάνω περικοπής. Όμως επειδή το μέγεθος της αξίας του Πεσσόα δεν μπορεί πια να αμφισβητηθεί και ο μεγάλος αυτός ποιητής δεν χρειάζεται να προστατευθεί από τους αμφισβητίες του, μπορούμε πια να διαβάζουμε τα έργα του (τα συγκεκριμένα έργα του) όπως πρέπει να διαβάζουμε τα συγκεκριμένα έργα της λογοτεχνίας, με μάτι πραγματικά κριτικό, δηλαδή όχι θολωμένο από τον θαυμασμό που μας προκαλεί γενικά το μεγάλο λογοτεχνικό του status.

Ας κάνουμε λοιπόν ένα πείραμα. Ας διαβάσουμε *Το Βιβλίο της Ανησυχίας* ξεχνώντας ότι πρόκειται για κείμενο γραμμένο από τον Πεσσόα, σαν να ήταν το κείμενο ενός άγνωστου μας συγγραφέα, δηλαδή ας το προσεγγίσουμε εντελώς απροκατάληπτα, χωρίς τη γοητεία που μας ασκεί το όνομα Πεσσόα. Ή, αν αυτό είναι αδύνατο, ας δώσουμε το βιβλίο αυτό, έχοντας πιο πριν αφαιρέσει τα εξώφυλλα, τη σελίδα τίτλου, τον πρόλογο του φιλολογικού επιμελητή και ό,τι άλλο μπορεί να δηλώνει την πατρότητα του βιβλίου, σ' έναν άνθρωπο που ξέρουμε ότι δεν το έχει διαβάσει και που εκτιμούμε την κριτική του ικανότητα, ζητώντας του να μας πει τη γνώμη του γι' αυτό, να το κρίνει αξιολογικά. Ή, καλύτερα ας το δώσουμε σε περισσότερους από έναν –σε δύο, τρεις ή τέσσερις– τέτοιους επαρκείς αναγνώστες. Ποια θα ήταν τότε η κρίση τους;

Νομίζω πως εκείνο που θα μας έλεγαν, συμφωνώντας μεταξύ τους, είναι ότι *Το Βιβλίο της Ανησυχίας*, αν κριθεί σαν ένα κείμενο λογοτεχνικό, από εκείνα που προσφέρονται τυπωμένα στην κρίση μας, κάθε άλλο είναι παρά «ένα από τα έργα-κλειδιά που σφραγίζουν τον αιώνα» που πέρασε, ότι είναι έλασσον βιβλίο. Για να το πούμε σωστότερα, θα μας έλεγαν ότι είναι ένα βιβλίο ατελείωτο, ένα βιβλίο άμορφο· καλύτερα: ότι δεν είναι ένα βιβλίο αλλά ένα υλικό για τη συγγραφή ενός βιβλίου. Ένα κείμενο που διαβάζεται δύσκολα, που, ακόμα και αν το ολοκλήρωνε ο Πεσσόα, πάλι έλασσον βιβλίο θα γινόταν, γιατί η στόφα από την οποία θα ήταν φτιαγμένο δεν θα ήταν –όπως το δείχνει η μορφή του στην οποία βρέθηκε– εκείνη από την οποία γράφονται τα μείζονα βιβλία.

Δεν θα ήταν ένα σπουδαίο βιβλίο *Το Βιβλίο της Ανησυχίας*, γιατί θα ήταν ένα βιβλίο παλιό ήδη για την εποχή του, εποχή ανοδικής πορείας του Μοντερνισμού. Θα ήταν παλιό, γιατί το κείμενό του θα ήταν, σε ό,τι αφορά όχι μόνο την αισθητική πλευρά αλλά και το περιεχόμενο, καταφανώς παλαιότερο από τα μοντερνιστικά επιτεύγματα της ποίησης του Πεσσόα, εκείνα που σφραγίζουν τη μοίρα του ως συγγραφέα. Περιέχει βέβαια το *Βιβλίο της Ανησυχίας* τα περισσότερα θέματα –αν όχι όλα– της μεγάλης ποίησης του Πεσσόα: την ψυχική ενδοσκόπηση, τη μελέτη της ανίας, την ανίχνευση της ουσίας των ονείρων, το θέμα της μοναξιάς, της ανωνυμίας, τον εντοπισμό της διαφοράς ανάμεσα στη ζωή και τη συνείδηση της ζωής, ανάμεσα στον εαυτό του ποιητή και στην ιδέα του ποιητή για τον εαυτό του. Όμως τα περιέχει σε μορφή όχι επεξεργασμένη μοντερνιστικά, σε μορφή που εξέρχεται ολόκληρη από τον ρομαντικό εαυτό του πολυπρόσωπου συγγραφέα του, από έναν εαυτό από τον οποίο ο Πεσσόα, όπως το βλέπουμε και σε όλα τα άλλα έργα του, ποτέ δεν κατάφερε να αποδεσμευθεί ολοκληρωτικά:

Καλοκαιρινό απομεσήμερο εκεί έξω, πόσο θα ήθελα να είμαι άλλος ... Ανοίγω το παράθυρο. Όλα έξω είναι γλυκά, μα με πληγώνουν σαν ένας πόνος απροσδιόριστος, σαν ένα ακαθόριστο αίσθημα δυσσάρκειας.

Κι ένα ακόμη τελευταίο πράγμα με πληγώνει, με συνθλίβει, μου ξεσχίζει την ψυχή. Είναι ότι εγώ, αυτή την ώρα, σε τούτο το παράθυρο, μπροστά σ' αυτό το μελαγχολικό, γλυκό θέαμα, θα έπρεπε να είμαι μια μορφή αισθητική, ωραία, μια μορφή ζωγραφικού πίνακα – και δεν είμαι, ούτε αυτό δεν είμαι...

Ας περάσει τούτη η ώρα, ας ξεχαστεί... Ας έρθει η νύχτα, ας μεγαλώσει κι ας καλύψει τα πάντα, χωρίς να σηκωθεί ξανά. Ας γίνει η ψυχή αυτή ο παντοτινός μου τάφος, ένα σκοτεινό απόλυτο, κι ας μη σκεφτώ ποτέ ξανά να ζήσω, να νιώσω ή να επιθυμήσω.

Σελίδες σαν κι αυτές, που υπάρχουν πλήθος στο βιβλίο, συγκροτούν τη φυσιογνωμία του και παρέχουν το λογοτεχνικό στίγμα του. Λάθος δεν θα ήταν να λέγαμε ότι το *Βιβλίο της Ανησυχίας*, αν είχε λάβει από τον Πεσσόα την τελική του μορφή, θα ήταν το βιβλίο ενός Ρομαντικού, ένα βιβλίο του Ρομαντισμού, ή, το πολύ, των επιβιώσεών του, όπως εμφανίζονταν ακόμη στο τέλος του 19ου αιώνα.

Ατελή έργα βέβαια, ή έργα που οι συγ-

γραφείς τους έκριναν πως αν και ανολοκλήρωτα μπορούσαν να δημοσιευτούν γιατί είχαν κάτι να πουν, υπάρχουν όχι λίγα στη Ρομαντική και τη Μεταρομαντική λογοτεχνία. Αρκεί να θυμηθούμε τον «Κούμπλα Χαν» του Κόλεριτζ, τον *Υπερίωνα* του Κητς, τον *Λάμπρο* του Σολωμού, τα «Ατέλειωτα ποιήματα» του Έλιοτ ή τα *Κάντος* του Πάουντ. Όμως παρά την ανολοκλήρωτη μορφή τους τα έργα αυτά είναι γοητευτικά ή ικανοποιούν τις λογοτεχνικές μας προσδοκίες, πράγμα που δεν συμβαίνει με το *Βιβλίο της Ανησυχίας*. Για ποιον λόγο λοιπόν το βιβλίο αυτό δεν μας ικανοποιεί;

Ο λόγος φαίνεται να είναι ότι το *Βιβλίο της Ανησυχίας*, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, δεν θα πρέπει να ικανοποιούσε, στη μορφή που το είχε φτάσει αλλά και όταν το έγραφε, ούτε τον ίδιο τον Πεσσόα. Οι συγγραφείς των ατελών έργων που αναφέραμε σε κάνουν να αισθάνεσαι, όταν τα διαβάζεις, ότι ο αγώνας τους για την ολοκλήρωση της μορφής τους τους έκανε να συνειδητοποιήσουν ότι η ίδια η ανολοκλήρωτη μορφή θα έπρεπε να ήταν τελικά η μορφή των έργων τους. Δίνουν επιπλέον την αίσθηση ότι, όταν τα έγραφαν, ένιωθαν την έξαψη, την ευχαρίστηση που νιώθει ένας συγγραφέας όταν βλέπει ότι το έργο που γράφει είναι κάτι το σημαντικό. Στο *Βιβλίο της Ανησυχίας* δεν υπάρχει τίποτε απ' όλα αυτά. Διαβάζοντάς το βρίσκουμε ότι τα κομμάτια του που γράφτηκαν τα τελευταία χρόνια της ζωής του Πεσσόα δεν είναι καλύτερα από εκείνα που γράφτηκαν τα πρώτα χρόνια του γραψίματός του, σαν ο συγγραφέας να μην ένιωθε την ανάγκη να βελτιώσει τη γραφή του. Νιώθουμε πως κατά βάθος ο Πεσσόα δεν είχε σκοπό να το τελειώσει, πως αισθανόταν ότι το γράψιμο του βιβλίου αυτού εξυπηρετούσε έναν σκοπό διαφορετικό από εκείνον των άλλων βιβλίων του, πως του χρησίμευε σαν ένα είδος συγγραφικής χωματερής. Είναι σαν ο Πεσσόα να ήθελε ν' απαλλαγεί από τα ρομαντικά συναισθηματικά του απόβλητα και να τ' άδειαζε στα χειρόγραφα που, όχι χωρίς λόγο, αποκαλούσε το *Βιβλίο της Ανησυχίας*.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Φερνάντο Πεσσόα, *Το Βιβλίο της Ανησυχίας*, επιλογή κειμένων, πρόλογος, μετάφραση Άννυ Σπυράκου, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1989 (4η έκδοση 1997).
2. Παίρνω τις πληροφορίες αυτές από την αγγλική έκδοση: *The Book of Disquiet*, φιλολογική επιμέλεια - μετάφραση Richard Zenith, The Penguin Press, Λονδίνο 2001.

Γιορταστικό

Πέρασε ακριβώς μια δεκαετία αφότου έζησα μια αξέχαστη χριστουγεννιάτικη εμπειρία στο Jakobschule της Στουτγάρδης, όπου αποσπασμένος στη Γερμανία δίδαξα για λίγο διάστημα σε εντεταγμένες ελληνικές τάξεις αυτού του σχολείου. Η διευθύντρια, μια έξοχη κυρία, διηύδυνε άτεγκτα το σχολείο αλλά και με απόλυτο σεβασμό στις αρχές της Παιδαγωγικής. Ήταν, νομίζω, η τελευταία μέρα μαθημάτων πριν από τις χριστουγεννιάτικες διακοπές, όταν το βράδι κληθήκαμε στο σχολείο όλοι οι συνάδελφοι, χωρίς τους μαθητές, για να συνενερεδούμε και να γιορτάσουμε μαζί τον ερχομό των Χριστουγέννων.

Δε θα μιλήσω για την αφθονία των εδεσμάτων, που τρεις συνάδελφοι είχαν αναλάβει να προετοιμάσουν. Τον πλούτο τους πάντως θα τον ζηλεύανε και τα πιο πολυτελή ξενοδοχεία της Ευρώπης, ενώ η οργάνωση είχε την εντέλεια της γερμανικής προετοιμασίας.

Η υποδοχή μας στη σχετική αίθουσα γινόταν με τις «Τέσσερις εποχές». Καθίσαμε όλοι στην καθορισμένη θέση. Πρώτη πήρε το λόγο η διευθύντρια, που μας απηύθυνε τις ευχές της σε αυτοσχέδιους ομοιοκατάληκτους στίχους. Ιδιαίτερη μνεία έγινε σε μένα, ομοιοκατάληκτη και αυτή, επειδή έφευγα από το σχολείο και τους αποχαιρετούσα για πάντα. Ήρθε η σειρά των δώρων. Το μοίρασμά τους έγινε από την υπεύθυνη συνάδελφο σε ομοιοκαταληξία και αυτό. Θα περιορίσω την αναφορά μου μόνο σε ένα: Σε συνάδελφο, που είχε μανία με το κυνήγι, του ετοιμάσανε ένα Jagesgerät (κατά λέξη μεταφρασμένο κυνηγετική συσκευή, ελεύθερα, κυνηγετική καραμπίνα), που δεν ήταν άλλο από μια μυγοσκοτώστρα σε συσκευασία καραμπίνας. Ακολούθησε σεμνό φαγοπότι και κατόπιν οι γερμανοί συνάδελφοι, καθολικοί και προτεστάντες, τραγουδούσαν όλοι μαζί, με την ίδια διάθεση που εμείς τραγουδάμε Χατζηδάκι, διάφορα χριστουγεννιάτικα τραγούδια, που δεν ήταν ένα ή δύο, αλλά ατέλειωτα σε ποικιλία στίχου και μελωδίας. Στο τέλος διαβάστηκε ένα μικρό διήγημα. Ζήτησα να μάθω το συγγραφέα και μου είπαν πως ήταν ενός Έλλη-

να που ζούσε στη Στουτγάρδη.

Καθ' όλη τη διάρκεια της γιορτής εγώ τα είχα χαμένα. Δεν ήξερα τι έπρεπε να κάνω. Να τα προσλαμβάνω όλα αυτά μέσα μου ή απλώς να τα παρατηρώ. Μετεωριζόμουν συνέχεια. Άλλοτε βρισκόμουν κοινωνός κι άλλοτε προσπαθούσα να συμμαζέψω το νου μου από τις αναπότρεπτες συγκριτικές δραπετεύσεις προς τα δικά μας. Και όλα αυτά να συμβαίνουν από ανθρώπους της κοινωνίας εκείνης που την έχουν χαρακτηρίσει ως «μήτρα του φασισμού».

Σήμερα μετά από δέκα χρόνια κατασταλαγμού και με την «ειδωλολατρία» σε έξαρση στη χώρα μας να τραυματίζει τις αισθήσεις, προσπαθώ να βάλω μια τάξη στο μυαλό μου.

Εμείς οι νεοέλληνες, ενώ δε χάνουμε ευκαιρία να κομπάζουμε για την πλούσια παράδοσή μας και για το βιωματικό χαρακτήρα που έχει η θρησκευτικότητά μας, ένα τραγούδι χριστουγεννιάτικο, πέρα από τα κατά τόπους κάλαντα που εξυπηρετούν τον καθορισμένο σκοπό του εθίμου, δεν έχουμε. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι η θρησκευτικότητά μας δεν έχει περάσει στη ζωή μας. Μένει στο χώρο της Εκκλησίας και στο πλαίσιο των δικών της τελετουργιών, χωρίς κάποια εσωτερική συστημική, δηλαδή μια απλή εξωτερική συμπεριφορά, που επιβάλλουν οι μέρες αυτές, και μια τυπική τήρηση θρησκευτικών κανόνων. Εντελώς επιδερμική επομένως φαίνεται πως είναι η σχέση του νεοέλληνα με το θείο, η οποία δεν μπορεί να επενεργήσει στον εσωτερικό του κό-

σμο και να τον μετατρέψει ουσιαστικά, όπως συμβαίνει και στους ήρωες του Παπαδιαμάντη, όπου, ενώ όλος ο διάκοσμος είναι εντελώς χριστουγεννιάτικος, αυτοί τελούν τυπικά τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, χωρίς να παρουσιάζουν στην υπόλοιπη ζωή τους συμπεριφορά σύμφωνη με τις θρησκευτικές επιταγές. Αυτό τουλάχιστον καταγράφει η ρεαλιστική γραφή του κοσμοκαλόgerου συγγραφέα με την καταλυτικότητά της. Ίσως γι' αυτό κατηγορείται από εκκλησιαστικούς μελετητές ότι η θρησκευτικότητα που αποτυπώνει στο έργο του είναι ρηχή.

Η ρηχότητα βέβαια χαρακτηρίζει γενικά τον νεοέλληνα, στον θρησκευτικό όμως τομέα έχει κανείς την αίσθηση ότι εξαντλεί όλη του τη θρησκευτικότητα στην απλή υπόμνηση προς το θείο ότι τελεί εν γνώσει των καθηκόντων που προκύπτουν από τη σχέση του μαζί του, αλλά και στη διαρκή μετάθεση της ουσιαστικής εκπλήρωσής τους. Ίσως γιατί εμείς οι νεοέλληνες δε δίνουμε εύκολα την ψυχή μας, άμα δεν παίρνουμε, και σύμφωνα με ειδικό κανόνα που έχουμε θεσπίσει για τις πράξεις της σφαίρας της συναλλαγής, «κάλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρει».

Αυτό θα πει πως, όπως το ατομικό προέχει για τον νεοέλληνα του συλλογικού, έτσι και το παροντικό προέχει του μελλοντικού. Με την άμεση λοιπόν υπηρετηση της ατομικότητας και τη συνεχή δήλωση μετάνοιας αλλά και υποσχέσης μελλοντικής υλοποίησης των ουσιαστικών θρησκευτικών υποχρεώσεων πιστεύουμε ότι τα έχουμε καλά και με τον εαυτό μας και με το θεό μας. Όμως υποσυνείδητα οι ενοχές πληθαίνουν μέσα μας και κάθε φορά που μας δίνεται η ευκαιρία σπεύδουμε σε προσκυνήματα, για να τις καταλαγιάσουμε. Ελλείπει δε και των βασιλικών προσκυνημάτων, που απωθούνται εδώ και μερικές δεκαετίες, με πολλή μεγαλύτερη διάθεση σπεύδουμε προς τα θρησκευτικά.

Μιλάμε λοιπόν συνέχεια για βαθιά παράδοση, για πλούτο ηθών και εθίμων και, όταν αναλογιζόμαστε ποια είναι αυτά ή πόσο βιώνονται πραγματικά, αδυνατούμε να εντοπίσουμε κάτι μηδαμικά έστω αξιόλογο. Η αίσθησή μας αυτή ενισχύεται από συχνές προβολές εντελώς αστείων γεγονότων ως αναβιωμένων εθίμων, όπως για παράδειγ-

μα το κατρακύλισμα κεφαλοτυριού στις πλαγιές ενός βουνού. Η παντελής απουσία δε χριστουγεννιάτικων τραγουδιών είναι μια πρόσθετη μαρτυρία της έλλειψης χριστουγεννιάτικης κουλτούρας στη χώρα μας. Και όχι μόνο. Μας λείπει παντελώς και το παιδικό τραγούδι όχι κατ' ανάγκην χριστουγεννιάτικο. Με το «αμπεμπαμπλόμ» γαλουχούνται γενεές και γενεές τα παιδιά μας, ενώ πριν δυο δεκαετίες περίπου, αν θυμούμαι καλά, ήρθαν τα «στρουμποτράγουδα» να «καλύψουν» το κενό μας. Όσο για χριστουγεννιάτικα, το «Άγια νύχτα», το «Έλατο», ο «Τυμπανιστής» και κάθε άλλο ξένο παισιώνουν μουσικά όλες τις σχολικές γιορτές των Χριστουγέννων. Μια βόλτα όμως στο ΙΚΕΑ να κάνει κανείς τις μέρες αυτές, θα δει τι αφθονία και τι ποιότητα χριστουγεννιάτικων παιδικών τραγουδιών έχουν να μας επιδείξουν οι βόρειοι εταίροι μας.

Αν δεν ήταν ρηχή η ορθόδοξη θρησκευτικότητα, θα εκδηλωνόταν, πιστεύω, κάποιο ενδιαφέρον από τους «βιωτές» της για τις διαφορές που έχει αυτό το δόγμα από τα άλλα δύο χριστιανικά και δε θα τα αντιμετώπιζαν ως αλλόδοξα. Ίσως να σημειωνόταν και υπέρβαση των διαφορών, όπως έχει γίνει με τους καθολικούς και προτεστάντες, που συνυπάρχουν από δεκαετίες

τώρα ειρηνικά στην ίδια χώρα, αν και κατ' επανάληψη διαπράχθηκαν μαζικές σφαγές μεταξύ τους.

Αν επίσης δεν ήταν ρηχή η ορθόδοξη θρησκευτικότητα, θ' ασπαζόταν οι πιστοί της ορθοδοξίας τον οικουμενισμό της χριστιανικής θρησκείας και όχι εθνικισμούς που στρεβλώνουν το νόημα της, ή θα εκφράζανε μουσικά την πίστη τους με ορθόδοξα (με τη διπλή έννοια του όρου) μέσα και όχι με αμερικάνικες μουσικές εκφράσεις, όπως κάνουν οι ορθόδοξοι μοναχοί μας, που εκτός από την επανεφαρμογή του χριστιανικού ιστορικού δόγματος «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα», προσπαθούν και να μας διακηρύξουν πως δεν έχει καμιά αξία η βυζαντινή μουσική, παρά μόνο η αμερικάνικη, ούτε η τούρκικη ή όποια άλλη, αφού οι λαοί που τις δημιουργούν είναι κατώτεροι από τους Αμερικανούς. Ευτυχώς όμως εμείς, που θέλουμε να γευόμαστε τη σαγήνη του βυζαντινού μέλους, έχουμε να προσφεύγουμε σε «ανορθόδοξους» δημιουργούς, είτε στον αριστερό Θεοδωράκη είτε στους «Περιστρεφόμενους Δερβίσηδες», που είναι Τούρκοι και μωαμεθανοί συγχρόνως. Να μιλήσουμε και για τη σύγχρονη αγιογραφία και για τις εικονογραφίες στις Εκκλησίες, που ντρέπεσαι να μπεις μέσα από τα εικαστικά καραγκιοζλίκια

που αντικρίζεις;

Βασισμένος λοιπόν κανείς στην πραγματική σχέση που έχει ο νεοέλληνας με το θεό του, θα του ήταν αδύνατο να διανοηθεί μια ελληνική κοινωνική ομάδα οποιουδήποτε κλάδου να γιορτάζει χριστουγεννιάτικα προεόρτια, όπως οι Γερμανοί τότε συνάδελφοί μου. Κι αν τυχόν έφτανε η φαντασία του σ' αυτή τη «διανόηση», τι Βανδή θα έπεφτε και τι τσιφτετέλι θα χορευόταν σε μια τέτοια γιορτή, δε λέγεται.

Η θρησκευτικότητα λοιπόν σε μας φαίνεται πως δε στάθηκε ικανή να συντελέσει στην εσωτερίκευση των θρησκευτικών αρχών, όπως όμως και η δυτική θρησκευτικότητα, παρά την εσωτερική της, δεν μπόρεσε –ούτε επιδιώχθηκε βέβαια κάτι τέτοιο– να εμποδίσει τον εκφασισμό της γερμανικής κοινωνίας, που ένα μέρος της ένα τέτοιο δείγμα θρησκευτικής κουλτούρας πρόσφερε εκείνο το βράδυ. Γιατί άραγε; Μήπως επειδή ο ανορθολογισμός της θρησκευτικής ιδεολογίας σε συνδυασμό και με την ατομοκεντρική της βάση την καθιστούν πιο συγγενική με επιδερμικούς εθνικισμούς ή και με εθνικοσοσιαλισμούς μοναδικής βαρρότητας;

ΑΛΕΚΟΣ ΤΖΙΟΛΑΣ

Εορταστικό

Για τον “παραδοσιακό” κουρέα του κ. Σημίτη στη Σίφνο έχουμε όλοι ακούσει εδώ και κάμποσο καιρό. Ο τύπος έγινε διάσημος μέσα σε μια νύχτα, μόνο και μόνο επειδή δέχτηκε να αλλάξει σύμφωνα με τους καιρούς. Έτσι μετατράπηκε σε σύμβολο του χειροπιαστού εκσυγχρονισμού. Έτσι κύλησαν μερικά χρόνια...

Τη σκυτάλη φέτος πήρε ο κύριος Ανδρέας. Πάλι κουρέας (σύμπτωση;) που μάλλον δεν συνειδητοποίησε πως κι αυτός θα έγραφε ιστορία. Με δύο ουσιαστικές διαφορές: πρώτο, δεν έγινε στη γραφική (νωχελικά καλοκαιριάτικη) Σίφνο αλλά στην Αθήνα και δεύτερο, δεν ήταν γύρω στο 1997-98 αλλά στην εκπνοή του 2002.

Τα σημάδια ήταν κάπως απροσδιόριστα στην αρχή, και δεν τους έδωσα ση-

μασία. Ο κ. Ανδρέας αγόρασε πρώτα το διπλανό του (εξίσου μικρομάγαζο) και το ένωσε με το δικό του – ο εκεί μανάβης έκλεισε (δεν άντεξε το κοντινό του σουπερμάρκετ) κι έτσι μπορεί να χάθηκε ένας γραφικός γείτονας αλλά κερδίσαμε τετραγωνικά. Μετά, άλλαξαν οι άλλοτε κοινές τζαμαρίες του μαγαζιού σε σικάτες από οροφή σε δάπεδο. Κοντά σ' αυτό, ανοίχτηκε τρύπα στο δάπεδο και στήθηκε κυκλική σκάλα για το υπόγειο (ώς τότε, για τουαλέτα χρησί-

μευαν φίλοι μαγαζάτορες εκεί γύρω). Και στρώθηκαν καινούργια, λαμπερά πλακάκια. Πάλι δεν έδωσα σημασία: ο προχωρημένος σε ηλικία κ. Ανδρέας, χωρίς παιδιά και σκυλιά, φαινόταν πως το διασκέδαζε, έκανε το κέφι του για να περνά η ώρα. Όλα αυτά συνέβαιναν εδώ κι ένα χρόνο περίπου.

Είχα καιρό να κουρευτώ (οι δουλειές βλέπετε, στη σύγχρονη μεγαλούπολη!) κι όταν επιτέλους τα κατάφερα, έμεινα με ανοιχτό το στόμα. Ο κ. Ανδρέας είχε εκσυγχρονιστεί, αποφασιστικά και τελεσίδικα. Πρόσεξα πως είχε αλλάξει η θέση της (άλλοτε μοναδικής) πολυθρόνας του: τώρα ήταν τρεις, ισότιμες, μοντέρνες σε στυλ Φίλιπ Σταρκ, με “χυτούς” καθρέφτες και “γλυμμένα” κομοδίνα, αντικριστά όπως έμπαινες. Πρόσεξα πως είχε εξαφανιστεί εκείνο το τόσο άβολο μικροαστικό “σαλονάκι” αναμονής του: τώρα δύο καναπεδάκια, μακρινοί

απόηχοι του περίφημου κόκκινου καναπέ με τα χείλια σε μεγέθυνση πλαισίωναν ένα εξίσου κομψό επιπλάκι ανάμεσά τους. Δεξιά όπως έμπαινες, ειδικό νέο έπιπλο με την ταμειακή μηχανή (σύμβολο καθαρών δουλειών), όπου καθόταν ένας βαριεστημένος νεαρός (αργότερα θα μάθαινα πως ήταν ο συνέταιρος). Και πίσω του, ω του θαύματος, ειδική πολυθρόνα συνδυασμένη με τη λεκάνη για λούσιμο μαλλιών. Ο χώρος κολυμπούσε σε μια απροσδιόριστη απαλή μουσική και όλα έλαμπαν κι άστραφταν τάξη και νεωτερισμό.

Ναι, μου εξήγησε πρόθυμα ο κ. Ανδρέας, αλλάξαμε. Καιρός του ήταν. Πήρε νεαρό συνέταιρο που έφερε τη δική του πελατεία, όλοι νεολαία. Τα μέτρα ήταν απαραίτητα, βλέπετε ο ανταγωνισμός. Όχι, δεν έχει πια κουρεία στη γειτονιά, έφυγαν όλοι σιγά-σιγά αφού τόσα άλλαζαν τριγύρω. Όταν εκείνος ξεκινούσε πριν 40 χρόνια, μόλις τότε ξεφύτρωναν γύρω οι καινούργιες πολυκατοικίες κι ερχόταν εδώ να μείνει ο καλός κόσμος. Τα κουρεία τότε, άπειρα. Σκληρές οι συνθήκες, αλλά είχε αντέξει. Έβγαιναν καλά λεφτά, δεν έχει παράπονο. Τώρα, η περιοχή είχε μεταμορφωθεί: αλλοδαποί και συνταξιούχοι, οι πολυκατοικίες του '60 υποβαθμισμένες πια κι ασφυκτικό το πάρκινγκ.

Ο κ. Ανδρέας βλέπει μπροστά χωρίς ψευδαισθήσεις. Η επιβίωσή του εξαρτιέται από το αν μπορεί να τραβήξει καινούργια πελατεία, όχι αναγκαστικά από τους γείτονες. Αυτοί, όσο αντέξουν. Άλλωστε πολλούς είχε ήδη αποχαιρετήσει για πάντα. Το δίκτυό του τώρα απευθυνόταν σε μια ευρύτερη ζώνη μέσα στη μητρόπολη, πελάτες σαν κι εμένα που ταξίδευαν ως εκεί για ένα κούρεμα. Πιο απαιτητικούς, πιο διαβασμένους, που (σε τελευταία ανάλυση) έβαζαν πιο βαθιά το χέρι στην τσέπη.

Ξανακοίταξα ένα γύρω. Πρόσεξα ότι έλειπε η παλιά τσαλακωμένη εφημερίδα, κίτρινη μεν αλλά χρήσιμη αν είχες να περιμένεις πολύ τη σειρά σου. Έλειπαν κι όλα τα προσωπικά σημάδια του κ. Ανδρέα: οικογενειακές φωτογραφίες (οι κόρες του, τα εγγόνια). Ακόμα κι η απαραίτητη εικόνα της Παναγίας είχε εξοριστεί, κάπως άβολα είναι η αλήθεια, ψηλά, σε κάποιο (ακόμα) άδειο ράφι. Νοστάλησα το ραδιόφωνο του κ. Ανδρέα όπου άκουγε και φανατιζόταν τα πολιτικά του από τον Sky τα πρωινά, με τις ζωντανές ανταποκρίσεις. Νοστάλησα τους συνταξιούχους που έχωναν το κεφάλι τους μέσα καθώς περνούσαν για μια καλημέρα. Νοστάλησα εκείνη την ασχήμια και ανέμελη ακαταστασία, την τόσο γνώριμη επιτέ-

λους ατμόσφαιρα που ήξερα πως πάντα θα βρω εκεί μέσα (γιατί πήγαινα για το κούρεμα, που ήταν πάντα καλό, κι όχι για να χορτάσω ντηζάιν).

Και με έζωσαν τα φίδια: πόσο άραγε θα πλήρωνα για τον εκσυγχρονισμό του κ. Ανδρέα; Το κούρεμα (ευτυχώς) ήταν άψογο ως συνήθως – δεν είχε γίνει καμιά έκπτωση εκεί, όλα όπως πρέπει. Αλλά δεν είχα ακόμα ησυχάσει. Σηκώθηκα και περίμενα την καταδικαστική απόφαση. Μου χαμογέλασε, νομίζω συνωμοτικά. Όπως πάντα, είπε, τόσα ευρώ – δεν άλλαξε! Τον κοίταξα αμήχανα πληρώνοντας βέβαια αρκετά παραπάνω για τα εγκαίνια. Ευχήθηκα καλή προκοπή και βγήκα στο γνώριμό μου πεζοδρόμιο κάτω από τον γνώριμό μου αθηναϊκό ουρανό (αυτά δεν εκσυγχρονίζονται με τίποτα).

Όσο και να ήθελα να μην το παραδεχτώ, ένιωθα μια αισιοδοξία (να 'ταν εορταστική;). Δεν είχε, να πάρει η ευχή, ακόμα χαθεί το παιχνίδι. Υπάρχει ελπίδα. Ο άνθρωπος μπορεί να ξεπεράσει τον εαυτό του και να ανέβει σε ανώτερες σφαίρες ύπαρξης (γράφε ανάπτυξης). Είχε δίκαιο ο κ. πρωθυπουργός: χρειαζόμαστε ζωντανά παραδείγματα. Και του χρόνου!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

δια λογος αναγνωστών

Για το Δ. Χατζή

Από το Χριστόφορο
Μηλιώνη το γράμμα που
ακολουθεί:

Αγαπητό Αντί

Στο τεύχος σας 777 της 13.12.02, σ. 62, δημοσιεύεται άρθρο του κ. Νίκου Γουλανδρή με τίτλο «Μερικές παρατηρήσεις για μια πρόσφατη έκδοση». Θα ήθελα να ευχαριστήσω από τις σελίδες σας τον διακεκριμένο μελετητή του Δημήτρη Χατζή τό-

σο για τους επαίνους του που αναφέρονται στην ανθολόγηση όσο και για τις βιβλιογραφικές του διορθώσεις.

Ελπίζω ότι οι πρώτες δεν οφείλονται στη γνωστή ευγένειά του, ενώ είναι βέβαιο ότι η ευθύνη για τις δεύτερες βαρύνει αποκλειστικά εμένα που δεν επέλεξα την ασφαλέστερη πηγή, έστω για ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα μιας ανθολογίας.

Να σημειώσω μόνο ότι η παράλειψη των χρονολογι-

κών ορίων της δεκαετίας 1940-1950 (για λόγους συντόμευσης) δεν νομίζω ότι μπορεί να προκαλέσει σύγχυση σχετικά με το χαρακτήρα του μυθιστορήματος *Φωτιά* (αν δηλαδή ανήκει στην τυπολογία της λογοτεχνίας της Αντίστασης ή είναι και αυτό αγωνιστικό, όπως και τα κείμενα της συλλογής *Θητεία*), ενώ η ονομασία του τίτλου του βιβλίου *σπουδές* κτλ. δεν είναι του παρόντος να συζητηθεί. Πάντως στην

έκδοση «Κείμενα» (1976) αναγράφεται ως υπότιτλος, χωρίς σημείο στίξης (κάτω από τον τίτλο *σπουδές*) *διηγήματα ξανατυπωμένα και άλλα*.

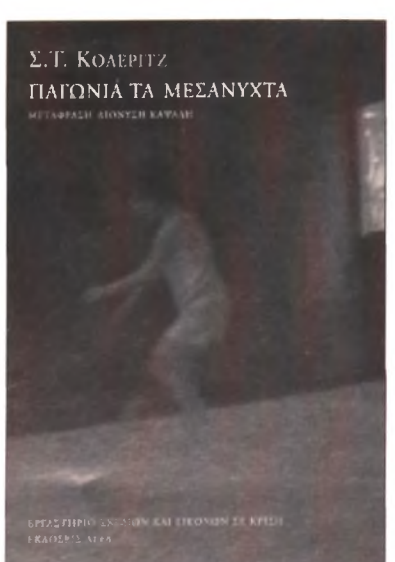
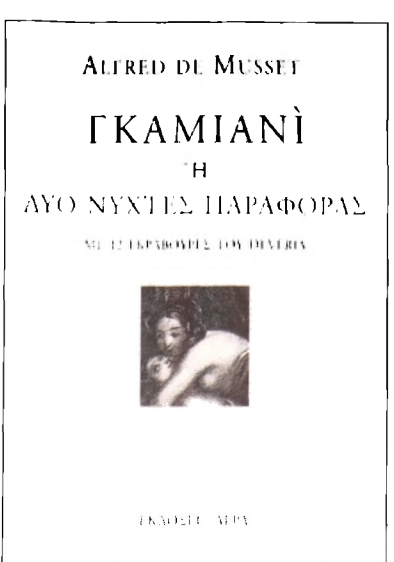
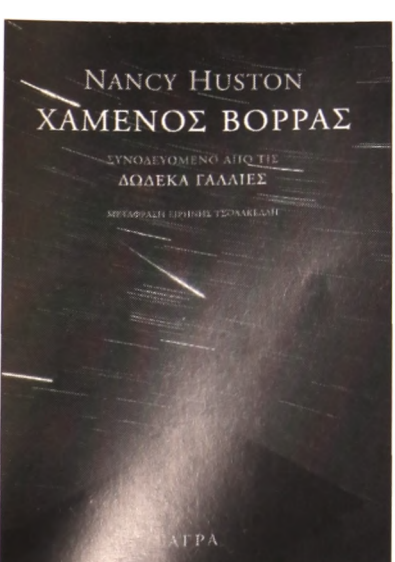
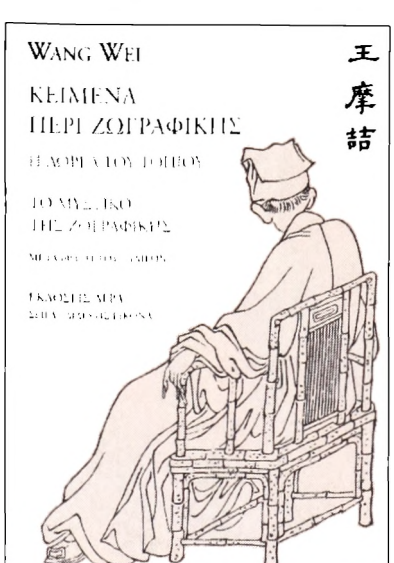
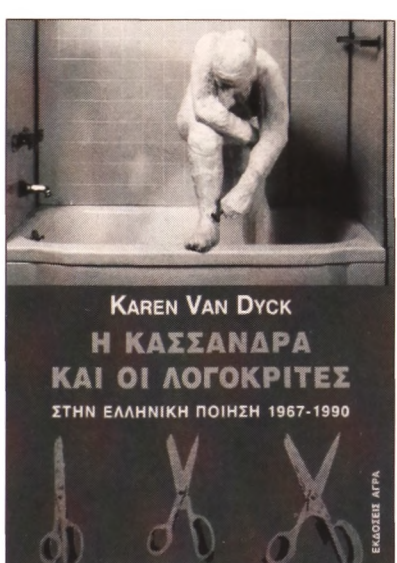
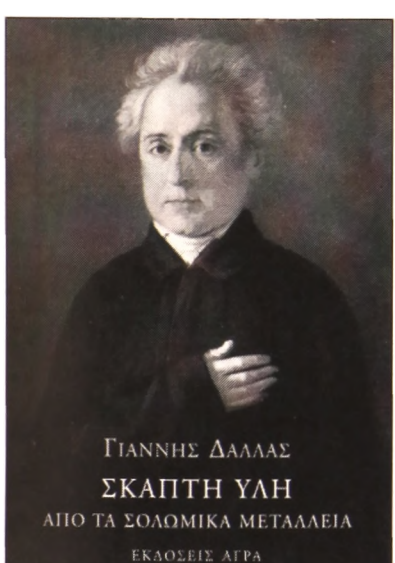
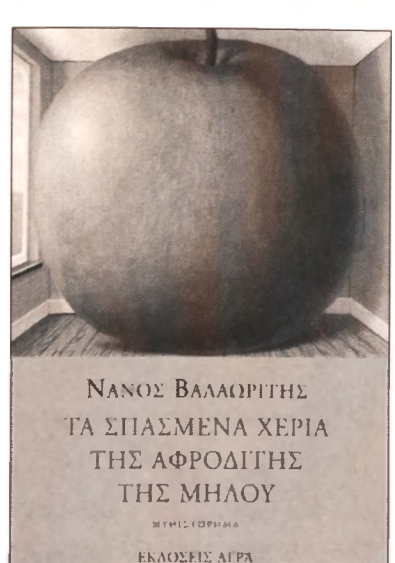
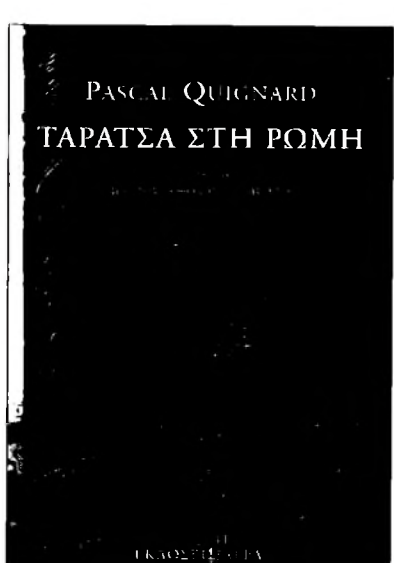
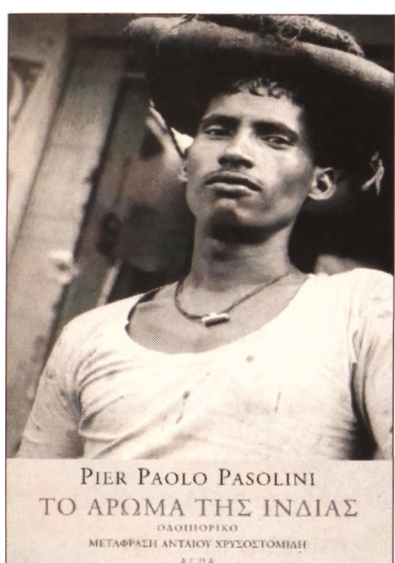
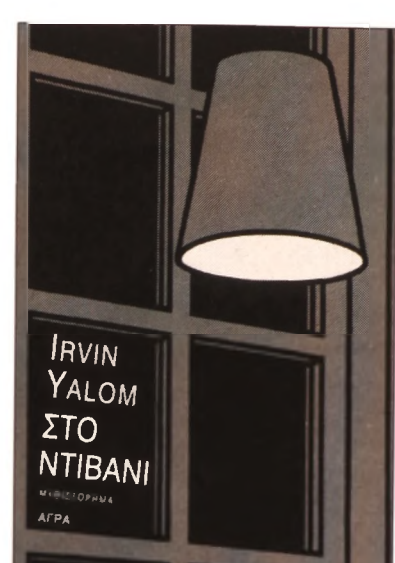
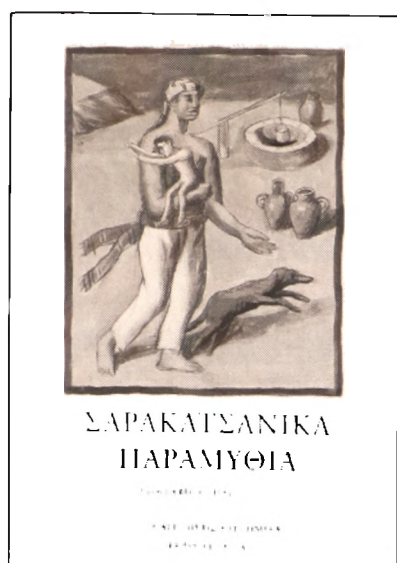
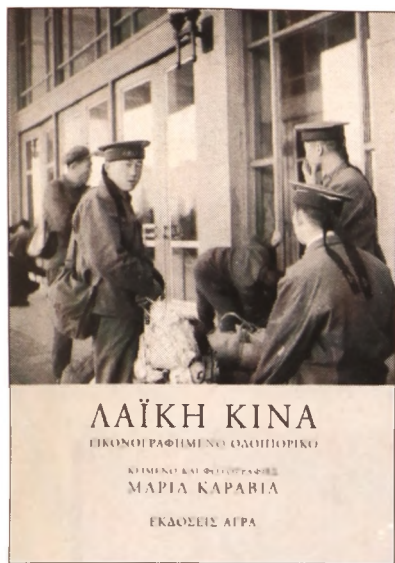
Τέλος οι ορθογραφικές διαφορές σχετικά με το κείμενο των εκδόσεων «Ροδακινό», από το οποίο έγινε η ανθολόγηση, ελπίζω ότι δεν το αλλοιώνουν.

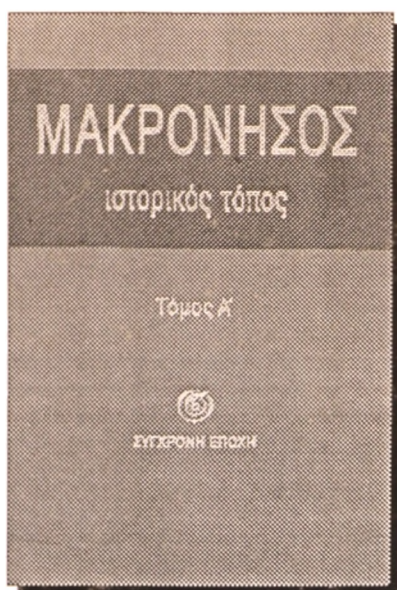
Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

Χριστόφορος Μηλιώνης

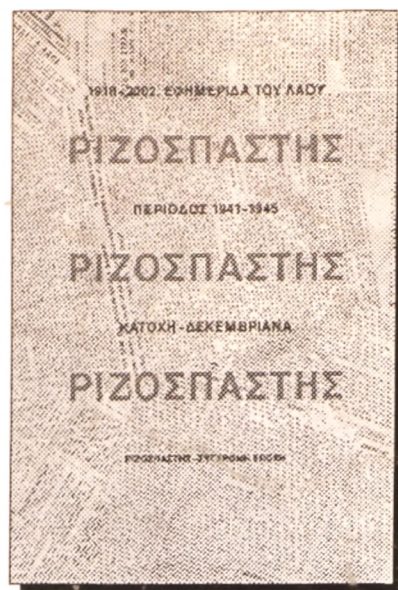

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

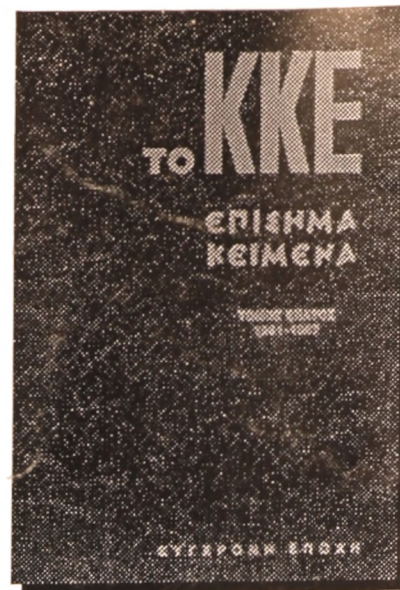

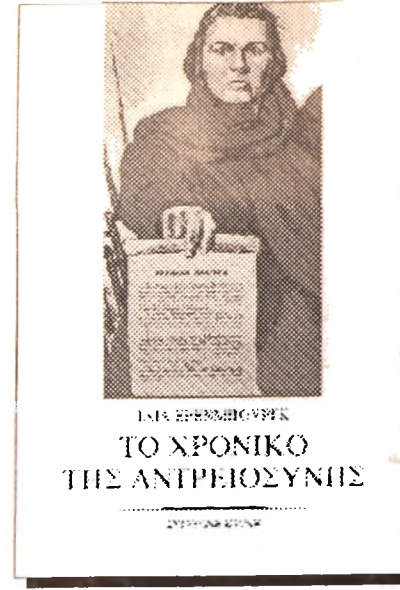
ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ
ιστορικός τόπος
Τόμος Α'

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ
Περίοδος 1941-1945
Κατοχή-Δεκεμβριανά

Το ΚΚΕ.
ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
Τόμος 9ος (1961-1967)

Ιλία Ξενηττουργκ
Το χρονικό
της αντρείουσύνης

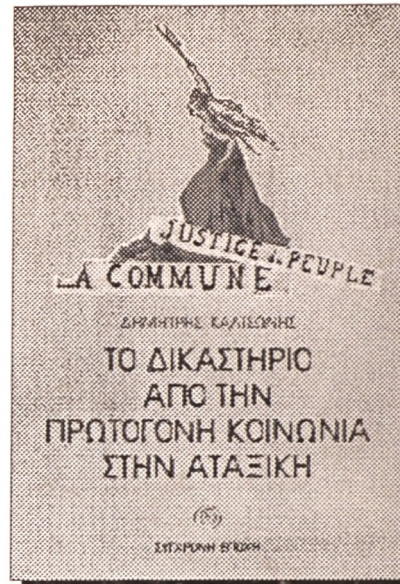
Α. Β. Θεοχάρης
Στη Στερεά Ελλάδα με το
Δημοκρατικό Στρατό, 1945-1949

Θ. Δ. Πολιτόπουλος
Το τελευταίο σιωπητήριο
Σελίδες του αγώνα

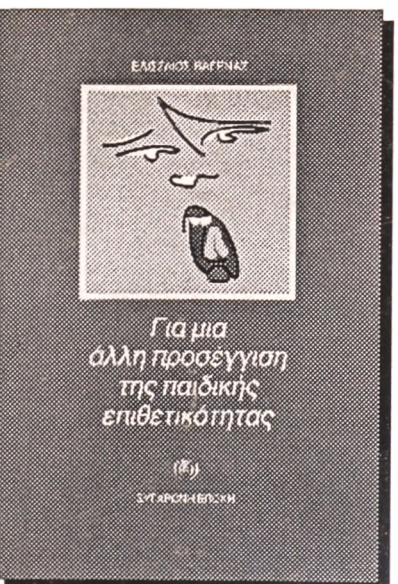
Δ. Παπαβασιλείου
Στα εργαστήρια
κατασκευής πολέμων

Δ. Καλιτσόνης
Το δικαστήριο από την πρωτόγονη
κοινωνία στην αταξική

Δ. Μόλλα
Ο Καραγκιόζης μας
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ

Ε. Βαγενίς
Για μια άλλη προσέγγιση
της παιδικής επιθετικότητας

Κ. Θεοχάρους
Αυγούστα Θεοδώρα
Ιστορικό μυθιστόρημα

Τ. Ζόμπολας
«Εξ οικείου σφάλματος»

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103820835, 2103823649, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροζορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροζορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Μπαζατσέλου 3 & Εγνατία 65, Τηλ.: 2310285810. 3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090.